

สิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

นางสาววรรณิกา ใหม่ธิ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

LENDING RIGHT ON LITERARY WORKS

Miss Wannika Maithi

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Laws

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

โดย

นางสาววรรณิกา ใหม้จิ

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์อรพรรณ พันธุ์พัฒนา

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทนิติศาสตร์

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ดา ธนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ปัจฉิมา ธนสันติ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์อรพรรณ พันธุ์พัฒนา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.พิศวาท สุขธนพันธุ์)

วรรณิกา ไหมอิ : สิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม. (LENDING RIGHT ON LITERARY WORKS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.อรพรรณ พันธ์พัฒนา, 164 หน้า.

ปัจจุบัน ประชาชนส่วนมากนิยมใช้ประโยชน์งานวรรณกรรมประเภทหนังสือโดยการยืมจากห้องสมุด เนื่องจากการยืมดังกล่าวไม่มีค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด จึงส่งผลให้ความจำเป็นในการซื้อหนังสือจากท้องตลาดลดน้อยลง ดังนั้น หากประชาชนสามารถเข้าถึงหนังสือได้โดยการยืมมากขึ้นเท่าใด รายได้จากการจำหน่ายหนังสือก็ย่อมลดน้อยลงเท่านั้น จึงส่งผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์ นอกจากนี้การให้ยืมยังมีลิขสิทธิ์ที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 จึงทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์ไม่สามารถเรียกร้องค่าตอบแทนที่สูญเสียประโยชน์ที่เกิดจากการให้ยืมดังกล่าวได้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาถึงกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงลักษณะและความชอบธรรมของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ทั้งแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม กฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายของสหภาพยุโรป (European Union หรือ EU) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศออสเตรเลีย และประเทศแคนาดา ตลอดจนทำการศึกษาผลกระทบของการที่ประเทศไทยจะให้คุ้มครองสิทธิให้ยืมงานวรรณกรรม และทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ได้แก่ ผู้สร้างสรรค์ เจ้าของลิขสิทธิ์ สำนักพิมพ์ และบรรณารักษ์ห้องสมุดด้วย เพื่อวิจัยถึงความเหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมจะเป็นการขัดเขยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์ต้องสูญเสียจากการให้ยืมงานวรรณกรรมของห้องสมุด และทำให้ผู้สร้างสรรค์เกิดแรงจูงใจในการสร้างสรรค์งานอันมีคุณค่าแก่สังคมต่อไป ดังนั้นควรมีกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย โดยกำหนดให้ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมประเภทหนังสือวิชาการ หนังสืออ้างอิง และหนังสือนวนิยาย เป็นผู้ได้รับค่าตอบแทนจากการที่งานอันตนประพันธ์ขึ้นถูกยืมจากห้องสมุด ซึ่งค่าตอบแทนนั้น ควรเป็นหน้าที่รับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงวัฒนธรรม และมีการกำหนดอายุความคุ้มครองตราบเท่าที่ยังมีการให้ยืมงานวรรณกรรมเล่มนั้นๆ ในห้องสมุดตามจำนวนที่กำหนด เช่น 50 เล่ม เป็นต้น

ภาควิชา.....นิติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิติ.....
ปีการศึกษา.....2555.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5286016934 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : COPYRIGHT / LENDING RIGHT / LITERARY WORKS

WANNIKA MAITHI : LENDING RIGHT ON LITERARY WORKS. ADVISOR :
ASSOC. PROF. ORABHUND PANUSPATTANA, 164 pp.

At this present time, people tends to exploit literary works, in the category of books, by borrowing from the libraries, due to its free of charge basis. It decisively reduces necessity of book purchasing by end users. Therefore, if the trend of borrowing books through library is increased, a decrease in revenue from selling and/or retailing books will certainly affect the copyright owners and authors. Additionally, lending of the literary works is not the right which is protected under the Copyright Act of B.E. 2537, consequently, the copyright owners or authors are currently not entitled to claim for loss of revenue resulting from lending of literary works.

This research is conducted by studying the laws which protects the rights to lend literary works “(Public Lending Rights : PLR)” and enhance justness to the copyright owners and authors. The researcher has studied and analyzed the character and legitimacy of the Public Lending Rights together with concepts in relation thereto from the laws of other jurisdictions, i.e. European Union, Germany, Australia, and Canada. Furthermore, the researcher has focused on the effects from enhancing protection of the Public Lending Rights in Thailand. The researcher, also, conducted interviews with the relevant parties, i.e. authors, copyright owners, publishers, and librarians in order to suggest suitability of enabling protection of the Public Lending Rights in Thailand.

The results of the research indicates that protection of the Public Lending Rights would compensate the losing benefits of the authors, as a result of literary lending through the libraries, and would create incentives for them to create more valuable literary works for public. Consequently, a sui generis law should be enacted to protect the Public Lending Rights in Thailand. The Ministry of Education and the Ministry of Culture should be responsible for the allocation of remuneration to the author of literary works in the categories of academic books, reference books, and novels. The term of protection should remain effective as long as the literary works aforesaid are available for borrowing in the libraries at the amount so specified, 50 copies, for instance.

Department :Laws.....Student’s Signature.....

Academic Year : 2012.....Advisor’s Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์อรพรรณ พันธ์พัฒนา ที่ได้กรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้เขียนรวมทั้ง สละเวลาอันมีค่าในการแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนด้วยความเอาใจใส่อย่างดีเยี่ยมมาโดยตลอด นอกจากนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเหล่าคณาจารย์ผู้ประสทธิประสาทวิชาความรู้ทุกท่านตลอดทั้ง คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แก่ ท่านอาจารย์ปัจฉิมา ธนสันติ ที่กรุณาสละเวลารับเป็นประธานกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ดร.พิศวาท สุคนธ์พันธุ์ ที่กรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้ข้อมูลความรู้ และข้อเท็จจริง รวมทั้งกรุณาถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งเป็นส่วนสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้เขียน

ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณจิตรลดา เสงยศมาก คุณชัชวาลย์ เฟื่องคอน และคุณประธาน สมฤดี ผู้บังคับบัญชาของผู้เขียน สำหรับความเข้าใจ และการสนับสนุนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบคุณพี่น้อง และเพื่อนๆ ในบริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ รุ่นพี่รุ่นน้อง เพื่อนร่วมคณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่คอยเป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือผู้เขียนอย่างดีมาโดยตลอด

ที่สำคัญยิ่ง ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดาและมารดา ได้แก่ คุณพ่อสุวิทย์ ไหมธิ และคุณแม่สรณีย์ ไหมธิ ที่คอยให้กำลังใจและสนับสนุนผู้เขียนมาตลอดระยะเวลาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และทำให้ผู้เขียนมีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคจนสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ตลอดจนน้องสาวทั้งสอง เพื่อน ครู และอาจารย์ โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เชียงราย และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจสำคัญให้แก่ผู้เขียน

ท้ายที่สุด หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและมีประโยชน์ทางวิชาการประการใด ผู้เขียนขอกราบเป็นกตเวทิตาแต่บิดามารดาของผู้เขียน แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	๗
บทที่ 1 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานของการวิจัย.....	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	2
1.5 วิธีการวิจัย.....	2
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	4
2.1 ประวัติความเป็นมาและสถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงาน วรรณกรรมในปัจจุบัน.....	5
2.1.1 ประวัติความเป็นมาของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงาน วรรณกรรม.....	5
2.1.2 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในปัจจุบัน.....	6
2.2 ความหมายของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	9
2.2.1 ความหมายของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงาน วรรณกรรมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC.....	9
2.2.2 ความหมายของการให้ยืมตามกฎหมายไทย.....	10
2.3 ความแตกต่างระหว่างการให้เช่าและการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	11
2.4 ประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	12
2.4.1 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ กฎหมายลิขสิทธิ์.....	13
2.4.1.1 หลักการและเหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการ ให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์.....	13

2.4.1.2	ประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงาน วรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์.....	14
2.4.1.3	ข้อพิจารณาของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงาน วรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์.....	17
2.4.2	การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ กฎหมายที่อื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์.....	18
2.4.2.1	หลักการและเหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการ ให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายที่อื่นนอกเหนือจาก กฎหมายลิขสิทธิ์.....	18
2.4.2.2	ประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายที่อื่นนอกเหนือจาก กฎหมายลิขสิทธิ์.....	19
2.4.2.3	ข้อพิจารณาของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายที่อื่นนอกเหนือจาก กฎหมายลิขสิทธิ์.....	21
2.5	ค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	22
2.5.1	ผู้มีหน้าที่ชำระค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	22
2.5.1.1	การชำระค่าตอบแทนโดยห้องสมุด.....	23
2.5.1.2	การชำระค่าตอบแทนโดยภาครัฐ.....	23
2.5.2	การคำนวณค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการ ให้ยืมงานวรรณกรรม.....	25
2.5.2.1	การคำนวณค่าตอบแทนงานวรรณกรรมตามการใช้จริง.....	25
2.5.2.2	การคำนวณค่าตอบแทนงานวรรณกรรมตามจำนวน งานวรรณกรรมที่มีให้ยืมในห้องสมุด.....	26
2.5.3	วิธีการชำระค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการ ให้ยืมงานวรรณกรรม.....	26
2.5.3.1	การชำระค่าตอบแทนให้แก่ผู้ทรงสิทธิโดยตรง.....	26

2.5.3.2 การชำระค่าตอบแทนให้แก่ผู้ทรงสิทธิโดยผ่านองค์กร จัดเก็บค่าลิขสิทธิ์.....	27
2.6 อายุของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	27
2.6.1 การกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายลิขสิทธิ์.....	28
2.6.2 การกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามหลักเกณฑ์อื่น.....	28
2.7 การใช้สิทธิที่ขัดแย้งกันระหว่างลิขสิทธิ์กับกรรมสิทธิ์.....	29
2.7.1 ข้อแตกต่างระหว่างลิขสิทธิ์กับกรรมสิทธิ์.....	30
2.7.1.1 วัตถุประสงค์.....	31
2.7.1.2 ลักษณะของสิทธิ.....	31
2.7.1.3 อายุการคุ้มครอง.....	32
2.7.2 การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ หลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine).....	32
2.7.2.1 ทฤษฎีการอนุญาตโดยปริยาย (Implied License).....	32
2.7.2.2 ทฤษฎีการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Exhaustion Doctrine).....	33
2.8 รูปแบบของห้องสมุดและการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย.....	34
2.8.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับห้องสมุดและบริการให้ยืมในปัจจุบัน.....	34
2.8.1.1 ความหมายของห้องสมุด.....	34
2.8.1.2 ประเภทของห้องสมุดในปัจจุบัน.....	35
2.8.2 บริการให้ยืมหนังสือในห้องสมุด.....	39
2.8.2.1 บริการยืม-คืน เพื่ออ่านหนังสือ.....	39
2.8.2.2 บริการยืมเพื่อถ่ายเอกสาร.....	39
2.8.2.3 บริการยืมหนังสือระหว่างห้องสมุด.....	39
2.8.3 ประเภทและลักษณะของหนังสือที่มีการให้ยืมในห้องสมุด.....	40
2.8.3.1 แบบเรียนหรือตำรา.....	40
2.8.3.2 หนังสืออ้างอิง.....	41
2.8.3.3 หนังสือหนังสือบันเทิงคดีหรือนวนิยาย.....	41
2.8.3.4 นิตยสารหรือวารสาร.....	41
2.9 ปัญหาในการเข้าถึงหนังสือกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรม.....	42

บทที่ 3 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในต่างประเทศ.....	44
3.1 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในกฎหมายระหว่างประเทศ.....	45
3.1.1 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามอนุสัญญาเบอร์ลิน.....	45
3.1.1.1 ที่มาและหลักการที่สำคัญของอนุสัญญาเบอร์ลิน.....	45
3.1.1.2 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามอนุสัญญาเบอร์ลินในปัจจุบัน.....	49
3.1.1.3 ข้อพิจารณาสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้อนุสัญญาเบอร์ลิน.....	49
3.1.1.4 การประชุมเพื่อกำหนดการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมของสหภาพเบอร์ลิน.....	50
3.1.2 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามความตกลงทริปส์.....	53
3.1.2.1 ที่มาและหลักการที่สำคัญของความตกลงทริปส์.....	53
3.1.2.2 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามความตกลงทริปส์ในปัจจุบัน.....	55
3.1.2.3 ข้อพิจารณาสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ความตกลงทริปส์.....	56
3.2 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหภาพยุโรป.....	57
3.2.1 ที่มาของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหภาพยุโรปตาม Directive 92/100/EEC.....	58
3.2.2 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหภาพยุโรปตาม DIRECTIVE 2006/115/EC.....	59
3.2.2.1 เหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC.....	60

3.2.2.2	หลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหภาพยุโรป.....	61
3.2.2.3	ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิในการให้ยืมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC กับหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine).....	66
3.2.2.4	การนำ Directive 2006/115/EC มาปรับใช้ในกฎหมายของประเทศสมาชิก.....	67
3.3	การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในต่างประเทศ.....	67
3.3.1	ประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์: สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	68
3.3.1.1	ที่มาของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	68
3.3.1.2	รายละเอียดและเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	69
3.3.1.3	ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิในการให้ยืมตาม Germany Copyright Act กับหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine).....	73
3.3.2	ประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามหลักการอื่นนอกเหนือกฎหมายลิขสิทธิ์.....	74
3.3.2.1	ประเทศที่ทำการบัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมเป็นกฎหมายเฉพาะ: ประเทศออสเตรเลีย.....	74
3.3.2.2	การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้นโยบายของภาครัฐ: ประเทศแคนาดา.....	84
บทที่ 4	ความจำเป็นในการนำระบบคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมมาใช้ในประเทศไทย.....	90
4.1	การให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมในประเทศไทย.....	90
4.1.1	องค์ประกอบของงานวรรณกรรมในฐานะงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย.....	91
4.1.2	ความหมายของงานวรรณกรรม.....	93
4.1.3	สิทธิที่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมได้รับตามกฎหมาย.....	95
4.1.3.1	เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม.....	95
4.1.3.2	สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม.....	100
4.1.4	สิทธิที่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมได้รับตามกฎหมาย.....	105

4.2 ปัญหา ความเป็นธรรม และความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรม.....	107
4.2.1 ปัญหาและความชอบธรรมในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรม.....	108
4.2.2 ความจำเป็นและประโยชน์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรมในประเทศไทย.....	120
บทที่ 5 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย.....	125
5.1 ผู้ทรงสิทธิในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	125
5.1.1 เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม.....	126
5.1.2 ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม.....	127
5.2 รูปแบบในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	128
5.2.1 ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์.....	128
5.2.2 ภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือภายใต้นโยบายของภาครัฐ.....	133
5.3 ประเภทของงานวรรณกรรมที่ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม.....	135
5.3.1 หนังสือวิชาการ.....	135
5.3.2 หนังสืออ้างอิง.....	137
5.3.3 หนังสือบันเทิงคดีหรือนวนิยาย.....	138
5.3.4 นิตยสารหรือวารสาร.....	139
5.4 ผู้ที่ควรรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้ทรงสิทธิ.....	140
5.4.1 การจ่ายค่าตอบแทนโดยห้องสมุด.....	140
5.4.2 การจ่ายค่าตอบแทนโดยภาครัฐ.....	141
5.5 การคำนวณและจัดสรรค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	143
5.5.1 วิธีการคำนวณค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	143
5.5.2 วิธีการจัดสรรค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	144
5.6 อายุของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม.....	146

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	148
1. บทสรุป.....	148
2. ข้อเสนอแนะ.....	153
รายการอ้างอิง.....	160
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	164

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ประเทศที่ให้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในปัจจุบัน.....	7
2 ค่าตอบแทนในระบบการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดของสถานศึกษา (ELR) ในประเทศออสเตรเลีย.....	72
3 อัตราค่าสมาชิกของการสมัครในรูปแบบองค์กรของวารสารทางกฎหมาย ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์.....	100
4 ตัวอย่างอัตราค่าธรรมเนียมหนังสือหากคำนวณเป็นราคาซื้อ.....	105

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานวรรณกรรม เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมาย ในการที่จะแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ของตน และมีสิทธิในการหวงกั้นมิให้ผู้อื่นมาใช้ประโยชน์งานอันมีลิขสิทธิ์ของตนโดยปราศจากความยินยอม เนื่องจากงานลิขสิทธิ์เป็นงานอันเกิดจากจิตใจ สติปัญญา ความนึกคิดของผู้สร้างสรรค์ ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้ใช้ทั้งความวิริยะอุตสาหะ เวลา และอาจจะมีค่าใช้จ่ายในการสร้างสรรค์งานนั้นด้วย จึงเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของเจ้าของลิขสิทธิ์ในการที่จะแสวงหาประโยชน์จากงานวรรณกรรมของตนแต่เพียงผู้เดียว โดยเมื่อบุคคลใดที่นำงานวรรณกรรมนั้นไปใช้ประโยชน์ ก็ต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์และเสียค่าตอบแทน ซึ่งการคุ้มครองงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ในปัจจุบัน ไม่ได้ขยายไปถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมด้วยแต่อย่างใด

ทั้งนี้ การเผยแพร่งานวรรณกรรมต้องอาศัยความมานะพยายาม สติปัญญา ความรู้ และความสามารถของผู้สร้างสรรค์เพื่อประพันธ์เนื้อหางานวรรณกรรมดังกล่าว ร่วมกับการลงแรงกายและลงทุนของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือสำนักพิมพ์ เพื่อจัดทำและจำหน่ายหนังสือที่ทรงคุณค่าเพื่อให้ประชาชนทั่วไป ซึ่งเช่นเดียวกับการลงทุนในงานประเภทอื่นที่ผู้ลงทุนย่อมหวังได้กำไรจากการจำหน่ายงานวรรณกรรมเหล่านั้นในท้องตลาด แต่เนื่องจากในปัจจุบัน การเข้าถึงงานวรรณกรรมซึ่งเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ทำได้หลายวิธี ทั้งการซื้อ เช่น รวมถึงการยืมงานวรรณกรรมนั้นจากห้องสมุดอันเป็นแหล่งที่รวบรวมงานวรรณกรรมไว้อย่างมากมาย เพื่อให้สาธารณชนเข้ามาศึกษาหาความรู้จากงานวรรณกรรมที่รวบรวมไว้ ซึ่งถือเป็นการเข้าถึงที่ได้รับความนิยมจากประชาชนมากที่สุด ส่งผลให้รายได้จากการจำหน่ายงานวรรณกรรมในท้องตลาดลดลงและไม่ใช้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมอย่างแท้จริงเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการใช้งานวรรณกรรมดังกล่าว เนื่องจาก หนังสือหนึ่งเล่มที่ห้องสมุดซื้อไปยืมหมุนเวียนให้ประโยชน์แก่ประชาชนได้อย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งหากหนังสือนั้นมีให้บริการในห้องสมุดแล้วไม่ว่าจะมีผู้เข้าถึง หรือใช้ประโยชน์มากเพียงใด เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์ก็ไม่ได้ค่าตอบแทนที่เพิ่มขึ้นจากการใช้ประโยชน์นั้นๆ เลย ดังนั้น จึงควรมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมซึ่งเป็นการขดเซยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ต้องสูญเสียจากการให้ยืมงานวรรณกรรมของห้องสมุด และเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์

1.2 สมมติฐานของการวิจัย

การที่ห้องสมุดมีบริการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่สาธารณชนทั่วไปนั้น ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงงานวรรณกรรมได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งทำให้ความต้องการงานวรรณกรรมเหล่านั้นในท้องตลาดลดลง ดังนั้น จึงควรมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ จากการที่ห้องสมุดมีบริการให้สาธารณชนยืมงานวรรณกรรม
2. เพื่อศึกษาถึงที่มา วิธีการ รวมถึงผลกระทบต่อผู้สร้างสรรค์ เจ้าของลิขสิทธิ์ และสังคมต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายไทย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ มุ่งศึกษาประเด็นปัญหาในการที่ห้องสมุด ซึ่งเป็นห้องสมุดที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปนั้น มีบริการใช้สาธารณชนยืมงานวรรณกรรม ในปัจจุบันเป็นการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมหรือไม่ เพราะหากการที่ห้องสมุดมีบริการใช้สาธารณชนยืมงานวรรณกรรมนั้น เป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์ตามสมควรมากจนเกินไป เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนจากการยืมงานวรรณกรรมนั้นจากห้องสมุด โดยพิจารณาถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์ หรือ เจ้าของลิขสิทธิ์งานวรรณกรรม โดยศึกษาความเป็นไปได้ตามกฎหมายไทย หรือกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาผลกระทบและรูปแบบที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองต่อสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทยจากการศึกษาตัวอย่างในกฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ

1.5 วิธีการวิจัย

เป็นการศึกษาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ตลอดจนผลกระทบต่อการใช้ยืมงานวรรณกรรมภายในประเทศไทย จากการวิจัยข้อมูลโดยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

กล่าวคือการค้นคว้าและวิเคราะห์จากหนังสือ บทความ วารสาร จุลสาร เอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชน รวมทั้งการค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ เช่น นักเขียน สำนักพิมพ์ และบรรณารักษ์ เป็นต้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม จากการทำห้องสมุดให้บริการยืมงานวรรณกรรมต่อสาธารณชน
2. ทำให้ทราบถึงแนวคิด หลักการของการคุ้มครองสิทธิแต่ผู้เดียวในการให้ยืมงานวรรณกรรมในทางระหว่างประเทศและในต่างประเทศ
3. ทำให้ทราบแนวทางที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายไทย

บทที่ 2

การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

งานวรรณกรรมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยเพื่อคุ้มครองให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานวรรณกรรมของตนได้อย่างเพียงพอ และเป็นธรรม ดังนั้นภายใต้กฎหมายจึงได้บัญญัติให้เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมเป็นผู้เดียวที่สามารถควบคุมการกระทำใดๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการใช้ประโยชน์ในงานวรรณกรรมของตนได้ เช่น การทำซ้ำ การดัดแปลง และการเผยแพร่งานวรรณกรรมต่อสาธารณชน เป็นต้น ซึ่งสิทธิแต่เพียงผู้เดียวนี้ ล้วนคุ้มครองการกระทำที่รัฐได้เล็งเห็นแล้วว่าหากอนุญาตให้บุคคลอื่นสามารถกระทำได้ ย่อมเป็นการขัดต่อการแสวงหาประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์โดยตรง ซึ่งในปัจจุบันการเข้าถึงเพื่อใช้ประโยชน์งานวรรณกรรมประเภทหนังสือ¹ สามารถกระทำได้หลายช่องทาง โดยนอกเหนือจากการซื้อ และการเช่า ที่ต้องมีค่าใช้จ่ายในทุกครั้งที่ต้องการใช้ประโยชน์แล้ว ยังมีหนทางในการเข้าถึงหนังสือที่ไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ และเป็นที่ยอมรับอย่างมากในปัจจุบัน กล่าวคือ การยืมหนังสือจากห้องสมุด เพราะนอกจากประชาชนสามารถเข้าถึงหนังสือได้อย่างสะดวกเนื่องจากการสนับสนุน ให้มีการจัดตั้งห้องสมุดอย่างแพร่หลายแล้ว ยังเป็นการเข้าถึงอันไม่มีค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด ซึ่งเมื่อประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากงานวรรณกรรมได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และหนังสือเล่มหนึ่ง สามารถเวียนกันใช้ประโยชน์ระหว่างผู้ยืมได้โดยไม่สิ้นสุด จึงส่งผลให้ความจำเป็นในการซื้อหนังสือจากท้องตลาดน้อยลง ดังนั้นยิ่งประชาชนสามารถเข้าถึงหนังสือได้โดยการยืมมากขึ้นเท่าใด รายได้จากการจำหน่ายหนังสือของเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมลดน้อยลงเท่านั้น

โดยเมื่อพิจารณาจากลักษณะของการให้ยืมหนังสือแล้วจะเห็นว่าเป็นการกระทบต่อหนทางในการแสวงหาประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่นเดียวกับการทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่งานวรรณกรรมต่อสาธารณชน ดังนั้น จึงควรพิจารณาให้ความคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมด้วย ซึ่งในปัจจุบันแนวคิดเรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมนี้แพร่หลายในหลายประเทศ รวมถึงได้มีการบัญญัติในกฎหมายระหว่างประเทศบางฉบับด้วย แต่อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมนี้จะสมเหตุสมผล แต่เนื่องจากห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ที่สำคัญ ดังนั้น การให้ความคุ้มครองในลักษณะสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมอาจเป็นการกระทบต่อ

¹ การศึกษาวิจัยนี้ มุ่งเน้นแต่เฉพาะงานวรรณกรรมที่เป็นงานประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เท่านั้น ไม่รวมถึงงานวรรณกรรมประเภทโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ความสามารถในการให้บริการของห้องสมุดในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือ และจะเป็นการกระทบต่อการเข้าถึงแหล่งความรู้สำคัญของประชาชนในที่สุด

ดังนั้น ในการพิจารณาถึงการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมนี้ จึงควรคำนึงถึงประโยชน์และผลกระทบที่มีต่อหลายฝ่าย ทั้งผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม เจ้าของลิขสิทธิ์ห้องสมุด และประชาชนผู้ใช้บริการจากห้องสมุด โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยจำต้องศึกษาหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจำต้องศึกษาและพิจารณาจากการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในทางระหว่างประเทศ หรือในต่างประเทศ เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทยต่อไป

2.1 ประวัติความเป็นมาและสถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในปัจจุบัน

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

แนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเริ่มก่อตัวขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 จากการเรียกร้องของนักเขียนชาวเดนมาร์ก ที่เริ่มตระหนักถึงปัญหาของการให้ยืมหนังสือจากห้องสมุดสาธารณะ ซึ่งในขณะนั้นมีการสนับสนุนให้จัดตั้งห้องสมุดอย่างแพร่หลายในทุกชุมชน จนส่งผลให้ความต้องการซื้อหนังสือในท้องตลาดซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของนักเขียนลดน้อยลง² โดยการเรียกร้องดังกล่าวได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากภาครัฐ เมื่อ พ.ศ.2489 และเดนมาร์กถือเป็นประเทศแรกที่มีการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ทั้งนี้ เมื่อแรกเริ่มการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศเดนมาร์ก ไม่ได้ถูกขยายความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์และไม่ได้เกิดการบัญญัติเป็นกฎหมายแขนงอื่นแต่อย่างใด แต่เป็นเพียงการสนับสนุนให้นักเขียนได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมโดยภาครัฐ ซึ่งรัฐบาลเดนมาร์กได้ทำการมอบค่าตอบแทนให้แก่ักเขียนที่เป็นชาวเดนมาร์กเมื่อหนังสือของนักเขียนเหล่านั้นถูกยืมจากห้องสมุด โดยกำหนดให้ค่าตอบแทนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายในการพัฒนาสังคม เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นักเขียนชาวเดนมาร์กมีแรงใจในการสร้างงานวรรณกรรมที่มีประโยชน์สู่สังคม

² จักรกฤษณ์ ครอบงำ, กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 120

และต่อมาก็มีอีกหลายประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา และประเทศอังกฤษ เป็นต้น โดยในแต่ละประเทศต่างก็มีการบัญญัติกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในบางประเทศก็บัญญัติไว้ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ หรือบางประเทศก็บัญญัติเป็นกฎหมายแขนงอื่นแยกออกมาจากกฎหมายลิขสิทธิ์ และในบางประเทศก็เป็นเพียงการสนับสนุนค่าตอบแทนโดยภาครัฐ³ ซึ่งส่งผลให้สิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมถูกเรียกภายใต้ชื่อที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานะทางกฎหมาย และลักษณะของการให้ความคุ้มครอง ยกตัวอย่างเช่น “Library compensation”, “Author’s coin”, “Library money”, “Library lending right”, “Library royalties” และ “Author lending right” เป็นต้น⁴ ซึ่งการให้ความคุ้มครองในช่วงแรกยังไม่มีแบบแผนที่เป็นสากล โดยแต่ละประเทศต่างให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมนี้ตามสภาพปัญหา และความเหมาะสมทางสภาพสังคมภายใน

ต่อมาในปี พ.ศ.2535 จากการผลักดันของนักเขียนในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ทำให้มีการบัญญัติข้อกำหนด (Directive) ที่ชื่อว่า DIRECTIVE 2006/115/EC of the European Parliament and the Council of 12 December 2006 on Rental Right and Lending Right and on Certain Rights Related to Copyright in the Field of Intellectual Property⁵ เพื่อเป็นการวางหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมแก่ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป โดยข้อกำหนดดังกล่าวได้บัญญัติให้ประเทศสมาชิกต้องมีการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ในการอนุญาตหรือหวงห้ามการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์ (Author) โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้สร้างสรรค์จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมหรือไม่ก็ตาม หรืออย่างน้อยที่สุดผู้สร้างสรรค์ต้องได้รับค่าตอบแทน (remuneration) จากการให้ยืมงานวรรณกรรมที่ตนเป็นผู้สร้างสรรค์⁶ ซึ่งการบัญญัติข้อกำหนดดังกล่าวทำให้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแพร่หลายในหลายประเทศต่อมา

2.1.2 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในปัจจุบัน

ในปัจจุบันความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก ทั้ง 2 ฉบับ กล่าวคือ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic

³ Jim Parker, “The International PLR Situation: Where are we Now and What does the Future Hold?,” In *The 5th European Public Lending Right Conference Proceedings 2008*, Myriam Diocaretz, Editor (European Writers’ Congress 2008), page 5.

⁴ Thomas Stave, “Public Lending Right: A History of the Idea,” In *Library Trends*, Boyd Rayward, Editor (Johns Hopkins University, 1981), page 16.

⁵ ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะขอเรียกว่า DIRECTIVE 2006/115/EC

⁶ โปรดศึกษารายละเอียดของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตาม Council Directive 92/100/EEC ในบทที่ 3

Works (1931) (อนุสัญญาเบอร์น) และ Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS (1995) (ความตกลงทริปส์) ต่างไม่มีการบัญญัติให้หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมนี้ เป็นความคุ้มครองขั้นพื้นฐานที่ประเทศสมาชิกต้องอนุวัติการตามแต่อย่างใด

ทั้งนี้ กฎหมายระหว่างประเทศที่บัญญัติให้มีการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม และมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการวางหลักเกณฑ์ของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในปัจจุบัน ได้แก่ DIRECTIVE 2006/115/EC ของสหภาพยุโรป โดยรายละเอียดของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามข้อกำหนด (Directive) ดังกล่าว ผู้วิจัยจะขอทำการศึกษาในบทที่ 3 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในต่างประเทศต่อไป โดยประเทศที่ให้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 49 ประเทศด้วยกัน ซึ่งได้แก่⁷

ลำดับที่	ประเทศ	ลำดับที่	ประเทศ
1.	ประเทศออสเตรเลีย	26.	ประเทศลิกเตนสไตน์
2.	ประเทศออสเตรีย	27.	ประเทศลักเซมเบิร์ก
3.	ประเทศเบลเยียม	28.	ประเทศเนเธอร์แลนด์
4.	ประเทศแคนาดา	29.	ประเทศนิวซีแลนด์
5.	สาธารณรัฐเช็ก	30.	ประเทศนอร์เวย์
6.	ประเทศเดนมาร์ก	31.	สาธารณรัฐสโลวัก
7.	ประเทศเอสโตเนีย	32.	ประเทศสโลวีเนีย
8.	หมู่เกาะแฟโร	33.	ประเทศสเปน
9.	ประเทศฟินแลนด์	34.	ประเทศสวีเดน
10.	ประเทศฝรั่งเศส	35.	สหราชอาณาจักร
11.	ประเทศเยอรมนี	36.	ประเทศอันดอร์รา
12.	ประเทศเกาะกรีนแลนด์	37.	ประเทศโครเอเชีย
13.	ประเทศฮังการี	38.	ประเทศไซปรัส
14.	ประเทศไอซ์แลนด์	39.	ประเทศกรีซ
15.	ประเทศไอร์แลนด์	40.	ประเทศมอลตา
16.	ประเทศอิสราเอล	41.	ประเทศโปแลนด์

⁷ International PLR Committee, Established PLR Schemes [Online]. 4 August 2012. Available: <http://www.plrinternational.com/sitemap.htm>.

ลำดับที่	ประเทศ	ลำดับที่	ประเทศ
17.	ประเทศอิตาลี	42.	ประเทศโปรตุเกส
18.	ประเทศลิทัวเนีย	43.	ประเทศโรมาเนีย
19.	ประเทศบอสเนียและเฮอร์เซโก	44.	ประเทศซามัว
20.	ประเทศบัลแกเรีย	45.	ประเทศเซอร์เบีย
21.	ประเทศคาซัคสถาน	46.	ประเทศเซนต์ลูเชีย
22.	ประเทศสาธารณรัฐมาซิโดเนีย	47.	ประเทศตุรกี
23.	มอริเชียส	48.	ประเทศภูฏาน
24.	ประเทศยูเครน	49.	ประเทศบูร์กินาฟาโซ
25.	ประเทศโมซัมบิก		

โดยเมื่อเริ่มแรกนั้น แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมเกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ระดับสูง (High income economies)⁸ เท่านั้น เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา และประเทศเยอรมนี เป็นต้น เนื่องจากการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมจะต้องมีการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์ (ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในการคุ้มครองของแต่ละประเทศ) ดังนั้น ประเทศที่มีการคุ้มครองการให้ยืมนี้ จึงต้องมีรายได้เพียงพอที่จะตอบแทนการให้ยืมแก่บุคคลดังกล่าว

แต่ทั้งนี้ ในปัจจุบันนอกเหนือจากกลุ่มประเทศที่มีรายได้ระดับสูงแล้ว แนวคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมนี้ยังเกิดขึ้นในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับสูง (Upper-middle income economies) เช่นประเทศโรมาเนีย และประเทศตุรกี เป็นต้น, กลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับล่าง (Lower-middle income economies) ได้แก่ ประเทศภูฏาน และประเทศยูเครน รวมทั้งในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ต่ำ (Low-income economies) ได้แก่ ประเทศบูร์กินาฟาโซ และประเทศโมซัมบิก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมที่ไม่เพียงแต่เป็นการคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจของเจ้าของงานลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมหรือผู้สร้างสรรค์เท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงความเคารพต่อการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม และเป็นการกระตุ้นให้มีการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมใหม่ๆ เพิ่มเติมอีกทางหนึ่งด้วย

⁸ The World Bank Group, Country and Lending Groups [Online]. 12 February 2012. Available : http://data.worldbank.org/about/country-classifications/country-and-lending-groups#Low_income.

2.2 ความหมายของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

สิทธิในการให้ยืม รู้จักกันในชื่อ “Public Lending Right: PLR” โดยมีความหมายปรากฏตาม DIRECTIVE 2006/115/EC ทั้งนี้ เนื่องจากสิทธิดังกล่าวมิได้มีการบัญญัติขึ้นตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขออธิบายการให้ยืมตามกฎหมายไทย เพื่อเปรียบเทียบกับความหมายของสิทธิในการให้ยืม หรือ PLR ดังนี้

2.2.1 ความหมายของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC

ตาม DIRECTIVE 2006/115/EC ซึ่งบัญญัติเป็นหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม เพื่อให้ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปทำการอนุวัติตาม มิได้บัญญัติความหมายของ “สิทธิในการให้ยืม” ไว้เป็นการเฉพาะแต่อย่างใด แต่ได้มีการบัญญัติเฉพาะความหมายของ “ให้ยืม” (Lending) ไว้ดังนี้

“ให้ยืม หมายถึง การให้ใช้โดยมีกำหนดระยะเวลา แต่ทั้งนี้ ต้องไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการให้ยืมนั้นเกิดขึ้นผ่านสถานที่ซึ่งสาธารณชนสามารถเข้าถึงได้”⁹

DIRECTIVE 2006/115/EC ได้บัญญัติให้ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม (Author) โดยมีได้คำนึงถึงว่าจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมดังกล่าวหรือไม่ เป็นผู้ได้รับสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Right) ในการอนุญาตหรือห้ามให้บุคคลอื่นทำการ “ให้ยืม” งานวรรณกรรมอันตนเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมา¹⁰

ยกตัวอย่างเช่น นายกนก ได้ทำการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมชื่อเรื่อง “แสงดาว” ขึ้นมา โดยต่อมานายกนกได้โอนลิขสิทธิ์ของตนในฐานะผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมให้แก่สำนักพิมพ์ “แก้วแก้ว” ซึ่งสำนักพิมพ์แก้วแก้วได้จัดทำหนังสือเรื่องแสงดาวออกจัดจำหน่าย และห้องสมุดได้มีการซื้อหนังสือ

⁹DIRECTIVE 2006/115/EC “ ‘lending’ means making available for use, for a limited period of time and not for direct or indirect economic or commercial advantage, when it is made through establishments which are accessible to the public;”

¹⁰ DIRECTIVE 2006/115/EC Article 3 “1. The exclusive right to authorise or prohibit rental and lending shall belong to the following:

(1) Joined Cases 60/84 and 61/84 [1985] ECR 2 605. (a) the author in respect of the original and copies of his work;”

ดังกล่าวและนำไปให้ผู้ยืม ดังนั้น “สิทธิในการให้ยืม” ตามความหมายของ DIRECTIVE 2006/115/EC ผู้สร้างสรรค์คือ นายกนก ย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการควบคุมการให้ยืมงานวรรณกรรมของห้องสมุด แม้การให้ยืมนั้นจะเกิดขึ้นภายหลังการจำหน่ายงานวรรณกรรมไปแล้วก็ตาม โดยสำนักพิมพ์แก้วกวี ไม่มีสิทธิควบคุมการให้ยืมงานวรรณกรรมที่ตนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์แต่อย่างใด ทั้งนี้ หากห้องสมุดต้องการนำงานวรรณกรรมแสงดาวที่ได้ซื้อไปให้ผู้ใช้บริการยืมในห้องสมุด ก็ต้องดำเนินการขออนุญาตจากนายกนกเสียก่อน แม้นายกนกจะไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมนั้นแล้วก็ตาม

แต่ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปสามารถยกเว้นหลักการในการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ในการให้ยืมงานวรรณกรรมได้ โดยอย่างน้อยที่สุดประเทศสมาชิกต้องมีการคุ้มครองสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้สร้างสรรค์¹¹ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากตัวอย่างข้างต้น นายกนกอาจไม่ได้รับสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมงานวรรณกรรม เนื่องจากประเทศของนายกนกสามารถบัญญัติสิทธิในการให้ยืมในลักษณะของสิทธิในการได้รับค่าตอบแทน (Right to remuneration) ได้

2.2.2 ความหมายของการให้ยืมตามกฎหมายไทย

ในส่วนของประเทศไทยนั้น มิได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ให้ยืม” หรือ “สิทธิในการให้ยืม” ภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แต่อย่างใด ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามความหมายของ DIRECTIVE 2006/115/EC แล้ว จะพบว่า “สิทธิในการให้ยืม” หรือ “การให้ยืม” มีลักษณะเดียวกับคำว่า “ยืมใช้คงรูป” ซึ่งจัดไว้เป็นเอกเทศสัญญาที่บัญญัติไว้ในบรรพ 3 ลักษณะ 9 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 640 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “อันว่ายืมใช้คงรูปนั้นคือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้ให้ยืม ให้บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้ยืม ใช้สอยทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เปล่า และผู้ยืมตกลงว่าจะคืนทรัพย์สินนั้น เมื่อได้ใช้สอยเสร็จแล้ว” ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการ “ยืมใช้คงรูป” มีลักษณะเช่นเดียวกับการ “ให้ยืม” หรือ “สิทธิในการให้ยืม” ตาม DIRECTIVE 2006/115/EC กล่าวคือ

2.2.2.1 การให้ยืมไม่เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในหนังสือ กล่าวคือ การให้ยืมหนังสือนั้น ผู้ยืมไม่มีสิทธิยึดเหนี่ยวเป็นของตนและจะต้องนำหนังสือมาคืนตามระยะเวลาที่กำหนด

¹¹ DIRECTIVE 2006/115/EC Article 6 “1. Member States may derogate from the exclusive right provided for in Article 1 in respect of public lending, provided that at least authors obtain a remuneration for such lending. Member States shall be free to determine this remuneration taking account of their cultural promotion objectives.”

2.2.2.2 การยืมเป็นการใช้สอยทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เปล่า กล่าวคือ ผู้ให้ยืมจะไม่มี การเก็บค่าตอบแทนจากผู้ยืมแต่อย่างใด

ดังนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์การยืมหนังสือจากห้องสมุด จึงเข้าลักษณะ ของสัญญายืมใช้คงรูป ซึ่งเป็นนิติกรรมสองฝ่าย เกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป¹² โดยในที่นี้ย่อมหมายถึงห้องสมุดและผู้ให้บริการ โดยการยืมใช้คงรูปนั้น เป็นสัญญา ที่มีวัตถุประสงค์ เป็นทรัพย์สิน กล่าวคือ หนังสือ และเป็นสัญญาที่ไม่มีค่าตอบแทนแต่อย่างใด ซึ่งเมื่อสัญญาบริบูรณ์ ด้วยการส่งมอบแล้ว ผู้ให้บริการ หรือผู้ยืม จะมีหน้าที่คืนทรัพย์สินได้แก่หนังสือที่ได้ยืมคืนให้แก่ผู้ให้ยืม คือห้องสมุด ตามระยะเวลาที่ห้องสมุดกำหนดไว้ เพื่อให้หนังสือหมุนเวียนไปยังผู้ใช้ คนต่อไปตาม เจตนารมณ์ของห้องสมุด

2.3 ความแตกต่างระหว่างการให้เช่าและการให้ยืมงานวรรณกรรม

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งเน้นที่จะศึกษาการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงาน วรรณกรรมเท่านั้น ซึ่งการให้เช่างานวรรณกรรมมีความแตกต่างกับการให้ยืม ตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ความแตกต่างระหว่างการให้เช่าและการให้ยืมงานวรรณกรรมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC

DIRECTIVE 2006/115/EC เป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองทั้งสิทธิในการให้ เช่า (Rental Right) และสิทธิในการให้ยืม (Lending Right) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างการ “ให้เช่า” และการ “ให้ยืม” ไว้ดังนี้

การ “ให้เช่า” มีความหมายตาม DIRECTIVE 2006/115/EC คือ “การให้ใช้ โดยมีกำหนดระยะเวลา เพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม”¹³ ซึ่งต่างจากการ ให้ยืมตามความหมายที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในข้อ 2.2 เนื่องจากการให้ยืมนั้นต้องไม่ใช่การให้ใช้เพื่อ วัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม

¹² ปัญญา อนุมรด, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ยืม คำประกัน จำนอง จำนำ (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2553), หน้า 1.

¹³ DIRECTIVE 2006/115/EC “‘rental’ means making available for use, for a limited period of time and for direct or indirect economic or commercial advantage”

ดังนั้น หากผู้ให้บริการได้จัดให้ประชาชนเข้าถึงงานวรรณกรรมโดยมีการเรียกเก็บค่าตอบแทนจะเป็นการ “ให้เช่า” งานวรรณกรรม หากไม่มีการเรียกเก็บค่าตอบแทนจึงจะเป็นการ “ให้ยืม” งานวรรณกรรม

2) ความแตกต่างระหว่างการให้เช่าและการให้ยืมตามกฎหมายไทย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 537 บัญญัติว่า “อันว่าเช่าทรัพย์สินนั้นคือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้ให้เช่าตกลงให้บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้เช่าได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ ในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งชั่วระยะเวลาอันมีจำกัดและผู้เช่าตกลงจะให้ค่าเช่าเพื่อการนั้น”

ทั้งนี้ การเช่าไม่ได้ทำให้ผู้เช่าได้รับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น และผู้เช่าต้องคืนทรัพย์สินดังกล่าวให้แก่ผู้ให้เช่าเมื่อเลิกสัญญา¹⁴ ดังนั้น ทั้งการให้เช่าและการให้ยืมตามความหมายที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในข้อ 2.2 จึงทำให้ผู้ครอบครองทรัพย์สินได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินเช่นเดียวกัน แต่ความแตกต่างของการให้เช่าและการให้ยืมนี้โดยตรงที่ว่า ในการเช่านั้นผู้เช่าจะต้องชำระค่าเช่าส่วนการยืมนั้น ผู้ยืมสามารถใช้สอยทรัพย์สินนั้นได้โดยไม่เสียค่าตอบแทน

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม คือการให้ใช้สอยทรัพย์สินโดยไม่เสียค่าตอบแทนเท่านั้น ไม่รวมถึงสิทธิในการให้เช่าหรือการให้ใช้โดยมีการชำระค่าเช่า หรือค่าตอบแทนแต่อย่างใด

2.4 ประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เหตุที่ผู้ทรงสิทธิตามความหมายของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมมีความหมาย ที่แตกต่างกันตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สืบเนื่องมาจากในปัจจุบันประเทศที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ไม่ได้มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์เพียงประเภทเดียวเท่านั้น แต่ทั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม ยังอาจได้รับความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมาย บทบัญญัติ ข้อกำหนด หรือหลักเกณฑ์อื่น ที่รัฐได้กำหนดขึ้นเพื่อมอบค่าตอบแทนจากการให้ยืมให้แก่ผู้สร้างสรรค์ดังกล่าว ดังนั้น เพื่อให้สามารถทำการศึกษาลักษณะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอแบ่งประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การให้ความคุ้มครองภายใต้

¹⁴ไพฑูริศ เอกจริยกร, คำอธิบายเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ, พิมพ์ครั้งที่ 15 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 11.

กฎหมายลิขสิทธิ์ และการให้ความคุ้มครองภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.1 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

2.4.1.1 หลักการและเหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

แม้งานวรรณกรรมจะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่งที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย แต่ในปัจจุบันกลับมีเพียงไม่กี่ประเทศที่คุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ โดยทั้งนี้ ในช่วงแรกของแนวคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม หลายประเทศต่างมีการโต้เถียงถึงความเหมาะสมในการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าว โดยผู้สนับสนุนให้มีการขยายความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ได้เสนอแนวคิด และเหตุผลเพื่อสนับสนุนแนวความคิดของตน ดังนี้¹⁵

2.4.1.1.1 การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์จะส่งผลให้เจ้าของลิขสิทธิ์ ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม และเหมาะสมเมื่อเทียบกับจำนวนการใช้ประโยชน์งานวรรณกรรมที่เกิดขึ้นโดยการยืมจากห้องสมุด

2.4.1.1.2 หากมีการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ จะเป็นการสร้างบรรทัดฐานให้ประเทศอื่นเห็นความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม และเป็นการกดดันให้ประเทศอื่นต้องขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ของตนต่อไป

2.4.1.1.3 การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์นั้น จะยากต่อการยกเลิก หรือเพิกถอนสิทธิกว่าการบัญญัติไว้ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับอื่น

¹⁵ Dennis Hyatt. "Legal Aspects of Public Lending Right," In *Library Trends*, Boyd Rayward, Editor (Johns Hopkins University, 1981), page 151.

2.4.1.2 ประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

โดยการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามระบบลิขสิทธิ์นั้น แบ่งเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมงานวรรณกรรม และสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมงานวรรณกรรม

2.4.1.2.1 การให้ความคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ในการให้ยืมงานวรรณกรรม

โดยหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ที่เป็นสากล เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม จะได้มีสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ที่จะกระทำการบางอย่างต่องานลิขสิทธิ์ของตน¹⁶ หมายถึงผู้อื่นย่อมไม่มีสิทธิที่จะมากระทำการอย่างที่เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถทำได้หากไม่ได้รับอนุญาต โดยการกระทำบางอย่างที่ได้รับการบัญญัติให้เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์นั้น มีทั้งการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน และการให้เช่า ซึ่งในบางประเทศกฎหมายลิขสิทธิ์ยังขยายไปถึงการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมอีกด้วย

ดังนั้น หากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ บุคคลอื่นรวมถึงห้องสมุดจะไม่สามารถให้บริการให้ยืมได้หากไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เสียก่อน ซึ่งสิทธิดังกล่าวยังคงอยู่ต่อไปแม้เจ้าของลิขสิทธิ์จะทำการจำหน่ายงานวรรณกรรมนั้นอย่างถูกต้องไปแล้วก็ตาม และเป็นข้อยกเว้นของหลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

ดังเช่นในประเทศอิตาลี ตาม Italian Copyright Statute มาตรา 18 ทวิ 2 การให้ยืมถือเป็นสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Exploitation of Works) ประเภทหนึ่ง ซึ่งสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมงานวรรณกรรมให้ความคุ้มครองการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการให้ใช้งานจากต้นฉบับหรือสำเนางานวรรณกรรมผ่านผู้ให้บริการที่เข้าถึงได้โดยสาธารณชนทั่วไป ในระยะเวลาที่จำกัด ทั้งนี้ การให้ยืมดังกล่าวต้องไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรทั้งทางตรงและทางอ้อม¹⁷

¹⁶ ธัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 164.

¹⁷ Italian Copyright Statute Article 18 bis

“1. The exclusive right of rental concerns the making available of use of originals, of copies or of carriers of copyright works, for a limited period of time and for direct or indirect economic or commercial advantage.

2.4.1.2.2 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการได้รับค่าตอบแทน (Remuneration right) ในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ภายใต้ความตกลงทริปส์ในข้อ 14 (4) อนุญาตให้รัฐภาคีนำระบบการให้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมมาใช้ได้ ซึ่งสิทธิในการให้ยืมต่อสาธารณชน ก็อาจเป็นสิทธิประเภทหนึ่งที่อยู่ภายใต้ระบบการให้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม¹⁸ โดยสิทธิในการได้รับค่าตอบแทน (Remuneration right) นั้น เป็นสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์อีกประเภทหนึ่งที่เจ้าของลิขสิทธิ์อาจได้รับนอกเหนือจากสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive right) โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการกระทำบางอย่างของบุคคลภายนอก แต่ทั้งนี้ เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่มีสิทธิหวงห้าม หรือกีดกันการกระทำเหล่านั้นจากบุคคลดังกล่าวแต่อย่างใด

สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนนั้น มักปรากฏในการคุ้มครองสิทธินักแสดง หรือสิทธิข้างเคียง เช่นที่ปรากฏตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 45¹⁹ ในส่วนของสิทธินักแสดง โดยผู้ที่ใช้สิ่งบันทึกเสียงการแสดงของนักแสดงเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนเมื่อได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ใน สิ่งบันทึกเสียงนั้นอย่างถูกต้องแล้ว ผู้ใช้มีหน้าที่ชำระค่าตอบแทนที่เป็นธรรมให้แก่นักแสดง แต่ทั้งนี้ ผู้ใช้ไม่ต้องทำการขออนุญาตจากนักแสดงอีกแต่อย่างใด ซึ่งจำนวนค่าตอบแทนนั้นหากนักแสดงและผู้ใช้ สิ่งบันทึกเสียงไม่สามารถตกลงอัตราของค่าตอบแทนที่เป็นธรรมได้ตาม พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ อธิบดี กรมทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นผู้มีหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดค่าตอบแทนโดยคำนึงถึงอัตราค่าตอบแทนปกติในธุรกิจประเภทนั้น²⁰ ซึ่งการไม่ยอมชำระค่าตอบแทนให้แก่นักแสดงตาม มาตรา 45 ตามกฎหมายก็ถือว่าผู้นั้นละเมิดสิทธิของนักแสดงด้วย

ในส่วนของสิทธิในการให้ยืมนั้นตาม DIRECTIVE 2006/115/EC ได้บัญญัติให้สมาชิกสหภาพยุโรปสามารถยกเว้นหลักการในการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive

2. The exclusive right of lending concerns the making available for use of originals, of copies or of carriers of copyright works, for a limited period of time and for purposes other than those referred to in paragraph (1) when made through establish marks which are accessible to the public.”

¹⁸ จักรกฤษณ์ ครอบงม, กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, หน้า 120.

¹⁹ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 45 “ผู้ใดนำสิ่งบันทึกเสียงการแสดงซึ่งได้นำออกเผยแพร่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าแล้ว หรือนำสำเนาของงานนั้นไปแพร่เสียงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยตรง ให้ผู้นั้นจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่นักแสดง ในกรณีที่ตกลงค่าตอบแทนไม่ได้ ให้อธิบดีเป็น ผู้มีคำสั่งกำหนดค่าตอบแทน ทั้งนี้ โดยให้คำนึงถึงอัตราค่าตอบแทนปกติในธุรกิจประเภทนั้น

คำสั่งของอธิบดีตามวรรคหนึ่ง คู่กรณีอาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายใน เก้าสิบวันนับแต่วันที่รับหนังสือแจ้งคำสั่งของอธิบดี คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด”

²⁰ ธัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 290-291

Right) ในการให้ยืมงานวรรณกรรมได้ โดยอย่างน้อยที่สุดประเทศสมาชิกต้องมีการคุ้มครองสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้สร้างสรรค์²¹

ดังนั้น ในประเทศที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามระบบข้างต้น หากบรรณารักษ์ หรือบุคคลอื่นใดซึ่งไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ ต้องการนำงานวรรณกรรมไปให้บริการให้ยืมต่อสาธารณชน ก็สามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมนั้นแต่อย่างใด และเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ไม่มีสิทธิห้ามหรือหวงกั้นมิให้บุคคลอื่นนำงานวรรณกรรมไปให้ยืมได้เช่นกัน ซึ่งต่างจากการคุ้มครองในลักษณะสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามข้อ 1) โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมจะได้รับสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ตามรูปแบบและจำนวนที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามลักษณะดังกล่าวจะทำให้สามารถกระจายงานวรรณกรรมสู่สังคมได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนนำงานวรรณกรรมให้บุคคลอื่นยืมทุกครั้ง และเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ยังได้รับการชดเชยประโยชน์ที่ตนต้องสูญเสียไปจากการให้ยืมของห้องสมุดอย่างเป็นธรรม

ยกตัวอย่าง เช่น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับค่าตอบแทนจากการให้เช่าและการให้ยืมงานวรรณกรรม (Remuneration for Rental and Lending) ผ่านองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์²² แต่ทั้งนี้ ห้องสมุด หรือบุคคลอื่นใดที่ต้องการนำงานวรรณกรรมออกให้ บริการให้ยืม สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เนื่องจากสิทธิในการให้ยืมไม่ใช่สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์เช่นเดียวกับการทำซ้ำ การจำหน่าย และการจัด การแสดง นิทรรศการ²³ แต่อย่างใด

²¹ DIRECTIVE 2006/115/EC Article 6 “1. Member States may derogate from the exclusive right provided for in Article 1 in respect of public lending, provided that at least authors obtain a remuneration for such lending. Member States shall be free to determine this remuneration taking account of their cultural promotion objectives.”

²² โปรดศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในบทที่ 3 “การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในต่างประเทศ”

²³ Law on Copyright and Neighboring Rights (Copyright Law) of Germany Article 15(1) “The author shall have the exclusive right to exploit his work in material form; his right shall comprise, in particular,

1. the right of reproduction
2. the right of distribution
3. the right of exhibition”

2.4.1.3 ข้อพิจารณาของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

จากการยกตัวอย่างประเทศที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ จะเห็นได้ว่าทั้งประเทศอิตาลี และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต่างเป็นประเทศที่คุ้มครองลิขสิทธิ์ตามระบบสิทธิของผู้สร้างสรรค์หรือระบบภาคพื้นยุโรป ('droit d'auteur' or Continental European Systems) ซึ่งเน้นความสำคัญที่ผู้สร้างสรรค์งาน เนื่องจากงานลิขสิทธิ์เป็นผลที่เกิดจากความสร้างสรรค์อันมีจุดเริ่มต้นมาจากทรัพย์สินทางปัญญาของมนุษย์ ดังเช่นงานวรรณกรรมที่นักเขียนต้องอาศัยสติปัญญา ของตนในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมขึ้นมา โดยเมื่อสำนักพิมพ์นำไปทำซ้ำเพื่อจัดทำเป็นรูปเล่มหนังสือ หนังสือนั้นก็เป็นวัตถุที่ทำซ้ำหรือสำเนาขึ้นจากงานเดิมเท่านั้น ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์งานเดิมในฐานะเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญานี้จึงควรเป็นผู้เดียวที่มีสิทธิใช้งานนั้นให้เกิดประโยชน์ใดๆ โดยผู้อื่นไม่มีสิทธิในการทำซ้ำ หรือเผยแพร่งานวรรณกรรมนั้นสู่สาธารณชนตามอำเภอใจได้ และต้องได้รับการอนุญาตจากผู้สร้างสรรค์ก่อน²⁴

ดังนั้นในประเทศเหล่านี้ เมื่อมีการบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นลายลักษณ์อักษร ก็ยังคงมีการกำหนดสิทธิทางเศรษฐกิจให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เช่นเดียวกับประเทศในระบอบแองโกลแซกซันหรือระบบสิทธิในการทำสำเนา (Anglo-Saxon or 'Copyright' Systems) แต่ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมจะเป็นผู้สิทธิดีกว่าบุคคลอื่นในการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ งานวรรณกรรมของตน เช่น ในประเทศเยอรมันนี้ ผู้สร้างสรรค์จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมโดยอัตโนมัติและไม่สามารถโอนให้แก่บุคคลอื่นได้นอกจากเสียจากการโอนทางมรดก²⁵ อีกทั้ง ประเทศเยอรมนียังไม่ยอมรับการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานวรรณกรรมโดยการจ้าง หรือการที่นิติบุคคลเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์แต่อย่างใด²⁶ ดังนั้น สิทธิทางเศรษฐกิจต่างๆ ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ รวมทั้งสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรม จึงเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของผู้สร้างสรรค์อันเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ตามกฎหมายนั่นเอง ซึ่งมีเหตุผลสืบเนื่องมาจากเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องอย่างมากกับประโยชน์สาธารณะของประชาชน ดังนั้น หากมีการบัญญัติให้บุคคลใดได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าว บุคคลผู้นั้นควรเป็นผู้อาศัยสติปัญญา แรงกาย และแรงใจในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมนั้นขึ้นมา ซึ่งก็คือผู้สร้างสรรค์ที่แท้จริง มิใช่เป็น

²⁴ ธีชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 15.

²⁵ German Copyright Act Article 29 "Copyright may be transferred in execution of a testamentary disposition or to co-heirs as part of the partition of an estate. Copyright shall not otherwise be transferable"

²⁶ George Metaxas, INTELLECTUAL PROPERTY LAWS OF EUROPE (the United States: John Wiley & Sons, 1995), page 121.

เพียงผู้ผลิตหนังสือเท่านั้น โดยหลักดังกล่าวเป็นหลักการสำคัญที่กำหนดไว้ตาม DIRECTIVE 2006/115/EC ที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อข้างต้น

แต่ทั้งนี้ในประเทศไทย นอกเสียจากผู้สร้างสรรค์แล้ว บุคคลอื่นนอกเหนือจากผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมยังสามารถเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมโดยผลแห่งกฎหมาย เช่น การได้มาทางมรดก การได้มาโดยการจ้าง และการได้มาโดยทางนิติกรรม เป็นต้น จึงทำให้มีโอกาสอย่างมากที่ผู้สร้างสรรค์จะไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมอันตนเป็นผู้สร้างสรรค์ รวมทั้งมีผู้ใช้ผู้ที่จะสามารถแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากงานสร้างสรรค์ของตนได้แต่อย่างใด ดังนั้น จึงเป็นประเด็นสำคัญที่สมควรนำมาพิจารณาว่าหากมีการขยายสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว จะมีความเหมาะสม และตรงกับเจตนารมณ์ของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามหลักสากลหรือไม่

2.4.2 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ นอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์

2.4.2.1 หลักการและเหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

แม้ว่างานวรรณกรรมจะเป็นงานลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่ง แต่มิใช่ทุกประเทศที่ขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งการพิจารณาความเหมาะสม ในการกำหนดประเภทของความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม ถือเป็นประเด็นสำคัญในการเลือกบัญญัติหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองในทุกประเทศ โดยประเทศที่เลือกให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้หลักเกณฑ์อื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์ต่างให้เหตุผลสนับสนุนแนวคิดของตน ดังนี้²⁷

2.4.2.1.1 เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์นั้น นอกเหนือจากการรักษาผลประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว รัฐยังต้องดูแลการใช้สิทธิดังกล่าวเพื่อมิให้กระทบกระเทือนถึงประโยชน์สาธารณะของประชาชนด้วย ซึ่งบริการให้ยืมของห้องสมุดเป็นหนทางในการเข้าถึงความรู้ของประชาชนที่สำคัญยิ่ง ดังนั้น หากมีการขยายสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์แล้วไม่ว่าจะในลักษณะใด ก็อาจมีผลกระทบต่อความคล่องตัวในการกระจายงานวรรณกรรมอันทรงคุณค่าต่อสังคมได้

²⁷ Dennis Hyatt, *Library Trends*, 1981.

2.4.2.1.2 การเพิ่มสิทธิ หรือการขยายสิทธิใดๆ ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ อาจจะ ต้องใช้เวลานานในการปรับกฎหมายที่เป็นพื้นฐานของความคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยการแยกมา บัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อวางหลักเกณฑ์ในการมอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมเมื่อ งานวรรณกรรมเหล่านั้นถูกยืมจากห้องสมุดโดยเฉพาะ หรือให้เป็นเพียงหลักเกณฑ์ที่สนับสนุนโดย ภาครัฐ จะกระทำได้ง่าย และใช้เวลาที่น้อยกว่า

2.4.2.1.3 โดยผลแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญา เบอร์น และความตกลงทริปส์ ซึ่งต่างมีหลักสำคัญที่เหมือนกันคือ หลักการปฏิบัติอย่างคนชาติ (Principle of National Treatment) และหลักดังกล่าวส่งผลให้ประเทศภาคีของความตกลงระหว่างประเทศ ดังกล่าวต้องให้ความคุ้มครองคนชาติของประเทศภาคีอื่นๆ ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเช่นเดียวกัน กับที่คุ้มครองคนในชาติตน ซึ่งหลักนี้สร้างความกังวลให้แก่ประเทศที่คิดจะขยายความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นอย่างมาก เนื่องจากจำเป็นต้องผูกพันในการมอบ สิทธิในการให้ยืมนี้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์งานวรรณกรรมในต่างประเทศด้วย ซึ่งขัดต่อเจตนารมณ์ของการให้ ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในบางประเทศ ที่ต้องการมอบสิทธิ หรือค่าตอบแทนนี้ ให้แก่ประชาชน ภายในประเทศของตนเท่านั้น

2.4.2.1.4 เนื่องจาก DIRECTIVE 2006/115/EC บัญญัติให้ประเทศสมาชิก ต้องให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมนี้แก่ผู้สร้างสรรค์ ซึ่งขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ในบาง ประเทศที่ต้องการให้ความคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์แม้ว่าไม่ได้เป็น ผู้สร้างสรรค์ก็ตาม

2.4.2.2 ประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ กฎเกณฑ์อื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์

โดยการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎเกณฑ์อื่น นอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์นั้น แบ่งเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายเฉพาะ และภายใต้นโยบายของภาครัฐ

2.4.2.2.1 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายเฉพาะ

บางประเทศเลือกที่จะบัญญัติกฎหมายเพื่อวางหลักเกณฑ์ในการมอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์เมื่องานวรรณกรรมเหล่านั้นถูกยืมจากห้องสมุดโดยเฉพาะ²⁸ โดยในปัจจุบันมีหลายประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายเฉพาะ อาทิ ประเทศออสเตรเลีย (Public Lending Right Act 1985) ประเทศอังกฤษ (The Public Lending Right Act 1979) และ ประเทศไอซ์แลนด์ (Author's Fund Library Act 1988) เป็นต้น โดยภายใต้กฎหมายเฉพาะ รัฐบาล จะกำหนดหลักเกณฑ์ในการได้รับค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์ในการให้ยืมโดยพิจารณาจากสภาพปัญหาและความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

ยกตัวอย่างเช่นในประเทศออสเตรเลีย ซึ่งมีการให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรม ในฐานะงานอันมีลิขสิทธิ์ตาม Copyright Act 1968 ทั้งนี้ ตาม มาตรา 31 เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิในการทำซ้ำ เผยแพร่ต่อสาธารณชน นำออกแสดง แพร่เสียงแพร่ภาพ แก๊ซ และดัดแปลงงานวรรณกรรมของตนได้ แต่เพียงผู้เดียว²⁹ ซึ่งสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมมิได้ถูกบัญญัติให้เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์แต่อย่างใด ดังนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์จึงไม่สามารถห้าม หรือควบคุมการให้ยืมงานวรรณกรรมของตนต่อสาธารณชนได้ แต่ทั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมจะได้รับค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายที่รัฐบาลได้บัญญัติขึ้นมาเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม กล่าวคือ Public Lending Right Act 1985 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะในการมอบค่าตอบแทนจากการให้ยืมให้แก่ผู้สร้างสรรค์ โดยสิทธิและค่าตอบแทนดังกล่าวไม่อยู่ภายใต้การให้

²⁸ ต่อไปในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะเรียกว่า “กฎหมายเฉพาะ”

²⁹ Copyright Act 1968 Article 31 (1) For the purposes of this Act, unless the contrary intention appears, copyright, in relation to a work, is the exclusive right:

(a) in the case of a literary, dramatic or musical work, to do all or any of the following acts:

(i) to reproduce the work in a material form;

(ii) to publish the work;

(iii) to perform the work in public;

(iv) to communicate the work to the public;

(vi) to make an adaptation of the work;

(vii) to do, in relation to a work that is an adaptation of the first-mentioned work, any of the acts specified in relation to the first-mentioned work in subparagraphs

(i) to (iv), inclusive; and

ความคุ้มครองงานวรรณกรรมตาม Copyright Act 1968 แต่อย่างไรก็ดี ทั้งนี้ รายละเอียดของ Public Lending Right Act 1985 ผู้วิจัยจะขอทำการศึกษาย่างละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

2.4.2.2 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้นโยบายของภาครัฐ

ประเทศแคนาดา และประเทศกรีซ ต่างก็มอบค่าตอบแทนในการให้ยืมให้แก่ผู้สร้างสรรค์ แต่ทั้งนี้ทั้งสองประเทศกลับไม่ได้มีการบัญญัติสิทธิในการให้ยืมนี้ภายใต้กฎหมายใดๆ ทั้งสิ้น โดยผู้สร้างสรรค์จะได้รับค่าตอบแทนจากการที่ห้องสมุดนำงานวรรณกรรมของผู้สร้างสรรค์ออกให้สาธารณชนทำการยืมภายใต้นโยบายทางสังคมและวัฒนธรรมของภาครัฐ

โดยค่าตอบแทนดังกล่าว เสมือนเป็นการให้รางวัลแก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม ยกตัวอย่างเช่นในประเทศแคนาดา รัฐบาลได้มอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม ที่มีสัญชาติแคนาดาเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ของผู้สร้างสรรค์และเป็นการแสดงออกซึ่งการปกป้องวัฒนธรรมของชาติผ่านการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมโดยคนในชาติ³⁰ โดยรัฐบาลจะทำการกำหนดค่าตอบแทนในแต่ละปี และมอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมของประเทศแคนาดา (The Department of Canadian Heritage) เป็นผู้บริหารค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม โดยรายละเอียดของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศแคนาดา ผู้วิจัยผู้วิจัยจะขอศึกษาโดยละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

2.4.2.3 ข้อพิจารณาของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้เกณฑ์อื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์

การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายเฉพาะ และภายใต้นโยบายของภาครัฐ เป็นการมอบสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์ จากการทำงานวรรณกรรมของบุคคลเหล่านั้น ถูกยืมจากห้องสมุดสาธารณะ ทั้งนี้ เมื่อสิทธิดังกล่าวไม่ใช่สิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ จึงทำให้ค่าตอบแทนดังกล่าวไม่ใช่ค่าสิทธิและผู้ทรงสิทธิภายใต้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามระบบนี้ ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมแต่อย่างใด โดยภาครัฐของทุกประเทศต่างตกลงมอบสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมนั่นเอง ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ที่มุ่งมอบประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์

³⁰ Department of Canadian Heritage, *Evaluation of the Public Lending Right Program* [Online].

เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าสู่สังคม³¹ แต่ทั้งนี้ เมื่อสิทธิในการให้ยืมดังกล่าว ไม่ใช่สิทธิที่ถูกขยายออกไปภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมไม่มีสิทธิเด็ดขาด หรือสิทธิ แต่เพียงผู้เดียวที่จะหวงกัหรือห้ามมิให้บุคคลอื่นนำงานวรรณกรรมของตนไปให้บริการภายในห้องสมุด แต่อย่างใด

โดยในประเทศไทยนั้น ตาม พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 สิทธิทางเศรษฐกิจของผู้สร้างสรรค์อาจตกเป็นของบุคคลอื่นโดยผลแห่งกฎหมาย เช่น การสร้างสรรค์งานภายใต้การจ้าง ตาม มาตรา 9 เป็นต้น หรือโดยผลแห่งการโอนลิขสิทธิ์ ซึ่งส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์ไม่มีสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ จากงานสร้างสรรค์ของตนได้อีก และถึงแม้ว่าผู้สร้างสรรค์จะได้รับสิทธิที่ชื่อว่า “ธรรมสิทธิ” แต่สิทธิ ดังกล่าวก็ไม่ได้มุ่งจะมอบประโยชน์ทางเศรษฐกิจตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์แต่อย่างใด ดังนั้น หาก จะมอบสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม นอกเสียจากการ พิจารณาเรื่องความเหมาะสมตามเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมแล้ว ยังต้อง พิจารณาถึงความเป็นธรรมสำหรับเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะขอทำการพิจารณา ประเด็นดังกล่าวข้างต้นในบทต่อไป

2.5 ค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ไม่ว่าจะเป็นการให้คุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในลักษณะใด ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาเมื่อ มอบสิทธิในการให้ยืมให้แก่ผู้ทรงสิทธิ (เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้สร้างสรรค์ แล้วแต่ประเภทของการให้ ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม) ได้แก่ ค่าตอบแทนที่ต้องมอบให้แก่ผู้ทรงสิทธิ ซึ่งแยกพิจารณาได้ตาม รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.5.1 ผู้มีหน้าที่ชำระค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรม

เมื่อศึกษาจากประเทศที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ใน ส่วนของภาระหน้าที่ในการชำระค่าตอบแทนการให้ยืมแก่ผู้ทรงสิทธิ ผู้วิจัยขอแบ่งประเภทของผู้มีหน้าที่ ในการชำระค่าตอบแทนดังกล่าวเป็น 2 ประเภท ดังนี้

³¹ DIRECTIVE 2006/115/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property

2.5.1.1 การชำระค่าตอบแทนโดยห้องสมุด

สำหรับประเทศที่ขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศเบลเยียม และประเทศลักเซมเบิร์ก เป็นต้น เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมย่อมเป็นผู้มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการให้บุคคลอื่นยืมงานวรรณกรรมอันตนเป็นเจ้าของซึ่งเช่นเดียวกับสิทธิแต่เพียงผู้เดียวประเภทอื่น เมื่อห้องสมุดต้องการให้สาธารณชนยืมงานวรรณกรรมของบุคคลใด ห้องสมุดก็ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมนั้นๆ เสียก่อน รวมทั้งต้องเป็นผู้ชำระค่าตอบแทนในเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมดังกล่าวด้วย

2.5.1.2 การชำระค่าตอบแทนโดยภาครัฐ

ในประเทศที่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศกรีนแลนด์ เป็นต้น เนื่องจากสิทธิในการให้ยืมที่รัฐมอบให้แก่ผู้สร้างสรรค์ ไม่ใช่สิทธิแต่เพียงผู้เดียวตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์จึงไม่สามารถเรียกร้องให้ห้องสมุดทำการชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรมให้แก่ตนได้ ซึ่งต่างจากสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในข้อ 1. ดังนั้น เพื่อมิให้ห้องสมุดต้องรับภาระด้านค่าใช้จ่ายที่มากเกินไป สมควร ในประเทศดังกล่าวจึงมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของภาครัฐที่จะมอบค่าตอบแทนจากการให้ยืมโดยห้องสมุด ให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม โดยในบางประเทศภาครัฐก็มีการกำหนดให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรม และประชาชนที่ยืมงานวรรณกรรม มีหน้าที่ในการให้การสนับสนุนค่าตอบแทนการให้ยืมร่วมกับภาครัฐ เช่น ในประเทศออสเตรเลีย และประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

แต่ทั้งนี้ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งแม้จะมีการขยายความความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ แต่เนื่องจากการที่ภาครัฐต้องการรักษาสมดุลระหว่างประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม กับภาระของห้องสมุดซึ่งเป็นบริการสาธารณะ เพื่อมิให้ห้องสมุดต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่มากเกินไป และยังคงเป็นการชดเชยประโยชน์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องสูญเสียจากการให้บริการยืมงานวรรณกรรมของห้องสมุดอยู่ หน้าที่ในการชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ จึงตกเป็นของภาครัฐที่จะทำการชำระผ่านองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ที่ได้รับมอบหมาย

โดยประเทศที่ภาครัฐเป็นผู้รับภาระในการชำระค่าตอบแทนในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม จะมีการกำหนดหน่วยงานของภาครัฐที่รับผิดชอบบริหารค่าตอบแทน แตกต่างกัน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) หน่วยงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม

เนื่องจากการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมเป็นเหตุผลหลักประการหนึ่งในการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งงานวรรณกรรมที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นนั้น นำความเจริญให้เกิดแก่คลังแห่งงานวรรณคดี ด้วยการสร้างสรรค์หนังสือที่หลากหลาย อันเป็นทั้งการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมของชาติอย่างหนึ่ง³² ดังนั้น การบริหารค่าตอบแทนเพื่อสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือผู้สร้างสรรค์ เพื่อให้ได้รับการชดเชยประโยชน์ที่สูญเสียไปจากการให้ยืมของห้องสมุดจึงควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ

โดยในปัจจุบันมีหลายประเทศที่มอบหมายให้หน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนสิทธิในการให้ยืมให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ อาทิเช่น สำนักงานศิลปวัฒนธรรม (Office for the Arts) ประเทศออสเตรเลีย และกระทรวงวัฒนธรรม (Ministry of Culture) ประเทศเดนมาร์ก เป็นต้น

2) หน่วยงานด้านการศึกษา

เนื่องจากงานวรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกระจายความรู้ สู้สังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ร่วมกันได้ ดังนั้น การที่ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมสามารถสร้างสรรค์หรือจัดทำหนังสือได้จำนวนมากขึ้น ย่อมส่งผลถึงการพัฒนาทางการศึกษาของประชาชนในชาติโดยตรง อีกทั้ง สถานศึกษาถือเป็นหน่วยงานหลักในการจัดตั้งห้องสมุดเพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ได้เข้ามาหาความรู้และนำไปพัฒนาการเรียนของตน ดังนั้น หน่วยงานทางการศึกษาจึงควรเป็นผู้รับผิดชอบบริหารค่าตอบแทนในการให้ยืมให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์

โดยในปัจจุบันมีหลายประเทศที่มอบหมายให้หน่วยงานด้านการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนสิทธิในการให้ยืมให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ อาทิ กระทรวงวัฒนธรรมและการศึกษา (Minister of Culture and Education) ของประเทศไอซ์แลนด์ และกรมการศึกษา (Department of Education) ของหมู่เกาะแพร์โร เป็นต้น

³² ไชยยศ เหมะรัชตะ, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2549), หน้า 27.

2.5.2 การคำนวณค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ไม่ว่าการมอบค่าสิทธิในการให้ยืมจะเป็นหน้าที่ของห้องสมุดหรือรัฐบาลก็ตาม วัตถุประสงค์ของการมอบค่าตอบแทนย่อมเหมือนกัน กล่าวคือเพื่อชดเชยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ได้สูญเสียไปจากการให้บริการยืมของห้องสมุด และเพื่อให้บุคคลดังกล่าวได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการที่สาธารณชนได้ประโยชน์จากงานวรรณกรรมของตน ซึ่งงานวรรณกรรมที่ถูกยืมจากห้องสมุดเป็นจำนวนมาก ก็ควรได้รับค่าตอบแทนในอัตราที่สูงด้วยเช่นกัน

ดังนั้น วิธีในการคำนวณค่าตอบแทนการยืมงานวรรณกรรมจึงเป็นส่วนสำคัญในระบบการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม โดยวิธีการคำนวณค่าตอบแทนสิทธิในการให้ยืมในประเทศที่มีการให้ความคุ้มครอง สามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี กล่าวคือ

2.5.2.1 การคำนวณค่าตอบแทนงานวรรณกรรมตามการใช้จริง

ตามที่กล่าวมา ค่าตอบแทนหรือค่าสิทธิที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับควรสัมพันธ์กับจำนวนของการให้ยืมที่เกิดขึ้นในห้องสมุด เนื่องจากงานวรรณกรรมที่ถูกยืมจากห้องสมุดในอัตราที่สูง ย่อมหมายถึงเป็นงานวรรณกรรมที่ให้ประโยชน์แก่คนจำนวนมาก ดังนั้นผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมดังกล่าวจึงควรได้รับค่าตอบแทนหรือค่าสิทธิในอัตราที่สูงเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลดังกล่าว และเป็นการชดเชยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์สูญเสียอย่างแท้จริงจากการให้ยืมของห้องสมุด เช่น นายกนก และนายกร เป็นผู้ได้รับการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม โดยนายกนกเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ในงานวรรณกรรมชื่อ “แสงดาว” ส่วนนายกร เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานวรรณกรรมชื่อ “แสงเดือน” และหนังสือทั้งสองเล่มต่างมีอยู่ในห้องสมุดในจำนวนที่เท่ากัน ทั้งนี้ จากการสำรวจโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า ประชาชนทำการยืมหนังสือเรื่อง “แสงดาว” มากกว่า หนังสือเรื่อง “แสงเดือน” ดังนั้น นายกนกจึงได้รับค่าตอบแทนมากกว่านายกร เนื่องจากหนังสือของนายกนกกมีคนยืมในจำนวนที่มากกว่า

โดยในปัจจุบันมีประเทศที่คำนวณค่าตอบแทนในการให้ยืมจากการอัตรการยืมงานวรรณกรรมที่เกิดขึ้นแท้จริงภายในห้องสมุดหลายประเทศ อาทิ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศไอซ์แลนด์ ประเทศลิทัวเนีย และ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเทศจะทำการสำรวจห้องสมุดภายใต้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม และเก็บสถิติการยืมงานวรรณกรรมจากห้องสมุด เพื่อนำมาเป็นฐานในการคำนวณค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ในวรรณกรรมต่อไป ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศไอซ์แลนด์ ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม

ตามกฎหมายเฉพาะ กล่าวคือ The Icelandic Literature Fund Act (2007) และบริหารรวมทั้งมอบค่าตอบแทนโดยภาครัฐจะมอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม โดยใช้จำนวนงานวรรณกรรมดังกล่าวที่ถูกยืมจากห้องสมุดตามที่ภาครัฐได้สำรวจและเก็บสถิติในแต่ละปีมาใช้เป็นฐานในการคำนวณค่าตอบแทนที่ผู้สร้างสรรค์จะได้รับ เป็นต้น³³

2.5.2.2 การคำนวณค่าตอบแทนงานวรรณกรรมตามจำนวนงานวรรณกรรมที่มีให้ยืมในห้องสมุด

แม้ว่าการเก็บรวบรวมสถิติการยืมที่เกิดขึ้นจริงในหนังสือแต่ละเล่มจะช่วยให้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในหัวข้อข้างต้น แต่เนื่องจากการรวบรวมสถิติที่เกิดจากการที่ประชาชนทั่วประเทศยืมหนังสือ ในแต่ละปี เข้าด้วยกันย่อมสร้างภาระที่หนักหนาและต้องใช้เวลาอย่างมากในการรวบรวมสถิติที่เกิดขึ้นทั้งหมด ดังนั้น ในบางประเทศ เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย และประเทศแคนาดา เป็นต้น จึงได้รวบรวมสถิติของหนังสือที่มีการให้ยืมในห้องสมุดเท่านั้น เพื่อนำมาเป็นฐานในการคำนวณ

ดังเช่นตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ยกมาในข้อ 1. นายกนกและนายกรจะได้ค่าตอบแทนที่เท่ากัน แม้ว่าแท้ที่จริงแล้วหนังสือของนายกนกจะถูกยืมมากกว่าก็ตาม เนื่องจากหนังสือเรื่อง “แสงดาว” และ “แสงเดือน” ต่างมีให้บริการในห้องสมุดในจำนวนที่เท่ากัน

2.5.3 วิธีการชำระค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เมื่อแต่ละประเทศได้จำนวนค่าตอบแทนที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมจะได้รับในแต่ละปีแล้ว ค่าตอบแทนเหล่านั้นต้องถูกมอบให้แก่ผู้ทรงสิทธิ โดยวิธีที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

2.5.3.1 การชำระค่าตอบแทนให้แก่ผู้ทรงสิทธิโดยตรง

ในประเทศเอสโตเนีย เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ 1992 Copyright Act (December 1999) โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับค่าตอบแทนสิทธิในการให้ยืมตามจำนวนครั้งของการยืมวรรณกรรมที่เกิดขึ้นในห้องสมุดแต่ละปีจากรัฐบาล ซึ่งค่าตอบแทนเหล่านั้น จะชำระให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์โดยตรงจากงบประมาณของกระทรวง

³³ International PLR Committee, PLR system Details “ICELAND”[Online]. 4 August 2012. Available: <http://www.plrinternational.com/sitemap.htm>.

วัฒนธรรม (Ministry of Culture) ทั้งนี้ เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องนำหนังสือของตนมาลงทะเบียนออนไลน์ทาง <http://www.ahf.ee>. เพื่อเข้าสู่ระบบ ซึ่งเมื่อได้สถิติจากการยืมหนังสือในแต่ละปีแล้ว ค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าวจะถูกคำนวณและบริหารจัดการโดยองค์กรที่ชื่อว่า Autorihuvitusfond หรือ AHF ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นจากการรวมตัวกันของผู้สร้างสรรค์ เจ้าของลิขสิทธิ์ และสำนักพิมพ์ในประเทศเอสโตเนีย³⁴

2.5.3.2 การชำระค่าตอบแทนให้แก่ผู้ทรงสิทธิโดยผ่านองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์

ในบางประเทศค่าสิทธิหรือค่าตอบแทนจากการให้ยืมงานวรรณกรรมไม่ได้มอบให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์โดยตรง แต่มอบผ่านองค์กรจัดเก็บค่าสิทธิพร้อมกับค่าตอบแทนในการใช้งานวรรณกรรมประเภทอื่น เช่น ค่าตอบแทนในการทำซ้ำ เป็นต้น เนื่องจากองค์กรจัดเก็บจะมีแนวทางการบริหาร และการดำเนินการจัดเก็บค่าสิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากกว่าการดำเนินการโดยผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์เพียงลำพัง

ยกตัวอย่างเช่นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ที่บัญญัติให้ค่าสิทธิในการให้ยืมจะต้องมอบให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องมอบผ่านองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ก็กล่าวคือ VG Wort ซึ่งเป็นองค์กรที่เจ้าของลิขสิทธิ์ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเท่านั้น ไม่สามารถมอบโดยตรงให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้³⁵ ทั้งนี้ ภายใต้กฎหมายไทย ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ก็ได้มีการกล่าวถึงการจัดตั้งสมาคมหรือองค์กรของผู้สร้างสรรค์เพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนจากบุคคลอื่นที่ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ของตนเช่นกัน ซึ่งรายละเอียดของการจัดตั้งสมาคมหรือองค์กรของผู้สร้างสรรค์นี้ ผู้วิจัยจะกล่าวอย่างละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

2.6 อายุของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ในประเทศที่มีการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมมีการบัญญัติหรือกำหนดอายุของการคุ้มครองแตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

³⁴ International PLR Committee, PLR system Details “Estonia”[Online]. 4 August 2012. Available: <http://www.plrinternational.com/sitemap.htm>.

³⁵ German Copyright Act Article 27 (1) “For the hiring and lending of copies of a work in respect of which further distribution is permitted under Sec. 11(2), an equitable remuneration shall be paid to the author if the hiring or lending is executed for the financial gain of the hirer or lender, or if the copies are hired or lent through an institution accessible to the public (library, record library or collection of other copies). The claim for remuneration may only be asserted through a collecting society”

2.6.1 การกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

สำหรับในประเทศที่ขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิเหล่านั้นย่อมมีกำหนดอายุแห่งการคุ้มครองสิทธิ เช่นเดียวกับสิทธิอื่นๆ ที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ของแต่ละประเทศ เช่น สิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง และเผยแพร่ต่อสาธารณชน เป็นต้น เนื่องจากการกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิเป็นสาระสำคัญอย่างหนึ่งในการให้โอกาสแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ของตน³⁶ และเป็นข้อแตกต่างระหว่างสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และกรรมสิทธิ์ที่ตราบโดยเจ้าของกรรมสิทธิ์ยังครอบครองทรัพย์สินของตนโดยถูกกฎหมาย สิทธิในกรรมสิทธิ์ย่อมไม่สิ้นอายุไปเอง

ดังนั้นสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายลิขสิทธิ์จึงมีอายุการให้ความคุ้มครองตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการคุ้มครองสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการให้ยืมงานวรรณกรรม โดยกฎหมายให้งานอันมีลิขสิทธิ์มีอายุความคุ้มครองตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ และมีอยู่ต่อไปอีก 70 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ดังนั้น สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมนั้นก็มิใช่การให้ความคุ้มครองเท่ากับสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ประเภทอื่น กล่าวคือ 70 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายเช่นกัน

2.6.2 การกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามหลักเกณฑ์อื่น

ในประเทศมิให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายเฉพาะ หรือตามนโยบายของภาครัฐ สิทธิที่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมจะได้รับจึงไม่ใช่สิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังนั้น จึงไม่ผูกพันที่จะต้องกำหนดอายุการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเช่นเดียวกับ ดังนั้น ในประเทศเหล่านี้ จึงกำหนดระยะเวลาที่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมจะได้รับค่าตอบแทน โดยแบ่งได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

2.6.2.1 กำหนดอายุการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมขึ้นมาโดยเฉพาะซึ่งอาจจะเท่ากับอายุของการให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์หรือไม่ก็ได้ เช่น ในประเทศอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายเฉพาะ กล่าวคือ Public Lending Right Act 1979 โดยในบทบัญญัติดังกล่าวระบุให้สิทธิในการให้ยืมมีอายุการคุ้มครองนับแต่มีการ

³⁶ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 70

เผยแพร่งานวรรณกรรมดังกล่าวสู่สาธารณชน (หรือนับแต่มีการลงทะเบียนงานวรรณกรรมเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม) และมีอายุต่อไปอีก 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์เสียชีวิต³⁷

2.6.2.2 การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตราบเท่าอายุของผู้สร้างสรรค์ ซึ่งจะเริ่มมอบค่าตอบแทนการให้ยืมให้แก่ผู้สร้างสรรค์นับแต่วันที่ผู้สร้างสรรค์นำงานวรรณกรรมมาลงทะเบียนในระบบ และหยุดลงเมื่อผู้สร้างสรรค์เสียชีวิต เช่น ในประเทศแคนาดา เป็นต้น

2.6.2.3 การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตราบเท่าที่ยังมีงานวรรณกรรมที่ให้ยืมในห้องสมุดตามจำนวนที่กำหนด เช่น ในประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น ที่จะมีการสำรวจทุกปีว่างานวรรณกรรมเล่มหนึ่ง มีอยู่ในห้องสมุดทั่วประเทศเป็นจำนวนกี่เล่ม ซึ่งหากมีน้อยกว่า 50 เล่ม สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนในการให้ยืมก็จะถูกระงับไป

2.7 การใช้สิทธิที่ขัดแย้งกันระหว่างลิขสิทธิ์กับกรรมสิทธิ์

เนื่องจากสิทธิในกรรมสิทธิ์ แยกต่างหากออกจากสิทธิในลิขสิทธิ์ โดยเมื่อบุคคลใดซื้อทรัพย์สินมาโดยถูกต้องแล้ว บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิเหนือทรัพย์สินดังกล่าวในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ โดยภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 ได้กำหนดสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ไว้ 5 ประการ กล่าวคือ 1) สิทธิใช้สอยทรัพย์สินของตน 2) สิทธิในการจำหน่ายทรัพย์สินของตน 3) สิทธิในการดัดแปลงผลจากทรัพย์สินนั้น 4) สิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และ 5) สิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินของเจ้าของกรรมสิทธิ์นั้นอาจถูกจำกัดลงได้โดยการที่บุคคลอื่นก่อตั้งทรัพย์สินในทรัพย์สินนั้น โดยผลแห่งนิติกรรม เช่น การทำสัญญา และการซื้อขาย เป็นต้น หรือโดยผลแห่งบทกฎหมายอื่นๆ ที่มีสิทธิเท่าเทียมกันมาตัดทอนหรือห้ามมิให้เจ้าของกรรมสิทธิ์ใช้สิทธิบางประการในทรัพย์สินของตน เช่น การตัดทอนหรือห้ามตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เป็นต้น ซึ่งภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ได้กำหนดให้การกระทำบางประการเป็นสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์แต่เพียงผู้เดียวที่แม้แต่เจ้าของกรรมสิทธิ์ก็ไม่สามารถกระทำได้โดยเสรี จำต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เสียก่อน แม้การกระทำดังกล่าวนั้นจะเป็นการใช้สอยทรัพย์สินประเภทหนึ่งก็ตาม เช่น การทำซ้ำ และเผยแพร่งานวรรณกรรมต่อสาธารณชน เป็นต้น

³⁷ Public Lending Right Act 1979 Article 6 “Subject to any provision made by the scheme, the duration of public lending right in respect of a book shall be from the date of the book’s first publication (or, if later, the beginning of the year in which application is made for it to be registered) until 50 years have elapsed since the end of the year in which the author died.”

โดยการกระทำใดที่ไม่ใช่สิทธิแต่เพียงผู้เดียวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ เจ้าของกรรมสิทธิ์ก็ย่อมกระทำได้เนื่องจากเป็น “ทรัพย์สิน” ที่ได้รับการรับรองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจหมายถึงการให้ยืมงานอันตนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ด้วย เนื่องจาก ว่าเป็นสิทธิในการใช้สอยของเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ซึ่งสิทธิในกรรมสิทธิ์ของบุคคลในทรัพย์สินนั้นเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย³⁸ โดยการที่รัฐจะจำกัดสิทธิในทางทรัพย์สินของประชาชนได้นั้น ย่อมต้องใช้กฎหมายในการจำกัดสิทธิ แต่ทั้งนี้การจำกัดสิทธิในทางทรัพย์สินของประชาชนนั้นจะต้องทำเท่าที่จำเป็น และไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าว³⁹ ดังนั้น หากมีการขยายการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ จึงจำต้องพิจารณาเกี่ยวกับการลดทอนอำนาจแห่งกรรมสิทธิ์ในการใช้สอยทรัพย์สินโดยการยืม ว่าเป็นธรรมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์มากน้อยเพียงใด โดยในเบื้องต้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงข้อขัดแย้งระหว่างการใช้สิทธิทางกรรมสิทธิ์ และทางลิขสิทธิ์ ผู้วิจัยจึงขออธิบายถึงข้อแตกต่างระหว่างสิทธิทั้งสองประเภทนี้ และอธิบายถึงหลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Exhaustion Doctrine of Intellectual Property Rights) ซึ่งเป็นหลักที่สำคัญในการพิจารณาเพื่อขยายความคุ้มครองสิทธิใดๆตามกฎหมายลิขสิทธิ์

2.7.1 ข้อแตกต่างระหว่างลิขสิทธิ์กับกรรมสิทธิ์

ตามที่คุณวิจัยได้เสนอข้างต้น จะเห็นได้ว่าทั้งเจ้าของกรรมสิทธิ์และเจ้าของลิขสิทธิ์ ต่างมีสิทธิเด็ดขาดที่จะห้ามปรามกีดกันไม่ให้บุคคลอื่นเข้ามาใช้ หรือแสวงหาประโยชน์จากงานหรือทรัพย์สินของตน โดยปราศจากอำนาจตามกฎหมาย⁴⁰ รวมทั้งมีอำนาจที่จะจ่ายโอนทรัพย์สินของตนได้⁴¹ เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ดี ลิขสิทธิ์มีลักษณะบางประการที่แตกต่างจากสิทธิในทรัพย์สินทั่วไป ซึ่งอาจสรุปได้พอสังเขป ดังนี้

³⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 48 “สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่ กฎหมายบัญญัติ”

³⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29 “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ที่รัฐธรรมนูญ รับรองไว้จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น เท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น มิได้”

⁴⁰ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา(หน่วยที่ 1-8), (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546), หน้า 9.

⁴¹ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 17 “ลิขสิทธิ์นั้นย่อมโอนให้แก่กันได้...”

2.7.1.1 วัตถุประสงค์แห่งสิทธิ

ทรัพย์สินทั่วไปอาจมีรูปร่างหรือไม่ก็ได้ รวมทั้งอาจเกิดจากมนุษย์ สัตว์ หรืออาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้ แตกต่างจากงานลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นการคุ้มครองทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง กล่าวคือเป็นการให้ความคุ้มครองแนวคิด การแสดงออกซึ่งความคิด หรือ ข้อมูลต่างๆ และต้องเป็นงานที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นเท่านั้น⁴²

2.7.1.2 ลักษณะของสิทธิ

ตามที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น การคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการคุ้มครองทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่งหมายความว่าสิทธิที่กฎหมายคุ้มครองจะแยกต่างหากจากวัตถุประสงค์แห่งสิทธิ ดังนั้น การที่วัตถุประสงค์แห่งสิทธิถูกทำลาย หรือสูญหายไป ย่อมไม่กระทบต่อความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เนื่องจากลิขสิทธิ์ไม่สูญสลายไปโดยสภาพแห่งตัวทรัพย์สิน และเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำงานวรรณกรรมนั้นได้เสมอ⁴³

ตัวอย่างเช่น นายกนก ทำการจัดทำหนังสือจากงานวรรณกรรมซึ่งตนเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ชื่อเรื่อง “แสงดาว” จำนวน 100 เล่ม เพื่อเตรียมจัดทำหน่วยปรากฏว่ามีไฟไหม้โกดังเก็บของของนายกนกเป็นผลให้หนังสือของนายกนกเสียหายทั้งหมด เช่นนี้ นายกนกมิได้สูญเสียความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมแสงดาวไปด้วยแต่อย่างใด เนื่องจากนายกนกมิได้มีสิทธิในหนังสือเพียงเล่มใดเล่มหนึ่ง แต่มีสิทธิในเนื้อหา และสาระทั้งหมดในหนังสือที่จัดทำขึ้น โดยนายกนกยังคงมีสิทธิในงานวรรณกรรมของตนในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์เช่นเดิมแม้หนังสือจะเสียหายไปทั้งหมดแล้วก็ตาม รวมทั้งมีสิทธิจัดทำหนังสือเล่มนั้นขึ้นมาใหม่

แตกต่างจากสิทธิในทรัพย์สินของเจ้าของกรรมสิทธิ์ ซึ่งย่อมผูกติดกับตัวทรัพย์สินเท่านั้น ดังนั้น เมื่อวัตถุประสงค์แห่งสิทธิได้สูญหาย ถูกทำลาย หรือสลายสิ้นด้วยเหตุใดๆ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นก็ย่อมระงับได้ด้วย

ดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยยกมาข้างต้น หากนายกนกจำหน่ายหนังสือแสงดาวทั้ง 100 เล่มให้แก่ นายกล้วยโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว นายกล้วยย่อมเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือทั้งหมด ทั้งนี้ หากต่อมาเกิดไฟไหม้ทำลายหนังสือทั้ง 100 เล่มหมดสิ้น จะส่งผลให้สิทธิในกรรมสิทธิ์ของนายกล้วยหมดสิ้นไปด้วย เนื่องจากทรัพย์สินภายใต้กรรมสิทธิ์ของนายกล้วยไม่มีอีกต่อไป อีกทั้ง

⁴² มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 11

⁴³ อรรถสิทธิ์ ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 23

นายกล้วยไม่มีสิทธิจัดทำหนังสือขึ้นมาใหม่ เนื่องจากนายกล้วยไม่ได้รับสิทธิในการทำซ้ำงานวรรณกรรมจากการซื้อหนังสือดังกล่าว การทำซ้ำ ยังคงเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของนายคนที่พึงจะกระทำได้ในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม

2.7.1.3 อายุการคุ้มครอง

ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไม่มีกำหนดระยะเวลาสิ้นสุด หากเจ้าของกรรมสิทธิ์ยังครอบครองทรัพย์สินนั้นโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ ทั้งนี้ แตกต่างจากสิทธิในลิขสิทธิ์ซึ่งได้กำหนดอายุการคุ้มครองไว้ เนื่องจากการคุ้มครองลิขสิทธิ์มีลักษณะเป็นการผูกขาดความรู้ ซึ่งการผูกขาดตลอดไปย่อมสร้างผลกระทบให้แก่สังคมเป็นอย่างมาก ดังนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับสิทธิในการแสวงหาประโยชน์จากการผูกขาดงานลิขสิทธิ์ของตนเพียงพอเท่าที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

2.7.2 การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้หลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine)

เนื่องจาก “หลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา” (Exhaustion Doctrine of Intellectual Property Rights) เป็นหลักการที่สำคัญในการพิจารณาการขยายสิทธิในการให้คุ้มครองการให้ยืมงานวรรณกรรมกฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะการมอบสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ย่อมเป็นการยกเว้นหลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อันเป็นหลักการที่สำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างประโยชน์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์ควรได้รับ และความเป็นธรรมในการใช้สอยทรัพย์สินของเจ้าของกรรมสิทธิ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอทำการศึกษาหลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยสังเขป ซึ่งอาจแบ่งแยกทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการอนุญาตโดยปริยาย และทฤษฎีว่าด้วยการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา⁴⁴

2.7.2.1 ทฤษฎีการอนุญาตโดยปริยาย (Implied License)

ทฤษฎีนี้ปรากฏในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ เช่น ออสเตรเลีย แคนาดา และสหราชอาณาจักร เป็นต้น โดยตามทฤษฎีนี้เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิจะสงวนสิทธิบางประการตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ตามที่ตนเห็นสมควร ทั้งนี้ หากเจ้าของลิขสิทธิ์จำหน่ายงานลิขสิทธิ์โดยไม่ได้กำหนดข้อจำกัดและเงื่อนไขในการจำหน่าย ผู้ซื้อก็สามารถใช้หรือนำผลิตภัณฑ์นั้นออกจำหน่ายต่อไปให้บุคคลอื่นได้ โดยถือว่าเจ้าของลิขสิทธิ์ได้อนุญาตโดยปริยาย

⁴⁴ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 176.

2.7.2.2 ทฤษฎีการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Exhaustion Doctrine)

ตามทฤษฎีนี้ เมื่อมีการจำหน่ายงานลิขสิทธิ์โดยความยินยอมของเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว สิทธิที่มีอยู่ในงานลิขสิทธิ์ที่จำหน่ายนั้นจะระงับสิ้นลงทันที แต่ทั้งนี้สิทธิที่สิ้นไปไม่ได้หมายถึง สิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมด โดยยกเว้นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ บางประการที่ผู้ซื้อต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เสียก่อนจึงจะกระทำได้

ทั้งนี้ ในส่วนของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 นั้น มิได้มีการกำหนดหลักการที่เกี่ยวข้องกับการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแต่อย่างใด แต่ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามกฎหมายแล้วพบว่า การกระทำซึ่งถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์หากไม่ได้รับการอนุญาตมีเพียง 2 ประการ ได้แก่ การทำซ้ำดัดแปลง และการเผยแพร่ต่อสาธารณชน⁴⁵ อีกทั้ง เจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือ ยังมีสิทธิกระทำต่อหนังสือที่ตนซื้ออย่างเสรี ยกเว้นเพียงสองสิทธิที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าในขณะจำหน่ายหนังสือเจ้าของลิขสิทธิ์มิได้กำหนดข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์หนังสือไว้แต่อย่างใด ดังนั้นจึงถือว่าประเทศไทยมีการจำกัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ภายใต้หลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Exhaustion Doctrine) ตามข้อ ข. ที่ผู้วิจัยได้อธิบายไว้ข้างต้น

โดยเหตุที่ต้องมีการจำกัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ตามหลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้ผู้ซื้องานลิขสิทธิ์โดยถูกต้องตามกฎหมายมีสิทธิในการแสวงหาประโยชน์จากงานที่ตนได้เสียทรัพย์สินในการซื้ออย่างเต็มที่ มิเช่นนั้นแล้ว ผู้ซื้อย่อมไม่สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานที่ตนซื้อหาในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ได้ เนื่องจากการแสวงหาประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์นั้นเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ แต่เมื่อเกิดหลักสิ้นสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญา หลังจากเจ้าของลิขสิทธิ์จำหน่ายงานลิขสิทธิ์ดังกล่าวไปแล้ว จะมีเพียงการทำซ้ำดัดแปลง และการเผยแพร่ต่อสาธารณชนเท่านั้นที่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมยังสามารถควบคุมได้ นอกจากการกระทำดังกล่าวย่อมเป็นสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ รวมทั้ง การให้ยืมแก่บุคคลอื่นด้วย

ดังนั้น หากมีการกำหนดให้การให้ยืมเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเจ้าของลิขสิทธิ์สามารถเรียกร้องค่าตอบแทนอันชอบธรรมจากการให้ยืมดังกล่าวได้ ย่อมเป็นการขยายขอบเขตสิทธิที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับตามกฎหมาย และเป็นการเพิ่มข้อยกเว้น ในหลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ซื้อหนังสือมาอย่างถูกต้องและเป็นเจ้าของ

⁴⁵ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 27 “การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งาน อันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตาม มาตรา 15 (5) ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำ ดังต่อไปนี้

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน”

กรรมสิทธิ์ตามกฎหมายถูกรีดรอนอำนาจในการให้ยืมงานวรรณกรรมซึ่งเป็นสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สินประเภทหนึ่ง และไม่สามารถให้บุคคลอื่นใดยืมหนังสือของตนได้อย่างเสรี จึงควรพิจารณาถึงความ เป็นธรรมแก่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในประเด็นดังกล่าวให้ถี่ถ้วนหากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ต่อไป

2.8 รูปแบบของห้องสมุดและการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย

ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ศึกษาความเป็นมาและลักษณะของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม งานวรรณกรรมในประเทศต่างๆ เพื่อแสดงถึงแนวคิดและประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมงานวรรณกรรมในปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรม ในประเทศไทยแล้ว กลับพบว่าแนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นในประเทศไทย แต่อย่างไรก็ดี ดังนั้น เพื่อที่จะ สามารถพิจารณาถึงความจำเป็น และแนวทางในการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงขอศึกษาถึงความหมาย ประเภท และลักษณะของ งานวรรณกรรมที่มีการให้ยืมในห้องสมุด ตลอดจนลักษณะของการยืมงานวรรณกรรมในปัจจุบัน ซึ่งมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.8.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับห้องสมุดและบริการให้ยืมในปัจจุบัน

2.8.1.1 ความหมายของห้องสมุด

ห้องสมุด (Library) คือแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศไว้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์ และวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการใช้งานวรรณกรรมมาสืบค้นและเข้าถึง งานวรรณกรรมเหล่านั้นได้มากขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยห้องสมุดมีหน้าที่จัดหางาน วรรณกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน⁴⁶

ดังนั้น ห้องสมุดจึงเปรียบเสมือนห้องเรียนขนาดใหญ่ที่ผู้ใช้สามารถเข้าไป ค้นหาคำตอบที่ต้องการได้โดยไม่ต้องเสียเงินเพื่อซื้อหนังสือดังกล่าว โดยผู้ใช้สามารถยืมหนังสือออก จากห้องสมุดเพื่อความสะดวกในการใช้งาน หรือศึกษา ได้ตามความประสงค์ของตน และนำมาคืน เพื่อให้บุคคลอื่นได้ใช้ต่อไป ซึ่งการที่ห้องสมุดซื้อหนังสือเพียงหนึ่งเล่ม จะทำให้มีผู้เข้าถึงและใช้ประโยชน์ จากหนังสือได้เป็นจำนวนมาก และหมุนเวียนในสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

⁴⁶ รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร, การเขียนรายงานและการใช้ห้องสมุด (กรุงเทพฯ: ทริบเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น, 2551), หน้า 1.

2.8.1.2 ประเภทของห้องสมุดในปัจจุบัน

ห้องสมุดในปัจจุบันมีอยู่หลายประเภท โดยหากทำการแบ่งตามเป้าหมายของการให้บริการจะสามารถแยกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) ห้องสมุดในสถานศึกษา

คือห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในโรงเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ห้องสมุดประถมศึกษา และห้องสมุดมัธยมศึกษา รวมถึงห้องสมุดในสถานศึกษาระดับวิทยาลัย หรือระดับมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยห้องสมุดในสถานศึกษาจะเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ ครู อาจารย์ นักเรียน และนักศึกษา หาความรู้ ทบทวนบทเรียน และค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆ ตลอดจนให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งห้องสมุดของสถานศึกษา คือ การให้บริการแก่สมาชิกซึ่งเป็นนักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ที่อยู่ในสถานศึกษานั้นๆ แต่ทั้งนี้ ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้แต่ต้องภายในระยะเวลาที่ห้องสมุดกำหนด เช่น เฉพาะในเวลาทำการ เป็นต้น ซึ่งหนังสือที่ห้องสมุดในสถานศึกษามีไว้เพื่อบริการนั้น ก็จะสอดคล้องกับการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา โดยอาจรวมเป็นห้องสมุดใหญ่ หรือแยกตามคณะ แต่ทั้งนี้สมาชิกสามารถยืมหนังสือได้ภายในเงื่อนไขที่ห้องสมุดกำหนด กล่าวคือ ตามระยะเวลา จำนวน และประเภทของหนังสือที่ห้องสมุดกำหนด เป็นต้น เท่านั้น โดยการให้บริการยืมนั้นก็จะมีหลายลักษณะ กล่าวคือ การให้ยืมเพื่ออ่าน เพื่อถ่ายเอกสาร และการให้ยืมระหว่างห้องสมุด เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดของการยืมแต่ละลักษณะผู้วิจัยจะขออธิบายโดยละเอียดในบทที่ 2.8.2 บริการให้ยืมหนังสือในห้องสมุด ต่อไป ทั้งนี้ รายได้ของห้องสมุดจะมาจากการสนับสนุนของสถานศึกษานั้นๆ เป็นหลัก รวมทั้ง ค่าปรับที่ได้มาจากการคืนหนังสือเกินกำหนดของผู้ใช้บริการ โดยห้องสมุดจะนำรายได้เหล่านี้ ไปใช้เพื่อการบริหารจัดการห้องสมุด และไปซื้อหนังสือเพื่อให้สมาชิกได้ใช้บริการตามความต้องการ

ยกตัวอย่างเช่น ห้องสมุดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาขนาดใหญ่ โดยภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากจะมีสถาบันวิทยบริการ หอสมุดกลาง เป็นห้องสมุดที่รวบรวมความรู้ทุกแขนงไว้แล้ว ยังมีการจัดตั้งห้องสมุดคณะ และห้องสมุดของหน่วยงานต่างๆ เช่น ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ ห้องสมุดสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ และห้องสมุดสถาบันการขนส่ง เป็นต้น ซึ่งห้องสมุดเหล่านั้นก็จะมีบริการหนังสือตามวิชา หรือข้อมูล ที่จำเป็นต่อการเรียน การสอน และการค้นคว้าของคณะ หรือหน่วยงานนั้นๆ เพื่อให้บัณฑิต นักศึกษาอาจารย์ และบุคคลทั่วไป ที่เข้ามาใช้บริการสามารถค้นหาหนังสือที่ตัวเองต้องการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

2) ห้องสมุดที่ดำเนินการโดยภาครัฐ

ห้องสมุดประเภทนี้จัดตั้งมาจากเงินภาษีที่ภาครัฐเก็บจากประชาชน โดยมีหน้าที่ให้บริการหนังสือเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต บริการข่าวสารความเคลื่อนไหวทางวิชาการและเหตุการณ์ต่างๆ ที่ประชาชนควรทราบ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานและการพัฒนาด้านต่างๆ ของแต่ละคนและสังคม

ทั้งนี้ ประชาชนทั่วไปสามารถสมัครเป็นสมาชิกเพื่อใช้ประโยชน์จากห้องสมุดประชาชนได้ โดยไม่แบ่งเพศ วัย อาชีพ หรือสถานะ เพื่อให้สามารถกระจายความรู้สู่ประชาชนให้ได้มากที่สุด โดยห้องสมุดประชาชนของรัฐก็มีการให้บริการเช่นเดียวกับการให้บริการของห้องสมุดในสถานศึกษา กล่าวคือ การให้บริการภายในห้องสมุด เช่นการอ่านหนังสือ การรับชมภาพยนตร์ หรือสารคดีที่ห้องสมุดจัดเตรียมให้ เป็นต้น และการให้บริการให้ยืมเพื่ออ่าน หรือใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่นใด ทั้งนี้ ภาครัฐได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งห้องสมุดอย่างแพร่หลายในทุกส่วนของประเทศไทย ซึ่งมีทั้งห้องสมุดที่รวบรวมหนังสือทุกประเภทเข้าไว้ด้วยกัน เช่น หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ และห้องสมุดประชาชนเทศบาลนครอุบลราชธานี เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ และห้องสมุดที่รวบรวมหนังสือเฉพาะด้านเท่านั้น เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนที่สนใจแสวงหาความรู้ด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ห้องสมุดกรมทรัพยากรธรณี สังกัดศูนย์สารสนเทศทรัพยากรธรณี กรมทรัพยากรธรณี ซึ่งเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านธรณีวิทยา หรือห้องสมุดกรมทรัพยากรสัตว์สงวน ซึ่งรวบรวมหนังสือที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้าของประเทศทั่วโลกไว้ เป็นต้น

ในปัจจุบัน ภายใต้การจัดตั้งสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) พ.ศ.2547 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาความคิด เพิ่มความรู้ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาของประชาชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้สาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความคิดสร้างสรรค์ ได้มีการจัดตั้งห้องสมุดที่ให้บริการได้อย่างครบวงจร รวมทั้งมีความทันสมัยในทุกด้าน เพื่อตอบสนองความต้องการในการหาความรู้ของประชาชน ได้แก่ ห้องสมุด TCDC และ อุทยานการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (ห้องสมุด TK park)

ยกตัวอย่างเช่น ห้องสมุด TK park ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อพัฒนาต้นแบบแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ในบรรยากาศการเรียนรู้สร้างสรรค์ และทันสมัย โดยห้องสมุดดังกล่าว ตั้งอยู่ ณ อาคารศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ ชั้น 8 กรุงเทพมหานคร และยังมีเครือข่ายอีก 4 จังหวัด ได้แก่ ยะลา เชียงใหม่ มหาสารคาม และชลบุรี

ทั้งนี้ ห้องสมุดดังกล่าวเน้นการให้บริการหนังสือที่หลากหลาย และตรงกับความต้องการของผู้อ่านในบรรยากาศที่ทันสมัยและเหมาะสม

โดยผู้เข้าใช้บริการต้องทำการสมัครเป็นสมาชิก ซึ่งมีอัตราสมาชิกตั้งแต่ 100 บาท ถึง 300 บาท เพื่อเข้าใช้บริการ ซึ่งผู้ให้บริการจำเป็นต้องทำการสมัครสมาชิกก่อนจึงจะทำการยืมหนังสือได้ โดยผู้ที่ไม่ได้ทำการสมัครสมาชิกห้องสมุดจะต้องเสียค่าเข้าใช้บริการเป็นรายวันในอัตราวันละ 20 บาท และไม่สามารถยืมหนังสือได้แต่อย่างใด⁴⁷

3) ห้องสมุดที่ดำเนินการโดยเอกชน

ห้องสมุดประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางความรู้แก่ประชาชนทั่วไปเช่นเดียวกับห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการโดยภาครัฐในข้อ 2 แต่ดำเนินการบริหารและจัดการโดยงบประมาณของภาคเอกชน โดยมีการให้บริการเหมือนห้องสมุดของภาครัฐทั่วไป ทั้งนี้ห้องสมุดที่ดำเนินการโดยเอกชนสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

ก. ห้องสมุดที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป

คือ ห้องสมุดที่เปิดให้ประชาชนทุกคนได้ใช้บริการอย่างทั่วถึง ซึ่งมีทั้งห้องสมุดที่รวบรวมหนังสือไว้ด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ห้องสมุดการ์ตูน แอนิเมชัน สถาบันการ์ตูนไทย ห้องสมุดดาราศาสตร์ สมาคมดาราศาสตร์ไทย และห้องสมุดธรรมะ มูลนิธิบ้านอารีย์ เป็นต้น รวมทั้งมีห้องสมุดที่รวบรวมหนังสือทั่วไปไว้ เช่นเดียวกับห้องสมุดที่ดำเนินการโดยภาครัฐตามข้อ 2.

สำหรับในประเทศไทย มีการจัดตั้งห้องสมุดโดยภาคเอกชนเพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาใช้บริการมาเป็นระยะเวลานาน เช่น ห้องสมุดนิลเซนเฮส์ ซึ่งจัดขึ้นโดยนาง Sarah Blachley Bradley ภรรยาของคุณหมอบริดเลย์ (Dr.Dan Beech Bradley) เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2412 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการแก่ชาวต่างชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันห้องสมุดมีสมาชิกทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

โดยบุคคลทั่วไปที่ต้องการสมัครเป็นสมาชิกเพื่อใช้บริการห้องสมุด รวมถึงต้องมีการชำระค่าสมาชิกทั้งรายปีและรายครึ่งปี เพื่อให้ห้องสมุดนำมาเป็นทุนในการบริหารจัดการภายใน ซึ่งอัตราค่าบริการมีตั้งแต่ 1,700 บาท ถึง 3,300 บาท สำหรับค่าสมาชิกรายปี และ 1,200 บาท

⁴⁷ สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้(องค์การมหาชน), เกี่ยวกับทีเคพาร์ค [ออนไลน์], 29 กรกฎาคม 2555. แหล่งที่มา <http://www.tkpark.or.th/tk/>.

ถึง 2,400 บาท สำหรับค่าสมาชิกรายครั้งปี โดยหากสมาชิกต้องการยืมหนังสือในห้องสมุดจะต้องมีการชำระค่ามัดจำหนังสืออีก 500 บาท โดยค่ามัดจำนี้จะคืนเมื่อยกเลิกความเป็นสมาชิก และทำการคืนหนังสือทั้งหมดแล้ว ทั้งนี้ บุคคลที่มีได้สมัครเป็นสมาชิกห้องสมุดหากต้องการเข้าใช้บริการต้องมีการชำระค่าเข้าใช้บริการเป็นจำนวน 50 บาท ซึ่งนอกจากค่าสมาชิกแล้ว รายได้ของห้องสมุดยังรวมถึงการให้บริการร้านกาแฟ และให้เช่าสถานที่เพื่อจัดงานกิจกรรมต่างๆ อีกด้วย ⁴⁸

ข. ห้องสมุดที่ให้บริการกลุ่มบุคคลเฉพาะเท่านั้น

คือ ห้องสมุดที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเช่นเดียวกับห้องสมุดที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่เป็นการจัดตั้งขึ้นเพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น เพื่อให้บริการแก่พนักงาน และสมาชิกในองค์กร เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น ห้องสมุดมูลนิธิดำรงชัยธรรม และห้องสมุดโรงแรม เดอะ ไลบรารี (The Library)

โดยห้องสมุดมูลนิธิดำรงชัยธรรม เป็นห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการเฉพาะพนักงานของบริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) เท่านั้น ซึ่งพนักงานสามารถยืมหนังสือที่ให้บริการภายในห้องสมุดได้ ทั้งนี้ หนังสือที่ให้บริการในห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นหนังสือประเภทที่ให้ความบันเทิง เช่น นิตยสาร และ นวนิยาย เป็นต้น โดยรายได้ของห้องสมุดมาจากค่าปรับที่เก็บได้จากการที่สมาชิกส่งคืนหนังสือเกินกำหนดและงบประมาณประจำปีที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ ซึ่งห้องสมุดก็นำรายได้เหล่านั้นมาจัดซื้อเป็นหนังสือตามความต้องการของผู้ใช้บริการ และหนังสือบางส่วนก็ได้มาจากการบริจาคของผู้ใช้บริการที่ต้องการให้หนังสือที่ตนซื้อมามีประโยชน์ต่อผู้อื่นได้มากที่สุด ⁴⁹

ส่วนโรงแรม เดอะ ไลบรารีนั้น เป็นโรงแรมที่มีการให้บริการอันหลากหลายเช่นเดียวกับโรงแรมทั่วไป โดยจุดเด่นของโรงแรมแห่งนี้คือการจัดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการอ่านหนังสือรวมทั้งการจัดห้องสมุดขนาดใหญ่ซึ่งรวบรวมหนังสือที่ผ่านการคัดสรรมาอย่างดีจากทั่วโลก แต่ทั้งนี้ ห้องสมุดดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์ในการให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปแต่อย่างใด แต่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้แขกของโรงแรมได้ใช้บริการเพื่ออ่าน และยืมหนังสือในระหว่างเข้าพัก เท่านั้น ⁵⁰

⁴⁸ Elissa Thompson, *Historic Beginnings*[Online]. 26 July 2012. Available: <http://www.neilsonhayslibrary.com/#Inelson-hays-history>.

⁴⁹ สัมภาษณ์ นภาพร ทรงโกมล, เจ้าหน้าที่ห้องสมุดดำรงชัยธรรม, 28 กรกฎาคม 2555.

⁵⁰ The library Hotel, *Why the library* [ออนไลน์] 17 สิงหาคม 2555. แหล่งที่มา <http://www.thelibrary.co.th/library-why.html>

2.8.2 บริการให้ยืมหนังสือในห้องสมุด

การให้ยืมหนังสือ เป็นบริการหลักของห้องสมุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้เอกสารหรือหนังสือที่ต้องการจากห้องสมุดอย่างสะดวก รวดเร็ว⁵¹ และเพื่อให้ผู้ใช้บริการได้ใช้ประโยชน์จากหนังสือที่ต้องการศึกษาค้นคว้าอย่างเต็มที่ โดยการยืมกลับไปใช้ต่อนอกพื้นที่บริการ โดยไม่ต้องซื้อมาเป็นของตน แต่อย่างไรก็ตาม ซึ่งการให้บริการดังกล่าวของห้องสมุดย่อมส่งผลกระทบต่อความต้องการหนังสือในห้องสมุด ดังนั้น เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการขยายสิทธิในการให้ยืมหนังสือในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงขอทำการศึกษาลักษณะและรูปแบบของการบริการให้ยืมของห้องสมุด ดังนี้

2.8.2.1 บริการยืม-คืน เพื่ออ่านหนังสือ

เป็นบริการที่ห้องสมุดให้สมาชิกหรือบุคคลภายนอกยืมหนังสือที่ต้องการออกจากห้องสมุด โดยห้องสมุดจะกำหนดเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ในการให้ยืม กล่าวคือ กำหนดคุณสมบัติของผู้ยืม จำนวนหนังสือที่สามารถยืมได้ต่อครั้ง ประเภทของหนังสือที่สามารถยืมได้ จำนวนวันที่สามารถนำหนังสือไปได้ และค่าปรับหากนำหนังสือมาคืนช้ากว่ากำหนด ซึ่งห้องสมุดแต่ละแห่งย่อมกำหนดเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับนโยบายในการบริหารห้องสมุด

2.8.2.2 บริการยืมเพื่อถ่ายเอกสาร

สำหรับห้องสมุดที่ไม่มีบริการถ่ายเอกสารภายในห้องสมุดนั้น ส่วนใหญ่ก็จะมีบริการให้ยืมหนังสือออกไปถ่ายเอกสารภายนอกห้องสมุดได้ โดยจะมีลักษณะเหมือนการยืมธรรมดา คือ ห้องสมุดจะกำหนดเงื่อนไขของบุคคลที่สามารถยืมได้ ระยะเวลาในการยืม และค่าปรับเมื่อนำมาคืนเกินระยะเวลา โดยวิธีการยืมนั้นส่วนมากจะให้วางบัตรของผู้ยืม เช่น บัตรประชาชน บัตรข้าราชการ และบัตรนิสิต เป็นต้น ไว้เป็นประกันการนำหนังสือออกห้องสมุด และเมื่อนำหนังสือมาคืนผู้ยืมก็จะได้รับบัตรดังกล่าวคืน ทั้งนี้เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ยืมที่ต้องการนำหนังสือจากห้องสมุดออกไปเพื่อถ่ายเอกสาร

2.8.2.3 บริการยืมหนังสือระหว่างห้องสมุด

เนื่องจากในห้องสมุดแต่ละแห่งจะมีประเภทของหนังสือและจำนวนของหนังสือที่แตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างห้องสมุดสะดวกมากขึ้นจึงเกิดเป็นบริการยืมหนังสือ

⁵¹ อัญชลี กล้าเพชร, “การใช้บริการยืม-คืนหนังสือในห้องสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี ของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี” (รายงานการวิจัย สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2539)

ระหว่างห้องสมุด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ยืมในกรณีที่ห้องสมุดที่ตนเป็นสมาชิกไม่มีหนังสือที่ผู้ยืมต้องการจะใช้ ทางห้องสมุดต้นทางก็จะทำการยืมหนังสือจากห้องสมุดปลายทางที่เป็นพันธมิตรกัน เพื่อให้ได้หนังสือที่ผู้ยืมต้องการ โดยคิดค่าบริการจากผู้ยืม การยืมหนังสือระหว่างห้องสมุดนี้ มีทั้งการยืมเป็นฉบับจริง และให้ห้องสมุดปลายทางสำเนาหนังสือส่ง มาให้และสามารถยืมได้ทั้งจากห้องสมุดภายในประเทศและต่างประเทศ

2.8.3 ประเภทและลักษณะของหนังสือที่มีการให้ยืมในห้องสมุด

ตามทีผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นเกี่ยวกับห้องสมุดในประเทศไทยซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมหนังสือเพื่อให้บริการยืมแล้ว ทั้งนี้ การศึกษาประเภทและลักษณะของหนังสือที่ให้บริการภายในห้องสมุด จะทำให้ทราบว่าหนังสือประเภทใดบ้างที่ได้รับผลกระทบจากการให้ยืม และสมควรได้รับการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม โดยหนังสือที่อยู่ในห้องสมุดจะเรียกว่าทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งหมายถึง สื่อประเภทต่างๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการอ่าน การศึกษา การค้นคว้าวิจัย ที่เก็บรวบรวมไว้ในห้องสมุด⁵² ซึ่งหากแบ่งตามเนื้อหาของหนังสือเป็นหลักจะสามารถแบ่งหนังสือได้เป็น 3 ประเภท กล่าวคือ

2.8.3.1 แบบเรียนหรือตำรา

คือ หนังสือที่เขียนขึ้นตามเนื้อหาและขอบเขตตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรและการศึกษาระดับต่างๆ โดยมีเนื้อหาทางวิชาการ และมุ่งให้ความรู้แก่ผู้อ่าน ซึ่งเรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนของระดับชั้นต่างๆ เช่น ชั้นประถม และชั้นมัธยม เป็นต้น โดยห้องสมุดเป็นแหล่งที่รวบรวมแบบเรียนหรือตำราไว้มากที่สุด โดยเฉพาะห้องสมุดในสถานศึกษา ซึ่งนอกจากแบบเรียนที่นักเรียนนักศึกษาต้องใช้ในการเรียนแล้ว ห้องสมุดมีหน้าที่ในการหาตำราเสริมเพื่อให้ผู้ใช้บริการได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอีกด้วย

ทั้งนี้ เนื่องจากแบบเรียนหรือตำรา จะสร้างสรรค์หรือจัดทำขึ้นมาเพื่อใช้ในชั้นเรียนใดชั้นเรียนหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น นักเรียน และนักศึกษาจึงนิยมที่จะยืมจากห้องสมุดมากกว่าจะซื้อมาเก็บไว้เป็นกรรมสิทธิ์ของตน

⁵² สายพิน จินโน, “การจัดซื้อและการใช้หนังสือของสำนักบรรณาสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในปีงบประมาณ 2548-2550” (รายงานการวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2550)

2.8.3.2 หนังสืออ้างอิง

คือ หนังสือที่นำเรื่องราวและข้อเท็จจริงมาเรียบเรียง เพื่อใช้ค้นคว้าอ่านประกอบ โดยมีการแบ่งหัวข้ออย่างชัดเจน ซึ่งห้องสมุดมักจะจัดแยกหนังสืออ้างอิงไว้ส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อสะดวกในการศึกษาค้นคว้า โดยหนังสืออ้างอิงที่ห้องสมุดมีให้บริการได้แก่

1) หนังสืออ้างอิงที่ให้สารสนเทศ เป็นหนังสือที่ให้สารสนเทศเฉพาะเรื่อง เช่น พจนานุกรม สารานุกรม นามานุกรม อักษรานุกรมชีวประวัติ หนังสืออ้างอิงทางภูมิศาสตร์ หนังสือคู่มือ และหนังสือรายปี

2) หนังสืออ้างอิงที่บอกแหล่งสารสนเทศ เป็นหนังสือที่ไม่ให้สารสนเทศโดยตรงแต่จะชี้แนะแหล่งสารสนเทศในที่อื่น ๆ เช่น หนังสือบรรณานุกรม และหนังสือดัชนีวารสาร⁵³

ทั้งนี้ เนื่องจากหนังสืออ้างอิงมักมีราคาแพง และหายาก ดังนั้น ห้องสมุดจึงมักไม่มีบริการให้ยืมหนังสืออ้างอิงดังกล่าว

2.8.3.3 หนังสือหนังสือบันเทิงคดีหรือนวนิยาย

คือ หนังสือที่แต่งขึ้นจากความจริงหรือจินตนาการของผู้เขียน โดยมีเนื้อหาและการดำเนินเรื่องที่ซับซ้อน เข้าถึงตัวละครแต่ละตัวได้อย่างดีและมุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน

2.8.3.4 นิตยสารหรือวารสาร

นิตยสาร (Magazine) มีรากศัพท์ภาษาอาระบิก หมายถึง ร้าน คลังสินค้า หรือสรรพสินค้า โดยหนังสือประเภท “นิตยสาร” หมายถึง สิ่งพิมพ์ซึ่งโดยทั่วไป มีปกอ่อน มีกำหนดออกที่แน่นอน เสนอบทความหลายบทความโดยผู้เขียนหลายคน มีภาพประกอบ มักมีโฆษณา เพราะส่วนใหญ่มุ่งจัดทำเพื่อการค้าและหวังผลกำไรในการจัดทำ และเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นระยะแน่นอน อาจเป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือน ราย 2 เดือน และประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ให้ทั้งความรู้และความบันเทิง เช่น บทความต่าง ๆ มีบทสัมภาษณ์ เรื่องสั้น นวนิยาย บทความต่าง ๆ เป็นต้น⁵⁴ โดยนิตยสารหรือวารสารนั้น ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้หมายรวมถึงวารสารทางวิชาการ (academic journal) ด้วย

⁵³ ธนู บุญญาวัตร, บทที่ 4 หนังสืออ้างอิง [ออนไลน์]. 2 สิงหาคม 2555. แหล่งที่มา <http://tanoo.wordpress.com>

⁵⁴ วิชญ สุวรรณเพิ่ม, นิตยสาร, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554), หน้า 44.

เนื่องจากนิตยสารหรือวารสารจำเป็นต้องมีเนื้อหาที่ทันสมัยเพื่อให้ผู้อ่านได้ติดตาม รวมทั้งห้องสมุดมักเป็นสมาชิกหรือซื้อนิตยสารหรือวารสารดังกล่าวมาให้บริการในจำนวนเล่มน้อย ดังนั้น ห้องสมุดจึงไม่ได้ให้บริการยืมนิตยสารหรือวารสารแต่อย่างใด เพื่อให้ผู้ใช้บริการทุกคนได้อ่านนิตยสารนั้นได้อย่างทั่วถึง

2.9 ปัญหาในการเข้าถึงหนังสือกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2551 พบว่า วิธีการรณรงค์ให้คนรักการอ่านหนังสือ อันดับหนึ่ง คือ หนังสือควรมีราคาถูกลง อันดับสองคือหนังสือควรมีเนื้อหาสาระ น่าสนใจ และอันดับสาม คือ ควรมีห้องสมุดประจำหมู่บ้านหรือชุมชน⁵⁵ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่พอใจในราคาของหนังสือที่มีการขายอยู่ตามท้องตลาดในปัจจุบัน เนื่องจากมีราคาที่สูงจนไม่สามารถซื้อได้ แต่ทั้งนี้ ราคาที่สูงของหนังสือแต่ละฉบับย่อมมีที่มาจากต้นทุนในการผลิต เช่น ค่าลิขสิทธิ์ในหนังสือ ค่าจัดทำต้นฉบับ ค่าตีพิมพ์ ค่าเช่าเล่ม และค่าใช้จ่ายในการจัดจำหน่าย เป็นต้น ซึ่งกว่าจะได้หนังสือที่ทรงคุณค่าเล่มหนึ่ง เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้จัดพิมพ์ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก โดยหวังผลตอบแทนจากกำไรที่เกิดขึ้นจากการจำหน่ายหนังสือนั่นเอง แต่เนื่องจากประชาชนไม่สามารถซื้อหนังสือได้ จึงหันไปใช้ประโยชน์หนังสือที่ตนต้องการจากห้องสมุด โดยสถิติข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อหนังสือมีราคาแพง ประชาชนจึงต้องการที่จะให้มีห้องสมุดในการให้บริการมากขึ้น เพื่อที่จะไม่ต้องทำการซื้อหนังสือดังกล่าว

ดังนั้น ห้องสมุดจึงเป็นสถานที่สำคัญในการเผยแพร่ความรู้จากหนังสือสู่ประชาชน ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ต้องคำนึงถึงราคาของหนังสือ ซึ่งการเข้าถึงหนังสือของประชาชนจากห้องสมุด ย่อมสร้างผลกระทบต่อรายได้จากการจำหน่ายหนังสือของเจ้าของลิขสิทธิ์ และผู้ประกอบการรายอื่น แต่ทั้งนี้ เนื่องจากการคุ้มครองลิขสิทธิ์ย่อมมีวัตถุประสงค์ในการสร้างความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะกับประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น หากมีการบัญญัติให้การให้ยืมเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ จะทำให้ห้องสมุดขาดความคล่องตัวในการจัดหาหนังสือมาให้บริการภายในห้องสมุดเนื่องจากต้องทำการขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งจะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์มีอำนาจควบคุมการเข้าถึงหนังสือของประชาชนภายในห้องสมุด และห้องสมุด หรือผู้เกี่ยวข้องต้องทำการชำระค่าตอบแทน ซึ่งย่อมสร้างภาระให้แก่บุคคลดังกล่าว

⁵⁵ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ [ออนไลน์], 26 กุมภาพันธ์ 2555. แหล่งที่มา http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/special_report/23605

ดังนั้น หากประเทศไทยต้องมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมหนังสือ ก็ต้องมีการบัญญัติกฎหมายและกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อเป็นการชดเชยประโยชน์ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในหนังสือ และประชาชนยังสามารถเข้าถึงหนังสือได้อย่างเสรี และมีหนังสือที่ให้บริการอย่างพอเพียงต่อไปได้ โดยผลกระทบต่อโอกาสในการเข้าถึงหนังสือของประชาชนเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องทำการศึกษาในบทต่อไป

บทที่ 3

การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในต่างประเทศ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความหมาย สถานะ ลักษณะ และหลักเกณฑ์ที่สำคัญของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมไปในบทก่อนแล้ว เนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของสหภาพยุโรป และกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาความเหมาะสม และลักษณะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย ต่อไป

ในปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นภาคีของความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา 2 ฉบับ กล่าวคือ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1931) (อนุสัญญาเบอร์น) ซึ่งเป็นแม่บทของการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ประเภทงานวรรณกรรมและศิลปกรรม และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS-1995) หรือความตกลงทริปส์ (The TRIPS Agreement) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) โดยความตกลงทั้งสองจะมีการบัญญัติมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum standards) ไว้ เพื่อให้ประเทศภาคีซึ่งรวมถึงประเทศไทยทำการอนุวัติการตาม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอศึกษาถึงสถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในข้อตกลงทั้ง 2 ฉบับ ซึ่งจะมีผลต่อการบัญญัติการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในประเทศไทย นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาสถานะและรายละเอียดของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายของสหภาพยุโรป (European Union หรือ EU) ซึ่งเป็นกฎหมายที่สำคัญต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายในประเทศของสหภาพยุโรป และทำให้สิทธิในการให้ยืมดังกล่าวได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติในเวลาต่อมา และผู้วิจัยจะศึกษาประเทศที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมด้วย ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาทั้งประเทศที่อยู่ในสหภาพยุโรปกล่าวคือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมทั้งประเทศที่ไม่ได้เป็นประเทศสมาชิกยุโรปกล่าวคือ ประเทศออสเตรเลีย และประเทศแคนาดา โดยแบ่งตามประเภทของการให้ความคุ้มครอง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในกฎหมายระหว่างประเทศ

สิทธิในลิขสิทธิ์โดยทั่วไปสามารถใช้คุ้มครองได้เพียงอาณาเขตอำนาจอธิปไตยของรัฐเท่านั้น โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่สามารถควบคุมงานอันมีลิขสิทธิ์ของตน หรือไม่สามารถบังคับสิทธิของตนต่อการละเมิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรได้ แต่ภายหลังเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี และทางการค้า นานาประเทศจึงต้องการจะสร้างกรอบของการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศขึ้นทั้งในรูปแบบทวิภาคี และพหุภาคี ซึ่งความตกลงเหล่านั้นจะสร้างบทบัญญัติที่ใช้บังคับทั่วไป (Conventional Rule) เพื่อให้ประเทศภาคีบัญญัติกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว¹

ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นภาคีของความตกลงระหว่างประเทศ 2 ฉบับ ด้วยกัน กล่าวคือ อนุสัญญาเบอร์น และ ความตกลงทริปส์ ซึ่งหากมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ความตกลงเหล่านั้น ประเทศไทยก็ย่อมผูกพันที่จะต้องบัญญัติหลักเกณฑ์ดังกล่าวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ด้วยในฐานะประเทศภาคี ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาการให้ความคุ้มครองภายใต้ข้อตกลงดังกล่าว เพื่อให้ทราบถึงสถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามอนุสัญญาเบอร์น

3.1.1.1 ที่มาและหลักการที่สำคัญของอนุสัญญาเบอร์น

อนุสัญญาเบอร์นมีที่มาจาก การก่อตั้งสมาคมวรรณกรรม และศิลปกรรมระหว่างประเทศ (International Literary and Artistic Association) ในปี พ.ศ. 2427 ซึ่งสมาคมดังกล่าวได้มีความพยายามในการร่างสนธิสัญญาระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์เรื่อยมา จนนำไปสู่การจัดทำอนุสัญญาเบอร์น (Berne Convention) ขึ้นในที่สุดเมื่อปี พ.ศ. 2429 โดยอนุสัญญาดังกล่าวได้รับการปรับปรุงแก้ไขรวม 7 ครั้ง ครั้งหลังสุดคือเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 ณ ประเทศฝรั่งเศสเรียกว่า Paris Act² ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีประเทศที่เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาเบอร์นทั้งหมด 166 ประเทศ³ รวมถึงประเทศไทย ซึ่งเป็นภาคีของอนุสัญญาเบอร์น เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2474

¹ ธัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บีเจเพลท โพรเซสเซอร์, 2539), หน้า 32.

² ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 122.

³ Berne Union, Contracting Parties [Online]. 18 April 2013. Available : http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15.

ในการประชุมเพื่อแก้ไขอนุสัญญาเบอร์น ณ กรุงเบอร์ลิน (Berlin Act) ร่วมกับประเทศต่างๆ อีก 42 ประเทศด้วยกัน เช่น ประเทศอินเดีย ประเทศญี่ปุ่น และ ประเทศสวีเดน เป็นต้น⁴ ต่อมาเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2538 ประเทศไทยจึงได้แสดงเจตนาขอเปลี่ยนแปลงพันธกรณีเป็นพันธกรณีตามข้อ 1 ถึง 21 ของอนุสัญญาฉบับกรุงปารีส (Paris Act) ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514)

โดยความตกลงดังกล่าวได้กำหนดเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองแก่งานวรรณกรรมและงานศิลปกรรม เพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับประเทศภาคีที่จะนำหลักการในอนุสัญญาเบอร์น ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายใน เช่น สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ และประเภทงานลิขสิทธิ์ โดยเจตนารมณ์ดั้งเดิมของอนุสัญญาเบอร์น คือ การให้ความคุ้มครองแก่งานลิขสิทธิ์ประเภทงานวรรณกรรมและงานศิลปกรรมที่เน้นถึงสุนทรียภาพ เท่านั้น แต่ปัจจุบันได้ขยายการคุ้มครองไปสู่งานประเภทอื่นๆ อีกมากมาย ได้แก่ งานดนตรีกรรม สิ่งบันทึกเสียง โสตทัศนวัสดุ และงานแพร่ภาพแพร่เสียง นอกจากนี้ในการแก้ไขอนุสัญญายังได้เพิ่มเติมให้ประเทศสมาชิกนำหลักการอนุญาต เชิงบังคับ (Compulsory licensing) มาใช้ได้ โดยปรากฏในข้อ 11 bis⁵ และข้อ 13⁶ รวมทั้งรับรองสิทธิทางศีลธรรมของผู้สร้างสรรค์ (moral right) ตามข้อ 6 bis อีกด้วย⁷ ทั้งนี้ อนุสัญญาเบอร์น วางอยู่บนหลักพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

⁴ Bogsch, Arpad, The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, from 1886 to 1986 (Geneva : International Bureau of Intellectual Property, 1986). page 29.

⁵ Berne Convention Article 11bis “It shall be a matter for legislation in the countries of the Union to determine the conditions under which the rights mentioned in the preceding paragraph may be exercised, but these conditions shall apply only in the countries where they have been prescribed. They shall not in any circumstances be prejudicial to the moral rights of the author, nor to his right to obtain equitable remuneration which, in the absence of agreement, shall be fixed by competent authority.”

⁶ Berne Convention Article 13 “Each country of the Union may impose for itself reservations and conditions on the exclusive right granted to the author of a musical work and to the author of any words, the recording of which together with the musical work has already been authorized by the latter, to authorize the sound recording of that musical work, together with such words, if any; but all such reservations and conditions shall apply only in the countries which have imposed them and shall not, in any circumstances, be prejudicial to the rights of these authors to obtain equitable remuneration which, in the absence of agreement, shall be fixed by competent authority.”

⁷ Berne Convention Article 6bis “Independently of the author's economic rights, and even after the transfer of the said rights, the author shall have the right to claim authorship of the work and to object to any distortion, mutilation or other modification of, or other derogatory action in relation to, the said work, which would be prejudicial to his honor or reputation.”

3.1.1.1.1 หลักการคุ้มครองโดยอัตโนมัติและปราศจากแบบพิธี (Principle of automatic protection and absence of formalities)

อนุสัญญาเบอร์นบัญญัติหลักดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนในข้อ 5(2) ดังนี้

“The enjoyment and the exercise of these rights shall not be subject to any formality;”

ซึ่งส่งผลให้ประเทศภาคีจะกำหนดเงื่อนไขในการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในลักษณะใดๆ ไม่ได้⁸ เช่น เงื่อนไขที่จะต้องมีการจดทะเบียนกับหน่วยงานของรัฐ หรือเงื่อนไขในการชำระค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียน เป็นต้น ดังนั้น เมื่อผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานขึ้นมาภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้สร้างสรรค์ย่อมเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นโดยทันที โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายภายใน รวมทั้งจะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายต่างประเทศซึ่งเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาเบอร์นด้วย ตามเงื่อนไขที่ปรากฏในข้อ 3(1) ดังนี้⁹

ก) จะต้องเป็นงานลิขสิทธิ์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยบุคคลที่เป็นคนชาติของประเทศสมาชิกของสหภาพเบอร์น ไม่ว่าจะงานนั้นจะมีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนหรือไม่ โดยงานเหล่านั้นจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศภาคีทุกประเทศ¹⁰

ข) สำหรับงานลิขสิทธิ์ที่สร้างสรรค์โดยบุคคลที่มีได้เป็นคนชนชาติของประเทศสมาชิกของสหภาพเบอร์น จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศภาคี ก็ต่อเมื่อได้มีการนำงานดังกล่าวออกเผยแพร่เป็นครั้งแรกในประเทศภาคีประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือเผยแพร่พร้อมกันทั้งประเทศภาคี และประเทศอื่นซึ่งมิใช่ประเทศภาคี¹¹ ทั้งนี้ในกรณีที่งานลิขสิทธิ์ได้เผยแพร่ครั้งแรกในประเทศอื่น หากเจ้าของลิขสิทธิ์มีความประสงค์จะให้งานดังกล่าวได้รับการคุ้มครองใน

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 71.

¹⁰ Berne Convention Article 3 (1) “ The protection of this Convention shall apply to: (a) authors who are nationals of one of the countries of the Union, for their works, whether published or not;”

¹¹ Berne Convention Article 3 (1) “The protection of this Convention shall apply to: (b) authors who are not nationals of one of the countries of the Union, for their works first published in one of those countries, or simultaneously in a country outside the Union and in a country of the Union.”

ประเทศภาคี จะต้องนำงานลิขสิทธิ์มาเผยแพร่ในประเทศภาคีภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันเผยแพร่ครั้งแรก¹²

3.1.1.1.2 หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Principle of national treatment หรือ Principle of assimilation)

หลักการดังกล่าวเป็นหลักการที่สำคัญของอนุสัญญาเบอร์น ที่มีการบัญญัติมาตั้งแต่อนุสัญญาเบอร์นฉบับแรกและถูกบัญญัติในฉบับที่แก้ไขต่อมาทุกฉบับ โดยปรากฏในข้อ 5(1) ดังนี้

“Authors shall enjoy, in respect of works for which they are protected under this Convention, in countries of the Union other than the country of origin, the rights which their respective laws do now or may hereafter grant to their nationals, as well as the rights specially granted by this Convention.”

บทบัญญัติดังกล่าวมีที่มาจากแนวคิดที่ว่ามนุษยย่อมเท่าเทียมกัน โดยธรรมชาติ ไม่ควรมีความแตกต่าง¹³ จึงส่งผลให้ประเทศภาคีหนึ่งจะต้องให้ความคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในประเทศภาคีอื่น เช่นเดียวกับที่ประเทศพึงให้ความคุ้มครองแก่ คนชาติของตนเอง โดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งหลักการนี้สามารถขจัดปัญหาการเลือกปฏิบัติระหว่างคนชาติของตนกับคนต่างชาติได้ และสร้างความเสมอภาคในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้เท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น ประเทศ ก. และประเทศ ข. ต่างเป็นภาคีของอนุสัญญาเบอร์น ดังนั้น ในกรณีที่เจ้าของลิขสิทธิ์งานชิ้นหนึ่งในประเทศ ก. ประเทศ ข. ก็ต้องให้ความคุ้มครองงานชิ้นนั้นในลักษณะเดียวกันกับที่ให้ความคุ้มครองแก่คนในชาติ ข. โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าประเทศ ก. ให้ความคุ้มครองงานชิ้นนั้นหรือไม่ เพียงใด เนื่องจากข้อ 5(1) มีวัตถุประสงค์ให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์ของชาวต่างชาติเป็นเช่นเดียวกันกับงานของคนสัญชาติของประเทศ

แต่ทั้งนี้ ยกเว้นเรื่องอายุการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับการคุ้มครองตราบเท่าอายุที่บัญญัติไว้ในประเทศต้นกำเนิดของงานเท่านั้น เช่น ตาม

¹² Berne Convention Article 3 (4) “A work shall be considered as having been published simultaneously in several countries if it has been published in two or more countries within thirty days of its first publication.”

¹³ Silke von Lewinski, INTELLECTUAL PROPERTY, NATIONALITY, AND NON-DISCRIMINATION [Online]. 9 July 2012. Available : <http://www.wipo.int/tk/en/hr/paneldiscussion/papers/pdf/lewinski.pdf>

กฎหมายในประเทศ ก. คำนวณลิขสิทธิ์อีก 50 ปี หลังเจ้าของลิขสิทธิ์เสียชีวิต และประเทศ ข. คำนวณลิขสิทธิ์อีก 70 ปี หลังเจ้าของลิขสิทธิ์เสียชีวิต แต่ภายใต้หลักข้อยกเว้นที่ชื่อว่า Partial Reciprocity ตามข้อ 7(8) ของอนุสัญญาเบอร์น¹⁴ คนประเทศ ก. ก็จะได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์อีก 50 ปีหลังเสียชีวิตในประเทศ ข. แม้ว่าตามกฎหมายในประเทศ ข. จะให้ความคุ้มครองถึง 70 ปีก็ตาม ดังนั้น ในงานลิขสิทธิ์ประเภทเดียวกัน คนในประเทศ ข. และได้รับความคุ้มครองที่ยาวนานกว่าคนในประเทศ ก. ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ

3.1.1.2 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามอนุสัญญาเบอร์นในปัจจุบัน

อนุสัญญาเบอร์นเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมและงานศิลปกรรมในทางระหว่างประเทศ โดยภายใต้ข้อตกลงดังกล่าวจะมีบทบัญญัติทางสารบัญญัติ (Substance) ซึ่งได้กำหนดบทบัญญัติที่ใช้เป็นการทั่วไป (Conventional Rule) ไว้ แต่ทั้งนี้บทบัญญัตินี้กลับไม่ได้มีการรับรองความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม ไม่ว่าในงานวรรณกรรมหรืองานอันมีลิขสิทธิ์อื่นไว้แต่อย่างใด อีกทั้งมิได้รวมสิทธิในการให้เช่าหรือสิทธิในการให้ยืมไว้ในสิทธิในการเผยแพร่งานต่อสาธารณชนด้วย¹⁵

ดังนั้น ประเทศภาคี รวมถึงประเทศไทยจึงไม่มีความผูกพันที่จะต้องบัญญัติหรือวางกฎเกณฑ์เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ประชาชน

3.1.1.3 ข้อพิจารณาสหสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้อนุสัญญาเบอร์น

ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงหลักการที่สำคัญภายใต้อนุสัญญาเบอร์นในหัวข้อที่ 3.2.1.1 ไปแล้วนั้น ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะขอพิจารณาสหสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้หลักการดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1.3.1 หากประเทศภาคีของอนุสัญญาเบอร์นมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ จะส่งผลให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับสิทธิดังกล่าวทันทีที่ได้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมขึ้นโดยไม่ต้องจดทะเบียนแต่อย่างใด ซึ่งเป็นไปตามหลักการ

¹⁴ Berne Convention Article 7(8) “In any case, the term shall be governed by the legislation of the country where protection is claimed; however, unless the legislation of that country otherwise provides, the term shall not exceed the term fixed in the country of origin of the work.”

¹⁵ จักรกฤษณ์ ครอบงำ, กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 113.

คุ้มครอง โดยอัตโนมัติและปราศจากแบบพิธี (Principle of automatic protection and absence of formalities) ของอนุสัญญาเบอร์น

3.1.1.3.2 หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Principle of national treatment หรือ Principle of assimilation) ของอนุสัญญาเบอร์น เป็นประเด็นสำคัญที่ประเทศต่างๆ นำมาเป็นข้อพิจารณาในการเลือกกำหนดรูปแบบของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายในประเทศ เนื่องจากหากประเทศภาคีขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ไม่ว่าจะในฐานะสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ (Copyright's right) หรือสิทธิของผู้สร้างสรรค์ (Author's right) ก็ตามย่อมต้องผูกพันตามหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติดังกล่าว และจำเป็น ต้องมอบค่าสิทธิหรือค่าตอบแทนจากการให้ยืมที่เกิดขึ้นให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์ที่เป็นชาวต่างชาติด้วย ซึ่งอาจเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมของประเทศนั้นๆ ดังนั้น ในหลายประเทศจึงหลีกเลี่ยงการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ และเลือกที่จะคุ้มครองสิทธิดังกล่าวภายใต้หลักเกณฑ์ หรือภายใต้กฎหมายอื่นแทน ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ 2¹⁶ ดังนั้น หากประเทศไทยมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ จะทำให้ประเทศไทยผูกพัน ที่จะต้องมอบค่าตอบแทนหรือค่าสิทธิตามกฎหมายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ที่เป็นคนชนชาติอื่นในประเทศภาคีด้วย ดังนั้น การกำหนดประเภทในการให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าว จึงต้องพิจารณาถึงหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาตินี้อย่างถี่ถ้วน เพื่อให้สามารถเลือกประเภทของการคุ้มครองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาเป็นแนวทางศึกษาในบทที่ 5 ต่อไป

3.1.1.4 การประชุมเพื่อกำหนดการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมของสหภาพเบอร์น

สหภาพเบอร์น (BERNE UNION) เป็นสหภาพที่ก่อตั้งขึ้นตามอนุสัญญาเบอร์น โดยมีหน้าที่ในการแสวงหาแนวทางการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง ของสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งปัจจัยทั้งหมดข้างต้นอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมในการให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเภทต่างๆ ได้ โดยสหภาพเบอร์นจะมีการจัดประชุมเพื่อพัฒนาการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ

¹⁶ Sterling, J.A.L., *World copyright law : protection of authors's works, performances, phonograms, films, video, broadcats, and published editions in national, international and regional law*, (London: Sweet & Maxwell, 1998), page 645.

ทั้งนี้ ในส่วนของการให้ยืมนั้น เป็นสิทธิที่ไม่ได้รับความคุ้มครองมาแต่เริ่มแรกที่มีการบัญญัติอนุสัญญาเบอร์น ไม่ว่าจะในรูปแบบสิทธิแต่เพียงผู้เดียว หรือสิทธิในการให้เช่าตอบแทน อีกทั้งอำนาจในการควบคุมการให้ยืมของเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมสิ้นสุดไปเมื่องานวรรณกรรมถูกจำหน่ายไปในครั้งแรก ตามหลักการระบับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine) ที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ดังนั้น เมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ได้จำหน่ายงานวรรณกรรมไปอย่างถูกต้องแล้ว บุคคลผู้เป็นเจ้าของ กรรมสิทธิ์ในงานวรรณกรรมที่ตนซื้ออย่างอมสามารถจำหน่าย แจก ให้เช่า รวมถึงให้ยืมงานวรรณกรรมของตนได้ โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์แต่อย่างใด

แต่ทั้งนี้ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเข้าถึงงานลิขสิทธิ์บางประเภทของสาธารณชน เช่น งานสิ่งบันทึกเสียง โสตทัศนวัสดุ และงานวรรณกรรม เป็นต้น กล่าวคือ แทนที่จะซื้องานลิขสิทธิ์ดังกล่าวจากท้องตลาด แต่บุคคลเหล่านั้นกลับเลือกที่จะเช่า หรือยืมจากสถานบริการที่ก่อตั้งขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น ร้านให้เช่าหรือห้องสมุดแทน เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่าการซื้อด้วยตนเอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความต้องการงานอันมีลิขสิทธิ์เหล่านั้นในท้องตลาด จึงทำให้สหภาพเบอร์นเริ่มเล็งเห็นความสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้เช่า รวมทั้งสิทธิในการให้ยืมดังกล่าว โดยความพยายามครั้งแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2524 เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้เช่าและการให้ยืมงานลิขสิทธิ์ 2 ประเภท กล่าวคือ สิ่งบันทึกเสียง และโสตทัศนวัสดุ โดยเป็นผลมาจากการผลักดันของสมาพันธ์ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงระหว่างประเทศ (International Federation of the Phonographic Industry (IFPI)) ซึ่งเป็นองค์กรตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสิ่งบันทึกเสียงทั่วโลก จนนำไปสู่การประชุมเรื่อง “The Group of Experts on The Rental of Phonogram and Videograms” ในปี พ.ศ.2528 ณ ประเทศฝรั่งเศส โดยการประชุมดังกล่าวพูดถึงความเหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้เช่าสิ่งบันทึกเสียง และโสตทัศนวัสดุ รวมถึงสิทธิในการให้ยืมงานดังกล่าวด้วย ซึ่งคณะผู้เชี่ยวชาญของสหภาพเบอร์นเห็นควรให้เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานประเภท สิ่งบันทึกเสียง และโสตทัศนวัสดุ มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ในการให้ยืม หรือให้เช่า งานอันมีลิขสิทธิ์ของตน¹⁷ แต่ทั้งนี้ ความเห็นดังกล่าวกลับไม่ได้นำมาบัญญัติเป็นหลักเกณฑ์ภายใต้อนุสัญญาเบอร์นแต่อย่างใด

ความพยายามเกิดขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2534 ภายใต้การประชุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World Intellectual Property Organization - WIPO) ในหัวข้อเรื่อง “COMMITTEE OF EXPERTS ON A POSSIBLE PROTOCOL TO THE BERNE CONVENTION FOR

¹⁷ Bogsch, Arpad, *The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, from 1886 to 1986*, page 71.

THE PROTECTION OF LITERARY AND ARTISTIC WORKS” (Document BCP/CE/I/3) ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยคณะผู้เชี่ยวชาญได้มาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาการร่างพิธีสารเบอร์น (PROTOCOL TO THE BERNE CONVENTION) ซึ่งจะทำการรวบรวมสิทธิใหม่ๆ ที่หลายประเทศให้ความคุ้มครอง และนำมาบัญญัติเพื่อขยายสิทธิขั้นต่ำตามอนุสัญญาเบอร์น ซึ่งหนึ่งในสิทธิที่นำมาพิจารณานั้นก็ได้แก่สิทธิในให้ยืมงานอันมีลิขสิทธิ์ดังต่อไปนี้

3.1.1.4.1 งานโสตทัศนวัสดุ

3.1.1.4.2 งานบันทึกเสียงที่สร้างสรรค์โดยนักแสดง

3.1.1.4.3 โปรแกรมคอมพิวเตอร์

3.1.1.4.4 ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Data Bases)

3.1.1.4.5 โน้ตเพลง

ทั้งนี้ ณ ขณะที่ทำการพิจารณาการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้อนุสัญญาเบอร์นนั้น มีประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์เพียงประเทศเดียว ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยประเทศนอกเหนือจากนั้นต่างให้ความคุ้มครองตามหลักเกณฑ์หรือกฎหมายอื่น ซึ่งคณะผู้เชี่ยวชาญบางกลุ่มเล็งเห็นว่าเป็นรูปแบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมที่เหมาะสมกับสภาพสังคมในตอนนั้นแล้ว อีกทั้ง เมื่อพิจารณาร่วมกับหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine) การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวอาจไม่เป็นธรรมต่อผู้ใช้ประโยชน์ในงานลิขสิทธิ์ข้างต้น เพราะนอกเหนือจากสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ก่อนหน้าการจำหน่ายครั้งแรกแล้ว เจ้าลิขสิทธิ์ก็ยังขยายสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ภายหลังการจำหน่ายไปถึงการให้ยืมด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้ประโยชน์ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่มากขึ้น และอาจกระทบต่อการเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าวของสาธารณชน ดังนั้น การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้อนุสัญญาเบอร์นอาจจะยังไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในขณะนั้น¹⁸

โดยในการประชุมวิสามัญครั้งที่ 3 ของ INTERNATIONAL UNION FOR THE PROTECTION OF LITERARY AND ARTISTIC WORKS ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่

¹⁸ BERNE UNION, COMMITTEE OF EXPERTS ON A POSSIBLE PROTOCOL TO THE BERNE CONVENTION FOR THE PROTECTION OF LITERARY AND ARTISTIC WORKS [Online]. 9 July 2012. Available : http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=2778.

21 - 29 ตุลาคม พ.ศ. 2535 ก็ไม่ปรากฏว่า พิธีสารเบิร์นในการคุ้มครองงานวรรณกรรมและงานศิลปกรรมนี้ ได้ถูกบัญญัติขึ้นมาอย่างเป็นทางการแต่อย่างใด¹⁹

3.1.2 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามความตกลงทริปส์

3.1.2.1 ที่มาและหลักการที่สำคัญของความตกลงทริปส์

ความตกลงทริปส์ถือกำเนิดจากการเจรจาร่วมกันของประเทศที่เป็นภาคีความตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดศุลกากรและการค้า (The General Agreement on Tariffs and Trade - GATT) ซึ่งเป็นความตกลงที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการขยายตัวของการค้าระหว่างรัฐ ภายใต้หลักการพื้นฐานที่ว่าทุกประเทศจะต้องให้สิทธิประโยชน์แก่กันโดยไม่เลือกปฏิบัติ (Non - discrimination)²⁰ โดยแต่เริ่มแรกความตกลง GATT ไม่ได้มีการกำหนดมาตรฐานการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไว้แต่อย่างใด จนถึงการเจรจาการค้ารอบโตเกียว (Tokyo Round) ที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2516 ถึงปี พ.ศ. 2522 จึงได้มีการหยิบยกประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาพิจารณา ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่มีการบรรลุข้อตกลงในเรื่องดังกล่าว แต่การเจรจาครั้งนั้นก็เริ่มต้นในการผลักดันให้ประเทศภาคีเห็นความสำคัญของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศมากขึ้น²¹

จนกระทั่งการเจรจารอบอุรุกวัย (Uruguay Round) ในปี พ.ศ.2529 ถึง พ.ศ.2536 ซึ่งได้มีการยกหัวข้อเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศมาไว้ในการศึกษา โดยคณะผู้ชำนาญการของ GATT (Group of Experts) ได้เล็งเห็นว่าปัญหาสำคัญของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศที่มีอยู่ในขณะนั้นรวมถึงภายใต้อนุสัญญาเบิร์น คือมิได้มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครอง (Minimum Standards) เอาไว้ โดยความตกลงเหล่านั้นใช้มาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญารวมถึงลิขสิทธิ์โดยอาศัยหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในข้อที่ 3.2.1.1 ซึ่งไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากประเทศภาคีอาจปฏิเสธที่จะไม่ให้ความคุ้มครองใดๆ เลยแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ทั้งแก่คนชาติตนเองและแก่คนต่างชาติ ซึ่งก็สามารถกระทำได้เนื่องจากไม่ได้ขัดต่อหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติแต่

¹⁹ BERNE UNION, INTERNATIONAL UNION FOR THE PROTECTION OF LITERARY AND ARTISTIC WORKS [Online]. 9 July 2012. Available: http://www.wipo.int/meetings/en/topic.jsp?group_id=106.

²⁰ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (หน่วยที่ 1-8), (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546), หน้า 127.

²¹ อรรถชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 53.

อย่างไร ²² ดังนั้น จึงควรสร้างกฎเกณฑ์ ข้อตกลง หรือข้อบังคับระหว่างประเทศซึ่งกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเอาไว้ เพื่อให้ประเทศภาคีมีการให้ความคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน โดยจากการพิจารณาร่วมกันดังกล่าวก็นำมาสู่การลงนามในความตกลงทริปส์ของประเทศสมาชิกของ GATT รวมทั้งประเทศไทยในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2537²³ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการจัดทำความตกลงทริปส์นั้น ก็เพื่อเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศต่างๆ ให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกันนั่นเอง

ทั้งนี้ ความตกลงทริปส์วางอยู่บนหลักพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

3.1.2.1.1 หลักมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum Standards)

หลักมาตรฐานขั้นต่ำเป็นหลักการที่สำคัญภายใต้ความตกลงฉบับนี้ ซึ่งปรากฏอยู่ในข้อ 1(1) ²⁴ โดยประเทศภาคีจะให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับที่ต่ำกว่าความตกลงทริปส์ไม่ได้ แต่ทั้งนี้ประเทศภาคีจะมีเสรีภาพในอันที่จะกำหนดวิธีการที่เหมาะสมเพื่ออนุวัติการตามบทบัญญัติของความตกลง ²⁵ โดยมาตรฐานขั้นต่ำที่แต่ละประเทศจะต้องมีกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่คนชนชาติปรากฏตามหมวดที่ 2 ส่วนที่ 1 ลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง (Copyright and Related Rights) ข้อ 9 ถึงข้อ 14 โดยในข้อ 9 ²⁶ ประเทศภาคีจะต้องให้ความคุ้มครองแก่ลิขสิทธิ์ตามบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาเบอร์น ข้อที่ 1 ถึง ข้อ 21 ดังนั้น แม้ประเทศภาคีจะไม่ได้ลงนามเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญาเบอร์น ก็ต้องผูกพันตามข้อข้างต้นของอนุสัญญาเบอร์นด้วย

3.1.2.1.2 หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Principle of Nation Treatment)

ภายใต้หลักการดังกล่าวของข้อตกลงทริปส์ ประเทศภาคีต้องให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่คนชาติของประเทศภาคีอื่นๆ เช่นเดียวกับที่มอบให้คนชนชาติของตน โดยหลัก

²² มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 129.

²³ อรรถพรหม พนัสพัฒนา, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2553), หน้า 4-6.

²⁴ Trips Agreement Article 1(1) “Members shall give effect to the provisions of this Agreement. Members may, but shall not be obliged to, implement in their law more extensive protection than is required by this Agreement, provided that such protection does not contravene the provisions of this Agreement. Members shall be free to determine the appropriate method of implementing the provisions of this Agreement within their own legal system and practice.”

²⁵ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 134.

²⁶ TRIPs Agreement Article 9 “Members shall comply with Articles 1 through 21 of the Berne Convention (1971) and the Appendix thereto...”

ปฏิบัติเยี่ยงคนชาตินี้เป็นหลักการที่ช่วยให้คนชนชาติภายใต้ข้อตกลงทริปส์ได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญหลักหนึ่ง ดังจะเห็นได้ว่า ภายใต้อนุสัญญาเบอร์น ก็ปรากฏหลักการนี้เป็นหลักการพื้นฐานด้วยเช่นกัน

3.1.2.1.3 หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Principle of Most Favored Nation Treatment)

หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง หรือ หลัก MFN ปรากฏในข้อ 4²⁷ ของความตกลงทริปส์ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า การที่ประเทศภาคีหนึ่งได้มอบสิทธิในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่คนชาติของประเทศใดๆ เป็นพิเศษ ก็ผูกพันที่จะให้สิทธิเช่นนั้นแก่คนชาติอื่นที่เป็นประเทศภาคีด้วยเช่นกัน โดยที่มาของหลัก MFN นั้น เกิดจากเจตนารมณ์ที่จะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในระหว่างประเทศภาคีสมาชิก ดังนั้นจึงห้ามมิให้ประเทศภาคีของความตกลงทริปส์กระทำการอันใดที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ²⁸

ยกตัวอย่างเช่น ประเทศ ก. ซึ่งเป็นประเทศภาคีของความตกลงทริปส์ ได้ทำความตกลงสองฝ่ายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นพิเศษแก่ประเทศ ข. (ซึ่งไม่ได้เป็นประเทศภาคีของความตกลงทริปส์) ทั้งนี้ แม้ประเทศ ก. จะมีเจตนารมณ์ที่จะให้ความคุ้มครองเช่นนั้นแก่ประเทศ ข. เพียงประเทศเดียว แต่ภายใต้หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่งนี้ ประเทศ ก. ต้องผูกพัน ที่จะให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่เป็นพิเศษนี้ แก่ทุกประเทศภาคีในความตกลงทริปส์ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย

3.1.2.2 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามความตกลงทริปส์ในปัจจุบัน

เช่นเดียวกับภายใต้อนุสัญญาเบอร์น การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมมิได้เป็นสิทธิที่ถูกบัญญัติให้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ประเทศภาคีต้องอนุวัติการตามแต่อย่างใด ดังนั้น ประเทศภาคี รวมถึงประเทศไทยจึงไม่ผูกพันที่จะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ไม่ว่าจะภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ หรือเป็นการมอบค่าตอบแทนจากการให้ยืมภายใต้

²⁷ TRIPs Agreement Article 4 “With regard to the protection of intellectual property, any advantage, favour, privilege or immunity granted by a Member to the nationals of any other country shall be accorded immediately and unconditionally to the nationals of all other Members. Exempted from this obligation are any advantage, favour, privilege or immunity accorded by a Member:”

²⁸ จักรกฤษณ์ ควรวจน์, กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, หน้า 56.

หลักการอื่นใด ดังนั้น สิทธิในการคุ้มครองการยืมของเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมสิ้นสุดไปหนึ่งจากการจำหน่ายงานวรรณกรรมครั้งแรก เช่นเดียวกับสิทธิในการควบคุมงานวรรณกรรมประเทศอื่นๆ เช่น สิทธิในการให้เช่าและสิทธิในการจำหน่าย เป็นต้น

3.1.2.3 ข้อพิจารณาสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ความตกลงทริปส์

แม้ว่าภายใต้ข้อตกลงทริปส์จะไม่ได้รับรองสิทธิในการให้ยืมไว้แต่อย่างใด แต่ทั้งนี้ ภายใต้หลักการของข้อตกลงดังกล่าว มีข้อที่จะต้องนำมาพิจารณาร่วมกับสิทธิในการให้ยืมดังนี้

3.1.2.3.1 ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้น การให้ความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมงานวรรณกรรมมิได้เป็นสิทธิที่ผูกพันญัตติให้ประเทศภาคีต้องอนุวัติการตามภายใต้หลักมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum Standards) ของความตกลงทริปส์แต่อย่างใด แต่ทั้งนี้ ในความตกลง ทริปส์ มีบทบัญญัติที่คุ้มครองการแสวงหาประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์ที่ในอนุสัญญาเบอร์น์ไม่ได้กำหนดไว้ นั่นคือ การคุ้มครองสิทธิในการให้เช่า (Rental Right)²⁹ ซึ่งหมายถึงการที่เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิเด็ดขาดในการนำเอางานของตนออกให้เช่าต่อสาธารณชนในเชิงพาณิชย์³⁰ โดยงานที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้หลักการดังกล่าวได้แก่ งานภาพยนตร์ งานโสตทัศนวัสดุ และงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ การบัญญัติหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีเหตุผลสืบเนื่องมาจากการเจริญเติบโตของธุรกิจให้เช่างานลิขสิทธิ์ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกระทบต่อความต้องการงานเหล่านั้นในท้องตลาด ซึ่งแนวคิดข้างต้นมีหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากแนวคิดในการชดเชยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์สูญเสียไปจากการที่ห้องสมุดมีการให้ยืมงานวรรณกรรม หรืออีกนัยหนึ่งคือเพื่อให้บุคคลเหล่านั้น ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการใช้ประโยชน์ของสาธารณชนนั่นเอง โดยในส่วนของค่าตอบแทนที่เป็นธรรมนี้ มีการบัญญัติไว้ภายใต้ข้อ 14 ของ ความตกลงทริปส์ ตามรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ในบทที่ 2 ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยก็สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมได้ในฐานะสิทธิที่สูงกว่าสิทธิภายใต้หลักมาตรฐานขั้นต่ำ

²⁹ TRIPs Agreement Article 11 “In respect of at least computer programs and cinematographic works, a Member shall provide authors and their successors in title the right to authorize or to prohibit the commercial rental to the public of originals or copies of their copyright works. A Member shall be excepted from this obligation in respect of cinematographic works unless such rental has led to widespread copying of such works which is materially impairing the exclusive right of reproduction conferred in that Member on authors and their successors in title. In respect of computer programs, this obligation does not apply to rentals where the program itself is not the essential object of the rental.”

³⁰ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์, กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, หน้า 117.

3.1.2.3.2 หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Principle of Most Favored Nation Treatment) หรือ หลัก MFN เป็นหลักการที่สำคัญอีกหลักการหนึ่งของความตกลงทริปส์ ซึ่งก่อนหน้าความตกลงทริปส์จะเกิดขึ้น และยังไม่มีการนำหลัก MFN มาบังคับใช้ ประเทศภาคีต่างมีอิสระที่จะทำข้อตกลงในการให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษแก่ประเทศใดๆ ก็ได้ เพื่อประโยชน์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม เป็นต้น แต่เมื่อเกิดความตกลงทริปส์ขึ้นแล้ว สิทธิในการมอบข้อตกลงพิเศษนี้ก็หมดสิ้นไป ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่า หลัก MFN นี้ มีทั้งข้อดีและข้อเสียโดยข้อดีหลักดังกล่าวได้ขจัดปัญหาการเลือกปฏิบัติระหว่างประเทศสมาชิกไปอย่างสิ้นเชิง โดยทุกประเทศที่เข้าเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงทริปส์จะได้รับความคุ้มครองสิทธิที่เท่าเทียมกัน แต่ทั้งนี้ ข้อเสียที่เห็นได้ชัดคือหลักการ MFN อาจเป็นการจำกัดเสรีภาพในการที่ประเทศหนึ่งๆ จะมอบความตกลงพิเศษให้แก่ประเทศ อื่นใด และอาจนำมาซึ่งผลประโยชน์ระหว่างประเทศดังกล่าว ดังเช่น ในบางประเทศที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมอาจต้องการให้ความคุ้มครองแค่เจ้าของงานวรรณกรรมใน อีกประเทศหนึ่งเป็นพิเศษเท่านั้น เพื่อให้ตรงกับเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองดังกล่าว แต่หากประเทศนั้นเป็นภาคีของความตกลงทริปส์แล้ว ย่อมไม่สามารถเลือกปฏิบัติเช่นนั้นได้ ดังนั้น หลัก MFN นี้จึงเป็นอีกหลักที่สำคัญในการพิจารณาเลือกประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม เพราะหากประเทศไทยเลือกที่จะขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว ย่อมต้องผูกพันตามหลัก MFN ดังกล่าว และต้องมอบค่าสิทธิจากการให้ยืมงานวรรณกรรมนี้ให้ทุกประเทศที่เป็นประเทศภาคีของความตกลงทริปส์ด้วยในทุกกรณี

3.2 สถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ในสหภาพยุโรป

ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งอนุสัญญาเบอร์น และความตกลงทริปส์ ต่างไม่มีการบัญญัติ ให้สิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประเทศภาคีต้องทำการอนุวัติการตามแต่อย่างใด และส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมไม่แพร่หลายในประเทศภาคีเท่าที่ควร ซึ่งแตกต่างจากประเทศในสหภาพยุโรป ที่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ภายใต้ Directive ที่มีชื่อว่า DIRECTIVE 2006/115/EC of the European Parliament and the Council of 12 December 2006 on Rental Right and Lending Right and on Certain Rights Related to Copyright in the Field of Intellectual Property (DIRECTIVE 2006/115/ EC)³¹ โดย DIRECTIVE 2006/115/EC เป็น DIRECTIVE ที่ถูกเรียบเรียงขึ้นมาใหม่จาก “Council Directive 92/100/EEC of 19 November 1992 on Rental Right and Lending Light and on Certain

³¹ ต่อไปในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้คำว่า “ DIRECTIVE 2006/115/EC”

Rights Related to Copyright in the Field of Intellectual Property” (Directive 92/ 100/EEC) ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิดของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายในสหภาพยุโรป โดยเหตุที่มีการบัญญัติ DIRECTIVE ขึ้นมาใหม่ก็เนื่องมาจากการยกสถานะของประชาคมยุโรป (The European Community (EC)) มาแทนที่ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community (EEC)) อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2537 (ค.ศ.1993) ดังนั้น DIRECTIVE ใดที่ทำการบัญญัติก่อนหน้าปี พ.ศ. 2537 ก็ต้องนำมาจัดหมวดหมู่ใหม่ในฐานะ DIRECTIVE ของประชาคมยุโรปด้วย ซึ่งหนึ่งใน DIRECTIVE เหล่านั้นก็คือ DIRECTIVE 92/100/EEC ที่ถูกแทนที่โดย DIRECTIVE 2006/115/EC³² ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น ในเบื้องต้นผู้วิจัยจึงขอทำการศึกษาที่มาในการบัญญัติ DIRECTIVE 92/100/EEC เสียก่อนจึงจะทำการศึกษาในส่วนของ DIRECTIVE 2006/115/EC ต่อไป เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงสถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ DIRECTIVE ได้อย่างชัดเจน

3.2.1 ที่มาของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหภาพยุโรปตาม Directive 92/100/EEC

Directive 92/100/EEC มีจุดเริ่มต้นในต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นช่วงที่ห้องสมุดสาธารณะมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วจากการสนับสนุนของภาครัฐ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการแสวงหาความรู้ของประชาชน ซึ่งส่งผลให้เกิดการยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดมากขึ้นตามไปด้วย จึงทำให้นักเขียนที่มีอิทธิพลในสมัยนั้นเริ่มไม่พอใจที่งานวรรณกรรมของตนโดนใช้ประโยชน์โดยผู้คนมากมาย แต่ตนกลับไม่ได้รับค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด อีกทั้งยังทำให้ความต้องการงานวรรณกรรมในห้องสมุดลดน้อยลงอีกด้วย ดังนั้น นักเขียนเหล่านั้นจึงเริ่มเรียกร้องค่าตอบแทนเพื่อชดเชยประโยชน์ที่ตนสูญเสียไปจากการให้ยืมของห้องสมุดสาธารณะดังกล่าว³³ โดยเหตุที่นักเขียนไม่สามารถเรียกร้องค่าสิทธิหรือค่าตอบแทนจากการที่ห้องสมุดมีบริการให้ยืมได้นั้น สืบเนื่องมาจากเมื่อมีการจำหน่ายงานวรรณกรรมด้วยความยินยอมของเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว สิทธิที่มีอยู่ในงานวรรณกรรมที่จำหน่ายนั้นจะระงับสิ้นลงทันที ยกเว้นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์บางประการ ซึ่งการให้ยืมนี้มิใช่สิทธิแต่เพียง ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ดังกล่าว ดังนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมไม่มีสิทธิที่จะ

³² Christine Fretten and Vaughne Miller, *The European Union: a guide to terminology, procedures and sources*, [Online]. 22 August 2012. Available : <http://www.w4mp.org/html/library/standardnotes/sn-03689.pdf>.

³³ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, *REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE ON THE PUBLIC LENDING RIGHT IN THE EUROPEAN UNION*, 12 September 2002, Brussels.

หวงห้าม หรือกีดกันการให้ยืมงานวรรณกรรมของตนต่อสาธารณชน ซึ่งเป็นไปตาม “หลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา” (Exhaustion Doctrine of Intellectual Property Rights)³⁴ ดังนั้นนักเขียนจึงไม่สามารถทำการอนุญาตหรือระงับการให้ยืมนั้นได้แต่อย่างใด รวมทั้งไม่มีสิทธิในการเรียกร้องค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตาม การเรียกร้องให้มีการชดเชยประโยชน์ที่นักเขียนสูญเสียไปจากการให้ยืมข้างต้นส่งผลให้คณะกรรมการยุโรป (European Commission) มีการบัญญัติกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมวรรณกรรมขึ้นในที่สุด เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 ซึ่งก็คือ Directive 92/100/EEC นั่นเอง

3.2.2 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหภาพยุโรปตาม DIRECTIVE 2006/115/EC

ตามที่คุณวิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้น DIRECTIVE 2006/115/EC เป็นกฎหมายที่บัญญัติในส่วนของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศในสหภาพยุโรปอนุวัติการตามในปัจจุบัน ซึ่งได้ถูกเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ใหม่จาก Directive 92/100/EEC ทั้งนี้ DIRECTIVE ดังกล่าวประกอบด้วย 2 หลักเกณฑ์ ได้แก่³⁵

1) การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้เช่าและสิทธิในการให้ยืม (Rental rights and Lending rights) ให้แก่ นักเขียน, นักแสดง, ช่างภาพ และผู้กำกับ

2) การให้ความคุ้มครองสิทธิเกี่ยวเนื่อง (Related rights) ให้แก่ นักแสดง, ช่างภาพ, ผู้กำกับ และองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ

ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยขอทำการศึกษาเฉพาะหลักเกณฑ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมให้แก่ผู้สร้างสรรค์ได้แก่ นักเขียน ภายใต้ DIRECTIVE ดังกล่าวเท่านั้น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพิจารณาความเหมาะสมและรายละเอียดของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายในประเทศไทย ต่อไป

³⁴ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE ON THE PUBLIC LENDING RIGHT IN THE EUROPEAN UNION, 12 September 2002, Brussels.

³⁵ Sterling, J.A.L., World copyright law : protection of authors's works, performances, phonograms, films, video, broadcats, and published editions in nantional, international and regional law, page 642 .

3.2.2.1 เหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC

ภายใต้ DIRECTIVE 2006/115/EC ได้ให้เหตุผลและความจำเป็นในการที่ประเทศสมาชิกควรให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ประชาชนในชาติโดยการอนุวัติการตาม DIRECTIVE ดังกล่าว ไว้ดังนี้

3.2.2.1.1 เนื่องจากปัจจุบันมีการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมเพิ่มมากขึ้น และส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับค่าตอบแทนที่น้อยลง ดังนั้น จึงควรมีการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ซึ่งจะเป็นการชดเชยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์สูญเสียไปได้อีกหนทางหนึ่ง³⁶

3.2.2.1.2 การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมให้เท่าเทียมกับสิทธิ แต่เพียงผู้เดียวประการอื่นของเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งได้แก่ สิทธิในการบันทึกงาน (Fixation right), สิทธิในการเผยแพร่ผลงาน (Distribution right), สิทธิในการแพร่เสียงแพร่ภาพ (Right to broadcast) และสิทธิในการเผยแพร่สู่สาธารณชน (Communication to the public) ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประชาคม³⁷

3.2.2.1.3 การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์นั้นควรได้รับการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ในรูปแบบใหม่ๆ³⁸

3.2.2.1.4 เนื่องจากการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมนั้นย่อมมีค่าใช้จ่าย ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์ จึงควรได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ เพื่อเป็นแรงจูงใจในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมต่อไป โดยการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม จึงเป็นแนวทางที่จะสามารถ

³⁶ Directive 2006/115/EC Preamble (2) “Rental and lending of copyright works and the subject matter of related rights protection is playing an increasingly important role in particular for authors, performers and producers of phonograms and films. Piracy is becoming an increasing threat.”

³⁷ Directive 2006/115/EC Preamble (3) “The adequate protection of copyright works and subjectmatter of related rights protection by rental and lending rights as well as the protection of the subject matter of related rights protection by the fixation right, distribution right, right to broadcast and communication to the public can accordingly be considered as being of fundamental importance for the economic and cultural development of the Community.”

³⁸ Directive 2006/115/EC Preamble (4) “Copyright and related rights protection must adapt to new economic developments such as new forms of exploitation.”

รับประกันค่าตอบแทน และชดเชยเงินที่ผู้สร้างสรรค์ได้ลงทุนเพื่อสร้างสรรค์งานวรรณกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ³⁹

ทั้งนี้ จากเหตุผลของการร่าง DIRECTIVE 2006/115/EC ข้างต้นจะทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า สหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับสิทธิประโยชน์ตอบแทนที่เป็นธรรม เนื่องจากจะทำให้ผู้สร้างสรรค์มีแรงกาย แรงใจ และกำลังทรัพย์ในการผลิตงานใหม่ๆ ออกสู่สังคม เพื่อสนองความต้องการและพัฒนามาตรฐานด้านความรู้ให้แก่ประชาชนต่อไป

3.2.2.2 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหภาพยุโรป

เนื่องจากการบัญญัติ DIRECTIVE 2006/115/EC เป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกทำการอนุวัติการตามและให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมเป็นจำนวนมากในเวลาต่อมา ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทาง ในการพิจารณาลักษณะของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย ผู้วิจัย จึงขอศึกษาถึงรายละเอียดและหลักเกณฑ์ของ DIRECTIVE ดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.2.2.1 ความหมายของการให้ยืมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC

การให้ยืมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC นี้ หมายความว่า “การให้ใช้โดยมีกำหนดระยะเวลา แต่ทั้งนี้ ต้องไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการให้ยืมนั้นเกิดขึ้นผ่านสถานที่ซึ่งสาธารณชนสามารถเข้าถึงได้”⁴⁰

ตามที่ผู้วิจัยเคยได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 “การให้ยืม” ตามความหมายของ DIRECTIVE 2006/115/EC มีลักษณะเดียวกับการให้ยืมทรัพย์สินโดยทั่วไป กล่าวคือ ไม่เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้ยืม คือ หนังสือ และเป็นการให้ใช้สอยทรัพย์สิน

³⁹ Directive 2006/115/EC Preamble (5) “The creative and artistic work of authors and performers necessitates an adequate income as a basis for further creative and artistic work, and the investments required particularly for the production of phonograms and films are especially high and risky. The possibility of securing that income and recouping that investment can be effectively guaranteed only through adequate legal protection of the rightholders concerned.”

⁴⁰ DIRECTIVE 2006/115/EC “ ‘lending’ means making available for use, for a limited period of time and not for direct or indirect economic or commercial advantage, when it is made through establishments which are accessible to the public;”

นั้นๆ โดยไม่คิดค่าตอบแทน แต่ทั้งนี้ การให้ยืมโดยทั่วไปจะเป็นสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือที่สามารถให้บุคคลใดยืมหนังสือที่ตนครอบครองอยู่ได้ และไม่เป็นการกระทบกระเทือน หรือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองของ DIRECTIVE ฉบับนี้ ที่ต้องการคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์ให้ยังคงสามารถควบคุมการให้ยืมได้ แม้ว่าจะได้จำหน่ายงานวรรณกรรมนั้นไปแล้ว และไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือแต่อย่างใด ซึ่งอาจเป็นการลิดรอนสิทธิบางส่วนมาจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือ

3.2.2.2.2 ผู้ทรงสิทธิตาม DIRECTIVE 2006/115/EC และสิทธิที่ผู้ทรงสิทธิได้รับ

ผู้ทรงสิทธิตาม DIRECTIVE 2006/115/EC ได้แก่ “ผู้สร้างสรรค์” งานวรรณกรรม หรือนักเขียนนั่นเอง⁴¹ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมด้วยแต่อย่างใด ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักการและเจตนารมณ์ของ DIRECTIVE ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในข้อ 3.3.2.1 ที่ต้องการจูงใจให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมสู่สังคมผ่านการมอบค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมให้แก่ักเขียนโดยตรง โดย DIRECTIVE ดังกล่าวบัญญัติให้ประเทศสมาชิกต้องมอบสิทธิในการให้ยืม หรือสิทธิในการหวงกั้นการให้ยืมแก่นักเขียน (A right to authorise or prohibit the rental and lending)⁴² ซึ่งจะสังเกตได้ว่าสิทธิที่นักเขียนได้รับตาม DIRECTIVE 2006/115/EC เป็นลักษณะของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Right) เช่นเดียวกับสิทธิทางเศรษฐกิจอื่นๆ ของผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เช่น สิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง และเผยแพร่ต่อสาธารณชน เป็นต้น ต่างกันเพียงสิทธิทางเศรษฐกิจตามกฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งที่จะมอบประโยชน์แก่เจ้าของลิขสิทธิ์มากกว่าจะมอบให้แก่ผู้สร้างสรรค์ดังเช่นที่บัญญัติไว้ใน DIRECTIVE ฉบับนี้

แต่ทั้งนี้ DIRECTIVE 2006/115/EC บัญญัติให้ประเทศสมาชิกสามารถปฏิเสธ ที่จะมอบสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมงานวรรณกรรมนี้แก่คนชาติได้ แต่ทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์ยังคงต้องได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการให้ยืมดังกล่าว และประเทศสมาชิกมีอิสระใน

⁴¹ Directive 2006/115/EC Article 3 “Right holders and subject matter of rental and lending right

1. The exclusive right to authorise or prohibit rental and lending shall belong to the following:

(a) the author in respect of the original and copies of his work;...”

⁴² DIRECTIVE 2006/115/EC Article 1 (1) “ In accordance with the provisions of this Chapter, Member States shall provide, subject to Article 6, a right to authorise or prohibit the rental and lending of originals and copies of copyright works, and other subject matter as set out in Article 3(1). “

การกำหนดค่าตอบแทนที่จะมอบให้แก่ผู้สร้างสรรค์ได้ตามความเหมาะสม⁴³ โดยค่าตอบแทนนี้อาจมาจากภาครัฐ ห้างสมุด หรือประชาชนก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ซึ่งเหตุที่ DIRECTIVE 2006/ 115/EC ต้องกำหนดข้อยกเว้นในการมอบสิทธิแต่เพียง ผู้เดียวในการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์ ก็เนื่องจากสภาพกฎหมายและสังคมของประเทศสมาชิกบางประเทศ อาจไม่เอื้ออำนวยต่อการมอบสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์ ดังเช่น ประเทศในระบบแองโกลแซกซันหรือระบบสิทธิในการทำสำเนา (Anglo-Saxon or 'Copyright' Systems) ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้ในบทที่ 2 ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมเป็นผู้เดียวที่สามารถแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากงานอันมีลิขสิทธิ์ของตนได้ แม้จะไม่ได้เป็นผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมนั้นขึ้นมาแต่อย่างใด ดังนั้น หากกำหนดให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ได้รับสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมงานวรรณกรรมซึ่งเป็นลักษณะของสิทธิทางเศรษฐกิจ ก็อาจจะไปขัดกับเจตนารมณ์ และเจือปนของการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ตามกฎหมายภายใน ดังนั้น DIRECTIVE 2006/ 115/EC จึงเปิดช่องให้ประเทศสมาชิก มีทางเลือกในการกำหนดลักษณะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศของตน

อนึ่ง ภายใต้ DIRECTIVE ดังกล่าวไม่ได้กำหนดถึงเงื่อนไขที่ผู้สร้างสรรค์จะได้รับความคุ้มครอง เช่น เชื้อชาติ หรือประเทศที่สร้างสรรค์งาน เป็นต้น หรือรายละเอียดของผู้สร้างสรรค์ที่จะได้รับสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC ไว้แต่อย่างใด⁴⁴ เพื่อเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกสามารถกำหนดประเภทของผู้สร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมของแต่ละประเทศได้

ก) การโอนสิทธิหรืออนุญาตให้ใช้สิทธิ

ภายใต้ DIRECTIVE 2006/115/EC ข้อ 3(3) ได้บัญญัติให้ผู้สร้างสรรค์สามารถอนุญาตหรือโอนสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการอนุญาตหรือหวงห้ามการให้ยืมนี้ (The exclusive right to authorise or prohibit) แก่บุคคลอื่น⁴⁵ ซึ่งอาจหมายถึงถึงเจ้าของลิขสิทธิ์ในงาน

⁴³ Directive 2006/115/EC Article 6(1) "Member States may derogate from the exclusive right provided for in Article 1 in respect of public lending, provided that at least authors obtain a remuneration for such lending. Member States shall be free to determine this remuneration taking account of their cultural promotion objectives."

⁴⁴ Sterling, J.A.L., *World copyright law : protection of author's works, performances, phonograms, films, video, broadcast, and published editions in national, international and regional law*, page664

⁴⁵ Directive 2006/115/EC. Article 3(3) "The rights referred to in paragraph 1 may be transferred, assigned or subject to the granting of contractual licenses."

วรรณกรรมดังกล่าวได้ โดยแสดงให้เห็นว่าสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมดังกล่าวเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง ซึ่งเจ้าของสิทธิสามารถอนุญาตหรือโอนให้แก่บุคคลอื่นได้ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นแต่เริ่มแรก โดยอาจเนื่องมาจากบทบัญญัติของกฎหมาย เช่นการสร้างสรรคงานภายใต้การว่าจ้าง หรือผู้สร้างสรรค์อาจโอนความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ให้บุคคลอื่นในภายหลัง ผู้สร้างสรรค์ก็อาจโอนสิทธิในการให้ยืมนี้ แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมได้

ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. ทำการสร้างสรรคงานวรรณกรรมขึ้นภายใต้การว่าจ้างของ นาย ข. ซึ่งตามกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศนั้นได้บัญญัติให้นาย ข. เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมดังกล่าว ดังนั้น ภายใต้ DIRECTIVE 2006/ 115/EC นาย ก. จะเป็นผู้ที่ได้รับสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมงานวรรณกรรมในฐานะผู้สร้างสรรค์ แม้นาย ข. จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมนั้นก็ตาม แต่ทั้งนี้ตาม DIRECTIVE ได้เปิดโอกาสให้ผู้สร้างสรรค์คือนาย ก. สามารถโอนสิทธิในการให้ยืมนี้ แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ คือนาย ข. ได้

ทั้งนี้ กรณีจะแตกต่างกันไปหากประเทศสมาชิกเลือกที่จะปฏิเสธการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมงานวรรณกรรม และตกลงมอบสิทธิในการรับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการให้ยืมแทน เนื่องจากตาม DIRECTIVE 2006/ 115/EC ดังกล่าวไม่ได้ระบุให้สามารถโอนหรืออนุญาตให้บุคคลอื่นได้เหมือนสิทธิแต่เพียงผู้เดียวข้างต้นแต่อย่างใด

ข) งานวรรณกรรมที่ได้รับการคุ้มครองตาม DIRECTIVE 2006/ 115/EC

ตาม DIRECTIVE 2006/ 115/EC ไม่ได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่างานวรรณกรรมประเภทใดบ้างที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้ DIRECTIVE ดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเปิดช่องให้ประเทศสมาชิกสามารถทำการกำหนดประเภทของงานวรรณกรรมภายใต้การคุ้มครอง ตามความเหมาะสมของสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และปัญหาของแต่ละประเทศได้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าตามข้อ 3(1) ของ DIRECTIVE งานวรรณกรรมในที่นี้ให้รวมถึงสำเนาของงานวรรณกรรมดังกล่าวด้วย ดังนั้น แม้ห้องสมุดจะทำซ้ำงานวรรณกรรมตามหลักการใช้งานลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรม (Fair Use) เพื่อให้บริการแก่สมาชิกในห้องสมุดก็ตาม แต่ก็ต้องนำสถิติในการให้ยืมสำเนางานวรรณกรรมดังกล่าวมาใช้ในการคำนวณค่าตอบแทนด้วย

แต่ทั้งนี้ สิทธิในการให้ยืมตาม DIRECTIVE ฉบับนี้ ไม่คุ้มครองไปถึงงานใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง และงานประเพณีศิลปประยุกต์⁴⁶

ค) การคำนวณและจัดเก็บค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เงื่อนไขในการคำนวณและการจัดเก็บค่าตอบแทนในการให้ยืม นั้น ตาม DIRECTIVE 2006/ 115/EC ไม่ได้ระบุหลักเกณฑ์หรือวิธีการไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปจึงสามารถกำหนดหลักการจัดเก็บและจัดสรรค่าตอบแทนตามหลักการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมนี้ตามความเหมาะสมกับสภาพสังคมและปัญหาของแต่ละประเทศได้

โดยผู้มีหน้าที่ในการชำระค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์อาจเป็นห้องสมุดประชาชนที่ใช้บริการห้องสมุด หรือภาครัฐ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์ภายในของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ เช่นเดียวกับวิธีในการคำนวณค่าตอบแทนจากการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์ ที่ประเทศสมาชิกสามารถกำหนดวิธีในการคำนวณค่าตอบแทนได้ตามความเหมาะสมกับสภาพสังคมภายในประเทศ ซึ่งอาจเป็นการคำนวณค่าตอบแทนงานวรรณกรรมตามการใช้จริง หรือ การคำนวณค่าตอบแทนงานวรรณกรรมตามจำนวนงานวรรณกรรมที่มีให้ยืมในห้องสมุดก็ได้ตามที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้ในบทที่ 2

อนึ่ง ประเทศสมาชิกทั้งสามสามารถจัดให้มีองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ เพื่อดำเนินการจัดเก็บค่าตอบแทนจากการให้ยืมให้แก่ผู้สร้างสรรค์ได้⁴⁷ โดยการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์นี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษารายละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

ง) อายุของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ใน DIRECTIVE 2006/ 115/EC นี้มีได้กำหนดอายุในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมไว้ โดยประเทศสมาชิกสามารถกำหนดอายุในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเองได้ตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

⁴⁶ Directive 2006/115/EC Article 3 (2) “This Directive shall not cover rental and lending rights in relation to buildings and to works of applied art.”

⁴⁷ Directive 2006/115/EC Article 5(3) “The administration of this right to obtain an equitable remuneration may be entrusted to collecting societies representing authors or performers.”

3.2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิในการให้ยืมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC กับ หลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine)

ภายใต้ DIRECTIVE 2006/115/EC ข้อ 1 (2)⁴⁸ ได้มีเงื่อนไขให้สิทธิในการให้ยืมตาม DIRECTIVE นี้ไม่ระงับสิ้นไปด้วยเหตุแห่งการขาย จำหน่าย จาก แจก หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีอื่นใดซึ่งถือเป็นการยกเว้นหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine) ดังกล่าว จึงส่งผลให้เมื่อประเทศสมาชิกทำการอนุวัติการตาม DIRECTIVE 2006/ 115/EC แล้ว ผู้ทรงสิทธิจะสามารถควบคุมการให้ยืมงานวรรณกรรมของตนได้ แม้ภายหลังการจำหน่ายงานวรรณกรรมนั้นไปแล้วก็ตาม ซึ่งผู้ทรงสิทธิจะได้ค่าตอบแทนที่เพิ่มขึ้นจากการให้ยืม และในทางตรงกันข้าม ย่อมเป็นการสร้างภาระแก่ผู้ใช้บริการห้องสมุด รวมถึงห้องสมุดเอง โดยผู้วิจัยจะขอทำการศึกษาผลดีและผลเสียของการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมนี้ ในบทที่ 5 ต่อไป

3.2.2.4 การนำ Directive 2006/115/EC มาปรับใช้ในกฎหมายของประเทศสมาชิก

สหภาพยุโรปเป็นองค์กรระหว่างประเทศของประเทศต่างๆในทวีปยุโรป ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และกระชับความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิก ซึ่งรวมถึงการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้บังคับร่วมกันด้วย โดยกฎหมายของสหภาพยุโรปมีที่มำดั่งต่อไปนี้

- 1) กฎหมายหลัก (Primary legislation)
- 2) ความตกลงระหว่างประเทศของสหภาพยุโรป
- 3) กฎหมายลำดับรอง (Secondary legislation)
- 4) กฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Unwritten Law)
- 5) อนุสัญญาระหว่างรัฐสมาชิก (Convention between the Member States)⁴⁹

⁴⁸ Directive 2006/115/EC Article 1(2) “The rights referred to in paragraph 1 shall not be exhausted by any sale or other act of distribution of originals and copies of copyright works and other subject matter as set out in Article 3(1).”

⁴⁹ อภิญา เลื่อนฉวี, กฎหมายสหภาพยุโรป (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), หน้า 87.

ทั้งนี้ “Directive” เป็นกฎหมายลำดับรอง (Secondary legislation) ของสหภาพยุโรปประเภทหนึ่ง โดยการบัญญัติ DIRECTIVE นั้น เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติให้แก่ประเทศสมาชิกในการที่จะไปดำเนินการจัดทำกฎหมาย หรือแก้ไขกฎหมายภายในที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของสหภาพยุโรป โดยอาจมีการปรับรูปแบบ และวิธีการในการบังคับใช้ให้สอดคล้องและเหมาะสมของสภาพสังคม และปัญหา ของแต่ละประเทศได้⁵⁰

ดังนั้น ในส่วนของ Directive 2006/115/EC ก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เป็น DIRECTIVE ที่บัญญัติให้ประเทศสมาชิกมอบสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมให้แก่ผู้สร้างสรรค์ แต่ทั้งนี้ ตาม DIRECTIVE ไม่ได้บังคับรูปแบบ และประเภทของสิทธิที่ผู้สร้างสรรค์จะได้รับภายใต้กฎหมายภายใน ประเทศแต่อย่างใด⁵¹ โดยประเทศสมาชิกสามารถเลือกประเภท และรายละเอียดในการให้ความคุ้มครอง อาทิ ประเภทของงานวรรณกรรม การคำนวณค่าตอบแทนและการจัดเก็บค่าตอบแทนจากการให้ยืมงานวรรณกรรม และอายุของการให้ความคุ้มครอง เป็นต้น ได้ตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัตถุประสงค์ของแต่ละประเทศ โดยหากประเทศสมาชิกใดไม่ดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่บัญญัติไว้ใน DIRECTIVE ดังกล่าว คณะกรรมาธิการยุโรปจะมีหน้าที่ขอในการบังคับให้ประเทศสมาชิกทำการอนุวัติการตาม DIRECTIVE ต่อไป⁵²

3.3 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในต่างประเทศ

ตามที่คุณวิจัยได้ทำการศึกษาสถานะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศในหัวข้อ 3.1 และภายใต้ DIRECTIVE 2006/115/EC ในหัวข้อ 3.2 ไปแล้วนั้น ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาประเทศที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม โดยเน้นในส่วนของที่มาและแนวคิดในการให้ความคุ้มครอง รวมทั้ง หลักเกณฑ์เงื่อนไข และรายละเอียดในการให้ความคุ้มครอง เพื่อนำมาเป็นแนวทางพิจารณาการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทยต่อไป โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาโดยแบ่งประเภทของประเทศที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเป็น 2 ประเภท ตามที่คุณวิจัยได้ทำการศึกษาในบทที่ 2 กล่าวคือ ประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และ ประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามหลักการอื่นนอกเหนือกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

⁵⁰ อภิญา เลื่อนฉวี, *กฎหมายสหภาพยุโรป*, หน้า 88.

⁵¹ Sterling, J.A.L., *World copyright law : protection of authors's works, performances, phonograms, films, video, broadcats, and published editions in nantional, international and regional law*, page 644.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 88.

3.3.1 ประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์: สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3.3.1.1 ที่มาของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี

การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เริ่มต้นขึ้นในกลางศตวรรษที่ 19 ซึ่งได้มีการจัดตั้งห้องสมุดที่ดำเนินการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยเอกชนมากขึ้น จึงทำให้นักเขียนในสมัยนั้นเริ่มไม่พอใจที่ห้องสมุดเอกชนสามารถแสวงหาประโยชน์จากงานวรรณกรรมของตนได้อย่างเสรี แต่นักเขียนไม่สามารถหวังกันหรือเรียกร้องค่าตอบแทนจากการให้ยืมนั้นได้ อีกทั้งการให้บริการของห้องสมุดยังส่งผลโดยตรงต่อความต้องการงานวรรณกรรมในท้องตลาดด้วย ดังนั้น สมาคมนักเขียนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงเริ่มกดดันให้ห้องสมุดเหล่านั้นทำการชำระค่าตอบแทนจากการให้ยืมแก่นักเขียน ซึ่งถึงแม้ว่าการเรียกร้องดังกล่าวจะไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี⁵³

จนกระทั่งช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 ได้มีการเพิ่มจำนวนของห้องสมุดทั้งที่ดำเนินการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยเอกชนและห้องสมุดสาธารณะ ซึ่งทำให้คนทุกชนชั้นสามารถใช้ประโยชน์งานวรรณกรรมได้จากการยืมจากห้องสมุด โดยไม่ต้องซื้อแต่อย่างใด และยิ่งสร้างความไม่พอใจแก่นักเขียนมากขึ้น เนื่องจากการให้ยืมนั้นสร้างผลกระทบต่อยอดขายงานวรรณกรรมในท้องตลาดอย่างรุนแรง ดังนั้น นักเขียนจึงรวมตัวกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อเรียกร้องให้ภาครัฐคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมแก่พวกตน ซึ่งในครั้งนี้นักเขียนเรียกร้องดังกล่าวประสบความสำเร็จในปี ค.ศ.1972 โดยได้มีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ฉบับวันที่ 9 กันยายน ค.ศ.1965 (German Copyright Act of September 9, 1965)⁵⁴ ซึ่งแก้ไขโดย The 1972 amendment of the German Copyright Act⁵⁵

อนึ่ง German Copyright Act บัญญัติไว้เพียงกรอบของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเท่านั้น แต่ในส่วนของรายละเอียดในการควบคุม ดูแล และบริหาร

⁵³ PLR Committee, *Public Lending Right in Germany*. 7th international PLR conference in Sofia - French Society for the Interests of Authors 6 - 8 September, 2007 [Online]. 25 July 2011. Available from http://www.la-sofia.org/plrconference 2007/en/ national_reports.htm.

⁵⁴ ข้อมูลจากเว็บไซต์กรมทรัพย์สินทางปัญญา <http://www.ipthailand.go.th>

⁵⁵ ต่อไปในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้คำว่า “German Copyright Act”

จัดการสิทธิในการให้ยืม ภาครัฐได้มีการมอบหมายให้องค์กรที่ชื่อว่า Verwertungsgesellschaft WORT หรือ VG WORT ซึ่งเป็นองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนจากการให้ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1958 เป็นผู้ทำการจัดสรรค่าตอบแทน รวมทั้งเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์และขอบเขตของการให้คุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม⁵⁶ ซึ่งการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

3.3.1.2 รายละเอียดและเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

German Copyright Act กำหนดรายละเอียดและเงื่อนไขของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมไว้ดังนี้

3.3.1.2.1 ความหมายของการให้ยืมตาม German Copyright Act

ความหมายของการให้ยืมภายใต้ German Copyright Act ปรากฏในข้อ 27 ดังนี้

German Copyright Act Article 27(2) "...lending" means making available for use for a limited period of time and not for direct or indirect commercial purposes..."

โดยการให้ยืมตาม German Copyright Act หมายถึงการให้ใช้โดยมีกำหนดระยะเวลา ทั้งนี้ การให้ยืมนั้นต้องไม่ได้เป็นการกระทำเพื่อแสวงหาผลตอบแทนทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการให้ยืมตาม German Copyright Act มีลักษณะเดียวกับการให้ยืมตาม DIRECTIVE 2006/115/EC และการให้ยืมของเจ้าของกรรมสิทธิ์ในงานวรรณกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย ซึ่งเป็นความหมายของการให้ยืมโดยทั่วไป

3.3.1.2.2 ผู้ทรงสิทธิตาม German Copyright Act และสิทธิที่ผู้ทรงสิทธิได้รับ

เนื่องจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป ดังนั้น จึงต้องอนุวัติการตาม DIRECTIVE ของสหภาพยุโรป (Directive 2006/115/EC) ซึ่งภายใต้ DIRECTIVE ดังกล่าวได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องมอบสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive

⁵⁶ Vgwort, BEGINNING OF VGWORT. [Online]. 20 July 2011. Available from http://www.vgwort.de/fileadmin/pdf/allgemeine_pdf/About_VG_WORT.pdf

Right) หรือสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม (Adequate remuneration) จากการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้สร้างสรรค์ โดยมีได้กำหนดว่าผู้สร้างสรรค์นั้นต้องเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมนั้นด้วยแต่อย่างใด ดังนั้น ในหลายประเทศที่ต้องอนุวัติการตาม DIRECTIVE 2006/115/EC จึงปฏิเสธที่จะคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในลักษณะสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ เหตุเพราะสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) นั้น เป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับสิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ และสิทธิในการให้เช่า ซึ่งมุ่งจะให้เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นผู้แสวงหาประโยชน์มากกว่าผู้สร้างสรรค์ อีกทั้งหลีกเลี่ยงที่จะกำหนดให้สิทธิในการให้ยืมนี้เป็นสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วยเหตุผลเดียวกัน

แต่เนื่องจาก สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่คุ้มครองลิขสิทธิ์ตามระบบสิทธิของผู้สร้างสรรค์หรือระบบภาคพื้นยุโรป ('droit d'auteur' or Continental European Systems) ซึ่งเน้นความสำคัญที่ผู้สร้างสรรค์งาน โดยผู้สร้างสรรค์ (Author) จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ (Copyright Owner) ในงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์ขึ้น⁵⁷ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวอาจพิจารณาเบื้องต้นแล้วเหมือนการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในทุกประเทศที่ผู้สร้างสรรค์งานยอมเป็นบุคคลแรก ที่ควรจะได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยเหตุที่กล่าวได้ว่าในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความสำคัญกับผู้สร้างสรรค์ มาจากบทบัญญัติภายใต้ German Copyright Act ที่กำหนดไว้ดังนี้⁵⁸

1) ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ นอกเหนือจากการโอนทางมรดก⁵⁹

2) ตาม German Copyright Act ไม่ยอมรับหลักการได้รับลิขสิทธิ์โดยการจ้างงานแต่อย่างใด โดยผู้สร้างสรรค์จะยังคงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่ตนทำการสร้างสรรค์ขึ้น แม้จะเป็นการสร้างสรรคภายใต้การว่าจ้างก็ตาม

ดังนั้น แม้ว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะทำการขยายสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ แต่ก็ยังคงสามารถให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมได้ตามเจตนารมณ์ของ DIRECTIVE 2006/115/EC ทุกประการ เนื่องจากภายใต้ German Copyright Act ได้ปกป้องสิทธิของผู้สร้างสรรค์ไว้อย่างมั่นคง

⁵⁷ Sweet & Maxwell, *Copyright : world law and practice* (London: Morag Macdonald, 2004), page 3.

⁵⁸ Sweet & Maxwell, *Copyright : world law and practice*, page 5.

⁵⁹ German Copyright Act Article 29 "Copyright may be transferred in execution of a testamentary disposition or to co-heirs as part of the partition of an estate. Copyright shall not otherwise be transferable"

เพื่อให้ผู้สร้างสรรค์สามารถแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจในงานวรรณกรรมของตนได้อย่างเต็มที่ ในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม ซึ่งสิทธิอย่างหนึ่งที่ผู้สร้างสรรค์จะได้รับในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ ได้แก่ “สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการให้ยืม” นั่นเอง โดยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปอีกประเทศหนึ่งที่ปฏิเสธจะให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืม งานวรรณกรรมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ แต่ทั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์ยังคงได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการให้ยืมภายใต้ German Copyright Act ตาม ข้อ 27 (2) ซึ่งผู้สร้างสรรค์จะมีสิทธิในการได้รับค่าตอบแทน (Remuneration Right) เมื่องานวรรณกรรมของตน ไม่ว่าจะ เป็นต้นฉบับหรือสำเนา ถูกยืมโดยสาธารณชนผ่านห้องสมุดสาธารณะ⁶⁰

3.3.1.2.3 การโอน อนุญาต หรือสละสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เพื่อให้ผู้สร้างสรรค์สามารถแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในงานวรรณกรรมที่ตนสร้างขึ้นอย่างเต็มที่ ดังนั้น ตาม German Copyright Act จึงบัญญัติให้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ที่ผู้สร้างสรรค์ได้รับตามกฎหมายจึงไม่สามารถโอนให้แก่บุคคลอื่นได้แต่อย่างใด ยกเว้นการที่ทายาทของผู้สร้างสรรค์จะได้รับโอนเมื่อผู้สร้างสรรค์ได้เสียชีวิตไปแล้วในฐานะผู้รับมรดก⁶¹ ซึ่งส่งผลให้สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการให้ยืมนี้ จึงไม่สามารถโอนให้แก่บุคคลอื่นได้เช่นกัน

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในข้อ 27 ได้ระบุไว้ว่าสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนในการให้เช่างานประเภทสิ่งบันทึกภาพและเสียง (Video) และสิ่งบันทึกเสียง (Audio Recording) นั้น ผู้สร้างสรรค์จะสละมิได้⁶² ซึ่งต่างจากในส่วนของสิทธิในการให้ยืมที่กลับไม่ปรากฏเงื่อนไขดังกล่าวแต่อย่างใด ดังนั้น แม้ผู้สร้างสรรค์จะไม่สามารถโอนสิทธิในการได้รับค่าตอบแทน ที่เป็นธรรมนี้ให้แก่บุคคลอื่นได้ แต่ก็สามารถสละสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าวได้

⁶⁰ German Copyright Act Article 27 (2) “For the lending of original works or copies thereof in respect of which further distribution is permitted under Section 17(2), an equitable remuneration shall be paid to the author if the original work or copies thereof are lent through an institution accessible to the public (library, collection of video or audio recordings or other original works or copies)...”

⁶¹ German Copyright Act Article 28 “Copyright may be transferred by inheritance.”

⁶² German Copyright Act Article 27 (1) “Where an author has transferred his rental right (Section 17) in a video or audio recording to the producer of the audio recording or film, the renter shall nevertheless pay equitable remuneration for the rental to the author. The claim to remuneration may not be waived. It may be assigned in advance only to a collecting society.”

3.3.1.2.4 งานวรรณกรรมที่ได้รับการคุ้มครองตาม German Copyright Act

งานวรรณกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตาม Germany Copyright Act ต้องเกิดจากงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่โดยความคิดริเริ่มของผู้สร้างสรรค์⁶³ ซึ่งถ้างานวรรณกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้สร้างสรรค์ก็จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ในฐานะผู้สร้างสรรค์ในงานวรรณกรรมและย่อมเป็นผู้ที่ได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมในงานวรรณกรรมดังกล่าวด้วย

มีในงานวรรณกรรมทุกชิ้นจะได้รับความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม เนื่องจากหน่วยงาน VG WORT ซึ่งได้รับมอบหมายให้กำหนดหลักเกณฑ์ของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม ได้กำหนดให้ผู้สร้างสรรค์ต้องนำงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นไปลงทะเบียนกับ VG WORT เพื่อเข้าสู่ระบบในการได้รับค่าตอบแทน โดยวรรณกรรมที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมคือ หนังสือ (BOOK) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) และงานประเภทเสียงบันทึกเสียง (Audio Recording)⁶⁴

3.3.1.2.5 การคำนวณและจัดเก็บค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ในแต่ละปี VG WORT มีหน้าที่ในการสุ่มตัวอย่างของห้องสมุด และทำการรวบรวมสถิติการให้ยืมที่เกิดขึ้นจากห้องสมุดดังกล่าว เพื่อนำมาเป็นฐานในการคำนวณค่าตอบแทนที่ให้แก่ผู้สร้างสรรค์ โดยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ภาครัฐเป็นผู้เข้ามารับภาระในส่วนของการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้สร้างสรรค์ เพื่อมิให้เป็นการสร้างภาระให้แก่ประชาชนและห้องสมุดที่เป็นบริการสาธารณะ

ซึ่งค่าตอบแทนดังกล่าวรัฐบาลของมลรัฐ (State governments) และรัฐบาลของสหพันธ์รัฐ (Federal government) จะร่วมกันชำระผ่านทางองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ที่แต่งตั้งขึ้น และองค์กรจัดเก็บดังกล่าวจะทำการจัดสรรค่าตอบแทนที่ได้รับมาให้แก่ผู้สร้างสรรค์ต่อไป⁶⁵ ทั้งนี้ เพื่อให้การชำระค่าตอบแทนจากการให้ยืมของภาครัฐมีเสถียรภาพ และมีระบบจัดการที่เป็นมาตรฐาน

⁶³ German Copyright Act Article 2(2) “Personal intellectual creations alone shall constitute works within the meaning of this Law.”

⁶⁴ PLR Committee, Public Lending Right in Germany, 7th international PLR conference in Sofia - French Society for the Interests of Authors 6 - 8 September, 2007 [Online]. 25 July 2011. Available from http://www.la-sofia.org/plrconference2007/en/national_reports.htm

⁶⁵ German Copyright Act Article 27 (1) “For the hiring and lending of copies of a work in respect of which further distribution is permitted under Sec. 11(2), an equitable remuneration shall be paid to the

3.3.1.2.6 อายุการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ภายใต้ Germany Copyright Act ไม่ได้มีการระบุอายุของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมไว้แต่อย่างใด ดังนั้น อายุการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงมีอายุการคุ้มครองเท่ากับอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ กล่าวคือ มีอายุความคุ้มครองตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ และมีอยู่ต่อไปอีก 70 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย⁶⁶ หรือในกรณีมีผู้สร้างสรรค์หลายรายร่วมกัน ลิขสิทธิ์จะมีอายุความคุ้มครองตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ร่วมและมีอยู่ต่อไปอีก 70 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ร่วมคนสุดท้ายถึงแก่ความตาย⁶⁷ ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ไม่ระบุชื่อและกรณีใช้นามแฝง ลิขสิทธิ์มีอายุความคุ้มครอง 70 นับแต่วันที่มีการโฆษณางานอันมีลิขสิทธิ์นั้น⁶⁸

3.3.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิในการให้ยืมตาม Germany Copyright Act กับ หลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine)

ภายใต้ Germany Copyright Act ผู้สร้างสรรค์จะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Right) ในการแสวงหาประโยชน์จากงานวรรณกรรมโดยการทำซ้ำ การเผยแพร่ งาน และการแสดงซึ่งงานวรรณกรรมดังกล่าว⁶⁹ ซึ่งสิทธิเหล่านี้ล้วนเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Right) ที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้ผู้สร้างสรรค์สามารถแสวงหาประโยชน์ในงานที่ต้องสร้างสรรค์ขึ้นได้อย่างเป็นธรรม อนึ่ง เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้สร้างสรรค์ตาม Germany Copyright Act กับประโยชน์ของสาธารณะ กฎหมายจึงได้บัญญัติให้สิทธิในการควบคุมการเผยแพร่ งานวรรณกรรมสู่สาธารณชนของ

author if the hiring or lending is executed for the financial gain of the hirer or lender, or if the copies are hired or lent through an institution accessible to the public (library, record library or collection of other copies). The claim for remuneration may only be asserted through a collecting society”

⁶⁶ German Copyright Act Article 64 “Copyright shall expire 70 years after the author's death.”

⁶⁷ German Copyright Act Article 65(1) “If copyright is owned by several joint authors (Section 8), it shall expire 70 years after the death of the last surviving author.”

⁶⁸ German Copyright Act Article 66(1) “In the case of anonymous and pseudonymous works, copyright shall expire 70 years after publication. However, it shall expire 70 years already after the creation of the work if the work has not been published within that period.”

⁶⁹ (1) The author shall have the exclusive right to exploit his work in material form; his right shall comprise in particular:

1. the right of reproduction (Article 16);
2. the right of distribution (Article 17);
3. the right of exhibition (Article 18).

ผู้สร้างสรรค์สิ้นสุดลงเมื่อผู้สร้างสรรค์ได้ยินยอมให้มีการจำหน่ายงานวรรณกรรมดังกล่าวภายใน สหภาพยุโรป ซึ่งเป็นไปตามหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine) นั่นเอง ดังนั้น เมื่อ งานวรรณกรรมดังกล่าวถูกจำหน่ายไปแล้ว ผู้ซื้อซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ย่อมสามารถนำงานวรรณกรรม ดังกล่าวไปให้บุคคลอื่นยืมได้โดยไม่ต้องขออนุญาต หรือมอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม แต่อย่างใด

แต่ทั้งนี้ เนื่องจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศสมาชิกของ สหภาพยุโรปที่จำต้องอนุวัติการตาม DIRECTIVE 2006/115/EC และให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้เช่าและ ให้ยืมงานวรรณกรรม ดังนั้น จึงมีการบัญญัติ “สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม (Adequate remuneration)” จากการใช้เช่าและการให้ยืมขึ้น ซึ่งสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนดังกล่าวเป็น ข้อยกเว้นของหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้นนั่นเอง เนื่องจาก ผู้สร้างสรรค์จะยังคงได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมแม้ว่าจะจำหน่ายงานวรรณกรรมนั้นๆ สู่อุทยานชนไป แล้วก็ตาม

3.3.2 ประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามหลักการอื่น นอกเหนือกฎหมายลิขสิทธิ์

นอกเหนือจากการขยายสิทธิในการคุ้มครองงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ตามที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไปในหัวข้อ 3.5.1 แล้วนั้น เพื่อให้สามารถพิจารณาประเภทของการให้ ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงจะทำการศึกษา ประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามหลักการอื่นนอกเหนือกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ประเทศที่บัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงาน วรรณกรรมโดยเฉพาะ และประเทศที่มอบค่าตอบแทนภายใต้หลักเกณฑ์อื่น นอกเหนือหลักเกณฑ์ตาม กฎหมาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.3.2.1 ประเทศที่ทำการบัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมเป็นกฎหมายเฉพาะ: ประเทศออสเตรเลีย

3.3.2.1.1 ที่มาของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศ ออสเตรเลีย

ในปี ค.ศ. 1957 กองทุนงานวรรณกรรมแห่งสหพันธรัฐ (The Commonwealth Literary Fund) ซึ่งเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ให้แก่ผู้สร้างสรรค์ ที่เป็นชาวออสเตรเลียและครอบครัว ได้ประสบปัญหาอย่างหนักจากการสูญเสียยอดจำหน่ายงาน

วรรณกรรม เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่นิยมยืมงานวรรณกรรมจากห้องสมุดมากกว่าการซื้องานวรรณกรรมเหล่านั้นในท้องตลาด ดังนั้น ทางกองทุนจึงได้เสนอแนวทางในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ภาครัฐ โดยนำต้นแบบมาจากประเทศสวีเดน แต่ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวกลับไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร จนกระทั่งปี ค.ศ.1966 กองทุนดังกล่าวได้เสนอให้ทำการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะสิทธิแต่เพียงผู้เดียว เพื่อให้เจ้าของงานวรรณกรรมมีสิทธิควบคุมการให้ยืมได้ตามกฎหมาย และได้รับค่าตอบแทน ที่เป็นธรรมจากการจากให้ยืม แต่ทั้งนี้ การเสนอดังกล่าวกลับถูกโจมตีอย่างหนัก เนื่องจากประชาชนไม่เห็นด้วยที่ตนต้องรับภาระในการชำระค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์⁷⁰

ในปี ค.ศ.1967 สมาคมนักเขียนแห่งออสเตรเลีย (The Australian Society of Authors (ASA)) ได้สานต่อเจตนารมณ์ของกองทุนงานวรรณกรรมแห่งสหพันธรัฐ โดยการเสนอความจำเป็นที่ประเทศออสเตรเลียควรมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมต่อภาครัฐดังนี้

1) การที่ห้องสมุดมีบริการให้ยืมงานวรรณกรรมนั้น ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงงานเหล่านั้นได้โดยง่ายและไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งย่อมกระทบต่อยอดขายงานวรรณกรรมดังกล่าวในท้องตลาด

2) การให้ยืมงานวรรณกรรมถือว่าการเผยแพร่งานประการหนึ่ง ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์ควรได้รับค่าตอบแทน

เพื่อไม่ให้ประชาชนคัดค้านการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว สมาคมนักเขียนแห่งออสเตรเลีย จึงได้ตั้งเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองสิทธิ ดังนี้

1) เนื่องจากห้องสมุดเป็นแหล่งในการกระจายความรู้สู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเหล่านั้นนำความรู้ที่ได้รับจากการอ่านวรรณกรรมไปพัฒนาสังคมต่อไป ดังนั้น ทั้งห้องสมุดและประชาชน จึงไม่ควรเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบค่าตอบแทนในการให้ยืมนี้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์

⁷⁰ Perry D. Morrison and Dennis Hyatt, Library Trends 29 (4) Spring 1981: Public Lending Right (United States of America: GSLIS Publications Office, 1981) p. 691-695.

2) เพื่อให้ค่าตอบแทนจากการให้ยืมเป็นส่วนช่วยให้เกิด การสร้างสรรค์งานวรรณกรรมสู่สังคมมากยิ่งขึ้น สิทธิในการให้ยืมนี้จึงควรตกอยู่กับผู้สร้างสรรค์

3) เพื่อให้มีสภาพบังคับที่แน่ชัด การให้ความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมนี้จึงควรอยู่ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

จากการเสนอความเห็นดังกล่าวนำมาสู่การจัดประชุมระหว่าง ภาครัฐกับเหล่าผู้สร้างสรรค์ในปี ค.ศ. 1968 โดยภาครัฐเห็นชอบในหลักการดังกล่าวแต่มีข้อเสนอว่าควร ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมนี้ ถูกบัญญัติในรูปแบบอื่นซึ่งไม่ใช่การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์⁷¹ ดังนั้น จึงบัญญัติ Public Lending Right Act 1985 ขึ้นในปี ค.ศ. 1985 เพื่อกำหนดรายละเอียดของการ ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ภายใต้การควบคุมดูแลของ the Department of the Prime Minister and Cabinet The Office for the Arts (OFTA) หรือ สำนักงานกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีในส่วนองงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรม โดยจุดเด่นของการคุ้มครอง สิทธิการให้ยืมในงานวรรณกรรมของประเทศออสเตรเลียคือ การแบ่งระบบการคุ้มครองสิทธิการให้ยืม เป็น 2 ประเภท ได้แก่⁷²

1) การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมจากห้องสมุด สาธารณะ (Public Lending Right: PLR) ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมที่เกิดขึ้นภายในห้องสมุดสาธารณะ

2) การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมจากห้องสมุดใน สถานศึกษา (Education Lending Right: ELR) ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิ ในการให้ยืมที่เกิดขึ้นภายในห้องสมุดของสถานศึกษา

ประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศเดียวที่แบ่งการคุ้มครองสิทธิใน การให้ยืมเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การให้ยืมภายในห้องสมุดสาธารณะ (PLR) และภายในห้องสมุดของ สถานศึกษา (ELR)⁷³ โดย ELR เป็นสิทธิที่เพิ่มเติมขึ้นมาภายหลังในปี ค.ศ. 2001 เนื่องด้วยรัฐบาล ออสเตรเลียได้เล็งเห็นความสำคัญของงานวรรณกรรมที่มีการให้ยืมในสถานศึกษา เพราะงานวรรณกรรม เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาสังคมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของประเทศ โดย การให้ความคุ้มครอง

⁷¹ Ibid.,p. 691-695.

⁷² Department of the Environment, PLR In Australia Water, Heritage and the Arts [Online].

18 August 2012. Available :http://www.arts.gov.au/books/lending_rights/public_lending_right_

⁷³ Ibid.

สิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดสาธารณะ (PLR) และ ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดของสถานศึกษา (ELR) เป็นนโยบายทางวัฒนธรรมประการหนึ่งของภาครัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อชดเชยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์ และสำนักพิมพ์ ได้สูญเสียไปจากการที่งานวรรณกรรมของตนถูกยืมผ่านห้องสมุดสาธารณะและห้องสมุดของสถานศึกษา อีกทั้ง เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของประเทศออสเตรเลียผ่านการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม⁷⁴

3.3.2.1.2 รายละเอียดและเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศออสเตรเลีย

1) ความหมายของการให้ยืมตาม Public Lending Right Act

ตาม Public Lending Right Act 1985 และ ELR Policies and Procedures 2011 ไม่ได้มีการกำหนดความหมายของการ “ให้ยืม” หรือ “การยืม” ไว้ภายใต้บทบัญญัติดังกล่าวแต่อย่างใด ดังนั้น การให้ยืมในส่วนของบริการของห้องสมุด จึงควรเหมือนกับ การให้ยืมโดยทั่วไป คือ การที่ห้องสมุดสาธารณะให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์ในงานวรรณกรรมแบบชั่วคราวและไม่มีการเรียกร้อยค่าตอบแทน

2) ผู้ทรงสิทธิตาม Public Lending Right Act และสิทธิที่ผู้ทรงสิทธิได้รับ

(1) ผู้ที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนจากการที่หนังสือถูกยืมจากห้องสมุดในระบบ PLR (Public Lending Right: PLR) ตาม Public Lending Right Act 1985⁷⁵ ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1.1) เป็นผู้สร้างสรรค์ที่มีสัญชาติออสเตรเลีย (แม้ไม่ได้อาศัยในประเทศออสเตรเลีย) หรือเป็นผู้สร้างสรรค์ที่มีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศออสเตรเลีย⁷⁶

⁷⁴ Perry D. Morrison and Dennis Hyatt, Library Trends 29 (4) Spring 1981: Public Lending Right, p. 691-695.

⁷⁵ Department of the Environment, PLR In Australia Water, Heritage and the Arts [Online]. 18 August 2012. Available :http://www.arts.gov.au/books/lending_rights/public_lending_right_

⁷⁶ Public Lending Right Act 1985 Article 3(2) “(2) A reference in this Act to an Australian author or an Australian person is a reference to an author or a person, as the case may be, who:

- (a) is an Australian citizen, wherever resident; or
- (b) is ordinarily resident in Australia.”

ซึ่งผู้สร้างสรรค์ หมายถึง ผู้เขียน, บรรณาธิการ, นักวาดภาพประกอบ, นักแปล และผู้รวบรวมงานวรรณกรรม ที่มีสัญชาติออสเตรเลีย⁷⁷

(1.2) เป็นสำนักพิมพ์ตามที่กำหนดในแผนการชำระเงินค่าสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม⁷⁸

(2) ผู้ที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนจากการที่หนังสือถูกยืมจากห้องสมุดในระบบ ELR (Education Lending Right: ELR) ตาม ELR Policies and Procedures 2011 ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(2.1) ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม ซึ่งได้แก่ ผู้เขียน, ผู้รวบรวมงานวรรณกรรม, บรรณาธิการ, ผู้วาดภาพประกอบ และผู้แปล ซึ่งต้องมีสัญชาติออสเตรเลีย (แม้ไม่ได้อาศัยในประเทศออสเตรเลีย) หรือเป็นผู้สร้างสรรค์ที่มีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศออสเตรเลีย⁷⁹

(2.2) สำนักพิมพ์ ซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมได้พิจารณาแล้วเห็นควรให้ได้รับค่าตอบแทน ซึ่งต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

(2.2.1) เป็นผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งหมดหรือบางส่วนกับการตีพิมพ์หนังสือ และผู้ที่ตีพิมพ์หนังสือเป็นประจำในประเทศออสเตรเลีย

(2.2.2) เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรในประเทศออสเตรเลียที่มีการตีพิมพ์หนังสือ

⁷⁷ Public Lending Right Act 1985 Article 5(4) “In this section, prescribed person, in relation to a book, means any of the following:

- (a) an Australian author of the book;
- (c) an Australian person who illustrated, translated, compiled or edited the book;”

⁷⁸ Public Lending Right Act 1985 Article 5(4) “(e) a publisher of the book who is included in a class of publishers specified in the scheme.”

⁷⁹ ELR Policies and Procedures 2011 Article “ 4. CREATORS

4.1. The Committee may determine that a person is an eligible creator in respect of a book if that person:

4.1.1 authored, compiled, edited, illustrated or translated the book (see cl 6.);

4.1.2 either

(a) is an Australian citizen, wherever resident; or

(b) is a non-citizen who is ordinarily resident in Australia;”

(2.2.3) ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมที่ทำการ

ตีพิมพ์หนังสือด้วยตนเอง⁸⁰

ทั้งนี้ สำนักพิมพ์และผู้สร้างสรรค์ ที่ต้องการได้รับคำตอบแทนจากการให้ยืม จะต้องนำงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์ หรือตีพิมพ์ขึ้นไปลงทะเบียนไว้กับ OFTA โดยทำการดาวน์โหลดแบบฟอร์มจากเว็บไซต์ของ OFTA มาทำการลงทะเบียน เพื่อเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมต่อไป⁸¹

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ประเทศออสเตรเลียจะไม่ใช่ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปที่จำต้องอนุวัติการตาม DIRECTIVE 2006/115/EC ก็ตาม แต่ภายใต้ระบบ PLR และ ELR ต่างก็มอบคำตอบแทนจากการให้ยืมนี้แก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้สร้างสรรค์นั้นจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ ซึ่งตรงตามเจตนารมณ์ของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมของ DIRECTIVE 2006/115/EC ที่มุ่งจะคุ้มครองให้ผู้สร้างสรรค์มีรายได้ ที่เพียงพอ และเป็นธรรม เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์งานวรรณกรรมสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการขยายการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ อาจไม่สามารถสนับสนุนการสร้างสรรคของผู้สร้างสรรค์ได้ตามเจตนารมณ์ของแนวคิดนี้เท่าที่ควร เนื่องจากประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศ ที่คุ้มครองลิขสิทธิ์ตามระบบแองโกลแซกซันหรือระบบสิทธิในการทำสำเนา (Anglo-Saxon or 'Copyright' Systems) ซึ่งยอมรับการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์โดยการจ้างงานและการโอนทางนิติกรรม⁸² ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์จึงอาจมิใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม ซึ่งต่างจากระบบลิขสิทธิ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่เอื้อต่อการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในข้อ 3.5.1.4 โดยประเด็นดังกล่าวเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งทำให้ประเทศออสเตรเลียเลือกที่จะทำการบัญญัติการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายเฉพาะ เนื่องจากสามารถกำหนดเงื่อนไขในการ

⁸⁰ ELR Policies and Procedures 2011 Article "5. PUBLISHERS

5.1 The Committee may determine that a person is an eligible publisher if that person is:

5.1.1 a person whose business consists wholly or substantially of the publication of books and who regularly publishes in Australia; or 7

5.1.2 an Australian non-profit organization that publishes to further its aims or objectives; or

5.1.3 an eligible creator of an eligible book who also publishes the book."

⁸¹ Department of the Environment, PLR In Australia Water, Heritage and the Arts [Online] 18 August 2012 Available :http://www.arts.gov.au/books/lending_rights/public_lending_right_-

⁸² Sweet & Maxwell, *Copyright world law and practice*, AUSTRALIA, page 2 – 4.

คุ้มครองได้ตามเจตนารมณ์ของภาครัฐ โดยไม่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ตามระบบการให้ความคุ้มครองของประเทศออสเตรเลีย

3.3.2.1.3 การโอน อนุญาต หรือละสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เนื่องจากทั้ง PLR และ ELR มิได้เป็นสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์แต่อย่างใด โดยผู้สร้างสรรค์และสำนักพิมพ์ที่สร้างสรรค์งานวรรณกรรมดังกล่าวเท่านั้นที่จะได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืม ซึ่งสิทธิดังกล่าวไม่สามารถโอน หรืออนุญาตให้แก่บุคคลอื่นได้เหมือนอย่างสิทธิในลิขสิทธิ์

ทั้งนี้ หากผู้สร้างสรรค์หรือสำนักพิมพ์ไม่มีความประสงค์จะรับค่าตอบแทนจากการให้ยืมในงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์ขึ้น ก็สามารถกระทำได้โดยการไม่นำงานวรรณกรรมไปลงทะเบียนไว้กับ OFTA ซึ่งจะทำให้งานวรรณกรรมดังกล่าวไม่เข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครอง และไม่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน จึงถือเป็นการละสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนในการให้ยืมได้เช่นกัน

3.3.2.1.4 งานวรรณกรรมที่ได้รับการคุ้มครองตาม Public Lending Right Act

งานวรรณกรรมที่จะได้รับการคุ้มครองภายใต้ระบบ PLR ได้แก่ หนังสือ (Book) ซึ่งต้องมีองค์ประกอบดังนี้⁸³

⁸³ Public Lending Right Scheme 1997 Article 10” Eligible book

- (1) An eligible book is a book that has:
 - (a) been allocated an International Standard Book Number (ISBN);
 - (b) been published and offered for sale;
 - (c) an identifiable creator or creators;
 - (d) a total number of eligible creators not exceeding 5;
 - (e) a catalogue record in an Australian national bibliographic database; and
 - (f) A minimum print runs as determined by the Committee.

Note Some books without an ISBN that were eligible under earlier schemes are taken to be eligible books: see section 30

Note A determination under paragraph 10 (1) (f) is a legislative instrument within the definition of the *Legislative Instruments Act 2003*.

(2) However, a book is not an eligible book if a claim for the book was not lodged within 5 years of the first publication of the book or a revised edition of that book.

1) ต้องเป็นหนังสือที่มีการระบุเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ International Standard Book Number (ISBN) (ยกเว้น หนังสือที่มีการจัดทำรูปเล่มก่อนที่จะมีระบบการใช้เลข ISBN)

2) ต้องได้รับการจัดทำรูปเล่มและจำหน่ายในท้องตลาด

3) ต้องปรากฏผู้สร้างสรรค์อย่างชัดเจน

4) ต้องมีผู้สร้างสรรค์รวมกันไม่เกิน 5 คน

5) ต้องเป็นหนังสือที่ถูกบันทึกข้อมูลไว้ใน Australian national bibliographic database (ANBD) ซึ่งเป็นข้อมูลของหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดภายในประเทศออสเตรเลีย และถูกบันทึกไว้โดยห้องสมุดแห่งชาติออสเตรเลีย (The National Library of Australia)

6) มีจำนวนหนังสือที่จัดทำแต่ละครั้งตามจำนวนขั้นต่ำตามที่คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมกำหนด

ทั้งนี้ หนังสือดังกล่าวข้างต้นต้องไม่ใช่หนังสือในรูปแบบของ สื่อบันทึกภาพและเสียง (audio-visual kits), แผ่นดิสก์ (compact discs), หนังสือในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (electronic books), นิตยสาร (magazines and other serial publications), หนังสือที่ส่งเสียงได้ (talking books) และหนังสือที่ออกแบบโดยเฉพาะสำหรับการใช้งานครั้งเดียว (books designed for a single use) รวมทั้งหนังสือที่คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม (Public Lending Right Committee) ได้กำหนดยกเว้นไม่ให้นำมาเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม⁸⁴

(3) For the avoidance of doubt, the reprint of a book does not entitle a person to lodge a claim for a book that was first published more than 5 years previously which but for the operation of subsection 10 (2) would have been an eligible book under the Scheme.

⁸⁴ Public Lending Right Scheme 1997 Article 3 “book means a written work that has been published but excludes:

- (a) audio-visual kits;
- (b) compact discs;
- (c) computer discs;
- (d) electronic books;
- (e) magazines and other serial publications;
- (f) talking books;
- (g) books designed for a single use (for example sticker books and workbooks); and
- (h) Any other material determined by the Committee to be excluded from the Scheme.”

อนึ่ง ผู้สร้างสรรค์หรือสำนักพิมพ์ต้องนำงานวรรณกรรมซึ่งตรงตามเงื่อนไขไปทำการลงทะเบียนกับ OFTA เพื่อเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใน 5 ปี นับแต่ได้ทำการจัดทำหนังสือเป็นครั้งแรก⁸⁵

ส่วนหนังสือที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้ระบบ ELR ก็มีหลักเกณฑ์เดียวกับระบบ PLR⁸⁶

3.3.2.1.5 การคำนวณและจัดเก็บค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

จำนวนค่าตอบแทนที่ผู้สร้างสรรค์หรือสำนักพิมพ์ได้รับจะคำนวณตามจำนวนงานวรรณกรรมที่มีให้ยืมในห้องสมุดไม่ว่าจะเป็นสำเนาหรือต้นฉบับ โดย OFTA จะมีการสุ่มตัวอย่างของห้องสมุด ทั้งห้องสมุดสาธารณะในระบบ PLR และห้องสมุดในสถานศึกษาตามระบบ ELR เพื่อนำมาเป็นฐานในการคำนวณค่าตอบแทน และเมื่อได้จำนวนงานวรรณกรรมในห้องสมุดจากการสำรวจแล้ว รัฐบาลจะเป็นผู้รับภาระในการมอบค่าตอบแทนจากการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์และสำนักพิมพ์ ผ่านการคำนวณและจัดสรรของ OFTA เป็นรายปี ทั้งนี้ OFTA และ คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม (Public Lending Right Committee) จะเป็นผู้กำหนดอัตราค่าตอบแทนที่ผู้สร้างสรรค์และสำนักพิมพ์จะได้รับในแต่ละปี ตามความเหมาะสมและงบประมาณรายปี

ผู้วิจัยขอแสดงอัตราค่าตอบแทนตามระบบ PLR และ ELR ในปี พ.ศ.2552 และ พ.ศ.2553 เพื่อเป็นตัวอย่าง ดังนี้

⁸⁵ Public Lending Right Scheme 1997 Article 3 (2) “However, a book is not an eligible book if a claim for the book was not lodged within 5 years of the first publication of the book or a revised edition of that book.”

⁸⁶ ELR Policies and Procedures 2011 Article 6 “BOOKS 6.1 An eligible book is a book that:

- 6.1.1 has been allocated an International Standard Book Number (ISBN);
- 6.1.2 has been published and offered for sale;
- 6.1.3 has an identifiable creator or creators;
- 6.1.4 has a total number of eligible creators not exceeding five; and
- 6.1.5 has a catalogue record in an Australian national bibliographic database.
- 6.1.6 has a minimum print run as determined by the Committee.
- 6.1.7 A However, a book is not an eligible book if a claim for the book was not lodged within 5 years of the first publication of the book or a revised edition of that book.”

1) ค่าตอบแทนในระบบ PLR ⁸⁷

(1) ค่าตอบแทนสำหรับผู้สร้างสรรค์งานหนังสือ คือ 1.66 ดอลลาร์ออสเตรเลีย หรือประมาณ 48 บาท ต่อหนังสือหรือสำเนาของหนังสือ 1 เล่มที่มีบริการให้ยืมในห้องสมุด

(2) ค่าตอบแทนสำหรับสำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์หนังสือ คือ 0.41 ดอลลาร์ออสเตรเลีย หรือประมาณ 12 บาท ต่อหนังสือหรือสำเนาของหนังสือ 1 เล่มที่มีบริการให้ยืมในห้องสมุด

2) ค่าตอบแทนในระบบ ELR ⁸⁹

จำนวนหนังสือหรือสำเนา ของหนังสือที่ให้บริการยืม ในห้องสมุด (เล่ม)	อัตราค่าตอบแทน/เล่ม			
	ผู้สร้างสรรค์		สำนักพิมพ์	
	ดอลลาร์ ออสเตรเลีย	บาท	ดอลลาร์ ออสเตรเลีย	บาท
50 เล่มแรก	1.00	29.1	0.25	7.275
เล่มที่ 50 – 500	0.58	16.878	0.14	4.074
เล่มที่ 501 – 5000	0.38	11.058	0.09	2.619
เล่มที่ 5001–50,000	0.15	4.365	0.03	0.873
เล่มที่ 50,000 ขึ้นไป	0.09	2.619	0.02	0.582

3.3.2.1.6 อายุของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ตราบดที่หนังสือซึ่งผู้สร้างสรรค์หรือสำนักพิมพ์นำมาลงทะเบียนเพื่อขอรับค่าตอบแทนในการให้ยืม ยังมีให้บริการอยู่ในห้องสมุดตามจำนวนที่บทบัญญัติกำหนดไว้คือ 50 เล่ม OFTA ก็ยังคงต้องจ่ายค่าตอบแทนให้ผู้สร้างสรรค์และสำนักพิมพ์ในทุกปี แต่ทั้งนี้ ในกรณีของ

⁸⁷ Department of the Environment, PLR In Australia Water, Heritage and the Arts [Online].

18 August 2012. Available :http://www.arts.gov.au/books/lending_rights/public_lending_right_-

⁸⁸ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างดอลลาร์ออสเตรเลียและเงินไทย จากธนาคารกรุงเทพ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2555.

⁸⁹ Department of the Environment, PLR In Australia Water, Heritage and the Arts [Online].

18 August 2012. Available :http://www.arts.gov.au/books/lending_rights/public_lending_right_-

ผู้สร้างสรรค์ OFTA จะหยุดชำระค่าตอบแทนเมื่อผู้สร้างสรรค์ในงานวรรณกรรมได้เสียชีวิตลง 90 ดังนั้น ค่าตอบแทนดังกล่าวจึงไม่สืบทอดต่อไปถึงทายาทของผู้สร้างสรรค์แต่อย่างใด

3.3.2.1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิในการให้ยืมตาม Public Lending Right Act กับหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine)

ค่าตอบแทนที่ผู้สร้างสรรค์ในประเทศออสเตรเลียได้รับตามระบบ PLR และ ELR ไม่ขัดต่อหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine) ดังกล่าว เนื่องจากไม่ได้เป็นการขยายอำนาจในการควบคุมการให้ยืมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และเจ้าของกรรมสิทธิ์ยังคงสามารถให้บุคคลอื่นยืมงานวรรณกรรมอันตนซื้อหรือครอบครองอยู่ได้ โดยไม่ได้ถูกสิทธิรอนอำนาจจากการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมแต่อย่างใด

3.3.2.2 การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้นโยบายของ ภาครัฐ: ประเทศแคนาดา

3.3.2.2.1 ที่มาของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศ แคนาดา

แม้การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศแคนาดา จะไม่มีการบัญญัติขึ้นเป็นกฎหมาย แต่ผู้สร้างสรรค์จะได้รับค่าตอบแทนตามนโยบายทางสังคมและวัฒนธรรมของภาครัฐ ซึ่งถือเป็นรูปแบบของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมอีกประเภทหนึ่ง

การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศแคนาดาเริ่มต้นขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1951 จากการเรียกร้องของกลุ่มนักเขียนที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดจากการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดสาธารณะ โดยนักเขียนเหล่านั้นขอให้มีการชำระค่าตอบแทนจากการให้ยืมเพื่อชดเชยประโยชน์ที่ตนสูญเสียไปจากการจำหน่ายงานวรรณกรรมในห้องตลาด ซึ่งจากการเรียกร้องดังกล่าวจึงทำให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิการให้ยืม (Public Lending Right Commission) ขึ้น ภายใต้การดูแลและสนับสนุนของกระทรวงวัฒนธรรมของประเทศแคนาดา (the Department of Canadian Heritage) โดยคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิการให้ยืมจะประกอบด้วยตัวแทนจากนักเขียน นักแปล บรรณารักษ์ และ สำนักพิมพ์ เพื่อทำหน้าที่ในการควบคุม บริหาร และ จัดสรรค่าตอบแทนจากการให้ยืมในแต่ละปีให้แก่ผู้สร้างสรรค์ อนึ่ง การมอบค่าตอบแทนจากการให้ยืม

⁹⁰ Public Lending Right Scheme 1997 Article 27. (1) The Committee must not approve a payment to an individual under section 23 or 24 if the Committee is aware that the individual has died.

งานวรรณกรรมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม และเป็นแรงสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมอันทรงคุณค่าสู่สังคมต่อไป⁹¹

3.3.2.2.2 รายละเอียดและเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศแคนาดา

1) ความหมายของการให้ยืม

เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศแคนาดานั้นไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้แต่อย่างใด จึงไม่ได้มีการบัญญัติความหมายของการ “ให้ยืม” ไว้อย่างเป็นทางการ ดังนั้น การให้ยืมในส่วนของบริการของห้องสมุด จึงควรเหมือนกับการให้ยืมโดยทั่วไป คือ การที่ห้องสมุดสาธารณะให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์ในงานวรรณกรรมแบบชั่วคราวและไม่มีการเรียกร้อยค่าตอบแทน

2) ผู้ทรงสิทธิและสิทธิที่ผู้ทรงสิทธิได้รับตามระบบการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของภาครัฐที่ต้องการสนับสนุนการสร้างสรรคงานวรรณกรรมอันทรงคุณค่าสู่สังคม ดังนั้นการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศแคนาดาจึงกำหนดให้ “ผู้สร้างสรรค์” เป็นผู้ที่ได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าว แม้ว่าจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมหรือไม่ก็ตาม ซึ่งผู้สร้างสรรค์ที่ได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมนั้น ต้องมีสัญชาติแคนาดา (อาศัยอยู่ในประเทศแคนาดา หรือต่างประเทศ) หรือเป็นบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศแคนาดาซึ่งกำหนดโดยหลักสิทธิความเป็นพลเมือง และหลักการเป็นผู้อพยพของประเทศแคนาดา ทั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์หมายรวมถึงบุคคลดังต่อไปนี้

- (1) ผู้สร้างสรรค์ หรือผู้สร้างสรรค์ร่วม (Author or co-author)
- (2) ผู้วาดภาพประกอบ หรือช่างภาพ (Illustrator or photographer)
- (3) ผู้แปล (Translator)

⁹¹ Department of the Environment, PLR In Australia Water, Heritage and the Arts [Online]. 18 August 2012. Available :http://www.arts.gov.au/books/lending_rights/public_lending_right_-

(4) รวบรวมงานวรรณกรรมของบุคคลอื่นที่ได้รับอนุญาต
(Anthology contributor)

(5) บรรณาธิการผู้เรียบเรียงงานวรรณกรรมที่ได้รับอนุญาต
จากผู้สร้างสรรค์เดิม (Editor with an original written contribution)

โดยผู้สร้างสรรค์ที่ต้องการได้รับค่าตอบแทน ต้องนำงาน
วรรณกรรมของตนมาทำการลงทะเบียนทางเว็บไซต์ที่กระทรวงวัฒนธรรมได้จัดเตรียมไว้ให้ โดยการแจ้ง
ชื่อตนและงานวรรณกรรมเพื่อทำการตรวจสอบสิทธิก่อนเข้าสู่ระบบต่อไป ⁹²

ทั้งนี้ สิทธิที่บุคคลข้างต้นจะได้รับ มิได้เป็นสิทธิตามกฎหมาย
ลิขสิทธิ์ หรือสิทธิอื่นๆ ตามกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาโดยเฉพาะ แต่เป็นเพียงค่าตอบแทนที่ได้รับภายใต้
นโยบายด้านสังคมและวัฒนธรรมจากภาครัฐ เท่านั้น ⁹³ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้งประเทศแคนาดาและ
ประเทศออสเตรเลีย ต่างไม่ใช่ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปที่จำต้องอนุวัติการตาม DIRECTIVE
2006/115/EC แต่ทั้งนี้ ทั้งสองประเทศกลับมอบค่าตอบแทนสิทธิในการให้ยืมนี้แก่ผู้สร้างสรรค์งาน
วรรณกรรม ด้วยรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตนาารมณ์ของการให้ความคุ้มครอง
สิทธิในการให้ยืม ที่มุ่งเน้นจะมอบค่าตอบแทนที่เกิดขึ้นจากการให้ยืมนี้แก่ผู้สร้างสรรค์ โดยไม่คำนึง
ว่าผู้สร้างสรรค์จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมหรือไม่ ซึ่งขัดกับทฤษฎีของกฎหมายลิขสิทธิ์
ที่มีจุดประสงค์หลักในการให้ความคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ประเทศแคนาดาจึงไม่
ทำการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ แต่อย่างใด

⁹² Public Lending Right Committee, Public Lending Right Annual Report 2010-2011 [Online].
25 July 2011. Available from http://www.plr-dpp.ca/plr/documents/PLR_Annual_Report_final.pdf

You may be eligible for a PLR payment if you meet the following conditions: You are:

1. an author or co-author;
2. an illustrator or photographer;
3. a translator;
4. an anthology contributor;
5. an editor with an original written contribution.

You are a Canadian citizen (living in Canada or abroad) or have Permanent Resident status, as defined by Citizenship and Immigration Canada.”

⁹³ Department of the Environment, PLR In Australia Water, Heritage and the Arts [Online]
18 August 2012. Available :http://www.arts.gov.au/books/lending_rights/public_lending_right_-

3) การโอน อนุญาต หรือสละสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เนื่องจากการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในประเทศแคนาดา มิได้เป็นสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือสิทธิตามกฎหมายเฉพาะแต่อย่างใด ดังนั้น จึงไม่ปรากฏว่าผู้สร้างสรรค์สามารถโอนสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมนี้ ให้แก่บุคคลอื่นได้

แต่ทั้งนี้ ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ไม่ต้องการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมผู้สร้างสรรค์ก็สามารถกระทำได้โดยการไม่นำงานวรรณกรรมไปลงทะเบียนรับสิทธิกับกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเสมือนกับการสละสิทธิในการให้ยืมดังกล่าว

4) งานวรรณกรรมที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

งานวรรณกรรมที่ผู้สร้างสรรค์สามารถนำไปลงทะเบียนเพื่อเข้าสู่ระบบการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมผ่านคณะกรรมการสิทธิการให้ยืมได้แก่

(4.1) หนังสือประเภทวีนิพนธ์ (Poetry), หนังสือ นวนิยาย (Fiction), บทละคร (Drama), งานวรรณกรรมเพื่อเยาวชน (Children's Literature), หนังสือสารคดี (Nonfiction) และงานวิชาการ (Scholarly Work)

(4.2) หนังสือที่มีจำนวนหน้าอย่างน้อย 48 หน้า หรืองานวรรณกรรมเยาวชนที่มีจำนวนหน้าอย่างน้อย 24 หน้าขึ้นไป

(4.3) หนังสือที่มีเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN)⁹⁴

ทั้งนี้ มีหนังสือบางประเภทที่ไม่ได้ระบุให้อยู่ภายใต้ระบบการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม กล่าวคือ หนังสือแนะนำการดำเนินชีวิต (How to) หนังสือพิมพ์

⁹⁴ Public Lending Right Annual Report 2010-2011 [Online]. 25 July 2011. Available from http://www.plr-dpp.ca/plr/documents/PLR_Annual_Report_final.pdf

The following books may be eligible for a PLR payment:

1. works of poetry, fiction, drama, children's literature, nonfiction or scholarly work;
2. books that are at least 48 pages in length, or in the case of children's literature, at least 24 pages;
3. printed books with an ISBN.

นิตยสาร วารสาร และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์จึงไม่สามารถนำงานวรรณกรรมเหล่านั้นมาลงทะเบียนเพื่อรับค่าตอบแทนได้แต่อย่างใด⁹⁵

อนึ่ง ในปัจจุบันประเทศแคนาดา เริ่มมีการตระหนักถึงปัญหาจากการที่ห้องสมุดมีการให้ยืมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือ E-book มากยิ่งขึ้น เนื่องมาจากการพัฒนาของระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถยืมหนังสือในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางระบบฐานข้อมูลของห้องสมุดได้ ซึ่งวิธีดังกล่าวสะดวกกว่าการยืมหนังสือในรูปแบบเล่ม โดยการให้ยืมในลักษณะดังกล่าวทำให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงงานวรรณกรรมได้มากกว่าการให้ยืมจากห้องสมุด ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์ในประเทศแคนาดาจึงเห็นว่าไม่เป็นธรรมหากภาครัฐไม่ทำการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมให้ครอบคลุมไปถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หรือ E-book ด้วย ปัจจุบันประเทศแคนาดาอยู่ในระหว่างการศึกษาระเบิดดังกล่าวเพื่อขยายสิทธิในการให้ยืมต่อไป⁹⁶

5) การคำนวณและจัดเก็บค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

สภาวัฒนธรรม (Canada Council for the Arts) จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์ ผ่านการบริหารและจัดสรรโดยคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิการให้ยืม⁹⁷

จำนวนค่าตอบแทนที่ผู้สร้างสรรค์ได้รับ จะคำนวณตามจำนวนงานวรรณกรรมที่มีให้ยืมในห้องสมุด โดยในแต่ละปีจะมีการสุ่มตัวอย่างของห้องสมุด เพื่อนำมาเป็นฐานในการคำนวณค่าตอบแทน ทั้งห้องสมุดสาธารณะและห้องสมุดในสถานศึกษาและนำจำนวนงานวรรณกรรมที่ได้มานั้น จัดสรรตามงบประมาณของแต่ละปีที่กำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อหาอัตราค่าตอบแทนที่ผู้สร้างสรรค์จะได้รับต่อไป⁹⁸

⁹⁵ Department of Canadian Heritage, How to Program work [Online]. 23 July 2011. Available From <http://www.plr-dpp.ca/PLR/faq.aspx#top>

⁹⁶ Paul Whitney, EBooks and Public Lending Right in Canada Submitted to the Public Lending Right Commission [Online]. 11 June 2011. Available from http://www.plr.ca/PLR/documents/FinalreportinEnglish_000.pdf

⁹⁷ Department of Canadian Heritage, How to Program work [Online]. 23 July 2011. Available From <http://www.plr-dpp.ca/PLR/faq.aspx#top>

⁹⁸ Public Lending Right Annual Report 2010-2011 [Online]. 25 July 2011. Available from http://www.plr-dpp.ca/plr/documents/PLR_Annual_Report_final.pdf

6) อายุของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

คณะกรรมการการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม จะทำการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์ที่ได้ลงทะเบียนไว้กับคณะกรรมการ และสร้างสรรค์งานวรรณกรรมตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนดตราบเท่าที่ผู้สร้างสรรค์ยังมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้ เมื่อผู้สร้างสรรค์เสียชีวิตลง การให้ค่าตอบแทนก็จะสิ้นสุดตามไปด้วย⁹⁹

3.3.2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิในการให้ยืมในประเทศแคนาดา กับหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine)

สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมภายในประเทศแคนาดา เป็นสิทธิที่ภาครัฐได้มอบให้กับผู้สร้างสรรค์ตามนโยบายทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อตอบแทนความมุนะของผู้สร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์งาน รวมทั้ง เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้สร้างสรรค์ทำการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าแก่สังคมต่อไป ซึ่งภาครัฐจะให้ค่าตอบแทนในการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์ แม้ว่าผู้สร้างสรรค์จะมีเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมก็ตาม เนื่องจากสิทธิดังกล่าวมิใช่สิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมจะจึงมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการควบคุมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ แต่ไม่ได้รวมถึงสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม หรือสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนงานวรรณกรรมแต่อย่างใด เนื่องจากสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมของเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมระงับสิ้นไปเมื่อได้จำหน่ายงานวรรณกรรมไปด้วยความยินยอมของเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว และผู้ซื้อหรือเจ้าของกรรมสิทธิ์ในงานวรรณกรรมย่อม่านำหนังสือซึ่งตนครอบครองให้บุคคลอื่นยืมได้ โดยไม่ต้องขออนุญาต หรือชำระค่าตอบแทนให้เจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมงานวรรณกรรมนี้ จึงไม่ขัดต่อหลักการระงับสิ้นไปของสิทธิ (Exhaustion Doctrine)

⁹⁹ Department of Canadian Heritage, How to Program work [Online]. 23 July 2011. Available From <http://www.plr-dpp.ca/PLR/faq.aspx#top>

บทที่ 4

ความจำเป็นในการนำระบบคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม มาใช้ในประเทศไทย

ตามที่คุณวิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะ และเงื่อนไขเบื้องต้นของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม รวมทั้งได้ศึกษาการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ และในประเทศที่ได้มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม เพื่อให้ทราบถึงเจตนารมณ์และลักษณะเบื้องต้นของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวไปในบทก่อนแล้วนั้น ปรากฏว่าหลักการดังกล่าวยังไม่มีให้นำมาใช้ในประเทศไทย ดังนั้น เพื่อพิจารณาว่าเจ้าของลิขสิทธิ์จะมีสิทธิประการใดหากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงลักษณะทั่วไปและการให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมและงานลิขสิทธิ์ในประเทศไทย เพื่อนำมาเป็นหลักในการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสม และวิธีในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายของประเทศไทยต่อไป โดยผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาลักษณะทั่วไปของงานวรรณกรรม, ความหมายของงานวรรณกรรม, สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ และสิทธิของผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมหรือธรรมสิทธิ

นอกจากนี้ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ถึงความชอบธรรมในการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ผู้วิจัยจึงทำการสัมภาษณ์เพื่อทราบถึงทัศนะของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าว ได้แก่ ผู้สร้างสรรค์ เจ้าของลิขสิทธิ์ สำนักพิมพ์ และห้องสมุด ด้วย

4.1 การให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมในประเทศไทย

“งานวรรณกรรม” เป็นงานที่ได้รับการให้ความคุ้มครองมาตั้งแต่มีการบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกของประเทศไทย กล่าวคือ ภายใต้ประกาศหอสมุดวชิรญาณ ร.ศ.111 (พ.ศ.2435) ซึ่งได้บัญญัติให้หอสมุดวชิรญาณมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการพิมพ์ รวมทั้งจำหน่ายงานประพันธ์ต่างๆ และต่อมาในปี พ.ศ. 2444 จึงได้มีการออกประกาศพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือขึ้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ประพันธ์หนังสือ¹ ซึ่งเป็นงานประเภทแรกๆ ที่ได้รับความคุ้มครองตามหลักลิขสิทธิ์ โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้ให้เหตุผลในการให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมไว้ในคำปรารภ ดังนี้

¹ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 51.

“ทุกวันนี้เมื่อมีผู้ใดได้อุสหาหะแต่งหนังสือขึ้นด้วยสติปัญญาแลวิชาความรู้ของตน เพื่อพิมพ์จำหน่ายให้เกิดผลประโยชน์ถ้าหนังสือเรื่องใดจำหน่ายได้มากก็มักมีผู้อื่นบังอาจเอาหนังสือเรื่องนั้นไปพิมพ์ขึ้นขายโดยพลการ กระทำให้เสื่อมทรามผลประโยชน์ซึ่งสมควรจะได้แก่ผู้แต่งโดยความชอบธรรมมีอยู่เนือง ๆ แลการอย่างนี้ในนา ๆ ประเทศโดยมากย่อมมีกฎหมายห้ามปราบไม่ให้ผู้อื่นลอกคัด หรือพิมพ์จำหน่ายหนังสือ ซึ่งผู้แต่งมิได้อนุญาตทรงพระราชดำริเห็นว่าสมควรจะมีพระราชบัญญัติตั้งขึ้นไว้ในพระราชอาณาจักรสำหรับคุ้มครองป้องกันผลประโยชน์ของผู้แต่งหนังสือตามสมควรแก่ความยุติธรรม”

โดย ณ ขณะนั้น ผู้แต่งหรือผู้สร้างสรรค์จะมี “กรรมสิทธิ์” ในหนังสือที่ตนแต่งขึ้น ซึ่งในที่นี้ กรรมสิทธิ์หมายความว่าความรวมถึงสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะพิมพ์ คัด หรือแปลเป็นภาษาอื่น และจำหน่ายแต่ผู้เดียว ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกันกับการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในปัจจุบัน²

หลังจากนั้นงานวรรณกรรมก็ได้รับความคุ้มครองเรื่อยมาจนกระทั่งมีการบัญญัติพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในฐานะงานวรรณกรรมตามที่ระบุไว้ในมาตรา 4 ดังนี้ “วรรณกรรม หมายความว่างานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย”

ซึ่งงานวรรณกรรมนั้นผู้สร้างสรรค์อาจทำให้ปรากฏออกมาในรูปแบบใดก็ได้ไม่ว่าจะเป็นการเขียน หรือการพิมพ์ รวมทั้งการจัดทำเป็นชุดคำสั่ง หรือที่เรียกว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ดังนั้น เพื่อพิจารณาว่าเจ้าของลิขสิทธิ์จะมีสิทธิประการใดหากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปของเจ้าของลิขสิทธิ์เกี่ยวกับสิทธิในการใช้งานวรรณกรรมด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 องค์ประกอบของงานวรรณกรรมในฐานะงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

“งานวรรณกรรม” ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานดังต่อไปนี้อย่างครบถ้วน

4.1.1.1 เป็นการแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of Ideas)

การแสดงออกซึ่งความคิดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของงานวรรณกรรมที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เนื่องจากเมื่อบุคคลใดมีความคิด แต่มิได้นำความคิดนั้นมาสร้างสรรค์ขึ้นเป็นงานวรรณกรรม ย่อมไม่ปรากฏงานที่มีรูปร่างและอาจให้ความคุ้มครอง

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

ตามกฎหมายได้³ และสาธารณชนย่อมไม่ได้รับผลประโยชน์จากงานวรรณกรรมดังกล่าว ดังนั้น สิ่งที่ได้รับ ความคุ้มครองตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์นั้นจึงต้องเป็นการแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of Ideas) ซึ่งสามารถสื่อไปยังผู้อื่นได้มิใช่เพียงความคิด (Idea) เท่านั้น⁴

ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 6 วรรค 2 ได้บัญญัติไว้ว่า “การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอน กรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้หรือทำงาน หรือ แนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์” ซึ่งเห็นได้ อย่างชัดเจนว่ากฎหมายไม่คุ้มครอง “ความคิด” และ “แนวความคิด” หากมิได้มีการแสดงออกมาใน รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยหลักเกณฑ์นี้มีที่มาจากข้อ 9 (2) ของข้อตกลงทริปส์ ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “Copyright protection shall extend to expressions and not to ideas, procedures, methods of operation or mathematical concepts as such.” ซึ่งแสดงถึงการที่กฎหมายไม่คุ้มครองสิ่งที่ยังไม่ได้เรียบเรียงและแสดงออกมา

4.1.1.2 เป็นการสร้างสรรค์ด้วยตนเอง (Originality)

งานวรรณกรรมที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ต้องเป็นงานที่ ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้ความรู้, ความชำนาญ, ความสามารถ, ความอดสาหะและความพยายาม ตลอดจน วิจารณ์ญาณของตนเองพอสมควรแก่สภาพของงานสร้างสรรค์งานวรรณกรรมนั้นๆ และมีได้คัดลอก หรือลอกเลียนมาจากงานของบุคคลอื่น⁵ ดังนั้นผู้สร้างสรรค์จึงต้องเป็นผู้คิดริเริ่ม ที่จะสร้างสรรค์งาน วรรณกรรมด้วยตนเอง ตามหลัก Originality งานวรรณกรรมดังกล่าวนี้จึงจะได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายลิขสิทธิ์

แต่ทั้งนี้ ความคิดริเริ่มดังกล่าวไม่จำเป็นจะต้องเป็นสิ่งที่ไม่มิผู้ใด คิด หรือ แสดงออกมาก่อน กล่าวคือไม่ได้เน้นที่ความใหม่ (Novelty) เหมือนที่ปรากฏในกรณีของสิทธิบัตร⁶ ดังนั้น การที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมขึ้นมาด้วยตนเอง ก็เพียงพอที่จะได้รับ ความคุ้มครองให้เป็นงานลิขสิทธิ์ตามกฎหมายได้แล้ว

³ ไซยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 58.

⁴ อรรถพรณ พนัสพัฒนา, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2549), หน้า 33.

⁵ ไซยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 115.

⁶ ธัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: : บีเจเพลท โปรเซสเซอร์, 2539), หน้า 123.

ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. และ นาย ข. ต่างใช้ความสามารถ ความพยาม และทักษะในการถ่ายภาพวัดพระแก้วในมุม และเวลาเดียวกัน ดังนั้น ทั้งสองคนจึงต่างเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในภาพถ่ายดังกล่าว แม้ทั้งสองภาพจะนำเสนอความคิดและภาพที่เหมือนกันก็ตาม

4.1.1.3 ต้องเป็นงานที่กฎหมายรับรอง (Type of Works)

นอกจากต้องเป็นงานสร้างสรรค์ ซึ่งมีการแสดงออกมาแล้ว งานที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ต้องเป็นงานที่กฎหมายให้การรับรองด้วย โดยในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้กำหนดประเภทของงานสร้างสรรค์ที่จะได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ไว้ในมาตรา 6 กล่าวคือ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ซึ่งงานวรรณกรรม ก็เป็นงานสร้างสรรค์ประเภทหนึ่งที่ถูกกฎหมายกำหนดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ด้วย ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงรายละเอียดของงานวรรณกรรมในบทที่ 4.1.3 ต่อไป

4.1.1.4 เป็นงานที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย (Non-illegal Works)

แม้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 จะไม่มีความชัดเจนว่าสิ่งที่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม เช่น เป็นงานลามก อนาจาร หรือ บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ จะเป็นงานที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์หรือไม่ ซึ่งแตกต่างจากกรณีของสิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า ที่มีการห้ามไว้อย่างชัดเจนว่าสิ่งที่ยื่นขอความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีนั้นย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย⁷

แต่ทั้งนี้ หากพิจารณาตามคำพิพากษาฎีกาที่ 3705/2530 ที่วินิจฉัยว่าเทปวิดีโอ ซึ่งมีบทแสดงการร่วมเพศระหว่างชายกับหญิงบางตอนเป็นภาพลามกอนาจารไม่ใช่งานสร้างสรรค์ตามความหมายแห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แล้วนั้น ก็น่าจะแสดงได้ว่าประเทศไทยถือหลักเกณฑ์อยู่ว่า งานที่ผิดกฎหมาย หรือขัดต่อศีลธรรมอันดี ไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์นั่นเอง

4.1.2 ความหมายของงานวรรณกรรม

“งานวรรณกรรม” มีความหมายโดยทั่วไปปรากฏตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 กล่าวคือ “งานหนังสือ งานประพันธ์ บทประพันธ์ทุกชนิดทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง

⁷ รัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 126.

เช่น วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ วรรณกรรมของเสฐียรโกเศศ วรรณกรรมฝรั่งเศส วรรณกรรมประเภท สื่อสารมวลชน” ซึ่งคืองานประพันธ์ หรืองานเขียนทุกชนิดนั่นเอง แต่ทั้งนี้ มิใช่งานเขียน ทุกประเภท ที่จะได้รับการให้ความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยต้องเป็นงานเขียนซึ่งมีองค์ประกอบตามที่กำหนดไว้ อย่างครบถ้วน ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ในข้อ 4.1.1 เท่านั้น

ทั้งนี้ องค์การทรัพย์สินทางปัญญา (WIPO) ได้กำหนดนิยามของงานวรรณกรรม (Literary works) ไว้ว่า “นวนิยาย (novels), เรื่องสั้น (short stories), บทกลอน (poems), งานละคร (dramatic works) และ งานเขียนอื่นใด โดยไม่ต้องคำนึงถึงเนื้อหา (ว่าเป็นบันเทิงคดีหรือสารคดี) ความยาว วัตถุประสงค์ (ไม่ว่าเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อการศึกษา เพื่อการแจ้งข้อมูลข่าวสาร หรือเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์) รูปแบบ (ไม่ว่าจะเป็นการเขียนด้วยลายมือ การพิมพ์ลงในหนังสือ เอกสาร หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร) และไม่ว่างานนั้นจะจัดทำเป็นรูปเล่มหรือไม่ นอกจากนี้ ยังรวมถึงงานที่แสดงโดยคำพูดซึ่งไม่ได้มีบันทึกลงในสื่อใดๆ ก็สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์”⁸

ซึ่งสอดคล้องกับคำนิยามตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 ที่บัญญัติไว้ว่า “งานนิพนธ์ที่ทำขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัยสุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย” โดย “งานวรรณกรรม” ในความหมายของงานลิขสิทธิ์ จะกว้างกว่าตามความหมายทั่วไป เนื่องจากครอบคลุมถึงงานที่ไม่ใช่งานประพันธ์หรืองานเขียนด้วย เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทั้งนี้ งานวรรณกรรมที่กำหนดไว้ในบทนิยามตาม มาตรา 4 นั้น เป็นเพียงตัวอย่างที่ยกมาแสดงสิ่งที่ปรากฏแพร่หลายเท่านั้น เพราะกฎหมายใช้คำว่า “เช่น” ดังนั้น เมื่อนำมาตีความประกอบกับมาตรา 6 วรรคแรก ตอนท้าย ที่บัญญัติไว้ว่า “...ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร” จะทำให้งานนิพนธ์ทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นงานที่พิมพ์ขึ้น เช่น วารสาร นวนิยาย หรืองานที่พิมพ์โดยการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ รวมทั้งงานนิพนธ์ที่ไม่ได้บันทึกหรือแสดงออกในรูปแบบอื่นใดที่สามารถเข้าใจได้ เช่น คำบรรยายการสอน หรือ คำเทศนา เป็นต้น ก็สามารถได้รับความคุ้มครองในฐานะงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ยังกำหนดให้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นงานวรรณกรรมอันได้รับความคุ้มครอง

⁸ literary works: novels, short stories, poems, dramatic works and any other writings, irrespective of their content (fiction or non-fiction), length, purpose (amusement, education, information, advertisement, propaganda, etc.), form (handwritten, typed, printed; book, pamphlet, single sheet, newspaper, magazine); whether published or unpublished; in most countries “oral works,” that is, works not reduced to writing, are also protected by the copyright law. *The World Intellectual Property Organization (WIPO), Chapter 2 Field of Intellectual property protection* [Online], 18 January 2013. Available from : <http://www.wipo.int/about-ip/en/iprm/pdf/ch2.pdf>

ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ เพื่อรองรับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยงานวรรณกรรมนี้ ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศ เช่นใน อนุสัญญาเบอร์น์⁹ และความตกลงทริปส์ ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิก จะต้องให้ความคุ้มครองแก่ลิขสิทธิ์ตามอนุสัญญาเบอร์น์ ข้อ 1-21 ที่รวมถึงการคุ้มครองงานวรรณกรรมไว้ด้วย¹⁰

4.1.3 สิทธิที่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมได้รับตามกฎหมาย

เนื่องจากตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้ให้ความคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์โดยการให้สิทธิที่เรียกว่า สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ เพื่ออนุญาต หรือ หวงกั้นการที่บุคคลอื่นจะเข้ามาแสวงหาประโยชน์ในงานลิขสิทธิ์ของตน ดังนั้น เพื่อพิจารณาการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงจะทำการศึกษาลึกในการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ และสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1.3.1 เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

4.1.3.1.1 เจ้าของลิขสิทธิ์โดยการสร้างสรรค์งาน

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยการสร้างสรรค์ไว้ 6 กรณี¹¹ ได้แก่

⁹ The Berne Convention, Article 2 “(1) The expression “literary and artistic works” shall include every production in the literary, scientific and artistic domain, whatever may be the mode or form of its expression, such as books, pamphlets and other writings; lectures, addresses, sermons and other works of the same nature; dramatic or dramatico-musical works; choreographic works and entertainments in dumb show; musical compositions with or without words; cinematographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to cinematography; works of drawing, painting, architecture, sculpture, engraving and lithography; photographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to photography; works of applied art; illustrations, maps, plans, sketches and three-dimensional works relative to geography, topography, architecture or science.”

¹⁰ TRIPs Agreement, Article 9 “1. Members shall comply with Articles 1 through 21 of the Berne Convention (1971) and the Appendix thereto. However, Members shall not have rights or obligations under this Agreement in respect of the rights conferred under Article 6bis of that Convention or of the rights derived therefrom.”

¹¹ อรรถพรณ พนัสพัฒนา, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 63

1) การสร้างสรรค์งานโดยอิสระ

เมื่อผู้สร้างสรรค์ได้ก่อให้เกิดงานวรรณกรรมตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดผู้สร้างสรรค์ย่อมได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมโดยอัตโนมัติ แต่ทั้งนี้ การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ที่ต้องพิจารณาได้แก่ สัญชาติของผู้สร้างสรรค์ และดินแดนของประเทศที่มีการสร้างสรรค์งานหรือโฆษณางานนั้นเป็นหลัก¹² ทั้งนี้ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานโดยไม่ได้อยู่ภายใต้สัญญาจ้างหรือการควบคุมใดๆ จากบุคคลอื่น ผู้สร้างสรรค์จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้น ภายใต้เงื่อนไขที่ปรากฏในมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ดังนี้

“มาตรา 8 ให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่ยังไม่ได้มีการโฆษณางาน ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยหรืออยู่ในราชอาณาจักรหรือเป็นผู้มีสัญชาติหรืออยู่ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ตลอดระยะเวลาหรือเป็นส่วนใหญ่ในการสร้างสรรค์งานนั้น

(2) ในกรณีที่ได้มีการโฆษณางานแล้ว การโฆษณางานนั้นในครั้งแรกได้กระทำขึ้นในราชอาณาจักรหรือในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หรือในกรณีที่การโฆษณาครั้งแรกได้กระทำนอกราชอาณาจักรหรือในประเทศอื่นที่ไม่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หากได้มีการโฆษณางานดังกล่าวในราชอาณาจักรหรือในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก หรือผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ใน (1) ในขณะที่มีการโฆษณางานครั้งแรก

ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ถ้าผู้สร้างสรรค์เป็นนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นต้องเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย”

ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. ซึ่งเป็นนักเขียนสัญชาติไทย ได้ทำการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมชื่อ “แสงสวย” ด้วยตนเอง และไม่ได้สร้างสรรค์งานดังกล่าวภายใต้สัญญาจ้างหรือการควบคุมใดๆ จากบุคคลอื่น ดังนั้น นาย ก. จึงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม “แสงสวย” ตามหลักที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 8 โดยอัตโนมัติ

¹² ไซยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 75.

2) การสร้างสรรค์ในฐานะลูกจ้าง

ตามมาตรา 9 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้บัญญัติไว้ว่า “งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงานหรือลูกจ้าง ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์ แต่นายจ้างมีสิทธิในงานนั้น ออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงานนั้น” ดังนั้น ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมขึ้นในฐานะลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงาน ลูกจ้างที่เป็นผู้สร้างสรรค์งานจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม แต่ทั้งนี้ นายจ้างมีสิทธิในงานวรรณกรรมออกโฆษณาต่อสาธารณชนได้ตามวัตถุประสงค์ของการจ้างงานนั้นๆ

ยกตัวอย่างเช่น หากนาย ก. เป็นพนักงานของสำนักพิมพ์ ข. ในตำแหน่งนักเขียนและได้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม “แสงสวย” งานวรรณกรรมดังกล่าวย่อมเป็นลิขสิทธิ์ของนาย ก. เช่นเดียวกับ การที่นาย ก. สร้างสรรค์เองตามข้อ ก) แต่ทั้งนี้ นายจ้างคือสำนักพิมพ์ ข. มีสิทธิในงานวรรณกรรมออกโฆษณา เช่น สามารถจำหน่ายงานวรรณกรรมดังกล่าวต่อสาธารณชนได้ตามวัตถุประสงค์ของการจ้างงานนั้นๆ

3) การสร้างสรรค์ในฐานะผู้รับจ้าง

การสร้างสรรค์งานในฐานะผู้รับจ้างนี้ เป็นการสร้างสรรค์งานโดยการจ้างทำของ ซึ่งตามมาตรา 10 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้บัญญัติไว้ดังนี้ “งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่น ให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น” ดังนั้น ให้ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่น ให้ผู้ว่าจ้างมีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

ดังตัวอย่างเดิม หากสำนักพิมพ์ ข. ได้จ้างให้นาย ก. สร้างสรรค์งานวรรณกรรม “แสงสวย” โดยเฉพาะ และมุ่งถึงผลสำเร็จของงานที่ทำเป็นสำคัญในลักษณะของการจ้างทำของ มิใช่จ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน ดังนั้น สำนักพิมพ์ ข. จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมดังกล่าว หากมิได้มีการตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

4) การสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้นภายใต้การจ้างหรือคำสั่งของภาครัฐ

ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมขึ้นภายใต้การจ้าง หรือตามคำสั่ง หรือภายใต้การควบคุมของกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ

หรือของท้องถิ่น หน่วยงานเหล่านั้นย่อมเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมดังกล่าว เว้นแต่จะตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นโดยลายลักษณ์อักษร ตามมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ดังนี้ “กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการจ้างหรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของตน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร”

ยกตัวอย่างเช่น หากนาย ก. เป็นข้าราชการของกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา ในตำแหน่งนักประชาสัมพันธ์ และทำการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม “แสงสวย” ขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย ภายใต้การจ้างดังกล่าว ดังนั้น ลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม “แสงสวย” จึงตกเป็นของกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา มิใช่ของนาย ก. แต่อย่างไร

5) การสร้างสรรค์โดยการดัดแปลง

ตามมาตรา 11 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “งานใดมีลักษณะเป็นการดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ให้ผู้ที่ได้ดัดแปลงนั้นมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้ดัดแปลงตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีอยู่ในงานของผู้สร้างสรรค์เดิมที่ถูกดัดแปลง” ดังนั้น ผู้ดัดแปลงงานวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่น โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ผู้ดัดแปลงย่อมเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมที่เกิดขึ้น

ยกตัวอย่างเช่น นาย ข. ได้ทำการขออนุญาตนาย ก. อย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อนำงานวรรณกรรม “แสงสวย” ไปทำการแปลเป็นภาษาจีน เช่นนี้ งานวรรณกรรม “แสงสวย” ในภาษาจีนจึงเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของนาย ข. แต่ทั้งนี้ นาย ก. ยังคงมีสิทธิในงานวรรณกรรม “แสงสวย” ในภาษาไทยอยู่ตามเดิม

6) การสร้างสรรค์โดยการรวบรวม

ตามมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 12 งานใดมีลักษณะเป็นการนำเอางานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มารวบรวมหรือประกอบเข้ากันโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเป็นการนำเอาข้อมูลหรือสิ่งอื่นใดซึ่งสามารถอ่านหรือถ่ายทอดได้โดยอาศัย เครื่องกลหรืออุปกรณ์อื่นใดมารวบรวมหรือประกอบเข้ากัน หากผู้ที่ได้รวบรวมหรือประกอบเข้ากันได้รวบรวมหรือประกอบเข้ากันซึ่งงานดังกล่าวขึ้น

โดยการคัดเลือกหรือจัดลำดับในลักษณะซึ่งมิได้ลอกเลียนงานของบุคคลอื่น ให้ผู้ที่ได้รวบรวมหรือประกอบเข้ากันนั้นมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้รวบรวมหรือ ประกอบเข้ากันตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีอยู่ในงาน หรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นใด ของผู้สร้างสรรค์เดิมที่ถูกนำมา รวบรวมหรือประกอบเข้ากัน” ดังนั้น ผู้ประกอบหรือเรียบเรียงงานวรรณกรรมเข้าด้วยกันโดยได้รับ อนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานเดิม จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าว

ยกตัวอย่างเช่น หากนาย ข. ได้ขออนุญาตนาย ก. โดยถูกต้อง ตามกฎหมาย เพื่อนำงานวรรณกรรม “แสงสวย” ไปรวบรวมและจัดหมวดหมู่ เพื่อสร้างสรรค์เป็นหนังสือ เรื่อง “รวมงานวรรณกรรมทันสมัย” เช่นนี้ งานวรรณกรรมเรื่อง “รวมงานวรรณกรรมทันสมัย” จึง เป็นงานลิขสิทธิ์ของนาย ข. แต่ทั้งนี้ นายก.ยังคงมีสิทธิในงานวรรณกรรม “แสงสวย” อยู่ตามเดิม

4.1.3.1.2 เจ้าของลิขสิทธิ์โดยการรับโอนลิขสิทธิ์

เนื่องจากงานลิขสิทธิ์ถือเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งตามกฎหมายจึง สามารถจะโอนความเป็นเจ้าของให้แก่กันได้ เพียงแต่ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 17 ได้กำหนดให้ลิขสิทธิ์สามารถโอนให้แก่กันได้ โดย 2 กรณี ได้แก่ การโอนโดยทางนิติกรรม และการโอนทางมรดก ดังนี้

“มาตรา 17 ลิขสิทธิ์นั้นย่อมโอนให้แก่กันได้

เจ้าของลิขสิทธิ์อาจโอนลิขสิทธิ์ของตนทั้งหมดหรือแต่บางส่วนให้แก่ บุคคลอื่นได้ และจะโอนให้โดยมีกำหนดเวลาหรือตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ก็ได้

การโอนลิขสิทธิ์ตามวรรคสองซึ่งมิใช่ทางมรดกต้องทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน ถ้าไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ในสัญญาโอน ให้ถือว่าเป็นการโอนมีกำหนด ระยะเวลาสิบปี”

4.1.3.1.3 การโอนโดยทางนิติกรรม

การโอนลิขสิทธิ์โดยนิติกรรมต้องมีการจัดทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อ ทั้งผู้โอนและผู้รับโอน โดยจะเป็นการโอนทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วนก็ได้ ซึ่งการทำหนังสือและลง ลายมือชื่อนั้นถือเป็นแบบของนิติกรรมที่หากไม่ได้ทำตามที่กำหนด การโอนลิขสิทธิ์ดังกล่าว

ยอมตกเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 152¹³ ทั้งนี้ ผู้รับโอนสิทธิจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ได้จนกว่าจะได้โอนลิขสิทธิ์ไป หรือจนกว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาตามสัญญา หรือระยะเวลาในการคุ้มครองงานวรรณกรรมตามกฎหมาย แล้วแต่กรณี โดยการโอนลิขสิทธิ์ที่มีได้ระยะเวลาไว้ให้ ถือว่าการโอนนั้นมีระยะเวลา 10 ปี

ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. สามารถโอนสิทธิในงานวรรณกรรม “แสงสวย” ให้แก่นาย ข. ได้ เช่นเดียวกับการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินประเภทอื่น ทั้งนี้ เมื่อนาย ก. และนาย ข. จัดทำสัญญาโอนลิขสิทธิ์สมบูรณ์ตามแบบแห่งกฎหมายแล้ว ลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม “แสงสวย” ย่อมตกเป็นของนาย ข. โดยนาย ข. สามารถ ทำซ้ำ ดัดแปลง จัดทำเป็นหนังสือ และเผยแพร่งานวรรณกรรมดังกล่าวแก่สังคมได้ ในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์

4.1.3.1.4 การโอนทางมรดก

นอกจากการโอนลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมทางนิติกรรมตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้น แล้วนั้น ลิขสิทธิ์ยังอาจโอนให้แก่กันได้โดยทางมรดก ซึ่งหมายถึงในกรณีที่ลิขสิทธิ์ตกทอดไปยังทายาท ทั้งในกรณีสิทธิตามกฎหมายและในกรณีทางพินัยกรรม ดังนั้น ตามตัวอย่างเดิมหากนาย ก. เสียชีวิตลง และงานวรรณกรรม “แสงสวย” ยังได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ทายาทของนาย ก. ย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม “แสงสวย” ต่อจากนาย ก.

4.1.3.2 สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติให้เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมนั้น อาจเป็นผู้สร้างสรรค์ หรือเป็นบุคคลอื่นที่กฎหมายอนุญาตให้ทำข้อตกลงระหว่างกัน เพื่อความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเป็นบุคคลที่ได้รับโอนลิขสิทธิ์มาก็ได้ ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์เหล่านั้นจะมีสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ในการแสวงหาประโยชน์จากงานสร้างสรรค์นั้นๆ ถึงแม้ว่าเจ้าของลิขสิทธิ์จะไม่ใช่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมก็ตาม

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในการที่จะแสวงหาประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 15 ดังนี้

“มาตรา 15 ภายใต้บังคับมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 14 เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้

¹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 152 “การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ การนั้นเป็นโมฆะ”

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง
- (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น
- (5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (1) (2) หรือ (3) โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดหรือไม่ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่ เป็นธรรมไม่ได้

การพิจารณาว่าเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง (5) จะเป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่ เป็นธรรมหรือไม่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

โดยสิทธิเหล่านั้น ล้วนเป็นสิทธิในทางนิเสธ (Negative rights) ซึ่งห้ามมิให้ผู้อื่น มาแสวงหาประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์ของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยการแสวงหาประโยชน์ในงานอันมี ลิขสิทธิ์นั้น กฎหมายได้กำหนดไว้ 5 ประเภท ได้แก่

4.1.3.2.1 ทำซ้ำหรือดัดแปลง

มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ให้คำนิยามของ การทำซ้ำไว้ว่า“ทำซ้ำ หมายความว่ารวมถึง คัดลอกไม่ว่าโดยวิธีใดๆ เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกเสียงและภาพ จากต้นฉบับ จากสำเนา หรือจากการโฆษณาใน ส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน”

โดยการ “ทำซ้ำ” เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวประเภทหนึ่งของเจ้าของ ลิขสิทธิ์ซึ่งห้ามมิให้บุคคลอื่นได้นำไปกระทำหากมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นการล่วงหน้า ทั้งนี้ บุคคลใดฝ่าฝืนย่อมถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม¹⁴ โดยการทำซ้ำ

¹⁴ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 27 “การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๑๕ (๕) ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้

(๑) ทำซ้ำหรือดัดแปลง

(๒) เผยแพร่ต่อสาธารณชน”

นั้นไม่จำเป็นต้องทำซ้ำทั้งหมดของงานวรรณกรรม เพียงเป็นงานทำซ้ำในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของงาน ก็ถือว่าเป็นการทำซ้ำงานวรรณกรรมนั้นๆ แล้ว

ส่วนการ “ดัดแปลง” นั้น มาตรา 4 ให้คำนิยามของการดัดแปลง เอาไว้ว่า “ดัดแปลง หมายความว่า ทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปแบบ ปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม หรือจำลองงาน ต้นฉบับในส่วนอันเป็นสาระสำคัญโดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานชิ้นใหม่ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือ บางส่วน” ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับวรรณกรรม ให้หมายความรวมถึง แปลวรรณกรรม เปลี่ยนรูป วรรณกรรมหรือรวบรวมวรรณกรรมโดยคัดเลือกและจัดลำดับใหม่

ความหมายของดัดแปลงนี้ เป็นการทำซ้ำอย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่ มิใช่เป็นการทำซ้ำให้เหมือนงานอันมีลิขสิทธิ์อย่างเดียว¹⁵ แต่เป็นการดัดแปลงให้เกิดเป็นรูปแบบใหม่ เช่น การเปลี่ยนงานวรรณกรรมเป็นงานภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งการดัดแปลงนี้ต้อง ไม่มีลักษณะเป็น การจัดทำงานชิ้นใหม่ เพราะถ้าถึงขนาดเป็นการจัดทำงานชิ้นขึ้นมาใหม่แล้ว ผู้ดัดแปลงก็จะเป็น ผู้สร้างสรรค์ซึ่งก็จะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์อันใหม่

4.1.3.2.2 เผยแพร่ต่อสาธารณชน

นอกเหนือจากสิทธิในการทำซ้ำและดัดแปลงงานวรรณกรรม ที่ กล่าวมาข้างต้นแล้ว สิทธิในการเผยแพร่งานวรรณกรรมต่อสาธารณชนเป็นสิทธิประเภทหนึ่งซึ่งบุคคล ใดไม่สามารถกระทำได้ นอกเสียจากจะได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมเสียก่อน ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

โดยสิทธิในการเผยแพร่งานวรรณกรรมต่อสาธารณชนเป็นสิทธิแต่ เพียงผู้เดียวของเจ้าของงานลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม โดยเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นบุคคลเพียงผู้เดียว ที่สามารถ กำหนดเวลา และลักษณะของการเข้าถึงงานวรรณกรรมของตน ทั้งนี้ กฎหมายกำหนดให้การ เผยแพร่ต่อสาธารณชนหมายความว่า การบรรยาย การสวด การทำให้ปรากฏด้วยเสียงหรือภาพ การจำหน่าย หรือโดยวิธีอื่นใดซึ่งงานที่ได้จัดทำขึ้น เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าความหมายของการเผยแพร่ ต่อสาธารณชนตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้บัญญัติไว้ค่อนข้างกว้าง และไม่มีนิยามที่ชัดเจน โดยหากพิจารณาตามความหมายของการเผยแพร่ต่อสาธารณชนที่มุ่งคุ้มครองการกระทำของบุคคล อื่นที่ทำให้บุคคลภายนอกรับรู้ถึงเนื้อหาของงานวรรณกรรมได้โดยตรงแล้ว¹⁶

¹⁵ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 125.

¹⁶ ธัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 169.

จึงมีปัญหาว่าการเข้าถึงงานวรรณกรรมโดยการยืมจากบุคคลอื่น จะอยู่ในความหมายของการจำหน่ายภายใต้ नियามของการเผยแพร่ต่อสาธารณชนหรือไม่ซึ่งหากการยืมงานวรรณกรรมอยู่ภายใต้ความหมายของการเผยแพร่ต่อสาธารณชนแล้ว จะทำให้บรรณารักษ์ไม่สามารถให้สมาชิกทำการยืมงานวรรณกรรมได้ เนื่องจากการเผยแพร่งานวรรณกรรมต่อสาธารณชนเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ และตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 34¹⁷ บัญญัติให้เฉพาะการทำซ้ำบางประการของบรรณารักษ์ของห้องสมุดเท่านั้นที่ถือว่า ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยวิธีอื่นเช่นตัดแปลงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยแต่อย่างใด¹⁸

เนื่องจากการบัญญัติว่าสิทธิในการกระทำใดเป็น สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเป็นการกระทำอันถือว่าเป็นการเผยแพร่งานลิขสิทธิ์ การกระทำนั้นย่อมเป็นการจำกัดสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ ด้วยเหตุนี้ การตีความเพื่อกำหนดสิทธิในการเผยแพร่งานอันมีลิขสิทธิ์ หรือการบัญญัติสิทธิแต่เพียงผู้เดียวตามกฎหมายลิขสิทธิ์ จึงต้องพยายามจำกัดขอบเขตให้ครอบคลุมเท่าที่จำเป็นต่อการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ในแต่ละประเทศ โดยเมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 จะพบว่าสิทธิที่ใกล้เคียงและมีลักษณะเป็นการเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์เช่นเดียวกับการให้ยืม คือ สิทธิในการให้เช่า ซึ่งมีได้อยู่ภายใต้ความหมายของการเผยแพร่ต่อสาธารณชนตามมาตรา 15 (2) แต่อย่างใด แต่กลับถูกบัญญัติต่างหากไว้ตามมาตรา 15 (3) โดยให้เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ในการให้เช่างานลิขสิทธิ์ประเภท โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามมาตรา 15 จะเห็นได้ว่าไม่มีการบัญญัติเรื่องสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ยืมไว้แต่อย่างใด และการให้เช่าซึ่ง มีลักษณะเดียวกับการให้ยืมก็ถูกบัญญัติขึ้นเป็นสิทธิต่างหากจากการสิทธิในการเผยแพร่งานอันมีลิขสิทธิ์ต่อสาธารณชน ดังนั้น การให้ยืมจึงควรมีลักษณะเช่นเดียวกัน คือไม่ได้ถูกบัญญัติให้เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ และไม่อยู่ภายใต้ความหมายของการเผยแพร่ต่อสาธารณชนแต่อย่างใด รวมทั้งไม่ใช่การกระทำที่ได้รับการยกเว้นภายใต้ “หลักการสันนิษฐานในทรัพย์สินทางปัญญา” ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นหลักที่สำคัญในการพิจารณาว่าควรขยายสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์หรือไม่ เพราะอาจจะมีผลเป็นการลดทอนสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยตรง

¹⁷ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา “34 การทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุดซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัตินี้ มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หากการทำซ้ำนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์ เพื่อหากำไร และได้ปฏิบัติตาม มาตรา 32 วรรคหนึ่ง ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) การทำซ้ำเพื่อใช้ในห้องสมุดหรือให้แก่ห้องสมุดอื่น
- (2) การทำซ้ำงานบางตอนตามสมควรให้แก่บุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการ วิจัยหรือการศึกษา”

¹⁸ อรุณ ประดับสิทธิ์, คัมภีร์ลิขสิทธิ์ 180 คำถามที่จำเป็นต้องไขคำตอบ (กรุงเทพฯ: พสุธาพิบลิจซิ่ง, 2554), หน้า 166.

4.1.3.2.3 สิทธิในการให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง

สิทธิประการนี้ เป็นสิทธิที่บัญญัติขึ้นมาใหม่ตามข้อตกลงทริปส์ Article 11 ที่บัญญัติไว้ว่า “In respect of at least computer programs and cinematographic works, a Member shall provide authors and their successors in title the right to authorize or to prohibit the commercial rental to the public of originals or copies of their copyright works. A Member shall be accepted from this obligation in respect of cinematographic works unless such rental has led to widespread copying of such works which is materially impairing the exclusive right of reproduction conferred in that Member on authors and their successors in title. In respect of computer programs, this obligation does not apply to rentals where the program itself is not the essential object of the rental.” และภายใต้ Article 14 paragraphs 4 ที่บัญญัติไว้ว่า “The provisions of Article 11 in respect of computer programs shall apply mutatis mutandis to producers of phonograms and any other right holders in phonograms as determined in a Member’s law . If on 15 April 1994 a Member has in force a system of equitable remuneration of right holders in respect of the rental of phonograms, it may maintain such system provided that the commercial rental of phonograms is not giving rise to the material impairment of the exclusive rights of reproduction of right holders.”¹⁹

สิทธิในการให้เช่า เป็นสิทธิที่ใกล้เคียงกับสิทธิในการให้ยืมตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในบทก่อนหน้านี้ แต่ทั้งนี้ตามข้อตกลงทริปส์ รวมทั้งตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้บัญญัติให้มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้เช่างานลิขสิทธิ์เพียง 4 ประเภท เท่านั้น ได้แก่ งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง ซึ่งไม่รวมถึงงานวรรณกรรม ดังนั้นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือจึงสามารถให้บุคคลอื่นเช่างานวรรณกรรมได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์แต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อมีการจำหน่ายงานลิขสิทธิ์โดยความยินยอมของเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว สิทธิที่มีอยู่ในงานลิขสิทธิ์ที่จำหน่ายนั้นจะระงับสิ้นลงทันที และผู้ซื้อย่อมสามารถแสวงหาประโยชน์จากงานที่ตนซื้อหาในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ได้

¹⁹ อรรถพรณ พันธ์พัฒนา, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 80 – 81.

4.1.3.2.4 ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น

สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น ตามหัวข้อนี้ เป็นสิทธิที่มีใช้เป็นการหวงกั้นการกระทำโดยตรงต่องานอันมีลิขสิทธิ์เหมือนดัง ข้อ (1) - (3) แต่อย่างไรก็ตาม แต่เป็นสิทธิอันเกี่ยวข้องกับประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ ที่เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถที่จะให้ผลประโยชน์ที่ตนได้รับจากการที่มีการนำงานลิขสิทธิ์ของตนไปใช้ให้แก่บุคคลอื่น เช่น การโอนลิขสิทธิ์ ทั้งหมด หรือบางส่วนของตนให้แก่ผู้อื่น เป็นต้น

4.1.3.2.5 อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (1) (2) หรือ (3) โดยจะกำหนดเงื่อนไข ใดๆก็ตามหรือไม่ก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม ไม่ได้ เป็นการอนุญาตให้ผู้อื่นมีสิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน และให้เช่าต้นฉบับ หรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง แก่บุคคลอื่นโดยเจ้าของลิขสิทธิ์สามารถกำหนดเงื่อนไขกับบุคคลนั้นอย่างไรก็ได้ เช่น การที่ผู้สร้างสรรค์อนุญาตให้สำนักพิมพ์ จัดทำหนังสือจากงานวรรณกรรมของตนเพื่อจำหน่ายต่อสาธารณชน เป็นต้น ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์ เพียงแต่อนุญาตให้บุคคลอื่นทำซ้ำและจำหน่ายงานวรรณกรรมอันตนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เท่านั้น ไม่ใช่ การโอนลิขสิทธิ์แต่อย่างใด โดยการอนุญาตนี้กฎหมายมิได้กำหนดแบบแห่ง นิติกรรมไว้ ดังนั้น สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธินี้จึงอาจจะเป็นหนังสือหรือไม่ก็ได้ หรือจะทำการอนุญาตโดยชัดแจ้ง หรือโดยปริยาย หากเป็นเจตนาที่แท้จริงของเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ได้รับอนุญาตแล้ว สัญญาอนุญาตให้ ใช้สิทธิก็มีผลผูกพันตามกฎหมาย สามารถใช้บังคับต่อคู่สัญญาได้

4.1.4 สิทธิที่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมได้รับตามกฎหมาย

ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทย หากผู้สร้างสรรค์มิได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม ด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 4.1.3.1 แล้วนั้น ผู้สร้างสรรค์จะ ไม่มีสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ในงานวรรณกรรม โดยสิทธิดังกล่าวย่อมตกเป็นของเจ้าของลิขสิทธิ์ ในงานวรรณกรรมแทน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการในการหาประโยชน์ทางพาณิชย์ สิทธิในการอนุญาตให้ ใช้สิทธิ หรือการโอนสิทธิใดๆ ในงานวรรณกรรม²⁰

แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ก็ได้ให้ความคุ้มครองผู้สร้างสรรค์แม้มิได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมก็ตาม โดยมอบสิทธิที่เรียกว่า “ธรรมสิทธิ” หรือที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Moral Right” ให้แก่ผู้สร้างสรรค์ ซึ่งสิทธิดังกล่าวมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น สิทธิของผู้สร้างสรรค์ สิทธิทาง ศิลกรรม หรือสิทธิเฉพาะตัว เป็นต้น โดยธรรมสิทธินี้เป็นสิทธิเฉพาะของผู้สร้างสรรค์ ซึ่ง ไม่สามารถ

²⁰ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 83.

โอนให้แก่ผู้อื่นได้ และเมื่อผู้สร้างสรรค์เสียชีวิต ทายาทของผู้สร้างสรรค์จะฟ้องร้องบังคับสิทธิดังกล่าวได้ ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองสิทธิ เว้นแต่ได้ตกลงกันไว้เป็นลายลักษณ์อักษรกับผู้รับโอนลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ซึ่งได้บัญญัติเรื่องกรรมสิทธิไว้ในมาตรา 18 ดังนี้

“ผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้มีสิทธิที่จะแสดงว่า ตนเป็น ผู้สร้างสรรค์ งานดังกล่าว และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดบิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลงหรือ ทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือ เกียรติคุณของ ผู้สร้างสรรค์ และ เมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายทายาทของผู้สร้างสรรค์มี สิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับตามสิทธิดังกล่าวได้ ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ เว้นแต่ จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร”

โดยสิทธิที่ผู้สร้างสรรค์ งานวรรณกรรมจะได้รับภายใต้มาตรา 18 นี้ มี 2 ประการ ได้แก่²¹

4.1.4.1 สิทธิในการอ้างความเป็นผู้สร้างสรรค์ในงาน (Right of Paternity)

เนื่องจากผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ทำให้เกิดงานลิขสิทธิ์ขึ้น ด้วยความคิด สติปัญญา ความวิริยะ อุตสาหะแห่งตน ดังนั้น ไม่ว่าลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมจะเป็นของใคร ผู้สร้างสรรค์ยังคง มีสิทธิในการที่จะแสดงชื่อตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานนั้นๆ ดังนั้น หากบุคคลอื่นใด เช่น เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือ สำนักพิมพ์ นำงานของผู้สร้างสรรค์ไปใช้โดยมิได้รับขื่อของผู้สร้างสรรค์ ผู้สร้างสรรค์ย่อมมีสิทธิ เรียกร้อง ฟ้องร้อง ให้บุคคลนั้นๆ ทำการระบุนามในฐานเป็นผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมได้

4.1.4.2 สิทธิในการห้ามมิให้ผู้อื่นบิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลง หรือกระทำการอื่นใด แก่งานนั้น จนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ (Right of Integrity)

อันมาจากหลักการที่ว่า ในทันทีที่งานสร้างสรรค์สำเร็จบริบูรณ์ งานนั้นย่อมมี บุรณภาพในตัวของงานนั่นเอง²² ดังนั้น แม้งานวรรณกรรมนั้นๆ จะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นใด ซึ่งอาจด้วยผลทางกฎหมายหรือในทางนิติกรรม ผู้สร้างสรรค์ก็อาจฟ้องร้อง หรือห้าม มิให้บุคคลอื่นนำ งานวรรณกรรมที่เสร็จสมบูรณ์ของตน ไปบิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลง หรือกระทำการอื่นใดแก่งานนั้น จนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ได้ เนื่องจากอาจทำให้ผู้อ่าน หรือผู้ที่ เข้าถึงงานวรรณกรรมมีความคิดเห็นและความรู้สึกที่บิดเบือนไปจากเจตนาของผู้สร้างสรรค์งานนั้น

²¹ ธีชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 181.

²² ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 86.

4.2 ปัญหา ความเป็นธรรม และความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมในประเทศไทย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมไปในบทก่อน ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาเพียงความเหมาะสมทางด้านกฎหมาย อาจไม่สามารถที่จะนำมาพิจารณาแนวทางในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากนอกเหนือจากการเกี่ยวข้องด้านกฎหมายแล้ว การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมอาจส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบการให้ยืมในห้องสมุด ไม่มากก็น้อย เช่น ห้องสมุด นักเขียน เจ้าของลิขสิทธิ์ สำนักพิมพ์ และผู้ใช้ประโยชน์งานวรรณกรรมในห้องสมุด เป็นต้น ดังนั้น ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาปัญหาและความชอบธรรมหากประเทศไทยจะมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม โดยการมีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องข้างต้น ดังต่อไปนี้

1. ตัวแทนกลุ่มของห้องสมุด ได้แก่

(ก) คุณปรางทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้จัดการศูนย์บริการสารสนเทศ เพื่อการเรียนรู้ และวิจัยศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2556

(ข) คุณสายฝน เต่าแก้ว ผู้จัดการศูนย์พัฒนาและวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2556

(ค) คุณนริรัตน์ สันธยาติ บรรณารักษ์ ห้องสมุดมารวย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2556

2. ตัวแทนกลุ่มนักเขียน และเจ้าของลิขสิทธิ์ ได้แก่

(ก) รองศาสตราจารย์มานิตย์ จุมปา นักเขียนและเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม ประเภทแบบเรียนหรือตำราทางด้านกฎหมาย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2556

(ข) คุณกนกวลี พจนปกรณ์ นักเขียนและเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมประเภทนวนิยาย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556

3. ตัวแทนกลุ่มสำนักพิมพ์ ได้แก่ คุณประชา ศิวเวทกุล ผู้บริหารสำนักพิมพ์เดอะบุ๊ค สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2556

4. ตัวแทนกลุ่มผู้ตีพิมพ์นิตยสาร ได้แก่ คุณภทรนันท์ ชัยพงศ์เกษม ผู้ช่วยบรรณาธิการ นิตยสารแพรว สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2556

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ความอนุเคราะห์ข้างต้นมาเป็นข้อมูลประกอบการ วิเคราะห์ความเหมาะสมและแนวทางให้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย รวมทั้งศึกษาถึงความจำเป็นและประโยชน์จากการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวต่อไป

4.2.1 ปัญหาและความชอบธรรมในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เมื่อมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์ โดยตรง ได้แก่ นักเขียน หรือผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม แล้วแต่กรณี แต่ทั้งนี้ อาจมีผู้ที่ได้ผลกระทบ จากการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวได้หากมีการกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้ยืมโดยตรง ซึ่งได้แก่ ผู้อ่าน หรือห้องสมุด เป็นผู้จ่ายค่าตอบแทนในส่วนนี้ให้แก่ผู้ทรงสิทธิ ดังนั้น เพื่อพิจารณา ความเหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม จึงต้องมีการพิจารณาปัญหา ความชอบธรรมจากการให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าว โดยแบ่งหลักเกณฑ์การพิจารณาเป็น 3 หลักเกณฑ์ ได้แก่ ความสำคัญของงานวรรณกรรม การเข้าถึงห้องสมุดของประชาชน และความสำคัญของผู้สร้างสรรค์ และเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1.1 ความสำคัญของงานวรรณกรรม

งานวรรณกรรมเป็นหนทางในการเข้าถึงความรู้ของประชาชนมาตั้งแต่สมัย อดีตกาล โดยคำว่า "วรรณกรรม" มีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า "Literature Works" และปรากฏ ครั้งแรกในประเทศไทยโดยการบัญญัติภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองศิลปะและวรรณกรรม พ.ศ. 2475 ซึ่งให้คำนิยามคำว่า "วรรณกรรมและศิลปกรรม" รวมกันไว้ดังนี้ "วรรณกรรมและศิลปกรรม หมายความว่า การทำขึ้นทุกชนิดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ แผนกศิลปะ จะแสดงออกโดยวิธีหรือ รูปอย่างใดก็ตาม เช่น สมุด สมุดเล็ก และหนังสืออื่น ๆ เช่น ปาฐกถาอื่น ๆ เทศนา หรือวรรณกรรม อื่น ๆ อันมีลักษณะเช่นเดียวกัน หรือนาฏกึ่งกรรม หรือนาฏกึ่ง-ดนตรีกรรม หรือแบบพ็อนรำและการเล่น แสดงให้คนดูโดยวิธีใด ๆ ซึ่งการแสดงนั้นได้กำหนดไว้เป็นหนังสือ หรืออย่างอื่น ๆ"

แต่ทั้งนี้ การจัดทำหนังสือเพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนนั้นมีมานานกว่าการ คุ้มครองลิขสิทธิ์หลายร้อยปี โดยในปี พ.ศ.2205 สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้เริ่มมีมิชชันนารี ชาวฝรั่งเศสเข้ามาสอนศาสนาในประเทศไทย ซึ่งในจำนวนนั้นมีสังฆราชองค์หนึ่งชื่อ ลาโน (Mr. Laneau) ได้ริเริ่มแต่งและพิมพ์หนังสือคำสอนทางคริสต์ศาสนาขึ้น และสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงพอพระทัยการพิมพ์ตามวิธีฝรั่งของสังฆราชลาโนมากถึงกับทรงโปรดให้ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่เมือง

ลพบุรี ซึ่งถือได้ว่าเป็นโรงพิมพ์แห่งแรกในประเทศไทย และการตีพิมพ์หนังสือก็เริ่มขึ้นจากนั้นเรื่อยมา²³ แต่ภายหลักรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระเพทราชาได้ขับไล่บาทหลวงฝรั่งเศส ออกจากราชอาณาจักรสยาม ทำให้กิจการพิมพ์ในสมัยอยุธยาหยุดชะงักลงและไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานการพิมพ์หลงเหลืออยู่แต่อย่างใด

ต่อมา ในสมัยพระเจ้าตากสิน เมื่อบ้านเมืองปกติแล้ว บาทหลวงคาทอลิกชื่อ คาร์โบล ได้กลับเข้ามาสอนศาสนา และจัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่วัดชั้นตาครุส ตำบลกุฎีจีน จังหวัดธนบุรี ซึ่งคาบเกี่ยวมาถึงรัชสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์และสันนิษฐานได้ว่า แม่พิมพ์คงใช้วิธีการแกะแม่พิมพ์ไม้เป็นหน้า ๆ มากกว่าการใช้ตัวเรียงพิมพ์โลหะ จนกระทั่งใน พ.ศ.2336 จึงได้มีการหล่อตัวพิมพ์เป็นภาษาไทยขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนางจัดสัน แนนซี (Nancy Judson) ซึ่งเป็นมิชชันนารีอเมริกัน และเข้ามาดำเนินกิจการทางศาสนาในเมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า นางมีความสนใจภาษาไทยจากเชลยชาวไทยในพม่าและได้ดำเนินการหล่อตัวพิมพ์ภาษาไทยขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาตัวแม่พิมพ์ภาษาไทยชุดนี้ได้ถูกนำไปยังเมืองกัลกัตตา และมีผู้ซื้อต่อโดยนำมาไว้ที่สิงคโปร์ หลังจากนั้นก็มีการซื้อตัวพิมพ์และแผ่นพิมพ์ดังกล่าวแล้วนำเข้าสู่อีกเมืองไทยอีกทีหนึ่งโดยมิชชันนารีคณะ American Board of Commisioner for Foreign Missions และต่อมาในปี พ.ศ.2371 นายทหารอังกฤษชื่อ ร้อยเอกเจมส์โลว์ (Captain James Low) ซึ่งรับราชการอยู่กับรัฐบาลอินเดีย และมาทำงานที่เกาะปีนังได้ศึกษาเรียนรู้ภาษาไทยจนมีความสามารถเรียบเรียงตำราไวยากรณ์ไทยขึ้น และได้จัดพิมพ์หนังสือไวยากรณ์ขึ้นเล่มหนึ่งชื่อว่า "A Grammar of the Thai" พิมพ์ที่ The Baptist Mission Press ที่เมืองกัลกัตตา ซึ่งหนังสือเล่มนี้ยังคงมีเหลือตกทอดมาให้เห็นจนถึงปัจจุบัน จึงนับว่าเป็นหนังสือที่พิมพ์ด้วยตัวเรียงภาษาไทยที่เก่าแก่ที่สุดที่จะหาได้ในปัจจุบัน²⁴ ซึ่งเมื่อประเทศไทยเริ่มมีการจัดทำและจัดจำหน่ายงานวรรณกรรมสู่สังคมแล้ว ประชาชนทั่วไปก็สามารถเข้าถึงงานวรรณกรรมได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่ต้องเดินทางไปศึกษา กับผู้รู้เพียงอย่างเดียว จึงกล่าวได้ว่า การจัดทำและจัดจำหน่ายงานวรรณกรรมเป็นการสร้างความเท่าเทียมในการศึกษาของประชาชน ดังนั้น จึงควรสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคและเผยแพร่งานวรรณกรรมสู่สังคม เนื่องจากงานวรรณกรรมมีประโยชน์มากมายซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

1) งานวรรณกรรมนั้นเป็นเครื่องแสดงอารยธรรม ความเป็นมา และประวัติศาสตร์ของสังคมซึ่งเรียงร้อยผ่านแนวคิด และความคิดของผู้สร้างสรรค์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความคิด ชีวิตและ

²³ อ่ำไพ จันทร์จิระ, วิวัฒนาการการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: วรรณศิลป์, 2516), หน้า 33

²⁴ กำธร สติกรกุล, ประวัติหนังสือและการพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525), หน้า 394.

พฤติกรรมของมนุษย์ อีกทั้ง งานวรรณกรรมยังช่วยให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนชนชาติอื่นด้วย

2) งานวรรณกรรมเป็นการแสดงออกทางภาษาเฉพาะชนชาติ โดยแม้ว่าวัน เวลาจะผ่านไปหรือ มีกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่ความตั้งใจในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม เล่มนั้นๆ ก็คงยังคงอยู่ เพื่อสืบทอดให้คนรุ่นต่อไป ได้เรียนรู้และศึกษา

3) งานวรรณกรรมช่วยให้ผู้อ่านได้พัฒนาความคิด สมาธิ ความจำ และความรู้ เนื่องจาก ระหว่างการศึกษางานวรรณกรรม ผู้อ่านจะถูกผลักดันให้ค้นหาเหตุผลให้กับสรรพสิ่งที่ไม่คุ้นเคย ซึ่งกระบวนการนี้จะต้องใช้สมองในการคิด การจำ ซึ่งจะช่วยเพิ่มพูนสติปัญญาให้แก่ผู้อ่าน รวมทั้งช่วยให้ ผู้อ่านมีสมาธิที่ดีขึ้น

4) งานวรรณกรรมช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากการเข้าไปสัมผัส กับแนวคิดใหม่ๆ และข้อมูลที่เพิ่มพูนขึ้นจะช่วยให้ผู้อ่านได้พัฒนาสมองซีกที่ดูแลเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะไปช่วยจุดประกายแห่งการสร้างสรรค์นวัตกรรมขึ้นในกระบวนการใช้ความคิด

ด้วยความที่งานวรรณกรรมมีประโยชน์นานับประการตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น ในทุกประเทศทั่วโลกจึงมักมีนโยบายในการสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงงานวรรณกรรม ได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งในประเทศไทยด้วย ซึ่งมีการสนับสนุนการศึกษางานวรรณกรรมมาตั้งแต่ในสมัย โบราณ โดยใน พ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตราพระราชกฤษฎีกาตั้ง วรรณคดีสโมสรขึ้น เนื่องจากพระองค์ทรงมีพระราชดำริที่จะทำนุบำรุงการแต่งกาศิลปะกลอนและ ความเรียงร้อยแล้วให้เป็นภาษาไทยที่ดีขึ้น²⁵ และจากการจัดตั้งวรรณคดีสโมสรดังกล่าว ทำให้ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนเริ่มตระหนักถึงคุณประโยชน์ของงานวรรณกรรม และสนับสนุนให้มีการสร้างสรรค์ งานวรรณกรรมเรื่อยมา ซึ่งในปัจจุบันคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบกำหนดให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ โดยกำหนดให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปีเป็น "วันรักการอ่าน" และให้ ปีพ.ศ. 2552-2561 เป็นทศวรรษ แห่งการอ่าน รวมทั้งกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการอ่าน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอด ชีวิตอันเป็นกลไกขับเคลื่อนการส่งเสริม การอ่านให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งคนไทยจะได้รับการพัฒนา ความสามารถในการอ่านและการรู้หนังสืออย่างต่อเนื่องและทั่วถึง อนึ่ง ก่อนที่ภาครัฐจะสนับสนุนให้ เกิดการอ่านได้นั้น ต้องมีการสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรค์งานที่ทรงคุณค่าเสียก่อน เพื่อให้ประชาชน ได้รับประโยชน์จากการอ่านอย่างสูงสุด และนำความรู้ที่ได้จากการอ่านนั้นไปพัฒนาประเทศชาติต่อไป

²⁵ ประภาศรี สีหอำไพ, วัฒนธรรมทางภาษา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 145.

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญและประโยชน์ของงานวรรณกรรมตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่างานวรรณกรรมเพียงหนึ่งเล่มสามารถสร้างประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างมหาศาล และนำมาสู่การพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนให้ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ทำการสร้างสรรค์และเผยแพร่งานวรรณกรรมสู่สังคม ทั้งนี้ การสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมมีได้หลายช่องทาง เช่น การผลักดันให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม เพื่อให้สามารถสร้างสรรคงานวรรณกรรมอันทรงคุณค่าสู่สังคมได้มากขึ้น และการสนับสนุนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการผลักดันให้งานวรรณกรรมกระจายสู่สังคม เช่น เจ้าของลิขสิทธิ์ และสำนักพิมพ์ เป็นต้น เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมีทุนทรัพย์ที่เพียงพอต่อการจัดพิมพ์และจัดจำหน่ายงานวรรณกรรมต่อไป ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงประโยชน์ นานานับประการในงานวรรณกรรมแล้ว การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมที่มุ่งจะเสริมสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้สร้างสรรค์ และนำไปสู่การผลิตงานวรรณกรรมสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นหลักการให้ความคุ้มครองที่มีเหตุผลและเป็นธรรมมากเพียงพอ

4.2.1.2 ความสำคัญของการเข้าถึงห้องสมุดของประชาชน

ห้องสมุดถือเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ของประชาชนมาตั้งแต่สมัยอดีตการณื ทั้งนี้ ห้องสมุดในอดีตของประเทศไทยก็เป็นเช่นเดียวกับห้องสมุดในหลายประเทศ คือ มีเพียงห้องสมุดในวัดและในพระราชวังเป็นส่วนใหญ่ โดยเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามขึ้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอาคารเก็บพระคัมภีร์ไตรปิฎกไว้รวบรวมพระไตรปิฎกฉบับต่างๆ ในประเทศไทยรวมทั้งฉบับที่แปลเป็นภาษาต่างประเทศ และต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร และพระราชทานโอกาสให้ประชาชนชาวไทยเข้าอ่านหนังสือในหอพระสมุดแห่งนี้ได้ ซึ่งถือว่ามีการจัดตั้งห้องสมุดในส่วนกลางเป็นครั้งแรก และนับแต่นั้นก็มีการสนับสนุนให้จัดตั้งห้องสมุดเรื่อยมา โดยห้องสมุดแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ห้องสมุดที่ดำเนินการโดยเอกชน ห้องสมุดที่ดำเนินการโดยภาครัฐ และห้องสมุดในสถานศึกษา รายละเอียดปรากฏตามข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ในบทที่ 2 ประโยชน์ของห้องสมุดมีนานานับประการ ซึ่งสามารถสรุปได้โดยสังเขป ดังนี้

ก) ห้องสมุดเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้โดยอิสระ ตามความสนใจของแต่ละบุคคล นอกเหนือจากการศึกษาในชั้นเรียน หรือการทำงานโดยปกติทั่วไป ซึ่งผู้ใช้บริการห้องสมุดจะสามารถยืมหนังสือไปใช้ได้โดยอิสระเสมือนกับการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หนังสือในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และเมื่อใช้ประโยชน์เสร็จสิ้นตามเจตนารมณ์แล้ว ก็นำมาคืนห้องสมุด เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนไปยังผู้ใช้ประโยชน์

รายอื่นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งการยืมหนังสือจากห้องสมุดจะช่วยให้ผู้ใช้บริการประหยัดงบประมาณในการจัดซื้อ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถนำเงินส่วนนี้ไปใช้จ่ายในด้านอื่นๆ รวมทั้งใช้ในการหาความรู้เพิ่มเติมและสร้างความก้าวหน้าให้แก่ตนได้อย่างเต็มที่ ดังเช่น ในกรณีของห้องสมุดมารวย ซึ่งจะมีการคำนวณ “อัตราหมุนเวียน” ของหนังสือแต่ละเล่มที่มีการให้บริการในห้องสมุด เพื่อให้รู้ว่าหนังสือเล่มหนึ่งสร้างประโยชน์ให้สมาชิกที่รายในแต่ละปี และช่วยให้สมาชิกสามารถประหยัดเงินจากการซื้อหนังสือดังกล่าวไปมากน้อยเพียงใด²⁶

ข) ห้องสมุดเป็นแหล่งความรู้ให้ผู้ใช้งานวรรณกรรมบางรายที่ไม่มีงบประมาณที่มากพอในการซื้อหนังสือเข้ามาใช้ประโยชน์ในงานวรรณกรรมดังกล่าวได้ เนื่องจากจากต้นทุนในการสร้างสรรค์และการเผยแพร่งานวรรณกรรม ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2551 พบว่า ประชาชนต้องการให้มียังห้องสมุดมากขึ้น เนื่องจากหนังสือมีราคาแพงเกินกว่าจะซื้อในท้องตลาดได้²⁷ ซึ่งการขยายจำนวนของห้องสมุดย่อมหมายถึงงบประมาณจำนวนมากที่ต้องนำมาใช้ในการดังกล่าว แต่ก็เป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เนื่องจากในปัจจุบัน อัตราการอ่านหนังสือของประชากรในประเทศไทยอยู่ในระดับที่ต่ำ กล่าวคือ 2-5 เล่มต่อปีเท่านั้น ขณะที่เด็กสิงคโปร์และเวียดนามอ่านหนังสือถึง 50-60 เล่มต่อปี²⁸ ซึ่งเป็นอัตราที่ต่างกันเป็นอย่างมาก ดังนั้น การจัดตั้งห้องสมุดจึงทำให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงหนังสือได้อย่างเท่าเทียมกัน และเพิ่มอัตราการอ่านหนังสือของคนไทยให้ทัดเทียมกับประเทศเพื่อนบ้าน

ค) ห้องสมุดเป็นสถานที่ในการทำนุบำรุง รักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมชาติ บ้านเมือง เนื่องจากห้องสมุด จะทำการรวบรวมงานวรรณกรรมที่แสดงถึงวัฒนธรรมและความเป็นมาทั้งของประเทศไทย และประเทศอื่นๆ ไว้ในที่เดียวกัน ซึ่งแม้ว่าวันเวลา วัฒนธรรม และสภาพสังคมของประเทศจะเปลี่ยนไปเพียงใด ประชาชนในรุ่นหลังก็ยังคงสามารถแสวงหาความรู้ในวัฒนธรรมและสภาพสังคมในวันเวลานั้นผ่านการยืมงานวรรณกรรมจากห้องสมุดได้

แต่ทั้งนี้ เนื่องจากห้องสมุดไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อแสวงหาประโยชน์หรือกำไร ดังนั้น การจะขยายหรือเพิ่มจำนวนของห้องสมุดเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนได้นั้น จำต้องอาศัยงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากส่วนต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีของศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะได้รับงบประมาณมาจาก 3 ส่วน ได้แก่งบประมาณแผ่นดิน ผลประโยชน์

²⁶ สัมภาษณ์ นริรัตน์ สันธยาดี, บรรณารักษ์ ห้องสมุดมารวย, 9 มกราคม 2556.

²⁷ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ [ออนไลน์].

26 กุมภาพันธ์ 2555. แหล่งที่มา http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/special_report/23605

²⁸ คมชัดลึก, อึ้ง!เด็กไทยอ่านหนังสือ2-5เล่มต่อปี [ออนไลน์]. 27 มกราคม 2556. แหล่งที่มา

<http://www.komchadluek.net/detail/20121002/141383>.

วิทยาลัย และเงินได้จากการให้บริการของห้องสมุด เช่น ค่าสมาชิก ค่าปรับ และค่าใช้สถานที่ เป็นต้น²⁹ โดยงบประมาณส่วนใหญ่ห้องสมุดจะนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อทรัพยากรสารสนเทศ เช่น หนังสือ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้บริการแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไปอย่างเท่าเทียม ดังนั้น หากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม และห้องสมุดต้องเป็นผู้รับภาระค่าตอบแทนในส่วนนี้ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว อาจสร้างผลกระทบต่อห้องสมุดได้ ดังนี้

ง) เนื่องจากห้องสมุดเป็นบริการสาธารณะ ซึ่งมีหน้าที่ในการรวบรวม จัดหมวดหมู่ และกระจายงานวรรณกรรมสู่สังคม ดังนั้น การกำหนดให้ห้องสมุดต้องชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์ ย่อมเป็นการสร้างภาระให้แก่ห้องสมุดและทำให้ห้องสมุดไม่สามารถแสวงหาหนังสือ หรืองานวรรณกรรมอันทรงคุณค่ามาให้บริการในห้องสมุดเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ได้อย่างพอเพียง ดังนั้น ผู้ใช้บริการห้องสมุดย่อมต้องได้รับผลกระทบจากการกำหนดให้ห้องสมุดเป็นผู้ชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมดังกล่าวไม่มากนัก³⁰

จ) เนื่องจาก หนังสือบางประเภทผู้ใช้ก็ไม่สามารถซื้อเองได้ เช่น หนังสือที่มีราคาแพง หนังสืออ้างอิง และหนังสือหายาก เป็นต้น โดยห้องสมุดต้องเป็นผู้รับค่าใช้จ่ายดังกล่าวทั้งหมด ดังนั้น หากมีการขยายสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมและห้องสมุดจะต้องมีภาระหน้าที่ในการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้ทรงสิทธิ ก็อาจทำให้ห้องสมุดไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในการหาทรัพยากรสารสนเทศมาให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งผู้ใช้บริการห้องสมุดก็จะได้รับผลกระทบจากการที่ห้องสมุดไม่สามารถให้บริการได้อย่างเต็มที่ และอาจทำให้อัตราในการอ่านหนังสือของประชาชนมีอัตราที่น้อยลง³¹

ฉ) เนื่องจากในวารสารทางวิชาการของต่างประเทศบางเล่มห้องสมุดทำการสมัครสมาชิกด้วยอัตราองค์กรอยู่แล้ว ยกตัวอย่างเช่น วารสารทางกฎหมายของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ที่ได้กำหนดอัตราค่าสมาชิกของการสมัครในรูปแบบองค์กร ซึ่งรวมถึงการสมัครโดยห้องสมุดให้มีราคาแพงกว่าการสมัครสมาชิกในรูปแบบของการอ่านส่วนตัว ดังนี้³²

²⁹ สัมภาษณ์ สายฝน เต่าแก้ว, ผู้จัดการศูนย์พัฒนาและวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศศูนย์วิทยทรัพยากร, 22 มกราคม 2556.

³⁰ สัมภาษณ์ ปรางทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, ผู้จัดการศูนย์บริการสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และวิจัยศูนย์วิทยทรัพยากร, 22 มกราคม 2556.

³¹ Ibid.,

³² Cambridge, SubscriptionPrices [online]. 3 February 2013. Available : <http://journals.cambridge.org/action/displaySubscriptionPrices>

ประเภทของสมาชิก	รูปแบบสิ่งพิมพ์	ราคา
องค์กร (Organizational)	สื่ออิเล็กทรอนิกส์	4,056.81 บาท ³³
องค์กร (Organizational)	สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ สื่อสิ่งพิมพ์	4,523.11 บาท
การอ่านส่วนตัว (Individual)	สื่อสิ่งพิมพ์	1,305.64 บาท

เหตุที่อัตราค่าสมาชิกของห้องสมุดสูงกว่าอัตราค่าสมาชิกของบุคคลธรรมดา นั้นเป็นไปตามหลักการแบ่งแยกราคาขาย (Price Discrimination) คือการที่ผู้จำหน่ายกำหนดราคาสินค้าชนิดเดียวกันโดยมีการแบ่งแยกราคาขายกับผู้ซื้อที่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้ซื้อที่เป็นห้องสมุดย่อมมีความสามารถในการกระจายเนื้อหาในงานวรรณกรรมไปสู่ประชาชนทั่วไปได้มากกว่าสมาชิกที่เป็นบุคคลธรรมดา และทำให้เจ้าของวารสารหรือหนังสือต้องสูญเสียรายได้ในส่วนดังกล่าวไปนั่นเอง ดังนั้นห้องสมุดจึงควรซื้องานวรรณกรรมนั้นด้วยราคาที่สูงกว่าบุคคลธรรมดา โดยการนำหลักการแบ่งแยกราคาขาย (Price discrimination) มาใช้ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งซึ่งจะทำให้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

การนำหลักการแบ่งแยกราคาขายมาปรับใช้กับการกำหนดราคาหนังสือ แม้จะทำให้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนที่มากขึ้น แต่ในทางตรงข้ามห้องสมุดก็จะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นตามไปด้วย จึงอาจทำให้ห้องสมุดสามารถซื้องานวรรณกรรมได้น้อยเล่มลงเนื่องจากหนังสือแต่ละเล่มมีราคาที่สูงขึ้น อีกทั้งยังอาจมีการหลีกเลี่ยงที่จะสมัครสมาชิกหรือซื้อในนามของห้องสมุด แต่ให้บุคคลอื่น เช่น บรรณารักษ์เป็นผู้ซื้อเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในห้องสมุดแทน

ง) ห้องสมุดถือเป็นลูกค้ารายใหญ่ของเจ้าของลิขสิทธิ์ เนื่องจากห้องสมุดส่วนใหญ่จะไม่ทำสำเนางานวรรณกรรมเพื่อให้บริการในห้องสมุด แต่จะใช้หนังสือที่ซื้อมาในการให้บริการเท่านั้น เช่น ห้องสมุดมารวย และศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น³⁴ ซึ่งค่าใช้จ่ายในการซื้อหนังสือมาให้บริการในห้องสมุด ต่างทำให้ห้องสมุดต้องใช้งบประมาณที่ได้มาไปเกินครึ่ง อีกทั้งเมื่อเทียบเป็นอัตราส่วนแล้ว ค่าธรรมเนียมและค่าปรับ ซึ่งเป็นรายได้โดยตรงจากการที่

³³ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างเงินปอนด์และเงินไทย จากธนาคารกรุงเทพ ณ วันที่ 19 มกราคม 2556

³⁴ สัมภาษณ์ สายฝน เต่าแก้ว, ผู้จัดการศูนย์พัฒนาและวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศศูนย์วิทยทรัพยากร,

ห้องสมุดมีบริการให้ยืมหนังสือ ถือเป็นรายได้ที่น้อยมาก และไม่เพียงพอให้ห้องสมุดดำเนินการใดๆต่อไปได้³⁵ ดังนั้น จากการพิจารณาปัญหาด้านความเป็นธรรมข้างต้น การบัญญัติให้ห้องสมุดต้องชำระค่าตอบแทนจากการให้ยืม จึงอาจเป็นค่าใช้จ่ายที่มากเกินไปเกินควรของห้องสมุด

4.2.1.3 ความสำคัญของผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์

1) พิจารณาถึงความเป็นธรรมของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามหลักลิขสิทธิ์

ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์จะมีสิทธิเด็ดขาด หรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ที่จะกระทำการบางอย่างต่องานลิขสิทธิ์นั้นๆ เพื่อตอบแทนการสร้างสรรคซึ่งต้องทุ่มเทสติปัญญา ความชำนาญ กำลังกาย และทุนทรัพย์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น ในฐานะเจ้าของงานนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์จึงควรเป็นผู้เดียวที่จะกำหนดเวลา รูปแบบ และสภาพ ในการใช้ประโยชน์งานลิขสิทธิ์ดังกล่าว และการกระทำใดๆ ที่เป็นการลดรอนประโยชน์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์ควรจะได้รับ ก็ควรถูกบัญญัติไว้โดยชัดเจนด้วย เพื่อให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถแสวงหาประโยชน์ในงานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นได้อย่างเต็มที่

หากเทียบกับกรณีของงานลิขสิทธิ์ประเภทอื่น เช่น งานดนตรีกรรม ที่กระจายสู่สังคมได้โดยการทำซ้ำ และเผยแพร่สู่สาธารณชน ดังนั้น สิทธิทั้งสองสิทธินี้ จึงได้รับการบัญญัติให้เป็นสิทธิแต่เพียงเดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรม หากมีผู้เข้าถึงงานดนตรีกรรมมาก เจ้าของลิขสิทธิ์ก็ควรได้รับค่าลิขสิทธิ์มากขึ้น หรือในกรณีที่ร้านค้า หรือสถานบริการต่างๆ นำงานดนตรีกรรมไปเปิดในร้านเพื่อให้ความบันเทิงแก่ลูกค้าซึ่งอาจทำให้มีลูกค้ามากขึ้นและทางร้านก็ได้กำไรมากขึ้นตามไปด้วย เช่นนี้ ร้านค้าก็ควรชำระค่าตอบแทนบางประการจากการใช้งานดนตรีกรรมเพื่อแสวงหาประโยชน์ในเชิงธุรกิจให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ นอกจากนี้ เมื่อมีการบันทึกงานดนตรีกรรมลงในวัสดุต่างๆ และเกิดเป็นงานลิขสิทธิ์ประเภทสิ่งบันทึกเสียงแล้ว นอกเหนือจากการแสวงหาประโยชน์จากสิ่งบันทึกเสียงโดยการทำซ้ำ และเผยแพร่งานดนตรีกรรมสู่สังคม ยังมีการแสวงหาประโยชน์โดยการให้เช่าสิ่งบันทึกเสียงดังกล่าวด้วย ดังนั้น ภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 จึงบัญญัติให้การเช่าเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ในสิ่งบันทึกเสียง รวมทั้งงานอีก 3 ประเภท ได้แก่ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทัศนวัสดุ และงานประเภทภาพยนตร์ด้วย เนื่องจากงานทั้ง 4 ประเภท เป็นงานที่ต้องมีการลงทุนในการจัดทำสูง ซึ่งเสี่ยงต่อการขาดทุนในท้องตลาด และเมื่อมีการเช่าเกิดขึ้นแล้ว ผู้เช่าย่อมสามารถ

³⁵ สัมภาษณ์ ปรางทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, ผู้จัดการศูนย์บริการสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และวิจัยศูนย์วิทยทรัพยากร, 22 มกราคม 2556.

คัดลอกงานประเภทนี้ได้ง่าย³⁶ ดังนั้น การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้เช่างานทั้ง 4 ประเภท จึงสร้างความ เป็นธรรมให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้ในระดับหนึ่ง อีกทั้ง ในงานบางประเภท เช่น งานโสตทัศนวัสดุ การเช่าถือเป็นทางหลักในการเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าว ซึ่งหากมิได้มีการขยายความคุ้มครอง สิทธิในการให้เช่างานโสตทัศนวัสดุให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว ลำพังค่าตอบแทนจากการขายจำหน่าย งานโสตทัศนวัสดุในท้องตลาด ก็อาจมิใช่ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอหากเทียบกับจำนวน ประชาชนที่เข้าถึง และได้รับประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์ดังกล่าว

เมื่อเทียบกับงานวรรณกรรมแล้ว พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 15 ได้ให้ความคุ้มครองเพียงสิทธิขั้นพื้นฐานไว้เพียง 2 สิทธิ ได้แก่ เช่น สิทธิในการทำซ้ำดัดแปลง และสิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน เท่านั้น แต่ไม่ได้ขยายไปถึงสิทธิถึงให้ยืมงานวรรณกรรม แต่อย่างใด จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาดังนี้

ก) การยืมจากห้องสมุดถือเป็นการเข้าถึงที่ได้รับความนิยมาจากประชาชน มากที่สุด สำหรับหนังสือบางประเภท เช่นตำราเรียน หนังสืออ้างอิง และนวนิยาย และเป็นการกระจาย งานวรรณกรรมสู่สังคมได้มากที่สุดด้วย ดังนั้น ลำพังรายได้จากการจำหน่ายงานวรรณกรรมในท้องตลาด จึงอาจมิใช่ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมอย่างแท้จริงเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการงาน วรรณกรรมดังกล่าว เนื่องจากหากหนังสือนั้นมีให้บริการในห้องสมุดแล้ว ไม่ว่าจะมิใช่ผู้เข้าถึง หรือใช้ ประโยชน์มากเพียงใด เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมไม่ได้ค่าตอบแทนจากประโยชน์นั้นๆ แม้แต่น้อย

ข) การที่ผู้ใช้งานวรรณกรรมยืมหนังสือจากห้องสมุดไปแล้ว ย่อมง่ายต่อ การคัดลอกหรือทำสำเนางานวรรณกรรมเหล่านั้น ดังนั้น การให้ยืมงานวรรณกรรมโดยห้องสมุด จึง เป็นจุดเริ่มต้นของงานละเมิดได้อย่างง่ายที่สุด³⁷

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมื่อเทียบกับเหตุผลในการให้ความคุ้มครอง สิทธิในการให้เช่างานทั้ง 4 ประเภทตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว การขยายสิทธิในการให้ยืมงาน วรรณกรรมและการที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมนั้น จึงเป็นธรรม และมีเหตุผล สนับสนุนที่เพียงพอ เนื่องจากหนังสือที่มีผู้ใช้ประโยชน์มาก เจ้าของลิขสิทธิ์ในหนังสือเล่มนั้นก็ควรได้ ค่าตอบแทนที่มากตามไปด้วย

³⁶ UNCTAD, Intellectual property Right : Implications for Development, (November 2004), p.170 – 177.

³⁷ สัมภาษณ์ มานิตย์ จุมปา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14 กุมภาพันธ์ 2556.

2) เมื่อพิจารณาถึงความยากลำบากในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม และประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์สูญเสียไปจากการให้ยืมงานวรรณกรรมโดยห้องสมุด จะเห็นว่า ปัจจุบัน ประชาชนสามารถแสวงหาความรู้ และความบันเทิงจากหนังสือหรืองานวรรณกรรมทุกประเภทได้จากการยืมในห้องสมุด ซึ่งไม่มีค่าใช้จ่าย ต่างการเช่า และการซื้อหนังสือในท้องตลาดทั่วไป แต่การที่หนังสือหนึ่งเล่มจะถูกสร้างสรรค์ จัดทำ และกระจายสู่สังคม ได้นั้น ย่อมเป็นต้นทุนของเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งต้องลงทุนอย่างมากเพื่อจัดทำหนังสือขึ้นมา โดยหวังยอดจำหน่ายหนังสือเล่มนั้นเป็นการตอบแทน โดยต้นทุนของการผลิตหนังสือ ประกอบด้วย³⁸

ก) ต้นทุนค่าลิขสิทธิ์ต้นฉบับ

หนังสือย่อมมีต้นกำเนิดมาจากการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมของผู้สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง อันจัดได้ว่าเป็นทรัพย์สิน ดังนั้น หากเจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้พิมพ์ หรือสำนักพิมพ์ ที่มีความประสงค์จะจัดทำหนังสือและจำหน่าย บุคคลเหล่านั้นต้องเป็นผู้ได้รับสิทธิ หรือได้รับอนุญาตจากผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมเพื่อทำซ้ำและเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งงานวรรณกรรมดังกล่าว ซึ่งต้องมีการชำระค่าตอบแทนและยอมถือว่าเป็นต้นทุนประการหนึ่งของการจัดทำหนังสือ และอาจเป็นการชำระตามยอดที่พิมพ์ หรือตามยอดการจำหน่ายก็ได้³⁹

ข) ต้นทุนด้านการพิมพ์

ค่าพิมพ์หนังสือ เป็นต้นทุนที่สูงที่สุดของการผลิตหนังสือ โดยต้นทุนส่วนนี้มาจากค่ากระดาษพิมพ์ หมึกพิมพ์ เพลต (แม่พิมพ์) ซึ่งจะมากขึ้นอยู่กับคุณภาพการพิมพ์คุณภาพของกระดาษ และการจัดรูปเล่ม โดยต้นทุนการผลิตนี้เองที่จะเป็นตัวแปรหลักของการตั้งราคาปกหนังสือ

ค) ค่าดำเนินการของสำนักพิมพ์

ส่วนนี้เป็นต้นทุนคงที่ต่อเดือนที่เจ้าของลิขสิทธิ์ในหนังสือต้องจ่าย ได้แก่ เงินเดือนพนักงาน ค่าเช่าสำนักงาน อุปกรณ์สำนักงาน ค่าไฟ ค่าน้ำ ฯลฯ อาจจะรวมต้นทุนแปรผัน เช่น ค่าจ้างพนักงานอิสระ (ฟรีแลนซ์) เป็นต้น

³⁸ สัมภาษณ์ ประชา ศิวเวทกุล, สำนักพิมพ์เดอะบุ๊ค, 14 มกราคม 2556.

³⁹ สัมภาษณ์ กนกวลี พจนปกรณ์, นักเขียน, 10 กุมภาพันธ์ 2556.

ง) ต้นทุนด้านการกระจายหนังสือ และจัดจำหน่าย ตลอดจนการ
โฆษณาประชาสัมพันธ์

เพราะหนังสือทุกเล่มที่ผลิตโดยเจ้าของลิขสิทธิ์ในหนังสือออกไปสู่
สายตาประชาชน ต้องผ่านการขนส่งโดยสายส่งกระจายไปตามร้านค้าและแผงหนังสือต่างๆ ซึ่งเจ้าของ
ลิขสิทธิ์ต้องรับภาระในส่วนของค่าน้ำมัน และค่าจ้างในการขนส่งนั้นด้วยตนเอง

ซึ่งนอกจากต้นทุนหลักแล้ว หนังสือแต่ละประเภทย่อมมีต้นทุนอื่นๆ
ที่แตกต่างกันออกไป เช่น หากเป็นนิตยสารก็ย่อมมีค่าประชาสัมพันธ์หนังสือด้วย เป็นต้น ซึ่งต้นทุน
ทั้งหมดนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์ในหนังสือย่อมลงทุนโดยหวังผลตอบแทนจากยอดขายในท้องตลาดเป็น
การตอบแทน รวมทั้งนำกำไรมาสร้างสรรค์และผลิตหนังสือเพื่อให้สาธารณชนได้รับความรู้ ความบันเทิง
ต่อไป

ในปัจจุบัน ประชาชนสามารถเข้าถึงหนังสือได้โดยไม่ต้องซื้อได้ง่าย
ขึ้น ทั้งโดยการเช่า ซึ่งต้องมีการจ่ายค่าเช่าให้แก่ร้าน หรือผู้ประกอบการ รวมทั้งการยืมจากห้องสมุด
ซึ่งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ โดยทั้งการให้เช่าและให้ยืมดังกล่าวย่อมกระทบต่อยอดขายของหนังสือใน
ท้องตลาด อีกทั้ง หากผู้ยืมทุกคนเปลี่ยนพฤติกรรมจากการยืมมาซื้อหนังสือตามท้องตลาด ย่อมเป็น
การสร้างรายได้จำนวนมากให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น หากพิจารณาถึงต้นทุนในการจัดทำ และการ
จัดจำหน่ายหนังสือ เทียบกับรายได้ที่เจ้าของลิขสิทธิ์จ้องสูญเสียไปจากบริการให้ยืมหนังสือใน
ห้องสมุดแล้ว การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมจึงเป็นธรรมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์และ ผู้สร้างสรรค์
เนื่องจาก จะเป็นการชดเชยประโยชน์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์สูญเสียไปจากการให้ยืมใน
ห้องสมุดได้

ดังนั้นจากการพิจารณาปัญหาและความเป็นธรรมในการให้ความคุ้มครอง
สิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้ได้รับผลกระทบจากการให้ความคุ้มครอง
สิทธิในการให้ยืมนี้ แม้จะยังมีอยู่บ้าง เช่น อาจมีผลกระทบต่อห้องสมุดในฐานะผู้ให้ยืมงานวรรณกรรม
และกระทบต่อผู้ยืม เช่น ห้องสมุดอาจมีการกำหนดค่าสมาชิกที่แพงขึ้น เป็นต้น แต่กลับเป็นผลดีแก่
ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ เนื่องจากเมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแล้ว ย่อม
นำมาซึ่งแรงกาย แรงใจ และทุนทรัพย์ในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมที่มีคุณภาพ และประชาชนก็
จะมีงานวรรณกรรมที่มีประโยชน์ไว้ทำการศึกษา และแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการอ่านนี้
เองที่เป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ดังนั้น เมื่อพิจารณาความเป็นธรรมผ่านสิทธิของ
เจ้าของลิขสิทธิ์ จึงเห็นได้ว่าการสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมจึงน่าจะสมควรและ
เป็นธรรมเพราะเป็นการสนับสนุนและจูงใจให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น

4.2.1.4 ความเป็นธรรมของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามหลักกรรมสิทธิ์และหลักการสันติวิธีในทรัพย์สินทางปัญญา

ตามที่ได้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้ในบทที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือ และเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม โดยการกระทำใดที่ไม่ใช่สิทธิแต่เพียงผู้เดียวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ เจ้าของกรรมสิทธิ์ก็ย่อมกระทำได้เนื่องจากเป็น “ทรัพย์สิน” ที่ได้รับการรับรองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจหมายถึงรวมถึงการให้ยืมงานอันตนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ด้วย เพราะว่าเป็นสิทธิในการใช้สอยของเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ซึ่งสิทธิในกรรมสิทธิ์ของบุคคลในทรัพย์สินนั้น เป็นสิทธิโดยชอบธรรมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย⁴⁰ ดังนั้น การขยายความคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ว่าประการด้วยประการใด ย่อมเป็นการลิดรอนสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สินของเจ้าของกรรมสิทธิ์ในงานที่ตนครอบครอง ซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่นี้ก็คือห้องสมุดนั่นเอง

อนึ่ง แม้เจ้าของกรรมสิทธิ์จะได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญเอง ก็บัญญัติให้สามารถจำกัดสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ได้หากการจำกัดสิทธินั้นมีเกินความจำเป็นและไม่ทำให้สาระสำคัญของสิทธิดังกล่าวนั้นเสียไป โดยเมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างสิทธิในลิขสิทธิ์กับสิทธิทางลิขสิทธิ์แล้ว จะเห็นว่าวัตถุแห่งสิทธิที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน หรือตัวหนังสือเล่มที่ตนได้ซื้อมาเท่านั้น แต่วัตถุแห่งสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์คือเนื้อหาแห่งวรรณกรรมในหนังสือทุกเล่มที่ผลิตขึ้น ซึ่งประโยชน์ที่ผู้ยืมงานวรรณกรรมจะได้รับคือเนื้อหาในหนังสือเล่มนั้น กล่าวคืองานอันมีลิขสิทธิ์มิใช่ตัวหนังสือที่เป็นทรัพย์สินของเจ้าของกรรมสิทธิ์ ดังนั้น หากมีการขยายสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมซึ่งมุ่งให้ความคุ้มครองการเข้าถึงเนื้อหางานวรรณกรรมดังกล่าวผ่านการให้ยืมในห้องสมุด จึงไม่กระทบถึงสาระสำคัญของสิทธิในทางกรรมสิทธิ์ และมีใช้การจำกัดกรรมสิทธิ์ที่เกินความจำเป็นแต่อย่างใด

แม้การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมจะไม่ขัดแย้งกับการให้ความคุ้มครองเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือ แต่อาจต้องพิจารณาว่าการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวกระทบต่อหลักการสันติวิธีในทรัพย์สินทางปัญญาหรือไม่ เนื่องจากหลักดังกล่าวเป็นการจำกัดสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ เพื่อให้ผู้ที่ใช้งานลิขสิทธิ์โดยถูกต้องตามกฎหมายมีสิทธิในการแสวงหา

⁴⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 48 “สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิ และการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่ กฎหมายบัญญัติ”

ประโยชน์จากงานที่ตนได้เสียทรัพย์สินในการซื้ออย่างเต็มที่มีเช่นนั้นแล้ว ผู้ซื้อย่อมไม่สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานที่ตนซื้อหาในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ได้ เนื่องจากการแสวงหาประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์นั้นเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ แต่เมื่อเกิดหลักสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาหลังจากเจ้าของลิขสิทธิ์จำหน่ายงานลิขสิทธิ์ดังกล่าวไปแล้ว จะมีเพียงการทำซ้ำดัดแปลง และการเผยแพร่ต่อสาธารณชนเท่านั้นที่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมยังสามารถควบคุมได้ ส่วนการกระทำอื่นๆ นอกจากนี้อย่อมเป็นสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ รวมทั้ง การให้ยืมแก่บุคคลอื่นด้วย ดังนั้น หากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ก็จะเป็นการยกเว้นหลักการสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

ผู้วิจัยเห็นว่าแม้การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมจะเป็นการยกเว้นหลักการสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และทำให้ผู้ที่ซื้องานวรรณกรรมไปไม่สามารถนำงานวรรณกรรมไปให้ผู้อื่นยืมได้นั้น จะเป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิของผู้ซื้ออยู่บ้าง แต่เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมที่มุ่งหมายให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการใช้ประโยชน์งานวรรณกรรมผ่านการยืมในห้องสมุดแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการให้ความคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมสำคัญและเป็นธรรมมากกว่า เนื่องจากหากเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ก็อาจส่งผลให้ไม่สามารถสร้างสรรคงานวรรณกรรมออกสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพเท่าที่ควร และท้ายสุดประชาชนที่เข้าถึงงานวรรณกรรมไม่ว่าจะโดยการซื้อ เช่า หรือยืมก็ตาม ก็ย่อมได้รับผลกระทบด้วยกันทั้งสิ้น

4.2.2 ความจำเป็นและประโยชน์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย

การจะพิจารณาถึงความจำเป็นของการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงผลกระทบของการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดและประโยชน์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์พึงจะได้รับจากยอดจำหน่ายงานวรรณกรรมในห้องตลาด ซึ่งผู้วิจัยขอยกตัวอย่างอัตราการใช้หนังสือหากคำนวณเป็นราคาซื้อ จากการยืมหนังสือในห้องสมุดต่างๆ โดยการแบ่งตามประเภทของงานวรรณกรรมที่มีการให้ยืมในห้องสมุด ดังนี้

ก) หนังสือประเภทแบบเรียนและตำรา⁴¹

ที่	ชื่อหนังสือ / ผู้เขียน	ราคาหนังสือ	จำนวนการยืม (ต่อปี)	คำนวณเป็นราคาซื้อ
1.แบบเรียนและตำราทางด้านกฎหมาย				
1.	คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ โดย ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์	390 บาท	92 ครั้ง	35,880 บาท
2.	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย โดย มานิตย์ จุมปา	230 บาท	54 ครั้ง	12,420 บาท
3.	คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์ โดย อรพรรณ พันธ์พัฒนา	220 บาท	112 ครั้ง	24,640 บาท
4.	กฎหมายอาญาภาคทั่วไป โดย คณิต ฒ นคร	500 บาท	28 ครั้ง	14,000 บาท
2. แบบเรียนและตำราในวิชาแขนงอื่นๆ				
1.	ทฤษฎีสังคมวิทยา โดย สุภางค์ จันทวานิช	160 บาท	14 ครั้ง	2,240 บาท
2.	สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ การเมืองกับสื่อสารศึกษา โดยกาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน	440	21 ครั้ง	9,240 บาท
3.	เคมีอินทรีย์ โดย เกษร พะลัง และ สุนันท์ ชัยนะกุล	395 บาท	16 ครั้ง	6,320 บาท
4.	สถิติเพื่อการวิจัย โดยระพีพันธ์ โพธิ์ศรี	220 บาท	60 ครั้ง	13,200 บาท

⁴¹ ข้อมูลจากห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ และศูนย์วิทยทรัพยากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2556.

ข) หนังสือประเภทบันเทิงคดีและนวนิยาย⁴²

ที่	ชื่อหนังสือ / ผู้เขียน	ราคาหนังสือ	จำนวนการยืม (ต่อปี)	คำนวณเป็นราคาซื้อ
1.	คู่กรรม โดย ทมยันตี	600 บาท	36 ครั้ง	21,600 บาท
2.	ลายรัก โดย กนกวลี พจนปกรณ์	220 บาท	32 ครั้ง	7,040 บาท
3.	โสมส่องแสง โดย โรสราเรน	300 บาท	28 ครั้ง	8,400 บาท

ค) หนังสือความรู้ทั่วไป⁴³

ที่	ชื่อหนังสือ / ผู้เขียน	ราคาหนังสือ	จำนวนการยืม (ต่อปี)	คำนวณเป็นราคาซื้อ
1.	ลงทุนเพื่อชีวิตด้วยหุ้น โดย นิเวศน์ เหมวชิรวรากร	170 บาท	183 ครั้ง	31,110 บาท
2.	หุ้น 5 เด้ง = Penny stocks โดย ปิยพันธ์ วงศ์ยะรา	225 บาท	154 ครั้ง	34,650 บาท
3.	แก่นแท้ของบัพเฟตต์ โดย Robert G.Hagstrom	295 บาท	145 ครั้ง	42,775 บาท

โดยรายได้หลักของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมย่อมมาจากการจำหน่ายหนังสือในท้องตลาด ซึ่งในปัจจุบันรายได้ส่วนนี้ได้ถูกลดทอนจากการให้เช่าและการให้ยืมงานวรรณกรรมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุด ซึ่งตามตารางข้างต้นเพียงห้องสมุดแห่งเดียวก็ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์สูญเสียรายได้ไปสูงสุดถึง 30,000 – 40,000 บาท ดังนั้น เมื่อรวมทุกห้องสมุดที่มีบริการให้ยืมงานวรรณกรรมเหล่านั้น ประโยชน์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องสูญเสียไปย่อมมีมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นปัญหาที่ต้องเร่งทำการแก้ไข เนื่องจากหากปล่อยให้มียืมหนังสือในห้องสมุดต่อไปโดยเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ได้รับผลประโยชน์ใดๆ จากการให้ยืมดังกล่าว ย่อมไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยเฉพาะในหนังสือบางประเภท เช่น หนังสือเรียน ตำรา หนังสืออ้างอิง เป็นต้น เป็นหนังสือที่ประชาชนมักเข้าถึงโดยการยืมจากห้องสมุดมากกว่าการซื้อจากท้องตลาด ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าผู้ใช้สามารถใช้ประโยชน์หนังสือเหล่านั้นได้ในระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เช่น หนังสือที่แบ่งตามระดับชั้นปี เป็น

⁴² ข้อมูลจากศูนย์วิทยทรัพยากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2556.

⁴³ ข้อมูลจากห้องสมุดมารวย เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2556.

ต้น ดังนั้น การที่จะลงทุนซื้อหนังสือประเภทนั้นเพื่อมาเก็บไว้ จึงอาจเป็นการใช้จ่ายที่เกินความจำเป็น และไม่เหมาะสมกับรายได้ของนักเรียน นักศึกษา แต่ในทางตรงกันข้าม หากประชาชนยังหวังพึ่งห้องสมุด โดยไม่ทำการซื้อหนังสือ ประกอบกับการที่ภาครัฐมีการสนับสนุนให้จัดตั้งห้องสมุดหลากหลายรูปแบบ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนด้วยแล้ว ย่อมทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องสูญเสียรายได้จำนวนมากให้แก่การให้ยืมเหล่านั้น ซึ่งหากไม่มีมาตรการใดเข้ามาเกี่ยวข้องก็อาจไม่เป็นธรรมกับผู้สร้างสรรค์ และเจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งต้องใช้สติปัญญา เวลา และทุนทรัพย์ในการสร้างสรรค์และจัดทำงานวรรณกรรม อันทรงคุณค่าสู่สังคม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ตามรูปแบบที่เหมาะสม

ทั้งนี้ การขยายความคุ้มครองดังกล่าว จะสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้ทรงสิทธิ ดังนี้

ก) ค่าตอบแทนจากการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมจะช่วยชดเชยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์สูญเสียไปจากการที่ประชาชนไม่มีความจำเป็นต้องซื้องานวรรณกรรมในท้องตลาด เนื่องจากสามารถยืมได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายจากห้องสมุด

ข) เนื่องจากผู้สร้างสรรค์มักมิได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้น ด้วยกลไกทางตลาดในปัจจุบัน เพราะผู้สร้างสรรค์มักไม่มีต้นทุนและความชำนาญมากพอในการผลิตหนังสือ จึงต้องทำการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมโดยการรับจ้าง หรือทำการโอนลิขสิทธิ์ในงานของตนให้แก่ผู้ผลิตหนังสือ เช่น สำนักพิมพ์ เป็นต้น เพื่อให้ผลิตและกระจายงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์สู่สังคม ดังนั้น เมื่อผู้สร้างสรรค์มิใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมตามกฎหมายแล้วผู้สร้างสรรค์จึงไม่มีสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากงานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้น ดังนั้น การได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืม จะเป็นหนทางในการตอบแทนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่ผู้สร้างสรรค์ได้ประการหนึ่ง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมโดยตรง⁴⁴ เนื่องจากเป็นการสร้างกำลังใจให้แก่ผู้สร้างสรรค์ และแสดงถึงความเคารพผู้สร้างสรรค์ผ่านการมอบค่าตอบแทนที่เป็นธรรม

ค) จำนวนค่าตอบแทนจากการให้ยืมเป็นการวัดความนิยมในงานวรรณกรรม และความยอมรับในตัวผู้สร้างสรรค์ได้อีกประการหนึ่ง เนื่องจากในปัจจุบันการจำหน่ายหนังสือไม่สามารถเป็นตัววัดจำนวนการใช้ประโยชน์ในหนังสือได้อย่างแท้จริง เหตุเพราะประชาชนสามารถเข้าถึงงานวรรณกรรมได้ผ่านการเช่าจากร้านเช่า และยืมจากห้องสมุด ซึ่งการวัดความนิยมนี้ จะทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างผู้สร้างสรรค์ เพื่อสร้างสรรค์งานที่มีคุณภาพสู่สังคมให้ได้มากที่สุด เนื่องจากมีตัวชี้วัดที่เป็นมาตรฐาน และผู้สร้างสรรค์สามารถนำสถิติที่ได้ไปใช้ประโยชน์ เช่น สำหรับผู้สร้างสรรค์ที่เป็นข้าราชการ

⁴⁴ สัมภาษณ์ กนกวลี พจนปกรณ์, นักเขียน, 10 กุมภาพันธ์ 2556.

สามารถนำสถิติดังกล่าวไปประกอบการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการได้ เป็นต้น⁴⁵ ดังนั้น หากมีการรวบรวมสถิติการให้ยืมนอกจากจะเป็นฐานในการมอบค่าตอบแทนจากการให้ยืมแล้ว ยังเป็นการประกาศเกียรติคุณให้แก่ผู้สร้างสรรค์ในฐานะผู้ประพันธ์งานที่ได้รับความนิยม และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างมากอีกด้วย

ดังนั้น การสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมผ่านการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมจึงมีความจำเป็นต่อการอยู่รอดของเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงความเคารพในการสร้างสรรคงานวรรณกรรมอันทรงคุณค่าเหล่านั้น ผ่านการมอบค่าตอบแทนที่เป็นธรรมตามปริมาณการใช้ประโยชน์ที่แท้จริงอีกด้วย

⁴⁵ สัมภาษณ์ มานิตย์ จุมปา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14 กุมภาพันธ์ 2556.

บทที่ 5

การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย

จากที่ได้ทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมโดยพิจารณาตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของต่างประเทศ และกฎหมายในประเทศไทยไปในบทก่อนแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า แม้การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวจะมีการบัญญัติและให้ความคุ้มครองในหลายประเทศ แต่สำหรับในประเทศไทยกลับไม่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวไว้แต่อย่างใด

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ปัญหา ความเป็นธรรม และความจำเป็นในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทยไปในบทก่อนแล้ว พบว่า การให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวจะเป็นการขัดเขยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์สูญเสียไปจากการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุด และช่วยสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นเมื่อพิจารณาร่วมกับปัญหาของการขยายตัวของห้องสมุดในปัจจุบัน จึงควรมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย ซึ่งในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาลักษณะ เงื่อนไข และรูปแบบของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย โดยวิเคราะห์จากตัวอย่างของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในต่างประเทศ เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทยต่อไป

5.1 ผู้ทรงสิทธิในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

การทำงานวรรณกรรมหนึ่งเล่มจะถูกจัดทำและจัดจำหน่ายอย่างแพร่หลายต่อสาธารณชนได้นั้น จำต้องผ่านการสร้างสรรค์ จัดทำรูปแบบ จัดทำรูปเล่ม และจัดจำหน่ายโดยบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยกันหลายฝ่าย ดังนั้น ในต่างประเทศจึงมีการกำหนดผู้ทรงสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมนี้แตกต่างกันไป โดยพิจารณาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่บุคคลนั้นๆ เป็นสำคัญ

ดังนั้น ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์ว่าบุคคลใดสมควรจะเป็นผู้ทรงสิทธิในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม โดยจะขอแบ่งบุคคลซึ่งนำมาพิจารณาถึงความเป็นผู้ทรงสิทธิเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เจ้าของลิขสิทธิ์ และผู้สร้างสรรค์ ดังรายละเอียดที่จะกล่าวดังต่อไปนี้

5.1.1 เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม

เนื่องจากงานวรรณกรรมเป็นงานที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ดังนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์ (Copyright Owner) จึงเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ในการแสวงหาประโยชน์จากการงานวรรณกรรมของตนได้ รวมทั้งมีอำนาจในการอนุญาต หรือหวงกั้นการกระทำใดๆ ที่กระทบกระเทือน หรือละเมิดต่อสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ดังกล่าวด้วย ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่สร้างสรรค์งานวรรณกรรมนั้นเสมอไป โดยอาจเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเป็นผู้ได้รับโอนลิขสิทธิ์มาจากเจ้าของเดิมก็ได้ ซึ่งหากอนาคตมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม อันเป็นงานลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่ง เจ้าของลิขสิทธิ์ก็ควรเป็นบุคคลเพียงผู้เดียวที่สามารถทำการควบคุม ระวัง หรืออนุญาตให้เกิดการให้ยืมดังกล่าวต่อสาธารณชนได้ เช่นเดียวกับสิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง และเผยแพร่งานวรรณกรรมต่อสาธารณชนตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ในความเป็นจริงแม้ในบางกรณีเจ้าของลิขสิทธิ์จะไม่ได้เป็นผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมขึ้น แต่ก็เป็นผู้ได้รับสิทธิตามกฎหมายและต้องมีการชำระค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในงานวรรณกรรมดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของค่าจ้าง ค่าตอบแทน หรือค่าโอนลิขสิทธิ์ก็ตาม โดยเมื่อชำระค่าตอบแทนไปแล้วเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมต้องมีภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการงานวรรณกรรมดังกล่าว ตลอดจนต้องรับทั้งผลกำไรและขาดทุนจากการหาประโยชน์ในงานวรรณกรรม ซึ่งต่างจาก ผู้สร้างสรรค์ที่ได้รับค่าตอบแทนไปแล้วและไม่ต้องรับความเสี่ยงจากการขาดทุนดังกล่าว เมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์โดยเฉพาะเจ้าของลิขสิทธิ์ที่เป็นสำนักพิมพ์ ได้ลงทุนในการจัดทำและจัดจำหน่ายงานวรรณกรรมนั้นๆ สู่อ่านชนแล้ว ย่อมหวังกำไรจากยอดขายงานวรรณกรรมเหล่านั้นในท้องตลาดเป็นสิ่งตอบแทน ซึ่งเป้าหมายหลักก็คือการจำหน่ายงานวรรณกรรมนั้นให้ได้จำนวนมากที่สุด ดังนั้นเมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงงานวรรณกรรมได้โดยการยืมจากห้องสมุดซึ่งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแล้ว ความจำเป็นในการซื้องานวรรณกรรมเล่มนั้นย่อมไม่มีอีกต่อไป เพราะจุดประสงค์หลักของผู้ใช้ คือการเข้าถึงเนื้อหาแห่งงานวรรณกรรมนั้นๆ มิใช่การเป็นเจ้าของหนังสือซึ่งคือรูปเล่มของงานวรรณกรรมดังกล่าว และลำพังการจำหน่ายให้แก่ห้องสมุดก็ไม่เพียงพอต่อต้นทุนในการจัดทำหนังสือแต่ละครั้งแต่อย่างใด¹ ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุด

ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์และพิจารณาตามข้อเท็จจริง รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นข้างต้นแล้ว เจ้าของลิขสิทธิ์จึง

¹ สัมภาษณ์ ประชา ศิวเวทกุล, สำนักพิมพ์เดอะบู๊ค, 14 มกราคม 2556.

น่าจะเป็นผู้เหมาะสมที่จะได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าวที่สุด เนื่องจากเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ อย่างไรก็ตาม หากทำการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ก็อาจมีประเด็นปัญหามากกว่าการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาในหัวข้อที่ 5.2 ต่อไป

5.1.2 ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม

ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมมิใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ผู้สร้างสรรค์จะได้รับสิทธิที่เรียกว่า “ธรรมสิทธิ” ในการอ้างความเป็นผู้สร้างสรรค์งานได้ และยังมีสิทธิห้ามไม่ให้ผู้อื่นบิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลง หรือกระทำการอื่นใดแก่วรรณกรรมอันตนประพันธ์ขึ้น จนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ได้ แต่ทั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์จะไม่มีสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ใดๆ ในงานวรรณกรรม โดยสิทธิดังกล่าวย่อมตกเป็นของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมแทน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการในการหาประโยชน์ทางพาณิชย์ สิทธิในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ หรือการโอนสิทธิใดๆ ในงานวรรณกรรม² ก็ตาม ซึ่งตามกลไกทางตลาด แม้ผู้สร้างสรรค์จะเป็นผู้ประพันธ์งานวรรณกรรมขึ้นมา แต่ก็มีใช้บุคคลที่ต้องลงทุนในการตีพิมพ์งานวรรณกรรมและรับความเสี่ยงจากยอดขายหนังสือดังกล่าวในท้องตลาดแต่อย่างใด ดังนั้น จึงสมควรเป็นผู้ที่มีสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ในงานวรรณกรรมดังกล่าว

แต่หากพิจารณาตามเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในทางสากลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้ในบทที่ 2 แล้วนั้น จะพบว่าการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อชดเชยประโยชน์ที่ผู้ทรงสิทธิได้สูญเสียไปจากการให้ยืมภายในห้องสมุดเพียงอย่างเดียว เนื่องจากแม้การให้ยืมนั้นจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ความต้องการงานวรรณกรรมในท้องตลาดลดน้อยลงอยู่บ้าง แต่เมื่อเทียบกับประโยชน์ที่สาธารณชนจะได้รับผ่านการยืมจากห้องสมุดแล้ว จึงไม่อาจถือได้ว่าเป็นการกระทำที่จงใจทำให้ผู้ทรงสิทธิเสียหายอย่างร้ายแรงแต่อย่างใด ซึ่งต่างจากการทำซ้ำ หรือเผยแพร่งานวรรณกรรมดังกล่าวตามกฎหมาย แต่วัตถุประสงค์หลักของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมคือการมุ่งที่จะมอบประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าสู่สังคม³ ด้วยเหตุที่งานวรรณกรรมจะปรากฏสู่สายตาของประชาชนได้ ก็ต้องอาศัยสติปัญญา ความนึกคิด ประสบการณ์ และความทุ่มเทของผู้สร้างสรรค์โดยตรง ซึ่งความมุนานะดังกล่าวย่อมต้องมาจากผู้ที่ผู้สร้างสรรค์ได้รับประโยชน์ตอบแทนที่เป็นธรรมกลับมา

² ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, หน้า 83

³ DIRECTIVE 2006/115/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property

จากการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมนั้นๆ แต่เนื่องจากในบางกรณีผู้สร้างสรรค์อาจสร้างสรรค์งานขึ้นมาภายใต้การควบคุมหรือการจ้างโดยบุคคลอื่นด้วย รวมทั้ง อาจทำการโอนความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ที่ตนมีให้แก่บุคคลอื่นไป ซึ่งแม้ผู้สร้างสรรค์จะได้รับค่าตอบแทน หรือค่าจ้าง จากเจ้าของลิขสิทธิ์บางส่วนหนึ่งแต่ผู้สร้างสรรค์อาจรู้สึกที่ไม่เพียงพอ หรือไม่เป็นธรรม และไม่มีอำนาจทางกฎหมายใดๆ จะไปเรียกร้องค่าตอบแทนจากเจ้าของลิขสิทธิ์เพิ่มเติมได้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวอาจทำให้ผู้สร้างสรรค์ไม่มีแรงจูงใจ และทุนทรัพย์ที่เพียงพอในการสร้างสรรค์งานอันมีคุณค่าสู่สังคมเพิ่มเติม⁴ ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบแทนรวมทั้งเป็นการแสดงถึงความเคารพในความมุ่งมั่นของผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมในประเทศที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมส่วนใหญ่จึงได้มีการกำหนดให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ทรงสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมอันตนเป็นผู้ประพันธ์ขึ้นดังกล่าว

เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมที่มุ่งจะสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าสู่สังคมแล้ว ผู้สร้างสรรค์ย่อมน่าจะเป็นบุคคลที่เหมาะสมที่สุดในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าว แต่ทั้งนี้ เนื่องจากผู้สร้างสรรค์มิใช่บุคคลที่สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานวรรณกรรมได้ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังนั้น การขยายสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์จึงไม่สามารถคุ้มครองผู้สร้างสรรค์ได้ตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมได้แต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำการศึกษาแบบที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย ในหัวข้อที่ 5.2 ต่อไป

5.2 รูปแบบในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ตามที่คุณวิจัยได้วิเคราะห์ถึงผู้ทรงสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมไปในหัวข้อ ก่อนแล้วนั้น นอกจากความเหมาะสมและความเป็นธรรมแล้ว การกำหนดผู้ทรงสิทธิย่อมต้องสอดคล้องกับประเภทของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมด้วย ดังนั้น ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ถึงรูปแบบของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ และภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1 ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

เนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์บัญญัติขึ้นโดยมีจุดประสงค์หลักในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของมนุษย์ เพื่อให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถแสวงหาประโยชน์ในงานลิขสิทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่และเป็นธรรม ดังนั้น ความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์จึงต้องมีการพัฒนาอย่าง

⁴ สัมภาษณ์ กนกวลี พจนปกรณ์, นักเขียน, 10 กุมภาพันธ์ 2556.

สม่าเสมอ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และแนวทางในการเข้าถึงงานวรรณกรรมในปัจจุบัน เพื่อให้การคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ดังกล่าวมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ยกตัวอย่างเช่น ในปัจจุบัน พฤติกรรมของประชาชนในการเข้าถึงงานลิขสิทธิ์ประเภท โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง ได้เปลี่ยนแปลงจากการซื้อในท้องตลาด เป็นการเช่าตามร้านค้าที่ให้บริการแทน เนื่องจากมีราคาต่ำกว่าการซื้อและสามารถ ใช้ประโยชน์ในเนื้อหาของงานลิขสิทธิ์นั้นๆ ได้เช่นเดียวกัน ซึ่งการให้เช่าดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความต้องการงานลิขสิทธิ์เหล่านั้นในท้องตลาดลดน้อยลง อีกทั้งยังก่อให้เกิดการคัดลอกงานลิขสิทธิ์อย่างกว้างขวางอีกด้วย⁵ ดังนั้น จึงเกิดการขยายสิทธิในการให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียงขึ้น ภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537⁶

ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงความจำเป็นในการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในบทที่ 4 แล้ว จะพบว่าเหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้เช่างานอันมีลิขสิทธิ์ข้างต้น มีความคล้ายคลึงกับเหตุแห่งการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้เป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงน่าจะมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์เช่นเดียวกับสิทธิในการให้เช่างานลิขสิทธิ์ทั้ง 4 ประเภท แต่ทั้งนี้ หากประเทศไทยมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว จำต้องมีการพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

ก) เจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม

เนื่องจากเมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในบทก่อนๆ แล้วนั้น จะพบว่าสิทธิดังกล่าวมุ่งที่จะมอบประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าสู่สังคม ถึงแม้ว่าผู้สร้างสรรค์จะไม่ได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมนั้นแล้วก็ตาม

แต่เนื่องจากประเทศไทยมีการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามระบบแองโกลแซกซันหรือระบบสิทธิในการทำสำเนา (Anglo-Saxon or 'Copyright' Systems) ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์จะเป็น

⁵ รัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), หน้า 170.

⁶ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 15 “มาตรา 15 ภายใต้บังคับมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 14 เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง”

บุคคลแต่เพียงผู้เดียวที่สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์อันตนเป็นเจ้าของ แม้มิได้เป็นผู้สร้างสรรค์หรือประพันธ์งานวรรณกรรมดังกล่าวขึ้น และในทางตรงกันข้ามผู้สร้างสรรค์เดิมจะได้รับเพียง “ธรรมสิทธิ” เพื่อคุ้มครองชื่อเสียง เกียรติยศ ของตนและงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นเท่านั้น แต่ทั้งนี้ หากเป็นการละเมิดเพื่อทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนเพื่อประโยชน์ทางการค้า ผู้สร้างสรรค์จะไม่สามารถทำการฟ้องร้องหรือเรียกร้องต่อผู้ละเมิดได้แต่อย่างใด เนื่องจากเป็นสิทธิตามกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์ มิใช่สิทธิของผู้สร้างสรรค์

จะเห็นได้ว่า ผู้สร้างสรรค์ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์จะไม่มีสิทธิในทางเศรษฐกิจต่องานที่ตนประพันธ์ขึ้น โดยสิทธิในการแสวงหาประโยชน์จากงานวรรณกรรมนั้นกฎหมายได้บัญญัติให้เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น เมื่อสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมนี้เป็นสิทธิทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง เจ้าของลิขสิทธิ์จึงเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการให้ยืมดังกล่าวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ไม่ใช่ผู้สร้างสรรค์ ซึ่งส่งผลให้การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ดังกล่าว ไม่สามารถรองรับเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมได้

ข) สิทธิของผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ในปัจจุบัน

ในปัจจุบันกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมเพียง 2 ประการ กล่าวคือ สิทธิในการทำซ้ำดัดแปลง และสิทธิในการเผยแพร่งานวรรณกรรมต่อสาธารณชน ซึ่งหากพิจารณาตามกลไกของตลาดแล้ว จะพบว่าผู้สร้างสรรค์สามารถกระจายงานวรรณกรรมที่ตนประพันธ์ขึ้นได้โดยวิธีการหลัก 2 ประการได้แก่

1) การเผยแพร่ในรูปแบบหนังสือเพื่อจำหน่าย ซึ่งต้องมีการทำซ้ำและดัดแปลงวรรณกรรมดังกล่าวโดยการเรียบเรียง จัดหน้า จัดรูปเล่ม ตีพิมพ์ รวมทั้งต้องมีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยการจัดจำหน่ายงานวรรณกรรมดังกล่าวในท้องตลาด

2) การนำงานวรรณกรรมไปดัดแปลงเพื่อเผยแพร่เป็นรูปแบบอื่นใดที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น เช่น การนำไปทำเป็นบทละคร และภาพยนตร์ เป็นต้น

ซึ่งการเผยแพร่งานวรรณกรรมสู่สาธารณชนโดยทั้งสองวิธีข้างต้น ผู้สร้างสรรค์ส่วนใหญ่มักไม่มีความถนัดมากพอ หรือไม่มีความถนัดมากพอที่จะกระทำได้ด้วยตนเอง จึงต้องอนุญาตให้บุคคลอื่น เช่น สำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ หรือผู้กำกับภาพยนตร์และละคร เป็นต้น เป็นผู้ทำซ้ำดัดแปลงและเผยแพร่งานวรรณกรรมดังกล่าวสู่สาธารณชนแทนตน ซึ่งหากไม่มีคนเหล่านี้แล้ว แม้ผู้สร้างสรรค์จะทำการประพันธ์งานได้ดีเลิศเพียงไร แต่ประชาชนก็ย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากงานนั้น เหตุเพราะ

ไม่มีการเผยแพร่สู่สาธารณชนด้วยวิธี และแนวทางที่เหมาะสมนั่นเอง ดังนั้น การที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมเพียงการทำซ้ำดัดแปลง และเผยแพร่งานวรรณกรรมนั้นสู่สังคม ก็ส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์ที่เป็นผู้ประพันธ์งานวรรณกรรมและเจ้าของลิขสิทธิ์ที่ได้รับโอนสิทธิมาจากผู้สร้างสรรค์ดังกล่าวสามารถควบคุมการเข้าถึงงานวรรณกรรมของตน และสามารถเรียกร้องค่าตอบแทนจากผู้ตีพิมพ์หรือผู้นำงานวรรณกรรมไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอแล้ว จึงอาจไม่จำเป็นต้องขยายความคุ้มครองในรูปแบบอื่นๆ

ทั้งนี้ สิทธิในการแสวงหาประโยชน์หรือสิทธิในทางเศรษฐกิจบางประการที่มีใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ เช่น สิทธิในการให้เช่า สิทธิในการจำหน่าย รวมทั้งสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมด้วย ย่อมระงับสิ้นไปแต่เมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ได้ยินยอมให้จำหน่ายงานวรรณกรรมเหล่านั้นในท้องตลาด ดังนั้น หากมีการกำหนดให้การให้ยืมเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถเรียกร้องค่าตอบแทนอันชอบธรรมจากการให้ยืมดังกล่าวได้ ย่อมเป็นการขยายขอบเขตสิทธิที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับตามกฎหมาย และเป็นการเพิ่มข้อยกเว้นในหลักการสิ้นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ซื้อหนังสือมาอย่างถูกต้องและเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายถูกลิดรอนอำนาจในการให้ยืมงานวรรณกรรมซึ่งเป็นสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สินประเภทหนึ่ง และไม่สามารถให้บุคคลอื่นใดยืมหนังสือของตนได้อย่างเสรี ซึ่งย่อมกระทบต่อการให้บริการของห้องสมุดในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือ

อีกทั้ง ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง ซึ่งสามารถโอนให้บุคคลอื่นได้ ทำให้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์สามารถเปลี่ยนไปได้เรื่อยๆ ดังนั้น หากมีการมอบค่าตอบแทนในการให้ยืมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ก็จะทำให้ยากในการบริหารจัดการ เนื่องจากต้องมีการบันทึกว่าหนังสือที่ให้ยืมแต่ละเล่ม ในขณะที่ให้ยืมนั้นเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลใด ต่างจากการมอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์ ซึ่งไม่สามารถโอนความเป็นผู้สร้างสรรค์ให้แก่บุคคลอื่นใดได้ยกเว้นทางมรดก ทำให้ง่ายต่อการบริหารจัดการมากกว่า

ค) ผลกระทบต่อห้องสมุดภายใต้การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมจะได้รับ “สิทธิแต่เพียงผู้เดียว” ที่จะกระทำการใดๆ ตามที่บัญญัติไว้ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งสิทธิดังกล่าวมีลักษณะเป็นสิทธิเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียวที่จะหวงกันไม่ให้บุคคลอื่นมาล่วงล้ำก้ำกินสิทธิของตนโดย

ไม่ชอบ⁷ ทั้งนี้ หากบุคคลใดต้องการกระทำสิ่งที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ก็ต้องได้รับการอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนทุกครั้ง รวมทั้งต้องมีการจ่ายค่าตอบแทนในการกระทำดังกล่าวให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์มิเช่นนั้นแล้วย่อมถือเป็นการละเมิดงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยผู้ที่มีหน้าที่ในการชำระค่าตอบแทนก็คือผู้ใช้ประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์นั่นเอง ดังนั้น หากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว ห้องสมุดจึงต้องทำการขออนุญาตเพื่อให้บริการยืมหนังสือแก่สาธารณชนและชำระค่าตอบแทนจากการกระทำดังกล่าวให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เช่นเดียวกับการทำซ้ำ ดัดแปลง และเผยแพร่งานวรรณกรรม

แต่การที่จะขยายความคุ้มครองแก่สิทธิในการให้ยืมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์นั้น นอกจากการคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญด้วย ดังนั้น หากห้องสมุดจะต้องมีการขออนุญาตและชำระค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว ย่อมสร้างภาระมหาศาลให้ห้องสมุดที่เป็นผู้ให้ยืม และภาระนี้ก็อาจถูกผลักให้เป็นความรับผิดชอบของประชาชนผู้ยืมหนังสือไปในที่สุด ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้สร้างสรรค์ส่วนใหญ่ มีจุดประสงค์จะมอบความรู้ผ่านงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นให้แก่สังคม มิได้มีวัตถุประสงค์หลักในการแสวงหาประโยชน์ใส่ตนเพียงอย่างเดียว⁸ ดังนั้น หากการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมจะเป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้ใช้และห้องสมุด จึงไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์แต่อย่างใด อีกทั้งยังเป็นการสร้างภาระให้แก่ห้องสมุดอย่างมากอีกด้วย เนื่องจากจะทำให้ห้องสมุดไม่สามารถแสวงหาทรัพยากรสารสนเทศมาให้บริการสมาชิกได้อย่างพอเพียง

ง) ความสอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศภาคีสมาชิกของอนุสัญญาเบอร์น และความตกลงทริปส์ ซึ่งต่างมีหลักสำคัญที่เหมือนกันคือ หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Principle of National Treatment) ดังนั้นหากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ก็จะทำให้ ประเทศไทยต้องผูกพันในการมอบสิทธิในการให้ยืมนี้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์งานวรรณกรรมในต่างประเทศด้วย ซึ่งอาจเป็นการสร้างภาระที่มากเกินไป และไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม ที่ต้องการมอบสิทธิ หรือค่าตอบแทนนี้ ให้แก่ประชาชนภายในประเทศของตนเท่านั้นได้ รวมทั้งทำให้ยากแก่การควบคุม และบริหารจัดการค่าตอบแทนดังกล่าวด้วย

⁷ รัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), หน้า 21.

⁸ สัมภาษณ์ มานิตย์ จุมปา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14 กุมภาพันธ์ 2556.

ดังนั้น แม้กฎหมายลิขสิทธิ์จะเป็นกฎหมายที่คุ้มครองงานวรรณกรรมในฐานะทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ประกอบกับสิทธิของผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทย และผลกระทบต่อห้องสมุดหากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ตลอดจนความสอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาแล้วนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ใช่แนวทางที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวในประเทศไทย

5.2.2 ภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือภายใต้นโยบายของภาครัฐ

จากการศึกษาในบทที่ 4 พบว่า ปัญหาจากการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดเริ่มปรากฏเด่นชัดขึ้น และมีแนวโน้มจะขยายเป็นปัญหาที่หนักหนาในอนาคต เนื่องจากเมื่อมีการจัดตั้งห้องสมุดมากขึ้น จึงทำให้พฤติกรรมในการเข้าถึงงานวรรณกรรมของผู้ใช้เปลี่ยนจากการซื้อเป็นการยืมจากห้องสมุด เพราะสะดวกและมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการยืมดังกล่าว ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์ไม่สามารถเรียกร้องประโยชน์ที่สูญเสียจากการให้ยืมนั้นได้แต่อย่างไร รวมทั้งการให้ยืมยังทำให้ความจำเป็นในการซื้องานวรรณกรรมเหล่านั้นในห้องสมุดลดลงอีกด้วย ดังนั้น จึงควรมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งเพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้สร้างสรรค์ สามารถประพันธ์งานอันมีคุณค่าสู่สังคมได้อย่างต่อเนื่อง จึงควรส่งเสริมให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม เนื่องจากอาชีพนักเขียนเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยกำลังใจที่หนักแน่น เพื่อสร้างจินตนาการในการเรียบเรียงถ้อยคำให้ออกมาเป็นงานวรรณกรรม ดังนั้น การแสดงความเคารพต่อการสร้างสรรค์โดยการมอบค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจึงจะช่วยให้ผู้สร้างสรรค์มีแรงใจในการประพันธ์งานที่ทรงคุณค่าสู่สังคมได้มากขึ้น แต่เนื่องจากการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ อาจไม่สามารถตอบสนองเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองได้รวมทั้งสภาพบังคับยังไม่เหมาะสมตามที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้ในหัวข้อข้างต้น ดังนั้น รูปแบบของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมที่มีในปัจจุบันตามที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้ในบทที่ 2 และ บทที่ 3 กล่าวคือ การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์ และการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ นโยบายของภาครัฐจึง น่าจะเป็นทางเลือกที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมได้ ซึ่งมีประเด็นพิจารณาดังต่อไปนี้

1) ความเหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายเฉพาะ

วัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายเฉพาะออกมาบังคับใช้กับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการไม่มีหรือไม่สามารถนำทบัญญัติกฎหมายใดที่มีการให้ความคุ้มครองในปัจจุบันมาบังคับ หรือปรับใช้ได้ รวมทั้ง เพื่อให้สามารถบัญญัติเงื่อนไขและลักษณะของการให้ความคุ้มครองในเรื่องนั้นๆ ให้ตรงกับสภาพสังคม ปัญหา และความเหมาะสมเป็นรายกรณีไป

ตามทีผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้ในหัวข้อ 5.2.1 การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์อาจยังมีใช้แนวทางที่เหมาะสม เนื่องจากไม่สามารถมอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์ได้ตามเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม รวมทั้งไม่อาจกำหนดลักษณะของการให้ความคุ้มครองให้เป็นไปตามสภาพปัญหา และสภาพสังคมของประเทศไทยได้ ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมโดยเฉพาะ จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมอีกประการหนึ่งที่จะนำมาบัญญัติในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทยต่อไป ดังเช่นในประเทศออสเตรเลีย ที่มีการบัญญัติ Public Lending Right Act 1985 และ ELR Policies and Procedures 2011 ขึ้น เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในห้องสมุดสาธารณะ และในห้องสมุดสถานศึกษา

การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายเฉพาะนี้นอกจากจะทำให้สามารถกำหนดลักษณะของการให้ความคุ้มครองให้เป็นไปตามสภาพปัญหา สภาพสังคมของประเทศ และตามเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมแล้ว ยังทำให้ประเทศไทยไม่ต้องผูกพันตามพันธกรณีที่มีอยู่กับความตกลงระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคีสมาชิก ได้แก่ อนุสัญญาเบอร์น์ และความตกลงทริปส์ ในการต้องให้ค่าตอบแทนในการให้ยืมดังกล่าวแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในประเทศภาคีสมาชิกอื่นตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติอีกด้วย

2) การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้นโยบายของภาครัฐ

ในบางประเทศ เช่น ประเทศแคนาดา และประเทศกรีซ ไม่มีกฎหมายเพื่อรับรองและบังคับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแต่อย่างใด โดยผู้สร้างสรรค์จะได้รับค่าตอบแทนจากการที่ห้องสมุดนางานวรรณกรรมของผู้สร้างสรรค์ออกให้สาธารณชนยืมภายใต้นโยบายทางสังคมและวัฒนธรรมของภาครัฐเท่านั้น ซึ่งในหลายประเทศก็เริ่มต้นจากการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมภายใต้นโยบายของภาครัฐ โดยไม่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใดๆ เพื่อใช้บังคับ และเมื่อ

ประชาชนเริ่มยอมรับ และเคยชินกับการให้ความคุ้มครองดังกล่าวแล้ว จึงเริ่มร่างเป็นกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมต่อไป

ดังนั้น หากประเทศไทยจะมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ก็อาจเริ่มจากการกำหนดเป็นนโยบายของภาครัฐได้ แต่เมื่อไม่มีกฎหมายใดๆ เป็นตัวกำหนด และไม่มีสภาพบังคับ จึงทำให้การบังคับใช้รวมทั้งการดำเนินการเป็นไปได้โดยยาก และไม่มีความแน่นอน จนอาจทำให้ความพยายามในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย ต้องสะดุดหยุดลงในที่สุด

5.3 ประเภทของงานวรรณกรรมที่ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม

หากพิจารณาถึงกฎหมายในต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาไว้ในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่า ทั้งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศออสเตรเลีย และประเทศแคนาดา ต่างกำหนดงานวรรณกรรมที่ให้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมไว้อย่างกว้างขวาง แต่ ไม่ได้หมายถึงหนังสือทุกประเภทที่จะได้รับความคุ้มครอง เนื่องจาก เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการใช้ประโยชน์ และการดำเนินธุรกิจแล้ว หนังสือบางประเภท เช่น นิตยสารและวารสารก็ได้ประสบปัญหาจากการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดแต่อย่างใด ดังนั้น ในบทนี้ ผู้วิจัยจะขอศึกษาถึงประเภทของงานวรรณกรรมที่ควรได้รับความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม ซึ่งแบ่งการพิจารณาเป็น 4 ประเภทได้แก่หนังสือวิชาการ หนังสืออ้างอิง หนังสือนวนิยาย และหนังสือนิตยสารหรือวารสาร ซึ่งงานวรรณกรรมทั้งสี่ประเภทต่างเป็นงานวรรณกรรมที่มีการให้บริการในห้องสมุดทั่วไป

5.3.1 หนังสือวิชาการ

หนังสือวิชาการประเภทแบบเรียนหรือตำราเป็นงานวรรณกรรมที่มีการให้บริการในห้องสมุดมากที่สุด⁹ โดยเฉพาะในห้องสมุดของสถานศึกษา ทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากการแสวงหางานวรรณกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนนักศึกษา ถือเป็นภารกิจหลักของห้องสมุดและบรรณารักษ์ ซึ่งการพิจารณาว่าแบบเรียนหรือตำราควรจะได้รับคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมหรือไม่นั้น มีประเด็นที่น่าพิจารณาดังต่อไปนี้

1) ลักษณะของแบบเรียนหรือตำรา คือหนังสือที่เขียนขึ้นตามเนื้อหาและขอบเขตตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรและการศึกษาระดับต่างๆ โดยมีเนื้อหาทางวิชาการ และมุ่งให้ความรู้แก่ผู้อ่าน

⁹ สัมภาษณ์ ปรากฏพิทย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, ผู้จัดการศูนย์บริการสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และวิจัยศูนย์วิทยทรัพยากร, 22 มกราคม 2556.

ซึ่งเรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนของระดับชั้นต่างๆ เช่น ชั้นประถม และชั้นมัธยม เป็นต้น ดังนั้น ผู้ใช้จึงมักจะมีความต้องการในการศึกษาหาความรู้ในแบบเรียนหรือตำราดังกล่าว เพียงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น การยืมจากห้องสมุดจึงเป็นวิธีที่สะดวกที่สุด เพราะเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาที่ต้องการใช้ประโยชน์หนังสือแล้ว ก็คืนให้แก่ห้องสมุดเพื่อหมุนเวียนให้แก่ผู้ใช้รายอื่นต่อไป

2) เนื่องจากผู้ใช้ประโยชน์หนังสือประเภทแบบเรียนหรือตำรานี้ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนและนักศึกษาในสถานศึกษาต่างๆ ที่ไม่สามารถหารายได้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้น การซื้อหนังสือประเภทแบบเรียนหรือตำรา โดยเฉพาะตำราที่เป็นตำราพิเศษนอกจากแบบเรียนพื้นฐาน จึงอาจเป็นการรบกวนผู้ปกครองและสร้างภาระให้แก่ผู้ศึกษามากจนเกินสมควร

3) ห้องสมุดส่วนใหญ่ของประเทศไทยตั้งอยู่ในสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อให้นักเรียนนักศึกษาสามารถแสวงหาความรู้ได้เท่าที่ตนต้องการอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของห้องสมุดที่ต้องแสวงหาหนังสือประเภทแบบเรียนหรือตำรามานำให้บริการให้ได้มากที่สุด

4) หนังสือที่เป็นแบบเรียนหรือตำราเรียน มีต้นทุนในการสร้างสรรค์ จัดพิมพ์ จัดทำ และ จัดจำหน่ายที่สูง รวมทั้งใช้เวลาในการสร้างสรรค์นานกว่าหนังสือประเภทอื่น เนื่องจากต้องมีการรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้อง ก่อนนำมาวิเคราะห์ เรียบเรียง และแบ่งหมวดหมู่เพื่อให้ผู้อ่านและเข้าใจได้ง่าย รวมทั้งในบางครั้งยังต้องคิดแบบฝึกหัดและข้อสอบเพื่อให้ผู้อ่านได้ฝึกฝนและทบทวนเนื้อหาในการเรียนอีกด้วย

5) เมื่อสร้างสรรค์และจัดทำหนังสือดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์ย่อมต้องการให้มีคนมาซื้อหนังสือของตนให้ได้จำนวนมากที่สุด ดังนั้น หากมีการให้ยืมหนังสือเล่มนั้นๆ ในห้องสมุดแล้ว ความจำเป็นในการซื้องานวรรณกรรมเหล่านั้นก็ไม่มีอีกต่อไป อีกทั้งถ้าพิจารณาจำหน่ายหนังสือที่เป็นแบบเรียนหรือตำราเรียนให้แก่ห้องสมุดถือเป็นจำนวนที่น้อยมาก และไม่เพียงพอต่อต้นทุนที่เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องลงทุนไปในการตีพิมพ์หนังสือ แต่อย่างไร ¹⁰

ดังนั้น เมื่อพิจารณาลักษณะของการเข้าถึงหนังสือที่เป็นแบบเรียนและตำราเรียนแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า หนังสือประเภทวิชาการนี้ถือเป็นหนังสือที่ได้รับผลกระทบจากการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดมากที่สุด เนื่องจากผู้ใช้หนังสือประเภทนี้มักไม่มีรายได้ที่จะซื้อหาจากท้องตลาด รวมทั้งสามารถเข้าถึงได้ง่ายผ่านการยืมจากห้องสมุด จนถือได้ว่า การให้ยืมโดยห้องสมุดเป็นหนทางหลักในการเข้าถึงแบบเรียนและตำราของผู้ใช้ ซึ่งส่งผลให้รายได้ในการจำหน่ายงานหนังสือที่เป็นแบบเรียน

¹⁰ สัมภาษณ์ ประชา ศิวเวทกุล, สำนักพิมพ์เดอะบุ๊ค, 14 มกราคม 2556.

หรือตำราไม่สามารถแสดงได้ถึงจำนวนของการใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ดังนั้น จึงควรมีการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่หนังสือประเภทดังกล่าว

5.3.2 หนังสืออ้างอิง

หนังสืออ้างอิงเป็นหนังสือที่ให้ความรู้ เรื่องราว และข้อเท็จจริง ผ่านการสร้างสรรค์เรียบเรียง และจัดหมวดหมู่โดยผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ เพื่อให้มีเนื้อหาที่น่าเชื่อถือและทันสมัยอยู่เสมอ เช่นสารานุกรม และพจนานุกรม เป็นต้น จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดต่างๆ พบว่าห้องสมุดจะจัดแยกหนังสืออ้างอิงออกจากหนังสือธรรมดา และมักมีการอนุญาตให้ยืมได้ภายใต้กฎเกณฑ์พิเศษ เช่น กำหนดประเภทของสมาชิกที่สามารถยืมหนังสืออ้างอิงได้ หรือระยะเวลาในการยืมที่น้อยกว่าหนังสือประเภทอื่น เป็นต้น เนื่องจาก

- 1) หนังสืออ้างอิงส่วนใหญ่มีราคาค่อนข้างแพง เนื่องจาก มีต้นทุนในการสร้างสรรค์และตีพิมพ์ที่สูง รวมทั้งมักมีขนาดใหญ่ทำให้ไม่สะดวกในการเคลื่อนย้าย
- 2) หนังสืออ้างอิงมักมีลักษณะเป็นหนังสือชุด ดังนั้น ถ้าเล่มใดเล่มหนึ่งสูญหายซึ่งอาจเกิดจากการยืมของสมาชิก ก็จะทำให้ประโยชน์ของหนังสือชุดนั้นขาดความสมบูรณ์ไป
- 3) หนังสืออ้างอิงมีผู้ใช้มาก ดังนั้นห้องสมุดจำเป็นต้องจัดหนังสือเหล่านี้ไว้ให้พร้อมสำหรับผู้ใช้อีกด้วย

โดยเมื่อพิจารณาจากเหตุผลข้างต้นแล้ว หนังสืออ้างอิงนี้ ถือเป็นหนังสือที่ได้รับผลกระทบจากการให้ยืมน้อยกว่าหนังสือประเภทอื่น เนื่องจากห้องสมุดไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการให้ยืมหนังสืออ้างอิงเป็นหลัก แต่ต้องการให้ใช้ภายในห้องสมุดมากกว่า แต่ทั้งนี้ เนื่องจากหนังสืออ้างอิงเป็นหนังสือที่มีราคาสูงเกินกว่าที่ประชาชนทั่วไปจะซื้อหามาเป็นกรรมสิทธิ์ได้ จึงทำให้ห้องสมุดต้องเป็นศูนย์กลางในการเข้าถึงงานวรรณกรรมดังกล่าว ดังนั้นค่าตอบแทนจากการให้ยืมงานวรรณกรรมก็อาจนำมาช่วยชดเชยประโยชน์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์ได้สูญเสียไปจากยอดการจำหน่ายหนังสืออ้างอิงในท้องตลาดได้อีกทางหนึ่ง ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้หนังสืออ้างอิงเป็นหนังสือที่ได้รับความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมเช่นเดียวกับหนังสือประเภทอื่น

5.3.3 หนังสือบันเทิงคดีหรือนวนิยาย

หนังสือบันเทิงคดีหรือนวนิยาย ถือเป็นหนังสืออีกประเภทหนึ่งที่ถูกยืมในห้องสมุดเป็นจำนวนมาก¹¹ เนื่องจากจุดประสงค์หลักในการอ่านหนังสือประเภทนั้น คือการเข้าถึงเนื้อหาของงานดังกล่าวเพื่อความสนุกสนาน และได้ติดตามแต่ต้นจนจบเท่านั้น มิได้มีจุดประสงค์ในการอ่านซ้ำหรือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยการซื้อ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหนังสือประเภทบันเทิงคดีหรือนวนิยายควรเป็นหนังสืออีกประเภทหนึ่งที่ได้รับ ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

แต่อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์ในงานวรรณกรรมประเภทดังกล่าวแล้ว พบว่า เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์เห็นว่ายังไม่มี ความจำเป็นในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในงานของตนในปัจจุบัน เนื่องจาก¹²

1) ยอดจำหน่ายหนังสือในท้องตลาดไม่ได้มีผลกระทบต่อผู้สร้างสรรค์แต่อย่างใด เนื่องจาก ผู้สร้างสรรค์มักได้รับค่าตอบแทนจากการสร้างสรรค์ หรือค่าต้นฉบับตามจำนวนหนังสือที่ตีพิมพ์ขึ้นในแต่ละครั้ง โดยไม่มีความเสี่ยงว่าจะจำหน่ายหนังสือได้หรือไม่

2) นอกเหนือจากการตีพิมพ์เป็นรูปเล่มแล้ว รายได้อีกประการหนึ่งของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์คือการอนุญาตให้ดัดแปลงโดยนำเค้าโครง และเนื้อหาของงานวรรณกรรมไปจัดทำเป็นละคร หรือภาพยนตร์ ซึ่งนวนิยายที่จะได้รับความสนใจนั้น จะต้องเป็นงานที่มีผู้ชื่นชอบมาก ดังนั้น การที่มีประชาชนยืมนวนิยายในห้องสมุด ก็ย่อมช่วยให้นวนิยายมีผู้รู้จักมากขึ้นได้อีกหนทางหนึ่ง

3) การประพันธ์หนังสือประเภทบันเทิงคดีหรือนวนิยาย ผู้สร้างสรรค์ ส่วนใหญ่ย่อมหวังให้งานของตนเป็นที่ชื่นชอบของผู้อ่านจำนวนมาก ดังนั้น หากห้องสมุดหรือผู้ใช้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการให้ยืมหรือยืมหนังสือดังกล่าว ก็อาจทำให้การเข้าถึงงานวรรณกรรมเหล่านั้นลดน้อยลง และอาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของผู้สร้างสรรค์ และความนิยมของผู้อ่านงานวรรณกรรมได้ในที่สุด

แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การดำรงอยู่ของหนังสือประเภทบันเทิงคดีหรือนวนิยาย ยังต้องอาศัยความนิยมของผู้อ่านเป็นตัวแปรหลัก และการอ่านก็ยังคงเป็นหนทางที่ประชาชนสามารถเข้าถึงเนื้อหาของงานวรรณกรรมได้มากที่สุด รวมทั้งเป็นแหล่งรายได้หลักของผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมดังกล่าว มิใช่ค่าตอบแทนจากการนำงานวรรณกรรมไปดัดแปลงเป็นรูปแบบ

¹¹ สัมภาษณ์ สายฝน เต่าแก้ว, ผู้จัดการศูนย์พัฒนาและวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศศูนย์วิทยทรัพยากร, 22 มกราคม 2556.

¹² สัมภาษณ์ กนกวลี พจนปกรณ์, นักเขียน, 10 กุมภาพันธ์ 2556.

อื่น เช่น บทละคร หรือบทภาพยนตร์ แต่อย่างไรก็ตาม หากมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม งานประเภทหนังสือหนังสือบันเทิงคดีหรือนวนิยายก็ควรจะได้รับคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ในส่วนของผู้มีหน้าที่ในการชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรมนั้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ส่วนมากต่างต้องการให้ภาครัฐเป็นผู้มีหน้าที่ในการชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมดังกล่าวแก่ผู้ทรงสิทธิแทนห้องสมุด เนื่องจากปัญหาทางด้านสังคมและความเป็นธรรม

5.3.4 นิตยสารหรือวารสาร

จากการดำเนินการของห้องสมุดตามที่คุณวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ ไม่ได้ให้บริการยืมนิตยสารแต่อย่างใด¹³ เนื่องจาก ห้องสมุดมักรับหนังสือประเภทนิตยสารหรือวารสารในจำนวนที่น้อย เช่นปีละไม่เกิน 5 ฉบับ และนิตยสารหนึ่งฉบับจะซื้อเพียงเล่มเดียวเท่านั้น จึงไม่สามารถให้สมาชิกของห้องสมุดทำการยืมไปอ่านเป็นการส่วนตัวได้ เพราะอาจทำให้กว่าที่ผู้ใช้จะนำนิตยสารหรือวารสารเหล่านั้นมาคืน เนื้อหาหรือบทความก็อาจจะไม่ทันสมัย หรือทันต่อเหตุการณ์อีกต่อไปแล้ว ต่างจากหนังสือประเภทตำราหรือนิยาย ที่ห้องสมุดมักซื้อมาให้บริการเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ผู้ใช้สามารถยืมงานวรรณกรรมประเภทดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง อีกทั้ง ยังไม่มีปัญหาเรื่องความทันสมัยของเนื้อหาอีกด้วย

ประกอบกับเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่คุณวิจัยได้สัมภาษณ์จากบรรณาธิการนิตยสารแล้ว พบว่า ปัจจุบันรายได้หลักของการจัดนิตยสารหรือวารสารมีได้มาจากการจำหน่ายในท้องตลาดแต่อย่างใด แต่กลับเป็นรายได้จากค่าโฆษณาซึ่งเจ้าของผลิตภัณฑ์ หรือผู้ว่าจ้างนำมาลงในนิตยสาร ซึ่งอัตราจะมากขึ้นขึ้นอยู่กับความนิยมและชื่อเสียงของนิตยสารหรือวารสารเหล่านั้น นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เนื่องจากนิตยสารหรือวารสารเล่มหนึ่งย่อมประกอบด้วยงานวรรณกรรมหลายชิ้น ซึ่งมีผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ที่ต่างกันออกไป ทั้งยังมีงานลิขสิทธิ์ประเภทอื่นรวมอยู่ด้วย เช่นงานศิลปกรรมประเภทภาพวาดหรือรูปถ่าย เป็นต้น จึงทำให้การจัดสรรค่าตอบแทนในการให้ยืมระหว่างผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นไปได้ยาก และแต่ละคนจะได้รับค่าตอบแทนที่ไม่มากนัก

จากการพิจารณางานวรรณกรรมทั้ง 4 ประเภทข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ในหนังสือประเภทแบบเรียนหรือตำรา, หนังสืออ้างอิง รวมทั้งหนังสือนวนิยายหรือบันเทิงคดี ควรได้รับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม เนื่องจาก งานวรรณกรรมทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นงานที่มีการให้ยืมในห้องสมุด

¹³ สัมภาษณ์ สายฝน เต่าแก้ว, ผู้จัดการศูนย์พัฒนาและวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศศูนย์วิทยทรัพยากร,

มากที่สุด ซึ่งส่งผลให้ความต้องการงานวรรณกรรมเหล่านั้นในท้องตลาดลดน้อยลง ต่างจากหนังสือประเภทนิตยสารหรือสารวาร ที่เน้นจำนวนของผู้เข้าถึงงานวรรณกรรมเป็นหลัก เพื่อนำมาเป็นฐานในการคิดค่าโฆษณาจากผู้ว่าจ้างหรือเจ้าของผลิตภัณฑ์ ดังนั้น หนังสือประเภทนิตยสารหรือสารวาร จึงไม่ควรได้รับความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแต่อย่างใด

5.4 ผู้ที่ควรรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้ทรงสิทธิ

ผู้วิจัยขอแบ่งประเภทของผู้ที่ควรรับผิดชอบค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้ทรงสิทธิเป็น 2 กรณี ดังนี้

5.4.1 การจ่ายค่าตอบแทนโดยห้องสมุด

หากพิจารณาถึงการคุ้มครองงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว ผู้ที่กระทำการใดๆ ในสิ่งที่กฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ ย่อมต้องเป็นผู้ชำระค่าตอบแทนจากการนั้นให้เจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น หากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว ห้องสมุดในฐานะผู้ใช้สิทธิในการให้ยืมย่อมต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนในการให้ยืมดังกล่าวแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ แต่ทั้งนี้ ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ข้างต้น พบว่า การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ อาจไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมได้อย่างเป็นธรรม และสอดคล้องกับการให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่าหากประเทศไทยเลือกที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามหลักการอื่นนอกเหนือจากตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ห้องสมุดยังคงต้องเป็นผู้ชำระค่าตอบแทนดังกล่าวอยู่หรือไม่

ซึ่งในประเด็นนี้ จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่าทั้งผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้ยืม กล่าวคือห้องสมุด สำนักพิมพ์ และบรรณาธิการนิตยสาร ต่างไม่เห็นด้วยหากห้องสมุดจะต้องเป็นผู้ชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมดังกล่าว โดยแม้ค่าตอบแทนนั้นจะเป็นธรรมแก่ตนมากเพียงใด แต่หากเทียบกับภาระมากมายที่ห้องสมุดต้องรับผิดชอบแล้ว ก็ไม่น่าจะเป็นธรรมต่อห้องสมุด เนื่องจากห้องสมุดถือเป็นบริการสาธารณะ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงงานวรรณกรรมได้อย่างสะดวก ท้าถึง และเท่าเทียมกัน โดยไม่ได้คิดค่าตอบแทนหรือแสวงหาประโยชน์ใดๆ ทางเศรษฐกิจจากผู้ใช้บริการ ซึ่งการให้บริการของห้องสมุดนั้นย่อมมีค่าใช้จ่ายที่ห้องสมุดจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบอยู่แล้ว ดังนั้น หากห้องสมุดต้องทำการชำระค่าตอบแทนจากการให้ยืมอีก อาจทำให้ห้องสมุดไม่สามารถหาซื้องานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่ามาให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปได้อย่างพอเพียง

อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่ต้องพิจารณาถึงห้องสมุดที่ดำเนินการโดยเอกชน เนื่องจากห้องสมุดเหล่านี้ มักมีบริการแฝงในรูปแบบของร้านค้า ร้านอาหาร หรือร้านที่ให้บริการอินเทอร์เน็ต

เป็นต้น ดังนั้น จึงน่าจะต้องพิจารณาว่าการให้บริการของห้องสมุด เป็นการสนับสนุนธุรกิจของผู้ประกอบการเหล่านั้นหรือไม่ และห้องสมุดเหล่านี้ควรชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมแก่ผู้ทรงสิทธิหรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการจัดตั้งห้องสมุดและตามข้อเท็จจริงแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าห้องสมุดเอกชนก็มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อมอบความรู้ให้แก่ประชาชนทั่วไปเช่นเดียวกันกับห้องสมุดที่ดำเนินการโดยภาครัฐ ส่วนการให้บริการด้านอื่นนั้น เป็นเพียงการอำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้ห้องสมุดเท่านั้น และรายได้ในส่วนดังกล่าวผู้ประกอบการก็นำมาพัฒนาห้องสมุดทั้งทางด้านการบริหารจัดการและการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้บริการแก่สมาชิกของห้องสมุดต่อไป ไม่ได้กระทำเพื่อแสวงหากำไรเป็นการส่วนตัวแต่อย่างใด

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ห้องสมุดทุกประเภทไม่ควรเป็นผู้รับผิดชอบในการชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมแก่ผู้ทรงสิทธิ เนื่องจาก ห้องสมุดเป็นสถานที่รวบรวมองค์ความรู้ไว้อย่างมากมาย และมีภารกิจสำคัญในการสนับสนุนค้นคว้าความรู้ของประชาชน เพื่อให้ประชาชนนำความรู้เหล่านั้น มาพัฒนาประเทศชาติต่อไป ดังนั้น หากมีการบัญญัติให้ห้องสมุดเป็นผู้ชำระค่าตอบแทนจากการให้ยืมแก่ผู้ทรงสิทธิ ก็จะเป็นการสร้างภาระให้แก่ห้องสมุดจนเกินสมควร และทำให้ห้องสมุดไม่สามารถพัฒนาทางด้านบริการให้แก่ประชาชนทั่วไปได้อย่างทั่วถึง และเพียงพอ

5.4.2 การจ่ายค่าตอบแทนโดยภาครัฐ

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยควรมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าว เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของห้องสมุดในปัจจุบัน ซึ่งแม้ว่าการจัดตั้งห้องสมุดจะต้องมีการชื้องานวรรณกรรมใหม่ๆ เพื่อมาให้บริการมากขึ้น แต่ก็ทำให้มีผู้เข้ามาใช้ประโยชน์โดยการยืมจากห้องสมุดมากขึ้นไปด้วยเช่นกัน และเมื่อเทียบจำนวนของค่าตอบแทนที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ต้องสูญเสียไปจากการที่ผู้ใช้สามารถยืมงานวรรณกรรมจากห้องสมุดได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายกับจำนวนของงานวรรณกรรมที่ห้องสมุดชื้อมาเพื่อให้บริการแล้วจะเห็นว่า ประโยชน์ที่ได้จากการชื้องานวรรณกรรมของห้องสมุดไม่อาจทดแทนประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์สูญเสียไปจากการที่ห้องสมุดให้ยืมแก่ประชาชนทั่วไปได้แต่อย่างใด อีกทั้งการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวย่อมช่วยสนับสนุนและจูงใจให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมได้มากขึ้น แต่ทั้งนี้ เนื่องจากห้องสมุดในประเทศไทยเกือบทั้งหมดจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการมอบความรู้ให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม โดยไม่แสวงหากำไรจากการให้บริการ ดังนั้น การบัญญัติให้ห้องสมุดเป็นผู้ชำระค่าตอบแทนในส่วนนี้ให้แก่ผู้ทรงสิทธิ ย่อมเป็นการสร้างภาระให้แก่ห้องสมุดมากเกินไป ประกอบกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมในต่างประเทศมักกำหนดให้เป็นหน้าที่ของภาครัฐในการชำระค่าตอบแทนดังกล่าวแก่ผู้ทรงสิทธิ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่ควรให้การสนับสนุนค่าตอบแทนดังกล่าว ได้แก่

1) กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการ ดำเนินการ และให้บริการทางการศึกษาสำหรับสาธารณชน ตามแนวทางที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติทั้งการศึกษา ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การฝึกหัดครู การศึกษาสงเคราะห์ การศึกษา พิเศษ การศึกษาผู้ใหญ่ ควบคุมและส่งเสริมโรงเรียนเอกชน และการศึกษาประชาชนในด้านต่าง ๆ

ดังนั้น การสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมอันทรงคุณค่าแก่สังคม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้ และนำความรู้นั้นมาพัฒนาชาติต่อไป จึงควรเป็นหน้าที่โดยตรงของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะการสนับสนุนและจูงใจให้เกิดการสร้างสรรคหนังสือประเภท ตำราเรียน แบบเรียน และหนังสืออ้างอิง ดังนั้น หากประเทศไทยมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการก็ควรเป็นผู้ที่ต้องมีหน้าที่ในการชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมหนังสือ เหล่านั้นให้แก่ผู้ทรงสิทธิ

2) กระทรวงวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และช่วยให้สังคม ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา รวมทั้งเพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของบุคลากร องค์กรภาคีและแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งการสร้างสรรคงานประเภทบันเทิงคดี และนวนิยาย ก็เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการประพันธ์เรื่องราวให้ผู้อ่านได้ทราบอีกทางหนึ่ง โดยการอ่านงานประเภทบันเทิงคดีหรือนวนิยายจะช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้แก่ผู้อ่าน และยังเป็น การเสริมสร้างความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรมให้แก่ผู้อ่านอีกด้วย เนื่องจากหนังสือประเภทดังกล่าว ย่อมต้องมีการสมมุติสภาพสังคมและวัฒนธรรมในสมัยต่างๆ เพื่อสอดแทรกความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วรรณคดี ศิลปะ ให้แก่ผู้อ่านพร้อมความสนุกสนาน ผ่านการรวบรวมข้อมูล และสรรสร้างของผู้เขียน เช่นที่ปรากฏในนวนิยายชื่อดังหลายเรื่อง อาทิ นวนิยายเรื่องสี่แผ่นดิน โดยหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งแสดงถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ได้อย่างเด่นชัด หรือนวนิยายเรื่องรัตนโกสินทร์ โดยคุณหญิงวินิตา ดิถียนต์ (ว.วินิจฉัยกุล) ซึ่งเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ก็สะท้อนภาพกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นต้น ดังนั้น หากมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีและนวนิยาย กระทรวง วัฒนธรรมก็ควรมีหน้าที่ในการชำระค่าตอบแทนดังกล่าวให้แก่ผู้ทรงสิทธิ

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าค่าตอบแทนจากการให้ยืมนี้ ไม่จำเป็นต้องมาจากหน่วยงาน เดียวทั้งจำนวน โดยอาจมีการแบ่งหน้าที่กันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการที่รับผิดชอบจ่ายค่าตอบแทน

ในหนังสือประเภทตำราเรียน แบบเรียน และหนังสืออ้างอิง กับกระทรวงวัฒนธรรมที่รับผิดชอบจ่ายค่าตอบแทนในหนังสือประเภทบันเทิงคดีและนวนิยาย โดยอาจมีการขอความร่วมมือ เช่นการขอข้อมูลผู้สร้างสรรค์จากกรมทรัพย์สินทางปัญญากระทรวงพาณิชย์ เนื่องจาก กรมทรัพย์สินทางปัญญาจะมีการรับแจ้งข้อมูลลิขสิทธิ์ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ไว้ ซึ่งข้อมูลที่ได้มานี้ก็อาจนำมาเป็นฐานให้กระทรวงศึกษาและกระทรวงวัฒนธรรมใช้ในการคำนวณและจัดสรรค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้ทรงสิทธิได้

5.5 การคำนวณและจัดสรรค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

5.5.1 วิธีการคำนวณค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรมซึ่งผู้ทรงสิทธิได้รับ ควรเป็นตัววัดการใช้ประโยชน์ในงานวรรณกรรมที่แท้จริง กล่าวคือ งานวรรณกรรมที่มีผู้ยืมมาก ก็ย่อมหมายความว่างานวรรณกรรมเล่มนั้นสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนได้มาก ดังนั้น ผู้ทรงสิทธิในการให้ยืมในงานวรรณกรรมเล่มนั้นก็ควรได้รับค่าตอบแทนที่มากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งจากการศึกษาวิธีจัดเก็บข้อมูลของการให้ยืมในต่างประเทศ เพื่อนำมาคำนวณค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม สามารถทำได้ 2 วิธี ได้แก่

1) การสุ่มตัวอย่าง โดยใช้ข้อมูลทางสถิติที่เก็บรวบรวมมาจากห้องสมุดที่ได้คัดเลือกไว้เป็นตัวแทนของห้องสมุดอื่นๆ ในแต่ละปี ทั้งนี้ การสุ่มตัวอย่างดังกล่าวต้องเริ่มจากการคัดเลือกตัวแทนของห้องสมุดให้ครอบคลุมถึงห้องสมุดที่มีทุกประเภทในประเทศไทย และนำสถิติจากการสุ่มตัวอย่างนั้น มาเป็นฐานในการคำนวณค่าตอบแทนในการให้ยืมเพื่อมอบให้แก่ผู้ทรงสิทธิต่อไป ซึ่งการรวบรวมข้อมูลทางสถิติจากการสุ่มตัวอย่างนี้ แม้ไม่ได้เป็นจำนวนการให้ยืมที่ครบถ้วนตามที่เกิดขึ้นจริง แต่ข้อมูลที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างก็เป็นข้อมูลที่เพียงพอในการคิดคำนวณค่าตอบแทนจากการให้ยืมโดยผู้ที่มีงานวรรณกรรมให้บริการในห้องสมุดมากก็ย่อมได้รับค่าตอบแทนที่มากกว่าผู้ทรงสิทธิรายอื่น รวมทั้งวิธีนี้ยังใช้งบประมาณและบุคลากรที่น้อยกว่าการเก็บข้อมูลตามจริง

2) การใช้ข้อมูลตามความเป็นจริง คือการเก็บสถิติจากการให้ยืมที่เกิดขึ้นทุกครั้งในทุกห้องสมุด ซึ่งจะทำให้ผู้ทรงสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทนในการให้ยืมที่เป็นธรรมมากที่สุด เนื่องจากคำนวณจากการให้ยืมที่เกิดขึ้นจริง แต่ทั้งนี้ เนื่องจากระบบห้องสมุดของประเทศไทยยังอาจไม่เอื้อให้ทุกห้องสมุดทำการจัดเก็บและจัดส่งข้อมูลจากการให้ยืมนี้มายังส่วนกลาง ดังนั้น วิธีการคำนวณ

ค่าตอบแทนจากการให้ยืมงานวรรณกรรมตามข้อมูลการยืมที่แท้จริง อาจเป็นภาระที่หนักมาก ต้องใช้บุคลากร และเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลที่ทันสมัย ซึ่งในประเทศไทยอาจยังไม่พร้อมในการดำเนินการดังกล่าว

ทั้งนี้ หน้าที่ในการรวบรวมสถิติจากการให้ยืมไม่ว่าจะโดยการสุ่มตัวอย่างหรือรวบรวมจากสถิติจากในทุกห้องสมุด ควรมีการมอบหมายให้สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมสถิติจากการให้ยืม เนื่องจาก สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่วิทยาการ รวมทั้งมีข้อมูลของห้องสมุดทุกแห่งในประเทศไทย ดังนั้น จึงเป็นหน่วยงานที่เหมาะสมและมีศักยภาพมากพอในการประสานงานเพื่อรวบรวมสถิติจากการให้ยืมงานวรรณกรรมดังกล่าว

อนึ่ง ในส่วนของอัตราค่าตอบแทนในการให้ยืมที่ผู้ทรงสิทธิควรจะได้รับนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ในวรรณกรรม พบว่า ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์มิได้มุ่งหวังถึงจำนวนของค่าตอบแทนเป็นหลัก เนื่องจากเห็นว่าภาครัฐที่ควรเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนดังกล่าว ไม่อาจชดเชยประโยชน์ที่ผู้ทรงสิทธิสูญเสียไปทั้งหมดจากการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดได้ เพราะหากคำนวณตามการยืมในห้องสมุดที่เกิดขึ้นจริง เทียบกับราคาซื้อ ย่อมเป็นจำนวนเงินมหาศาล ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดงบประมาณในแต่ละปีเสียก่อนจึงจะนำมาหารกับจำนวนการให้ยืมที่เกิดขึ้น เพื่อหามูลค่าของค่าตอบแทนที่ผู้ทรงสิทธิแต่ละคนควรจะได้รับ โดยผู้ทรงสิทธิที่มีจำนวนการให้ยืมมากก็ยังคงได้ค่าตอบแทนในอัตราที่สูงกว่าผู้ทรงสิทธิรายอื่น เพียงแต่จำนวนเงินที่มอบให้ในแต่ละปีอาจมาน้อยไปตามงบประมาณของภาครัฐ เพื่อให้ภาครัฐสามารถควบคุมงบประมาณที่ต้องนำมาเป็นค่าตอบแทนจากการให้ยืมแก่ผู้ทรงสิทธิได้ และไม่กระทบต่อการบริหารงานด้านอื่นๆ ของภาครัฐนั่นเอง

5.5.2 วิธีการจัดสรรค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

1) วิธีการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ภายใต้การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

โดยจากการศึกษาการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้ German Copyright Act ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่า ภาครัฐได้มีการมอบหมายให้องค์กรที่ชื่อว่า Verwertungsgesellschaft WORT หรือ VG WORT ซึ่งเป็นองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนจากการให้ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1958 เป็นผู้ทำการจัดสรร

คำตอบแทน รวมทั้งเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์และขอบเขตของการให้คุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม¹⁴ แทนการมอบคำตอบแทนให้แก่ผู้ทรงสิทธิโดยตรง เพื่อให้การจัดสรรคำตอบแทนเป็นไปอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ

สำหรับในประเทศไทยนั้น ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ยังมิได้มีการกำหนดระบบ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และลักษณะของการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ไว้อย่างเป็นรูปธรรม เพียงแต่กำหนดให้มี “คณะกรรมการลิขสิทธิ์” ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนสมาคม หรือองค์กรของผู้สร้างสรรค์ เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อจัดเก็บคำตอบแทนจากบุคคลอื่นที่ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้เปิดช่องให้คณะกรรมการลิขสิทธิ์สามารถสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรของผู้ทรงสิทธิเพื่อจัดเก็บคำตอบแทนจากบุคคลอื่นและนำมาจัดสรรให้แก่สมาชิกในองค์กรต่อไป

ทั้งนี้ ในปัจจุบันกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้มีการจัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่.....) พ.ศ.....” ขึ้น หรือเรียกว่าร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ฯ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาแล้ว และให้ส่งคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา ก่อนเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บคำตอบแทนนั้น ในร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ ได้กำหนดให้บริษัท ซึ่งจะขอรับใบอนุญาตการจัดเก็บต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บคำตอบแทนเพื่อนำมาจัดสรรให้แก่บรรดาสมาชิกโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจการอย่างอื่น ตามมาตรา 53/4 ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับการจัดตั้ง VG WORT ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่ทั้งนี้ VG WORT เป็นองค์กรจัดเก็บค่าสิทธิในการใช้ประโยชน์งานวรรณกรรมเพียงองค์กรเดียวของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต่างจากการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บในประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นบริษัท และไม่มีการผูกขาดเพียงองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เพื่อให้เกิดการแข่งขันกันอย่างเป็นธรรมในท้องตลาด โดยหน้าที่หลักขององค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ก็คือการจัดเก็บค่าสิทธิ และการจัดสรรค่าสิทธินั้นคืนแก่ผู้ทรงสิทธิ ซึ่งตามร่างพระราชบัญญัติ ฯ ได้กำหนดวิธีการจัดสรรคำตอบแทนให้แก่สมาชิกไว้ โดยต้องทำการจัดสรรอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง¹⁵ ซึ่งหากประเทศไทยมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดสรรคำตอบแทนผ่านองค์กรจัดเก็บย่อมเป็นวิธีที่จะกระจายคำตอบแทนดังกล่าวไปยังผู้ทรงสิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก

¹⁴ Vgwort, BEGINING OF VGWORT. [Online]. 20 July 2011. Available from http://www.vgwort.de/fileadmin/pdf/allgemeine_pdf/About_VG_WORT.pdf

¹⁵ ร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่.....) พ.ศ..... มาตรา 53/24

2) วิธีการจัดสรรค่าตอบแทนโดยภาครัฐ

ในกรณีที่ประเทศไทยมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้นโยบายของภาครัฐ ซึ่งไม่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดของการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แล้วนั้น จึงต้องพิจารณาว่าจะมีการจัดสรรค่าตอบแทนในการให้ยืมนี้แก่ผู้ทรงสิทธิได้อย่างไร

โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้ในข้อ 5.4.1 ว่าค่าตอบแทนจากการให้ยืมนี้ควรจ่ายโดยกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรม โดยใช้ข้อมูลจากการรวบรวมสถิติของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ และข้อมูลผู้สร้างสรรค์ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เป็นผู้ควบคุมดูแลการบริหารจัดการของห้องสมุด ดังนั้นจึงมีศักยภาพมากพอในการรวบรวมสถิติจากการให้ยืมดังกล่าว รวมทั้งกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะมีข้อมูลของผู้สร้างสรรค์และงานวรรณกรรมเก็บไว้ ทำให้สะดวกต่อการจัดสรรค่าตอบแทนให้แก่ ผู้ทรงสิทธิอย่างทั่วถึง

5.6 อายุของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมสามารถกำหนดอายุของการคุ้มครองได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

5.6.1 การกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

หากประเทศไทยทำการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิเหล่านั้นย่อมมีกำหนดอายุแห่งการคุ้มครองสิทธิ เช่นเดียวกับสิทธิอื่นๆ ที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กล่าวคือ สิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง และเผยแพร่ ต่อสาธารณชน ซึ่งตามหลักทั่วไปกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมมีอายุการคุ้มครองตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ และมีอายุต่อไปอีกเป็นเวลา 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย และสำหรับผู้สร้างสรรค์ที่เป็นนิติบุคคล ให้ลิขสิทธิ์มีอายุ 50 ปี นับแต่ได้มีการสร้างสรรค์ขึ้น แต่ถ้ามีการโฆษณาในงานนั้น ให้ลิขสิทธิ์มีอายุ 50 ปี นับแต่มีการโฆษณาเป็นครั้งแรก¹⁶

¹⁶ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 19

5.6.2 การกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายอื่น

ในกรณีที่ประเทศไทยมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตามกฎหมายเฉพาะ หรือตามนโยบายของภาครัฐ สิทธิของผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมจึงไม่ใช่สิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดอายุการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเช่นเดียวกันกับอายุการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ ซึ่งอาจกำหนดระยะเวลาที่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมจะได้รับค่าตอบแทน โดยแบ่งได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

ก) กำหนดอายุการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมขึ้นมาเท่ากับอายุของการให้ความคุ้มครองงานวรรณกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เนื่องจาก อายุของกฎหมายลิขสิทธิ์คือระยะเวลาที่เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจในงานอันมีลิขสิทธิ์ของตนได้ ดังนั้น เมื่อมีผู้ใดได้รับสิทธิทางเศรษฐกิจจากการให้ยืม ผู้นั้นก็ควรมีการกำหนดอายุการคุ้มครองให้สอดคล้องตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ข) การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมตราบเท่าอายุของผู้สร้างสรรค์ เนื่องจาก การมอบค่าตอบแทนในการให้ยืมนี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้ค่าตอบแทนจากการให้ยืมไปจูงใจให้ผู้สร้างสรรค์ทำการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมสู่สังคมมากขึ้น ดังนั้น เมื่อผู้สร้างสรรค์เสียชีวิต สิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมก็ควรต้องสิ้นสุดลงตามไปด้วย

ค) การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมตราบเท่าที่ยังมีงานวรรณกรรมที่ให้ยืมในท้องสมุด เนื่องจาก เมื่องานวรรณกรรมเล่มใดยังมีการให้บริการในท้องสมุด ก็แสดงถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านยังคงได้รับอยู่ ดังนั้น จึงไม่ควรพิจารณาว่าผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ เนื่องจากหากผู้สร้างสรรค์เสียชีวิตลง ทายาทของผู้สร้างสรรค์ก็ควรได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าวไปจนกว่าหนังสือเล่มนั้นจะไม่ได้ความนิยม หรือไม่มีบริการในท้องสมุดอีกต่อไป อนึ่ง ควรมีการกำหนดจำนวนขั้นต่ำของหนังสือที่ยังคงได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืม เช่น ต้องมีจำนวนหนังสือที่ให้ยืมในท้องสมุดทั่วประเทศมากกว่า 50 เล่ม ดังตัวอย่างของประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น เนื่องจากหากมีจำนวนหนังสือที่ให้บริการในท้องสมุดน้อยเกินไป ก็จะทำให้ นำสถิติมาคำนวณเป็นค่าตอบแทนได้ยาก และมีจำนวนที่น้อยจนอาจไม่สามารถจะทำการจัดสรรให้ผู้สร้างสรรค์ได้

บทที่ 6

บทสรุปและเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากสมมติฐานของการวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่ว่า การที่ห้องสมุดมีบริการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่สาธารณชนทั่วไปนั้น ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงงานวรรณกรรมได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งทำให้ความต้องการงานวรรณกรรมเหล่านั้นในท้องตลาดลดลง ดังนั้น จึงควรมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงลักษณะและความชอบธรรมของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม โดยศึกษาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ตลอดจนทำการศึกษาผลกระทบต่อการใช้ยืมงานวรรณกรรมภายในประเทศไทย หลังจากทำการค้นคว้า วิจัย และวิเคราะห์จากหนังสือ บทความ วารสาร จุลสาร เอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชน รวมทั้งการค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ เช่น นักเขียน สำนักพิมพ์ และบรรณารักษ์ พบว่ามีความสอดคล้องกับสมมติฐานข้างต้น ซึ่งพอสรุปได้โดยสังเขป ดังนี้

1) การให้ยืมงานวรรณกรรมของห้องสมุดเป็นการกระทบต่อความต้องการงานวรรณกรรมเหล่านั้นในท้องตลาด

แนวคิดเรื่องผลกระทบต่อยอดการจำหน่ายงานวรรณกรรมในท้องตลาดจากการที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงงานวรรณกรรมดังกล่าวโดยการยืมจากห้องสมุดนี้ เป็นแนวคิดที่เริ่มตระหนักถึงมาตั้งแต่ในช่วงศตวรรษที่ 19 จากการเรียกร้องของนักเขียนชาวแดนมาร์ก เมื่อ พ.ศ.2489 และแดนมาร์กถือเป็นประเทศแรกที่มีการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ซึ่งในปัจจุบันมีประเทศที่ให้การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 49 ประเทศด้วยกัน ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม คือการให้ใช้สอยทรัพย์สินเปล่าเท่านั้น ไม่รวมถึงสิทธิในการให้เช่าหรือการให้ใช้โดยมีการชำระค่าเช่า หรือชำระค่าตอบแทนแต่อย่างใด

สำหรับในประเทศไทยนั้น การเข้าถึงงานวรรณกรรมโดยการยืมจากห้องสมุด ถือเป็น การเข้าถึงที่ได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอย่างมาก และส่งผลให้รายได้จากการจำหน่ายงาน วรรณกรรมในท้องตลาดลดลงและไม่ใช้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมอย่างแท้จริงเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ ประชาชนได้รับจากการใช้งานวรรณกรรมดังกล่าว เนื่องจากหนังสือหนึ่งเล่มที่ห้องสมุดซื้อไป ย่อมหมุนเวียนให้ประโยชน์แก่ประชาชนได้อย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งหากหนังสือนั้นมีให้บริการในห้องสมุด แล้ว ไม่ว่าจะจะมีผู้เข้าถึง หรือใช้ประโยชน์มากเพียงใด เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์ก็ไม่ได้ ค่าตอบแทนที่เพิ่มขึ้นจากการใช้ประโยชน์นั้นๆ เลย ซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่าการให้ยืมงาน วรรณกรรมภายในห้องสมุดเพียงแห่งเดียว อาจทำผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์สูญเสียรายได้จาก การจำหน่ายหนังสือเหล่านั้นในท้องตลาดไปถึง 30,000 – 40,000 บาทด้วยกัน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดเป็นการกระทำที่ส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ต้อง สูญเสียไปเป็นจำนวนมาก อีกทั้งการที่ผู้ใช้ยืมงานวรรณกรรมจากห้องสมุดไปแล้ว อาจเป็นจุดเริ่มต้นของ งานละเมิดงานวรรณกรรมดังกล่าวได้ เนื่องจากการมีหนังสือเหล่านั้นอยู่ในครอบครองย่อมมีโอกาส ง่ายต่อการคัดลอกหรือสำเนางานวรรณกรรมเหล่านั้น และทำให้ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องซื้องานวรรณกรรม เหล่านั้นในท้องตลาดอีก เนื่องจากได้ใช้ประโยชน์จากเนื้อหาของหนังสือตามวัตถุประสงค์แห่งตนแล้ว

แม้ในปัจจุบันผู้จำหน่ายหนังสือหรือวารสารบางเล่ม มีการกำหนดราคาซื้อหนังสือของ ห้องสมุดให้สูงกว่าของบุคคลธรรมดาตามหลักการแบ่งแยกราคาขาย (Price Discrimination) ซึ่งช่วยให้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนที่มากยิ่งขึ้นก็ตาม แต่ห้องสมุดก็ต้อง รับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งอาจทำให้ห้องสมุดสามารถซื้องานวรรณกรรมได้น้อยเล่มลง เนื่องจากหนังสือแต่ละเล่มมีราคาที่สูงขึ้น และเป็นการผลักภาระไปยังห้องสมุดโดยตรง ดังนั้น การ แก้ปัญหาที่เกิดจากการให้ยืมโดยใช้การแบ่งแยกราคาขายจึงอาจมิใช่แนวคิดที่เป็นธรรมต่อห้องสมุดที่ เป็นบริการสาธารณะ

2) การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเป็นการสร้างความชอบธรรม ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์

งานวรรณกรรม ช่วยให้ผู้อ่านได้พัฒนาความคิด ความรู้ และช่วยเพิ่มพูนสติปัญญา ให้แก่ผู้อ่าน อีกทั้ง ยังแสดงถึงอารยธรรม ความเป็นมา และประวัติศาสตร์ของสังคมซึ่งเรียงร้อยผ่าน แนวคิด และความคิดของผู้สร้างสรรค์อีกด้วย จึงควรมีการสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงาน วรรณกรรมซึ่งก็เท่ากับการสนับสนุนให้ประชาชนในชาติมีความรู้ เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้จาก การศึกษางานวรรณกรรมนั้น มาพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

แต่การผลิต หรือจัดทำงานวรรณกรรมต้องอาศัยความมานะพยายาม สติปัญญา ความรู้ และความสามารถของผู้สร้างสรรค์เพื่อประพันธ์เนื้อหางานวรรณกรรมดังกล่าว ร่วมกับการลงแรงกาย และลงทุนของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือสำนักพิมพ์ เพื่อจัดทำและจำหน่ายหนังสือที่ทรงคุณค่าเพื่อให้ประชาชนทั่วไป ซึ่งเช่นเดียวกับการลงทุนในงานประเภทอื่นที่ผู้ลงทุนย่อมหวังได้กำไรจากการจำหน่ายงานวรรณกรรมเหล่านั้นในท้องตลาด แต่เนื่องจากในปัจจุบันนอกเหนือจากการเข้าถึงงานวรรณกรรม โดยการซื้อจากท้องตลาดแล้ว ประชาชนยังสามารถเข้าถึงงานวรรณกรรมได้โดยการยืมจากห้องสมุด โดยไม่มีค่าใช้จ่ายได้อีกด้วย และการยืมก็ช่วยให้ผู้อ่านเข้าถึงเนื้อหาของงานวรรณกรรมได้เช่นเดียวกับการซื้อ ซึ่งให้ทั้งความสะดวก ประหยัด และหนังสือเหล่านั้นก็ยังสามารถหมุนเวียนให้ผู้ใช้โดยไม่สิ้นสุด ดังนั้น เมื่อมีผู้ใช้ประโยชน์ในงานวรรณกรรมมาก แต่ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์กลับไม่ได้รับประโยชน์จากการกระทำดังกล่าว การให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดจึงไม่เป็นธรรมให้แก่บุคคลเหล่านี้ แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย พบว่า เห็นด้วยกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมดังกล่าว เนื่องจากการที่ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมย่อมเป็นเสมือนรางวัลให้ผู้สร้างสรรค์มีแรงใจในการประพันธ์งานวรรณกรรมใหม่ๆ สู้สังคม

อีกทั้ง การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมมิใช่การจำกัดกรรมสิทธิ์ที่เกินความจำเป็นแต่อย่างใด เนื่องจากทั้งสองสิทธิต่างมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยเจ้าของกรรมสิทธิ์จะมีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน หรือตัวหนังสือเล่มที่ตนได้ซื้อมาเท่านั้น แต่วัตถุประสงค์ของเจ้าของลิขสิทธิ์คือเนื้อหาแห่งวรรณกรรมในหนังสือทุกเล่มที่ผลิตขึ้น ซึ่งประโยชน์ที่ผู้ยืมงานวรรณกรรมจะได้รับคือเนื้อหาหรืองานอันมีลิขสิทธิ์ในหนังสือมิใช่ตัวหนังสือที่เป็นทรัพย์สินของเจ้าของกรรมสิทธิ์ และเจ้าของกรรมสิทธิ์ยังมีสิทธิใช้สอยหนังสือที่ตนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ได้ตามวัตถุประสงค์ของตน ตราบใดที่การใช้นั้นไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม หรือเนื้อหาของหนังสือ ดังนั้น การคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมจึงไม่ได้กระทบถึงสาระสำคัญของสิทธิในทางกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากความชอบธรรมในการให้ยืมงานวรรณกรรมของห้องสมุด และความต้องการของผู้สร้างสรรค์ ประกอบกับผลกระทบต่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือแล้ว การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมซึ่งเป็นการขดเชยประโยชน์ที่ผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ต้องสูญเสียจากการให้ยืมงานวรรณกรรมของห้องสมุด จึงเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์

3) กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ในปัจจุบันความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก ทั้ง 2 ฉบับ กล่าวคือ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1931) (อนุสัญญาเบิร์น) และ Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS-1995 (ความตกลงทริปส์) ต่างไม่มีการบัญญัติให้หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมนี้ เป็นความคุ้มครองขั้นพื้นฐานที่ประเทศสมาชิกต้องอนุวัติการตามแต่อย่างใด

โดยในปัจจุบัน DIRECTIVE 2006/115/EC เป็นข้อกำหนดที่บัญญัติในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศในสหภาพยุโรปอนุวัติการตาม ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญต่อการวางหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมเป็นอย่างมาก เจตนารมณ์หลักของ DIRECTIVE 2006/115/EC คือการคุ้มครองให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับสิทธิประโยชน์ตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้ผู้สร้างสรรค์มีแรงกาย แรงใจ และกำลังทรัพย์ในการผลิตงานใหม่ๆ ออกสู่สังคม และสามารถพัฒนามาตรฐานด้านความรู้ให้แก่ประชาชนได้ต่อไป ภายใต้ DIRECTIVE 2006/115/EC ได้บัญญัติให้ประเทศในสหภาพยุโรป ต้องให้สิทธิในการให้ยืม หรือสิทธิในการหวงกัการให้ยืมแก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม (A right to authorise or prohibit the rental and lending) และผู้ทรงสิทธิไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมแต่อย่างใด การบัญญัติ DIRECTIVE 2006/115/EC ดังกล่าว เป็นเหตุผลหลักอย่างหนึ่งที่ทำให้การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมแพร่หลายในประเทศสหภาพยุโรป รวมทั้งประเทศอื่นๆ ในเวลาต่อมา ในปัจจุบันจากการศึกษาการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในต่างประเทศ สามารถแบ่งประเภทของความคุ้มครองได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ

(ก) การให้ความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ เช่นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น

(ข) การให้ความคุ้มครองภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือจากกฎหมายลิขสิทธิ์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายเฉพาะ เช่นในประเทศออสเตรเลีย และ ภายใต้นโยบายของภาครัฐ เช่นในประเทศแคนาดา เป็นต้น

4) ปัญหาและความชอบธรรมในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

(ก) ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เนื่องจาก ห้องสมุดเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้โดยอิสระ ตามความสนใจของแต่ละบุคคล และให้ผู้ใช้งานวรรณกรรมที่อาจมีงบประมาณจำกัดในการซื้อหนังสือได้มาใช้ประโยชน์ในงานวรรณกรรมจากห้องสมุด แต่เนื่องจากห้องสมุดไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อแสวงหาประโยชน์ หรือกำไร ดังนั้น การที่ห้องสมุดจะซื้อหนังสือมาให้บริการในห้องสมุด หรือการที่จะขยายหรือเพิ่มจำนวนของห้องสมุดเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนได้นั้น จึงต้องอาศัยงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากส่วนต่างๆ แต่การบัญญัติให้ห้องสมุดต้องชำระค่าตอบแทนจากการให้ยืม จึงเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่มากเกินไปของห้องสมุด และอาจทำให้ห้องสมุดไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง และพอเพียง

(ข) ความชอบธรรมในการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เนื่องจากในปัจจุบัน รายได้จากการจำหน่ายงานวรรณกรรมในท้องตลาดมิใช่ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมอย่างแท้จริงเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการงานวรรณกรรม เนื่องจากหากหนังสือนั้นมีให้บริการในห้องสมุดแล้ว ไม่ว่าจะมิใช่เข้าถึง หรือใช้ประโยชน์มากเพียงใด แต่เจ้าของลิขสิทธิ์ก็ไม่ได้ค่าตอบแทนจากการใช้ประโยชน์นั้นแม้แต่น้อย ซึ่งหากจะสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมอันมีคุณค่าอย่างยั่งยืน ก็ควรมีการสนับสนุนให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม โดยการขยายสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเพื่อให้เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์จะได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมนั้น เป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ได้อีกประการหนึ่ง เนื่องจากหนังสือที่มีผู้ใช้ประโยชน์มาก เจ้าของลิขสิทธิ์ในหนังสือเล่มนั้นก็ควรได้ค่าตอบแทนที่มากตามไปด้วย

อีกทั้ง เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อมาพัฒนาประเทศให้ก้าวทัดเทียมประเทศอื่นๆ โดยการถ่ายทอดความรู้ผ่านงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าก็เป็นอีกหนทางหนึ่งในการพัฒนาประชาชน ซึ่งการขยายสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมนอกจากจะช่วยให้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแล้ว ยังตระตุ้นให้มีการสร้างสรรคงานวรรณกรรมที่มีคุณภาพ เนื่องจากมีจำนวนค่าตอบแทนที่แสดงถึงจำนวนการให้ยืมเป็นตัววัดความนิยมและการยอมรับของประชาชน ทำให้ผู้สร้างสรรค์มีแรงใจและแรงผลักดันให้สร้างสรรคงานที่ทรงคุณค่าสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง

แต่เพื่อมิให้การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมกระทบต่อการเข้าถึงงานวรรณกรรมของประชาชนผ่านการยืมจากห้องสมุด อีกทั้ง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการค่าตอบแทนสิทธิในการให้ยืมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการกำหนดลักษณะและเงื่อนไขของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา สภาพสังคม และสภาพบังคับของกฎหมายในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยจะทำการพิจารณาในข้อเสนอแนะ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความชอบธรรมในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยควรมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม และจากการศึกษาเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม พบว่า การให้ความคุ้มครองนี้มุ่งให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อการสร้างสรรค์และจูงใจให้ผู้สร้างสรรค์ประพันธ์งานวรรณกรรมอันทรงคุณค่าแก่สังคมต่อไป แม้ผู้สร้างสรรค์จะมีเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมก็ตาม อย่างไรก็ตามการบัญญัติกฎหมายควรมีการกำหนดให้มีสภาพบังคับที่เหมาะสมกับปัญหาในการให้ยืม และสภาพสังคมของประเทศไทยด้วย

โดยหากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในกฎหมายลิขสิทธิ์ จะเห็นได้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์นั้น นอกเหนือจากการคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว ย่อมต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญด้วย ดังนั้น หากห้องสมุดจะต้องมีการขออนุญาตและชำระค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว ย่อมสร้างภาระมหาศาลให้ห้องสมุดที่เป็นผู้ให้ยืม และภาระนี้ก็อาจถูกผลักให้เป็นความรับผิดชอบของประชาชนผู้ยืมหนังสือไปในที่สุดซึ่งในความเป็นจริงแล้วเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้สร้างสรรค์ส่วนใหญ่ มีจุดประสงค์จะมอบความรู้ผ่านงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นให้แก่สังคม มิได้มีวัตถุประสงค์หลักในการแสวงหาประโยชน์ใ้ตนเพียงอย่างเดียว ดังนั้น ห้องสมุดจึงไม่ควรเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนจากการให้ยืม แต่ควรเป็นภาครัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนในส่วนดังกล่าว เพื่อเป็นการสนับสนุนการสร้างสรรคงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าสู่สังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

จากการพิจารณาเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม และตัวอย่างของการให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวในต่างประเทศ ตลอดจนสภาพปัญหาและความชอบธรรมในการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นว่าแม้งานวรรณกรรมจะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่ง แต่การขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายกฎหมายลิขสิทธิ์อาจสร้างปัญหาในการให้ความคุ้มครองได้หลายประการรวมทั้งไม่อาจกำหนดลักษณะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมที่ตรงกับ

เจตนาารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม และสภาพปัญหา รวมทั้งความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องได้

ดังนั้น การให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมจึงควรมีการกำหนดประเภทของกฎหมายให้สอดคล้องกับเจตนาารมณ์ในการให้ความคุ้มครอง ดังกล่าว และมีสภาพบังคับที่เหมาะสมกับปัญหาและสภาพสังคมของประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยจะเสนอแนะแนวทางในการให้ความคุ้มครองสิทธิที่ในการให้ยืมที่เหมาะสม ดังนี้

1) ผู้ทรงสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

ผู้วิจัยเห็นว่าเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มิใช่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมไม่ควรเป็นผู้ได้รับสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม เนื่องจากเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการแสวงหาประโยชน์จากการงานวรรณกรรมของตนตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งประกอบด้วยสิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง และสิทธิในการเผยแพร่งานวรรณกรรมต่อสาธารณชน รวมทั้งมีอำนาจในการอนุญาต หรือหวังกั้นการกระทำใดๆ ที่กระทบกระเทือน หรือละเมิดต่อสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ดังกล่าวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์อยู่แล้ว หากให้สิทธิในการให้ยืมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์อื่น ก็อาจเป็นการขยายอำนาจในการอนุญาต หรือหวังกั้นให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ที่มากจนเกินสมควร และจะส่งผลกระทบต่อผู้ใช้ประโยชน์งานวรรณกรรมในที่สุด อีกทั้ง หากมอบค่าตอบแทนในการให้ยืมนี้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ประกอบการรายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่หนังสือ เช่น สำนักพิมพ์ และผู้จัดทำหน้ายเป็นต้น น่าจะยากต่อการรวบรวมข้อมูล และบริหารจัดการ เนื่องจากลิขสิทธิ์เป็นสิทธิทางเศรษฐกิจที่สามารถโอนให้แก่บุคคลอื่นได้ และหนังสือหนึ่งเล่มก็อาจมีการเปลี่ยนสำนักพิมพ์หรือผู้จัดทำหน้ายหลายครั้ง

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการให้สิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมนี้ให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์งานวรรณกรรมเหล่านั้นขึ้นมา เนื่องจากผู้สร้างสรรค์ยังไม่เคยได้รับสิทธิทางเศรษฐกิจใดๆ ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ มีแต่ธรรมสิทธิซึ่งไม่สามารถแสวงหาประโยชน์ในทางเศรษฐกิจใดๆ ได้ เท่านั้น และความเป็นผู้สร้างสรรค์ก็ไม่สามารถโอนให้แก่บุคคลอื่นใดได้ยกเว้นทางมรดก ทำให้ยากต่อการบริหารจัดการมากกว่า อีกทั้ง จากเจตนาารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมที่มุ่งจะสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าสู่สังคมแล้ว ผู้สร้างสรรค์ย่อมเป็นบุคคลที่เหมาะสมที่สุดในการได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าว แม้จะมีได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมก็ตาม ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบแทนรวมทั้งเป็นการแสดงถึงความเคารพในความมุนานะของผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมจึงควรมีการกำหนดให้ผู้สร้างสรรค์เป็น

ผู้ทรงสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมอันตนเป็นผู้ประพันธ์ขึ้นดังกล่าว เพื่อให้ค่าตอบแทนดังกล่าวเป็นการจูงใจให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าสู่สังคมต่อไป

2) รูปแบบในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

แม้กฎหมายลิขสิทธิ์จะเป็นกฎหมายที่คุ้มครองงานวรรณกรรมในฐานะทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ประกอบกับลักษณะของการคุ้มครองงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยแล้วนั้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ อาจมิใช่แนวทางที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวในประเทศไทย เนื่องจากตามกฎหมายลิขสิทธิ์ผู้สร้างสรรค์มิใช่ผู้ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากงานวรรณกรรม ดังนั้น หากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ผู้สร้างสรรค์ที่มีเจ้าของลิขสิทธิ์ ก็จะไม่ได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืม และการขยายสิทธิในการให้ยืมดังกล่าวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ จะส่งผลให้ห้องสมุดต้องขออนุญาตเพื่อให้บริการยืมหนังสือแก่สาธารณชนและชำระค่าตอบแทนจากการกระทำดังกล่าวให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ เช่นเดียวกับการทำซ้ำ ดัดแปลง และเผยแพร่งานวรรณกรรม ซึ่งไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม และสภาพสังคมของประเทศไทยแต่อย่างใด

ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำรูปแบบของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ภายใต้กฎหมายเฉพาะมาใช้ในประเทศไทย เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

ก) ในปัจจุบันไม่สามารถนำบทบัญญัติกฎหมายใดที่มีการให้ความคุ้มครองมาบังคับ หรือปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม

ข) เพื่อให้สามารถบัญญัติให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าว และสามารถกำหนดเงื่อนไขรวมทั้งลักษณะของการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมให้ตรงกับสภาพสังคม ปัญหา และความเหมาะสมในประเทศไทยในปัจจุบัน

ค) เพื่อมิให้ห้องสมุดต้องรับภาระชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมนี้แก่ผู้สร้างสรรค์มากเกินไป และยังสามารถทำหน้าที่ในการให้บริการประชาชนได้อย่างเท่าเทียมและพอเพียง

ง) เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศภาคีของอนุสัญญาเบอร์น และความตกลงทริปส์ ซึ่งต่างมีหลักสำคัญที่เหมือนกันคือ หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Principle of National Treatment) ดังนั้นหากมีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมาย

ลิขสิทธิ์ก็จะทำให้ ประเทศไทยต้องผูกพันในการมอบสิทธิในการให้ยืมนี้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์งานวรรณกรรมในต่างประเทศด้วย

ทั้งนี้ หน้าที่ในการยกเว้นและเสนอกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมนี้ควรเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากย่อมเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการโดยตรงที่จะต้องสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคงานวรรณกรรมที่มีคุณค่า เพื่อให้ประชาชนในประโยชน์ในการแสวงหาความรู้

3) ประเภทของงานวรรณกรรมที่ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืม

ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมเฉพาะในงานวรรณกรรมหรือหนังสือที่ได้รับผลกระทบจากการให้ยืมในห้องสมุดเท่านั้น เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการใช้ประโยชน์ และการดำเนินธุรกิจแล้ว หนังสือบางประเภท เช่น นิตยสารและวารสาร ก็มิได้ประสบปัญหาจากการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดแต่อย่างใด ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมในหนังสือ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

ก) หนังสือวิชาการ เนื่องจากผู้ใช้หนังสือประเภทนี้มักไม่มีรายได้ที่จะซื้อหาจากท้องตลาด รวมทั้งสามารถเข้าถึงได้ง่ายผ่านการยืมจากห้องสมุด จนถือได้ว่า การให้ยืมโดยห้องสมุดเป็นหนทางหลักในการเข้าถึงแบบเรียนและตำราของผู้ใช้ ดังนั้น จึงทำให้การยืมหนังสือวิชาการจากห้องสมุดมีสถิติที่สูง และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นตามจำนวนห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ในแต่ละปี ตลอดจนทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงหนังสือวิชาการได้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น และส่งผลให้ไม่มีความต้องการในการซื้อหนังสือวิชาการในท้องตลาดอีกต่อไปจึงเป็นการกระทบต่อยอดการจำหน่ายและรายได้ของผู้สร้างสรรค์โดยตรง และไม่เป็นธรรมต่อผู้สร้างสรรค์หนังสือวิชาการแต่อย่างใด

ข) หนังสืออ้างอิง เนื่องจากเป็นหนังสือที่สร้างสรรค์ขึ้นยาก ต้องมีการรวบรวมพิจารณา และตรวจสอบข้อมูลในเชิงลึก รวมทั้งมีต้นทุนในการจัดทำที่สูง เช่น การสร้างสรรค์หนังสือสารานุกรม เป็นต้น ที่ต้องมีการจัดทำเป็นชุด มีเนื้อหาที่สอดคล้อง และมีรูปแบบที่สวยงาม จึงทำให้หนังสือมีราคาแพงและมีโอกาสที่จะขายให้แก่บุคคลทั่วไปได้ยาก ดังนั้น หากมีการให้ยืมหนังสืออ้างอิงในห้องสมุดอย่างแพร่หลาย จะทำให้ผู้ใช้ได้ใช้ประโยชน์ในหนังสืออ้างอิงตามเจตนารมณ์แห่งตนและไม่มีความจำเป็นในการซื้อหนังสืออ้างอิงจากท้องตลาดซึ่งเป็นการกระทบต่อยอดจำหน่ายหนังสืออ้างอิงดังกล่าวโดยตรง จึงไม่เป็นธรรมต่อผู้สร้างสรรค์หนังสืออ้างอิงแต่อย่างใด

ค) หนังสือนวนิยาย เนื่องจากจุดประสงค์หลักในการอ่านหนังสือประเภทนั้น คือ การเข้าถึงเนื้อหาของงานดังกล่าวเพื่อความสนุกสนาน และได้ติดตามแต่ต้นจนจบเท่านั้น มิได้มีจุดประสงค์

ในการอ่านซ้ำหรือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยการซื้อ ซึ่งบางครั้งผู้ที่ชื่นชอบในการอ่านนวนิยายอาจเข้าถึงงานวรรณกรรมเหล่านั้นผ่านการยืมจากห้องสมุดเพียงอย่างเดียว โดยไม่เคยซื้อมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตน จึงทำให้จำนวนหนังสือนวนิยายที่ขายได้กับจำนวนผู้อ่านไม่สัมพันธ์กัน ดังนั้นหนังสือนวนิยายจึงเป็นหนังสืออีกประเภทหนึ่งซึ่งมียอดการจำหน่ายลดลงเนื่องจากมีการให้ยืมในห้องสมุด และไม่เป็นธรรมต่อผู้สร้างสรรค์

4) ผู้มีหน้าที่ชำระค่าตอบแทนในการให้ยืมงานวรรณกรรมแก่ผู้ทรงสิทธิ

เนื่องจากห้องสมุดในประเทศไทยเกือบทั้งหมดจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการมอบความรู้ให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม โดยไม่แสวงหากำไรจากการให้บริการดังกล่าว ดังนั้น หากมีการบัญญัติให้ห้องสมุดเป็นผู้ชำระค่าตอบแทนในส่วนนี้ให้แก่ผู้ทรงสิทธิ ย่อมเป็นการสร้างภาระให้แก่ห้องสมุดมากเกินไปจนความจำเป็น และอาจกระทบต่อการให้บริการแก่ประชาชนในที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรเป็นหน้าที่ของภาครัฐในการชำระค่าตอบแทนดังกล่าวแก่ผู้สร้างสรรค์ เนื่องจากภาครัฐควรเป็นผู้ให้การสนับสนุนการสร้างสรรคงานวรรณกรรมเพื่อกระจายงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าแก่สังคม เพื่อเป็นการสร้างความรู้ พัฒนาการ และนิสัยในการรักการอ่านแก่ประชาชน และเพื่อให้ประชาชนนำความรู้ที่ได้มาจากการอ่านนั้น ไปพัฒนาประเทศชาติต่อไป ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าค่าตอบแทนในส่วนนี้ควรเป็นการร่วมมือกันระหว่าง 2 กระทรวง ได้แก่

ก) กระทรวงศึกษาธิการ ควรเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานประเภทวิชาการ และหนังสืออ้างอิง เนื่องจากการสร้างสรรค์หนังสือดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในทางการศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน

ข) กระทรวงวัฒนธรรม ควรเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้างสรรค์งานประเภทบันเทิงคดีหรือนวนิยาย เนื่องจากการสร้างสรรค์งานประเภทบันเทิงคดีและนวนิยาย ย่อมต้องมีการสะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมในสมัยต่างๆ เพื่อสอดแทรกความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วรรณคดี ศิลปะ ให้แก่ผู้อ่าน

ค่าตอบแทนนี้ควรมีการให้แก่ผู้สร้างสรรค์ที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ดังตัวอย่างในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรมของประเทศออสเตรเลีย และแคนาดา ที่มุ่งให้ความคุ้มครองคนสัญชาติตนเท่านั้น เนื่องจากค่าตอบแทนดังกล่าวมาจากงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐซึ่งย่อมมีที่มาจากภาษีของประชาชนในประเทศ ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์ที่มีสัญชาติไทยเท่านั้นจึงควรเป็นผู้ได้รับค่าตอบแทนดังกล่าว

5) วิธีการคำนวณค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เนื่องจากค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม ต้องแสดงถึงจำนวนของการให้ยืมที่เกิดขึ้นในสังคม โดยงานวรรณกรรมที่มีผู้ยืมมาก ผู้สร้างสรรค์ก็ควรได้รับค่าตอบแทนที่มากขึ้นตามไปด้วย แต่ทั้งนี้ ห้องสมุดอาจไม่สะดวกที่จะเก็บสถิติจากการให้ยืมงานวรรณกรรมทุกเล่ม อีกทั้ง การรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนั้นเพื่อคำนวณค่าตอบแทนอาจต้องใช้อุปกรณ์ที่สามารถจุข้อมูลได้จำนวนมาก และต้องใช้บุคลากรจำนวนมากในการรวบรวม และคำนวณค่าตอบแทนให้ผู้สร้างสรรค์แต่ละราย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการสุ่มตัวอย่างห้องสมุดที่จะทำให้เกิดสถิติ โดยให้ครอบคลุมถึงห้องสมุดที่มีทุกประเภทในประเทศไทย และนำสถิติจากการสุ่มตัวอย่างนั้น มาเป็นฐานในการคำนวณค่าตอบแทนในการให้ยืมเพื่อมอบให้แก่ผู้ทรงสิทธิต่อไป ซึ่งแม้ว่าการรวบรวมข้อมูลทางสถิติจากการสุ่มตัวอย่างนี้ จะไม่ได้เป็นจำนวนการให้ยืมที่ครบถ้วนตามที่เกิดขึ้นจริง แต่ข้อมูลที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างก็เป็นข้อมูลที่เพียงพอในการคิดคำนวณค่าตอบแทนจากการให้ยืม โดยผู้ที่มีงานวรรณกรรมให้บริการในห้องสมุดมากก็ย่อมได้รับค่าตอบแทนที่มากกว่าผู้ทรงสิทธิรายอื่น ทั้งนี้ ผู้รับหน้าที่ในการสุ่มตัวอย่างห้องสมุดรวมทั้งรวบรวมสถิติจากการยืมงานวรรณกรรมควรเป็นสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ควบคุมดูแล และบริหารจัดการการดำเนินการของห้องสมุดอยู่แล้ว จึงมีความพร้อมและสะดวกในการสุ่มตัวอย่างห้องสมุด รวมทั้งรวบรวมสถิติจากการให้ยืมดังกล่าว

อีกทั้ง กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรมควรมีการกำหนดงบประมาณในการสนับสนุนค่าตอบแทนในแต่ละปีแล้วจึงนำมาคำนวณเพื่อหามูลค่าของค่าตอบแทนที่ผู้สร้างสรรค์แต่ละคนควรจะได้รับ โดยผู้สร้างสรรค์ที่มีจำนวนการให้ยืมในงานวรรณกรรมที่ตนประพันธ์ขึ้นมากก็ควรได้ค่าตอบแทนในอัตราที่สูงกว่าผู้ทรงสิทธิรายอื่น ทั้งนี้ จำนวนเงินสนับสนุนที่มอบให้แก่ผู้สร้างสรรค์เป็นค่าตอบแทนในการให้ยืมในแต่ละปีอาจมากขึ้นน้อยไปตามงบประมาณของภาครัฐ เพราะภาครัฐมีความจำเป็นต้องควบคุมงบประมาณที่ต้องนำมาเป็นค่าตอบแทนจากการให้ยืมแก่ผู้ทรงสิทธิให้ไม่กระทบต่อการบริหารงานด้านอื่นๆ ของภาครัฐ

6) วิธีการจัดสรรค่าตอบแทนในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เมื่อได้จำนวนงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งได้สถิติการให้ยืมงานวรรณกรรมจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งสองกระทรวงควรร่วมมือกันในการจัดสรรค่าตอบแทนดังกล่าวแก่ผู้สร้างสรรค์ตามจำนวนการยืมที่เกิดขึ้นจากการรวบรวมสถิติในแต่ละปี ทั้งนี้ ควรมีการขอความร่วมมือจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวง

พาณิชย์ ในฐานะเป็นหน่วยงานที่มีข้อมูลของผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้ได้สถิติที่ใกล้เคียงกับการยืมจริงจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และได้ข้อมูลผู้สร้างสรรค์ที่ถูกต้องจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรมสามารถทำการจัดสรรค่าตอบแทนจากการให้ยืมให้แก่ผู้สร้างสรรค์เหล่านั้นอย่างเป็นธรรมตามสถิติในการให้ยืมที่เกิดขึ้นในแต่ละปี ต่อไป

เพื่อเป็นการวัดความนิยมในงานวรรณกรรม และความยอมรับในตัวผู้สร้างสรรค์ เมื่อทำการคำนวณค่าตอบแทนในแต่ละปีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ควรมีการประกาศรายชื่อของผู้สร้างสรรค์ที่มีสถิติการให้ยืมที่มากที่สุด หรือจัดอันดับการให้ยืม โดยการแบ่งตามประเภทของหนังสือ เพื่อแสดงความเคารพและเป็นการประกาศเกียรติคุณแก่ผู้สร้างสรรค์ อีกทั้งเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมที่มีคุณภาพสู่สังคมต่อไปอีกด้วย

7) อายุของการคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม

เนื่องจากการให้ความคุ้มครองสิทธิในการให้ยืมงานวรรณกรรม มุ่งให้ความคุ้มครองแก่งานวรรณกรรมที่มีบริการให้ยืมในห้องสมุดเป็นสำคัญ ดังนั้น トラบิตที่ยังมีการให้ยืมงานวรรณกรรมในห้องสมุดตามจำนวนที่กำหนด ก็แสดงถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านยังคงได้รับอยู่ และก็ควรมีการชำระค่าตอบแทนจากการให้ยืมนั้น ให้แก่ทายาทของผู้สร้างสรรค์หากผู้สร้างสรรค์เสียชีวิตลง และทายาทของผู้สร้างสรรค์ก็ควรได้รับค่าตอบแทนจากการให้ยืมดังกล่าวไปจนกว่าจะไม่มีบริการยืมหนังสือเล่มนั้นในห้องสมุดอีกต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกวลี พจนปกรณ์. นักเขียนและเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมประเภทนวนิยาย. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2556.

กำธร สติรกุล. ประวัติหนังสือและการพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525.

จักรกฤษณ์ ควรวจน์. กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548.

ไชยยศ เหมะรัชตะ. คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2549.

ธัชชัย ศุภผลศิริ. กฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ปิยะเพลท โพรเซสเซอร์, 2539,

ธนู บุญญานวัตร. บทที่ 4 หนังสืออ้างอิง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://tanoo.wordpress.com> [2 สิงหาคม 2555]

นภาพร ทรงโกมล. เจ้าหน้าที่ห้องสมุดดำรงชัยธรรม. สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2555.

นริรัตน์ สันธยาดี. บรรณารักษ์ ห้องสมุดมารวย. สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2556.

ปัญญา ถนอมรอด. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ยืม ค่าประกัน จำนอง จำนำ. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2553.

ประชา ศิวเวทกุล. ผู้บริหารสำนักพิมพ์เดอะบุ๊ค. สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2556.

ปรางทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา. ผู้จัดการศูนย์บริการสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และวิจัย ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2556.

ไพฑูริย์ เอกจริยกร. คำอธิบายเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ, พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

ภัทรนันท์ ชัยพงศ์เกษม ผู้ช่วยบรรณาธิการนิตยสารแพรว. สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2556.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (หน่วยที่ 1-8).
นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.

มานิตย์ จุ่มปา. นักเขียนและเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมประเภทแบบเรียนหรือตำราทางด้าน
กฎหมาย. สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2556.

รุ่งฤดี อภิวัฒน์ศร. การเขียนรายงานและการใช้ห้องสมุด. กรุงเทพฯ: ทริบเพ็ล เอ็ดดูเคชั่น, 2551.

วิชญ์ สุวรรณเพิ่ม. นิตยสาร, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554.

สายฝน เต่าแก้ว. ผู้จัดการศูนย์พัฒนาและวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2556.

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้(องค์การมหาชน),
เกี่ยวกับทีเคพาร์ค. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.tkpark.or.th/tk/>.
[29 กรกฎาคม 2555]

อรพรรณ พันธ์พัฒนา. คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม,
2553.

อภิญา เลื่อนฉวี. กฎหมายสหภาพยุโรป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548.

อรุณ ประดับสิทธิ์. คัมภีร์ลิขสิทธิ์ 180 คำถามที่จำเป็นต้องไขคำตอบ. กรุงเทพฯ: พสุธาพับลิชชิ่ง,
2554.

อำไพ จันทรจิระ. วิวัฒนาการการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: วรณศิลป์, 2516.

ภาษาอังกฤษ

BERNE UNION, COMMITTEE OF EXPERTS ON A POSSIBLE PROTOCOL TO THE BERNE
CONVENTION FOR THE PROTECTION OF LITERARY AND ARTISTIC WORKS.
[Online]. Available: http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=2778. [9 July 2012]

Berne Union, Contracting Parties. [Online]. Available: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15. [3 July 2011]

BERNE UNION, INTERNATIONAL UNION FOR THE PROTECTION OF LITERARY AND ARTISTIC WORKS. [Online]. Available: http://www.wipo.int/meetings/en/topic.jsp?group_id=106. [9 July 2012]

Bogsch, Arpad, The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, from 1886 to 1986. Geneva : International Bureau of Intellectual Property, 1986.

Christine Fretten and Vaughne Miller, The European Union: a guide to terminology, procedures and sources. [Online]. Available: <http://www.w4mp.org/html/library/standardnotes/snias-03689.pdf>. [22 August 2012]

Dennis Hyatt. "Legal Aspects of Public Lending Right," In Library Trends, Boyd Rayward, Editor. Johns Hopkins University, 1981.

Elissa Thompson, Historic Beginnings. [Online]. Available: <http://www.neilsonhayslibrary.com/#!/neilson-hays-history>. [26 July 2012]

George Metaxas, INTELLECTUAL PROPERTY LAWS OF EUROPE. The United States: John Wiley & Sons, 1995.

International PLR Committee, Established PLR Schemes. [Online]. Available: <http://www.plrinternational.com/sitemap.htm>. [4 August 2012]

International PLR Committee, PLR system Details "ICELAND". [Online]. Available: <http://www.plrinternational.com/sitemap.htm>. [4 August 2012]

International PLR Committee, PLR system Details "Estonia". [Online]. Available: <http://www.plrinternational.com/sitemap.htm>. [4 August 2012]

Jim Parker, "The International PLR Situation: Where are we Now and What does the Future Hold?," In The 5th European Public Lending Right Conference Proceedings 2008, Myriam Diocaretz, Editor European Writers' Congress 2008,

Perry D. Morrison and Dennis Hyatt, Library Trends 29 (4) Spring 1981 : Public Lending Right. United States of America : GSLIS Publications Office, 1981.

PLR Committee, Public Lending Right in Germany.7th international PLR conference in Sofia - French Society for the Interests of Authors 6 - 8 September, 2007. [Online]. Available: http://www.la-sofia.org/plrconference_2007/en/national_reports.htm. [25 July 2011]

Public Lending Right Annual Report 2010-2011 [Online]. Available: http://www.plr-dpp.ca/plr/documents/PLR_Annual_Report_final.pdf. [25 July 2011]

Silke von Lewinski, INTELLECTUAL PROPERTY, NATIONALITY, AND NON-DISCRIMINATION. [Online]. Available: <http://www.wipo.int/tk/en/hr/paneldiscussion/papers/pdf/lewinski.pdf>. [9 July 2012]

Sterling, J.A.L., World copyright law : protection of authors's works, performances, phonograms, films, video, broadcats, and published editions in national, international and regional law. London : Sweet & Maxwell, 1998.

Sweet & Maxwell, Copyright : world law and practice. London : Morag Macdonald, 2004.

The library Hotel, Why the library. [ออนไลน์]. Available: <http://www.thelibrary.co.th/library-why.html>. [17 สิงหาคม 2555]

Thomas Stave, "Public Lending Right: A History of the Idea," In Library Trends, Boyd Rayward, Editer Johns Hopkins University, 1981.

Vgwort, BEGINING OF VGWORT. [Online]. Available: http://www.vgwort.de/fileadmin/pdf/allgemeine_pdf/About_VG_WORT.pdf. [20 July 2011]

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววรรณิกา ใหม่ธิ เกิดเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2528 ที่จังหวัดเชียงราย เป็นบุตรของนายสุวิทย์ ใหม่ธิ และนางสรณีย์ ใหม่ธิ

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษา	โรงเรียนบ้านสันโค้ง (เชียงรายจรูญราษฎร์) (พ.ศ.2540)
ระดับมัธยมศึกษา	โรงเรียนจุฬารามราชวิทยาลัย เชียงราย (พ.ศ.2546)
ระดับปริญญาตรี	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (พ.ศ.2551)

ปัจจุบันทำงานเป็นนิติกรด้านนิติกรรมสัญญา สายงานกฎหมายและรัฐกิจสัมพันธ์ ณ บริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน)